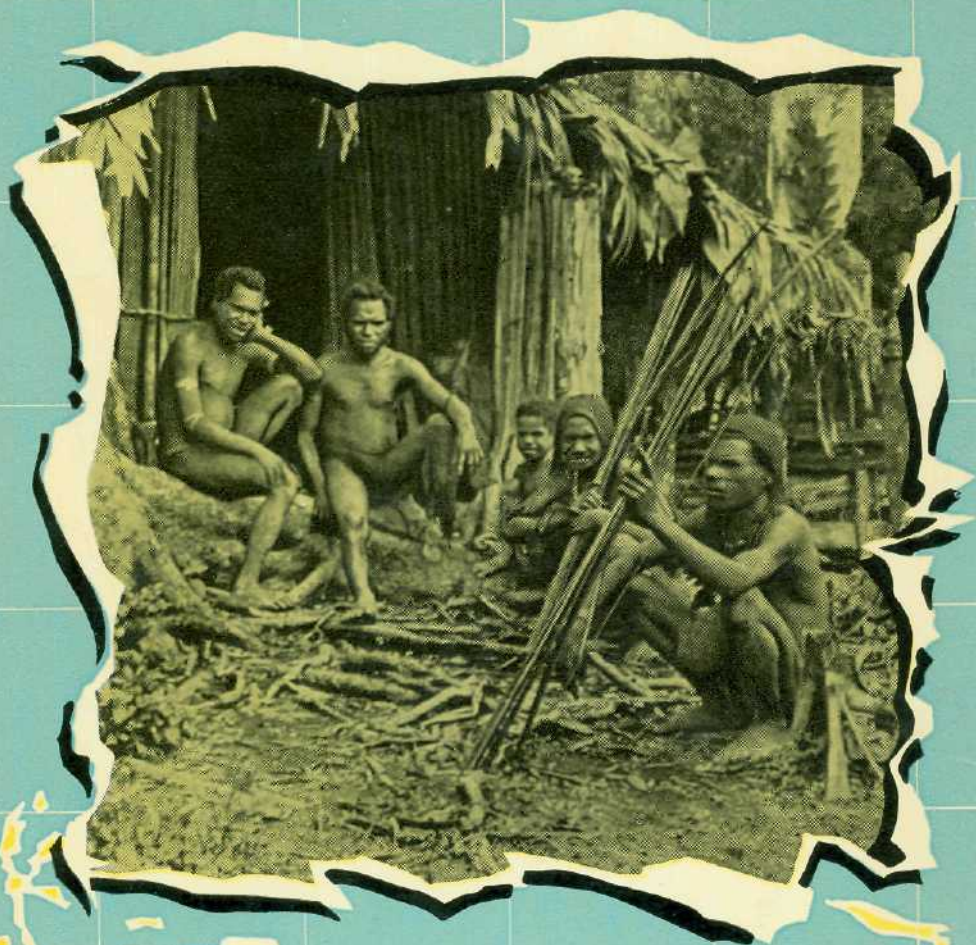

ERIC LUNDQUIST

PAPOEA'S WAREN MIJN MAKKERS

PAPOEA'S

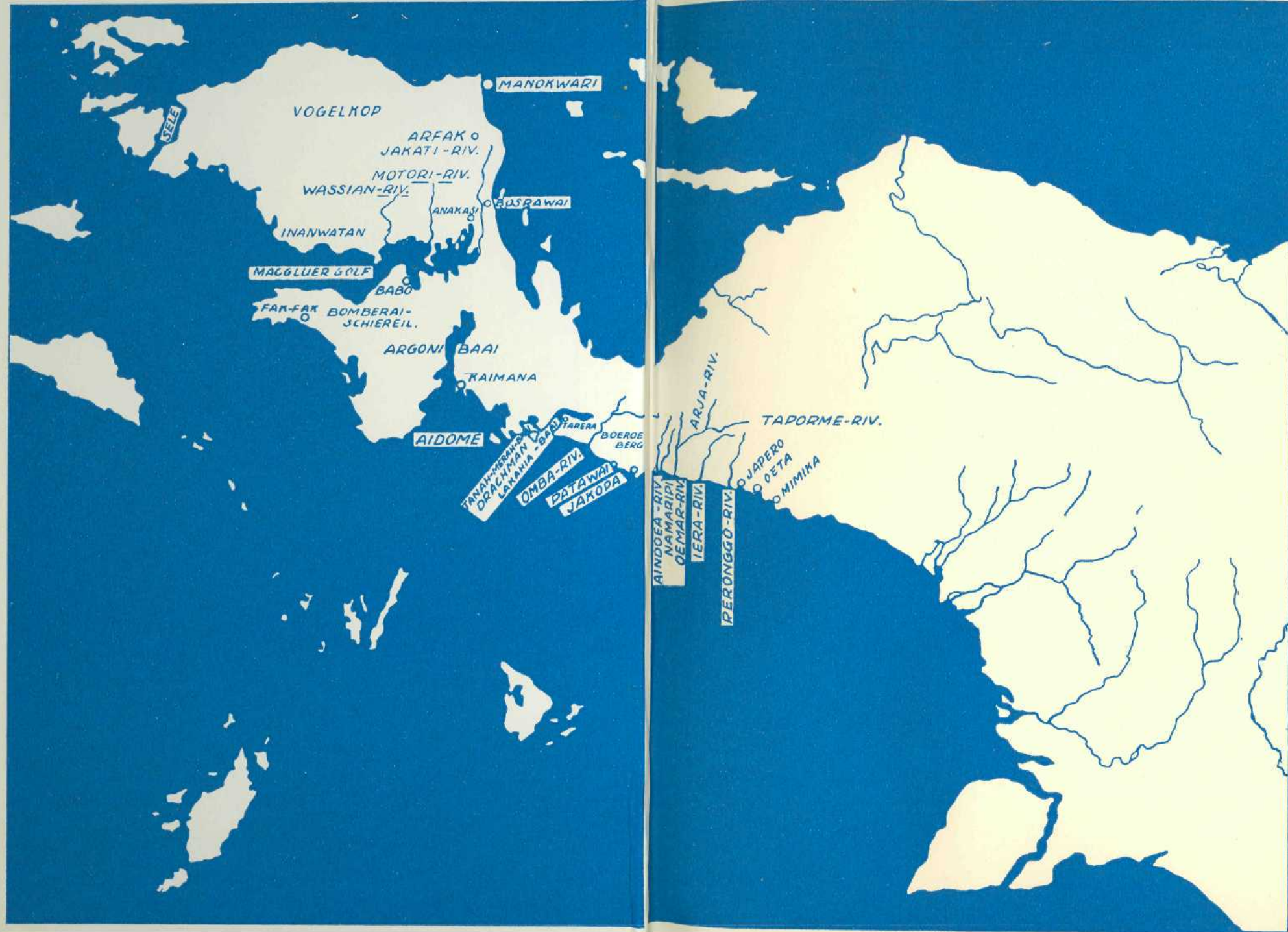
WAREN MIJN MAKKER

★

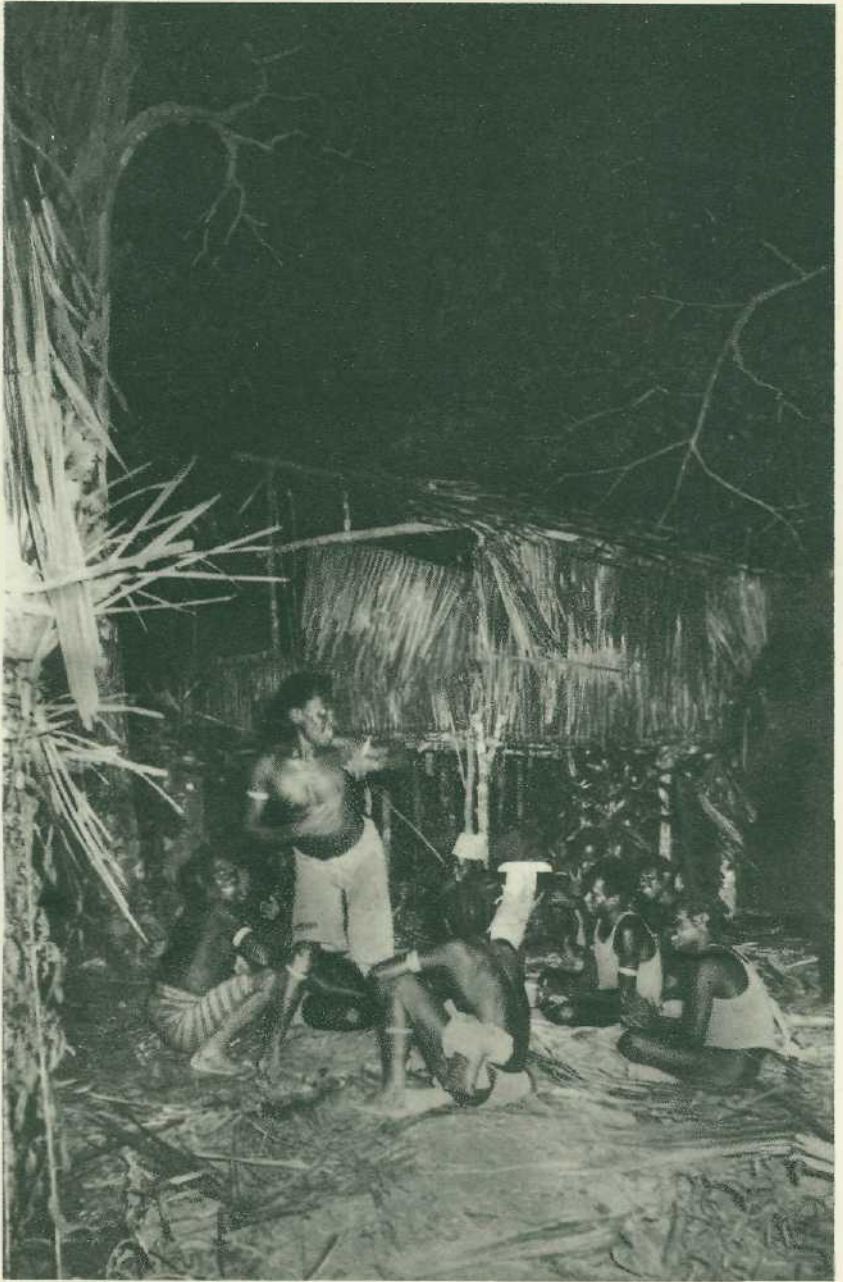
De Zweedse schrijver ERIC LUNDQUIST is het type van den geboren zwerver. Voor hij naar Nieuw Guinea ging had hij reeds de binnenlanden van Borneo doorkruist en de daarbij opgedane ervaring kwam hem goed te stade bij de uiterst moeilijke en gevaarlijke onderneming om Nieuw Guinea te exploreren. Hij deed dit in 1940 in opdracht van een Nederlandse houtaankap-maatschappij op Java.

Het verhaal van zijn tocht is iets zéér bijzonders geworden, niet het minst door de ongemeen boeiende wijze van schrijven.

Wie dit boek leest, leest het *ademoos*. Het vertelt op de gewoonste wijze van de meest ongewone gebeurtenissen en avonturen, van de wonderlijke mentaliteit der Papoea's: kinderlijke en vrolijke mensen, die soms echter bezeten zijn door een dierlijke wreedheid en bloeddorst. Adembenemend is het verhaal over de afschuwelijke wijze, waarop de Papoea's hun slachtoffers opeten. De schrijver vertelt van levensgevaarlijke jachtpartijen, van de verstikkende atmosfeer in de jungle, kortom van het rauwe en wilde leven in het oerbos, dat wij in onze moderne tijd eigenlijk niet meer voor mogelijk zouden houden.

PAPOEA'S
WAREN MIJN MAKKERS

Paulus is vanavond prima-ballerina.

PAPOEA'S

WAREN MIJN MAKKERS

DOOR

ERIC LUNDQUIST

*Zijn buitengewoon spannende reisavonturen
met menseneters, gevaarlijke dieren, casuarissen, zeldzame
bloemen, tropische ziekten en nog duizend andere vreemde
zaken op een exploratietocht
in de nog wilde, geheimzinnige binnenlanden van
NEDERLANDS NIEUW-GUINEA*

*Geïllustreerd met 38 exclusieve foto's
door de schrijver zelf gemaakt*

TWEEDE DRUK

UIT HET ZWEEDS VERTAALD
DOOR A. RUTGERS VAN DER LOEFF-BASENAU
EN UITGEGEVEN DOOR
UITGEVERSMAATSCHAPPIJ W. DE HAAN N.V.
UTRECHT MCMLII

INHOUD

VOORWOORD	VII
I. VOGELKOP	I
Nieuw-Guinea's petroleumstad	
Op het onbekende af	
Wildernisleven	
Vlinders en pijlen	
Soangi, de zwarte kunst der Papoea's	
In het dal van de Jakati: de Christenen dansen, de dood van de paradijsvogeljager	
Regen	
II. DE VAART VAN BABO NAAR DE ZUIDKUST	59
Sarina met de gitaar	
Kaimana	
Naar het Oosten. Maan, zon en de schat van de draak	
III. DE ZUIDKUST	88
Ik eet geen mensen...	
Regen, krokodillen en malaria	
Gevecht met een casuaris	
Een afschuwelijke vondst	
Koorts	
De oxyglossi	
Practische taalles	
Kannibalenfeest	
Een illusie verdwijnt	
We gaan niet verder naar het Oosten. Botenbouw in Oemar. De krokodil doodt en wordt gedood	
IV. IN HET DAL VAN DE AINDOEVA	148
Moordplannen	
Sluijacht	
Ontmoeting met Kapauko's	
Een wild zwijn, een vrouw en een drankfestijn	
Dag van vangst en spel	
V. LANGS DE KUST	199
Pastoor Tilleman, apostel der Zuidkust	
Een graf en een spook	

INHOUD

Een blanke Papoea
Lantaarnjacht
Vaarwel, Paulus!
Omba en Tobias, de spotter
Twee verkondigers van het Christendom
Gevecht met de zee
Visvangst

VI. TERUG NAAR BABO 244

We moeten over land terug naar Babo
Vaarwel wildernis, gelijkheid en broederschap!
Het einde van de reis

VOORWOORD

In het begin van 1940 zocht een maatschappij in het toen geheten Batavia een leider voor een expeditie naar Nieuw-Guinea. De maatschappij had het voornemen het eiland op betrekkelijk grote schaal te exploiteren en nu was het de bedoeling in de eerste plaats te laten onderzoeken in hoever de wildernis bruikbaar hout opleverde en of er gebieden waren waar geschikte cultuurgronden konden worden aangelegd.

Ze wilden iemand hebben die gewend was aan rimboelopen en die niet al te bang was uitgevallen. Liefst een houtvester, die bovendien verstand had van bodem-onderzoek.

Aangezien ik de enige gegadigde was, kreeg ik het baantje.

De directeur van de maatschappij lichtte mij netjes in over alle gevaren die mij wachtten: de malaria op Nieuw Guinea werd voor heel gemeen gehouden. Bovendien heersten er „zwart water koorts” en dysenterie. Zogenaamde tropische wonden zou men er ook niet kunnen ontlopen. Verder waren de inboorlingen weinig betrouwbaar. Ze waren nog steeds gesteld op mensenvlees. Tenslotte waren er krokodillen en slangen..., maar verder waren klimaat en land fris, gezond en ongevaarlijk...

Ik luisterde slechts met een half oor. Mijn hoofd was al te vol van het denkbeeld dat ik nu een van de „wildste” eilanden ter wereld zou gaan bereizen, een eiland waarvan de kaarten nog vele grote, witte plekken vertoonden. Ik stelde de directeur en mij zelf gerust door te verzekeren dat mijn tienjarige jungle-ervaring op Borneo en Sumatra mij wel zou vrijwaren voor de gevaren die de verschillende ziekten opleverden, evenals voor de vleespotten der Papoea's.

Maar het duurde bijna een jaar voordat ik eindelijk kon vertrekken. Eerst moest ik enkele gebieden van Nieuw-Guinea, die uit de lucht gefotografeerd waren, in kaart brengen. Een paar Hollandse en Amerikaanse oliemaatschappijen hadden namelijk de Vogelkop en een strook langs Nieuw-Guinea's Zuidkust laten fotograferen. Met behulp van de

VOORWOORD

foto's, die ons ter beschikking werden gesteld, kon ik uitstekende kaarten tekenen en vaststellen welke gebieden daarginds in het terrein nader verkend moesten worden. Toen kwam de inval van de Duitsers in Nederland, waardoor het vertrek nog langer werd uitgesteld. Alles stond op losse schroeven. Ik doodde de tijd zolang met voor mijn uitrusting te zorgen en te luieren, totdat ik in het begin van 1941 op weg kon gaan.

Dit boek gaat nu over het wildernisleven op Nieuw-Guinea zoals het door mij en mijn tochtgenoten op deze reis werd geleid en tevens over de mensen en dieren die wij er aantroffen.

Het is niet mijn bedoeling uitsluitend met spannende avonturen en onwaarschijnlijke belevenissen te komen. Op ethnografie of enige andere tak van wetenschap heb ik het ook niet aangelegd, omdat de reis heel eenvoudig geheel in het teken van de arbeid werd ondernomen. Het enige doel van dit boek is beelden te geven uit het leven van een woudloper op een van 's werelds meest onbekende en „wilde” eilanden en iets te vertellen van mijn opvattingen over de donkere inboorlingen daarginds.

Het boek is grotendeels geschreven als een dagboek op Nieuw-Guinea. Het laat het zakelijke gedeelte, evenals de arbeidsresultaten, geheel buiten beschouwing. Ik legde de laatste hand aan het manuscript in de jaren die ik gedwongen werd onder de Japanse bezetting op Java door te brengen.

De negatieven van de rijke verzameling foto's, die ik op reis had gemaakt, zijn – zoals zo veel andere dingen – door de roofzuchtige Japanners in beslag genomen. De foto's, die in het boek voorkomen, zijn reproducties van enkele copieën die ik heb kunnen redden.

DE SCHRIJVER

I

VOGELKOP

NIEUW-GUINEA'S PETROLEUMSTAD

Voor de rede van Babo ligt de kleine parelschoener „Spray” aan een gespannen ankerketting in de krachtige stroom. Ze ziet er uit als alle andere parelschoeners hier in de Zuidzee met haar twee masten, haar plezierige ronde vormen en haar kleine hulpmotor. Zwart geschilderd en bescheiden ligt zij daar tussen alle mooie, witte motorsloepen van de petroleummaatschappij. Maar zij ziet er zo veilig en betrouwbaar uit en bovendien heeft zij – dankzij haar uitrusting voor de parelvisserij en haar uitkijkmand in de mast – iets zo avontuurlijks over zich, dat ik me al dadelijk bijzonder tot haar aangetrokken voel. En de Spray is van mij! Althans voor het komende halve jaar, en zij zal mij wienend dragen over blauwe zeeën naar avonturen in een onbekend land!

De maatschappij, waarvoor ik werk, heeft mij de Spray gegeven om langs de kusten van Nieuw-Guinea te kunnen kruisen. De maatschappij vond het maar een klein en tamelijk miserabel bootje en ik geloof dat ze mij erg meegaand vonden dat ik me met een dergelijke boot in zulk een avontuur wilde begeven.

Maar de waarheid is, dat ik het voel alsof ze mij de sleutel voor het avontuur van mijn dromen hebben gegeven. Want wanneer de Spray het anker licht en weg puft, wordt alle verbinding met de buitenwereld en met de zogenaamde beschaving verbroken. Dan zijn er alleen nog maar een blauwe zee, een groene wildernis, zwarte wilden en de kans op een gevaarlijk leven in een land dat officieel Nieuw-Guinea heet, maar dat door de sensatiemakers „the devil's own country” wordt genoemd. Als men meent dat de laatsten gelijk hebben, dan wil ik wel de duivel omhelzen en koning of slaaf in zijn land worden!

Maar over smaken valt niet te twisten. Ik kan bij voorbeeld best begrijpen dat de arme stakkers, die een jaar of langer in Babo moeten wonen, langzamerhand gaan geloven dat ze in de hel zelf zijn beland. Een lelijker plaats dan Babo schijnt in heel Oost-Indië niet te vinden

te zijn. Ver weggestopt in een diepe baai, die de Mac Cluer Golf heet, ligt Babo aan een kleine rivier, die met het getij op en neer gaat, midden in een dertig kilometer breed mangrove-moeras, dat het vasteland beschermt tegen indringers van de zee kant. Het plaatsje is gebouwd op een zandplaat, niet groter dan enkele vierkante kilometers, die zich gevormd heeft in dit moeras. Het zand is zo onvruchtbaar dat er niets anders kan groeien dan wat lage struiken en hier en daar een beetje dor gras. Overdag brandt de zon op de totaal onbeschermd, met palmbleden gedekte huizen. 's Nachts hangt de stank van het omringende moeras zwaar boven de stad.

De omgeving is lelijk. De rivier vuilbruin en modderig, het omringende mangrove-bos donkergroen en onafzienbaar, geworteld in stinkend slijk. De huizen, die van palmbledstengels en palmblederen zijn gebouwd, zijn smerig bruin, met nergens bloemen, nergens groen gras. Op het modderige rivierstrand liggen en staan geraamten van afgedankte boten en dode bomen. Nergens kan men naar toe, want wegen worden niet aangelegd door het mangrove-moeras. Men zit volkomen gevangen op zijn kleine zandplaat als men geen boot of vliegtuig heeft. Eens per maand komt er een passagiersschip naar Babo en om de veertien dagen landt er een lijnvliegtuig, waarmee men in drie dagen naar Java kan vliegen. Maar voor wie in Babo zijn werk heeft, verhoogt het alleen maar het gevoel van gevangenschap, schepen en vliegtuigen te zien komen en gaan, de vrije wereld in!

Maar wij, die net in Babo zijn aangekomen met de grote K.P.M.-boot – een paar geologen, een mijningenieur, een stelletje boorbazen, allemaal in dienst van de petroleummaatschappij, en ik, in dienst van een andere maatschappij – vinden Babo dapper en heerlijk. Voor ons is het de springplank naar de gedroomde wildernis, en wanneer wij 's avonds in de schuur zitten, die Babo's sociëteit moet voorstellen, en de rode zonsondergangen zien gloeien achter de moerasdampen, voelen we dat Babo onverbrekkelijk verbonden is met het avontuur dat we tegemoet gaan. Het ruikt er naar wildernismoeras en het lijkt er op een goudgraverskamp met al z'n ellendige krotten en reusachtige magazijnen, zijn Chinese winkelstraat en zijn gewemel van de meest wilde, op avontuur beluste elementen van alle rassen uit de hele archipel. Er lopen Javanen en Soendanezen rond, Makassaren, Boeginezen, Ambonezen, Ceramezen, Timorezen en nog tien andere soorten -ezen,

samen met Papoea's, blanken, Hindoes en Chinezen. En allemaal hebben ze iets bijzonders in hun manier van doen, iets speciaals in hun oogopslag dat men alleen aantreft in zulke plaatsen als Babo en dat kenmerkend is voor gelukzoekers en mannen die expeditie ondernemen. Iedereen, van de laagste koelie tot en met de hoogste chef, voelt zich hier belangrijk en meent zelfbewust dat hij een rol speelt die meetelt.

Op de sociëteit praat men over de laatste gebeurtenissen in de wildernis, over die-of-die die „verdwenen” is, over wapens en proviand en over de trouwste kokki van de wereld of over dat pak schoeljes van zwart personeel, over ongelooflijke dronkelappen en over het bruine vriendinnetje van Piet Jansen.

Op straat en in de café's van de inboorlingen praten de inheemsen over de verschillende toeans bij wie ze hebben gediend: wat een idioten of wat een geweldige kerels dat zijn geweest. Over alle mensenevende Papoea's, die ze tegen het lijf zijn gelopen, en over alle dieren, die ze hebben gezien, maar die niet bestaan. En de oude Taha, een forse Papoea uit Kaimana, beweert dat hij witte dwergpapoea's heeft gezien met staarten, in het gebergte benoorden Mimika.

Babo is de plaats waar niets gewoons gebeurt. Het leven gaat er niet langs uitgezette banen. Er gebeurt van alles en niemand is verbaasd. Koning Petroleum heeft Babo aangerakt met zijn toverstaf. Dat betekent: technische avonturen en het omgooien van alle waarden. Het geld rolt en niemand die het telt. De petroleum-heren zijn niet krenkerig, met goederen noch levens. Een geoloog wordt gepakt door een krokodil en een koelie snijdt zich in zijn duim. Een boot vergaat met man en muis en Piet Jansen verliest een gulden aan de bridgetafel. Alles betekent even weinig.

Men voelt zich opgenomen in een groot gebeuren, boven op de wit schuimende kam van een geweldige golf, en al stinkt Babo naar rot-tend slijk en al groeit er geen gras, men voelt er zich ver boven het alledaagse verheven.

Ik sta op de pontonsteiger om toezicht te houden op het laden van proviand in onze brave Spray. De zon brandt zo warm dat men gemakkelijk een ei zou kunnen bakken op het ijzeren beslag van de steiger. Het ruikt naar de mangrove-bast, die wordt geladen in een kleine Boeginese schuit, en naar verrotte vis, naar de olie van alle kleine motorboten en naar door de zongebakken slijk en warm zand.

Daar davert juist het watervliegtuig van de petroleummaatschappij over het bruine water, het slaat de kleine golven tot schuim en verheft zich sierlijk in de trillend hete lucht. Verdwenen is daarmee mijn vriend de geoloog. Hij vliegt naar het Westen, naar de boringen bij Selé. De boormeester, die hier is aangekomen met dezelfde boot als de geoloog en ik, staat op de ijzeren steiger van de petroleummaatschappij de koelies uit te vloeken, die toch nooit al zijn spullen zullen kunnen verstouwen in de motorboot, die hem naar Wasian zal brengen. Hij is oud en hij is gewend hier in dit land. Hij is alleen voor een maand op Java geweest om wat op zijn verhaal te komen voordat hij zijn boringen daarginds op Nieuw-Guinea's Vogelkop gaat voortzetten. Hij laat verscheidene kisten bier inladen, twee pistolen, drie geweren, twee Dajaks en een Soendanese huishoudster. Hij heeft de wildernis lief, zegt hij. Ook het bier en de jacht, evenals de Dajaks, die hem beschermen tegen de wilde Papoea's, en Mina, die verdwaalde in Soerabaja en die een vliegtuig moest nemen om haar toean in te halen en hem te kunnen volgen naar de wildernis, waar eenzame nachten en bloedzuigende woudluizen hen wachten. Nu puft zijn motorboot weg, hij wuift mij toe en Mina lacht verlegen.

De zon brandt en de koelies zweten onder hun vrachten. Voor de eerste keer ruik ik de lucht van Papoea's. Ze hebben bijna dezelfde lucht als geiten, scherp en ranzig, maar niet half zo afschuwelijk als de lucht van blanken, zeggen de Maleiers. Nog een van de witte motorbootjes van de petroleummaatschappij vaart er vandoor met een of andere geoloog of landmeter. Die gaat niet ver weg, want ik zie Dajaks noch kisten aan boord. De mannen van de petroleummaatschappij krijgen altijd Dajaks mee als ze verre tochten gaan ondernemen. Het is goed en niet duur.

Zowel ik, de Spray als haar bemanning wekken een zeker opzien. We onderscheiden ons van het gewone gekrioel hier aan de haven van Babo. Ik verbeeld me dat het aan ons te zien is, dat we een verre en gevaarlijke reis gaan ondernemen. Onze kleine, stevige Spray met haar ronde, zeewaardige vormen ziet er heel anders uit dan de kustvaartuigjes van de petroleummaatschappij. En haar bemanning maakt gebruik van zodanige woorden en gebaren dat zelfs de domste Papoea kan begrijpen dat dit jongens zijn die hebben gevaren en bemind en gevochten. Ik sta er bij en probeer er uit te zien alsof dit alles heel natuurlijk voor mij is, ik draag een strooien hoed en het begin van

een baard rond mijn kin en verder heb ik niet veel meer aan dan een korte linnen broek.

Er komen mensen vragen waar we heen gaan. Inboorlingen, ten dele nieuwsgierig, ten dele op zoek naar werk. Blanken, die belangstellend doen of zijn. Ik vind het plezierig achteloos te antwoorden:

„Naar Mimika!”

„Ja, naar Mimika,” schreeuwt Lawajaho, mijn Boetonesse matroos, tegen een stel kroesharige Alfoerezen, die daar met gapende monden en ogen staan te kijken. „Alle dikzakken kunnen aan boord,” voegt hij er aan toe. „We moeten met eten naar de Manoewees in Mimika!” Mimika ligt ver aan de Zuidkust, het is drie weken varen met de Spray, die maar vijf knopen doet. De Manoewee's zijn de beruchte kannibalen daarginds. De werkzoekenden kijken teleurgesteld en de belangstellenden zijn onder de indruk als ze horen waarheen de reis gaat. Maar de katholieke pater in zijn zwart ambtskleed, die zich daar door de zon laat braden, glimlacht vriendelijk:

„Veel geluk en breng de groeten aan Tilleman, de missionaris daarginds.”

Katholieke priesters en zendelingen kan men nooit imponeren. Ze maken soms zelf veel gevaarlijker wildernisreizen dan de stoutmoedigste ontdekkingsreiziger.

Het is heel aardig hier zo te staan en zich een avonturier te voelen, die zijn boot door Chinese kooplui en zwetende Papoea-koelies laat volladen met rijst en suiker en gedroogde vis, maar ik moet er ook voor zorgen volk te werven. De bewoners van Babo schijnen niet naar Mimika te verlangen. Het is hier anders op het ogenblik aardig vol met koelies, die zijn teruggekomen van tochten met geologen en kartografen, maar ze willen alleen meegaan als ik „in de buurt” blijf. Dat wil zeggen in Vogelkop. Een enkeling is al eens aan de Zuidkust geweest en verlangt er niet naar terug.

Ik begin me ongerust te maken of het me wel lukken zal mannen mee te krijgen. Maar in het Oosten regelt alles zichzelf, als men maar het geduld opbrengt te wachten. Daar komt het Ceramese stamhoofd aandrentelen om eens te zien wat voor eentje ik ben. Met hem valt wel te praten. Ja zeker, natuurlijk zal hij voor koelies zorgen! Zoveel als ik er maar wens! Nee-ee, hij wil niets voor zijn moeite hebben. Hij helpt me graag! Ik zal later hem wel helpen, als ik een man van betekenis ben geworden in dit land, denkt hij.

Voordat de avond valt heeft hij vijftig man voor me bijeen geschraapt. Hij heeft hen niet gewaarschuwd dat ze mee moeten naar Mimika. Zodra ze horen waarheen de reis gaat, loopt de ene helft weg en de andere helft ziet er zodanig uit dat ik wel zou willen weglopen.

De volgende morgen heeft mijn vriend het stamhoofd veertig andere koelies voor me. Deze keer zijn het, zoals ik graag wilde, alleen Papoea's. Wat men hier aan andere rassen kan krijgen ziet er zo hoogst onbetrouwbaar uit, dat ik de voorkeur geef aan 's lands eigen, zogenaamd wilde, zonen. Het stamhoofd heeft me niet alleen veertig man bezorgd, maar hij heeft me ook een raad gegeven: niet tegen de jongens te zeggen waarheen de reis gaat en me ook niet direct naar de Zuidkust en Mimika te begeven, maar eerst mijn troep een maandje in Vogelkop te laten proefstomen. Als de maand voorbij is, zal alles wel vanzelf in orde komen, denkt hij.

Dat is een goede raad. Ik heb ook in Vogelkop een paar gebieden die ik moet onderzoeken, hoewel ik ze eigenlijk tot het laatst had willen bewaren. Maar ik kan ze evengoed nu nemen om mijn troep aan de tand te voelen, voordat ik ze blootstel aan de eetlust van de Manoeewe's.

OP HET ONBEKENDE AF

De Spray is overbelast met proviand en mannen, wanneer wij eindelijk het anker lichten. Bovendien hebben we vier Papoeaboten op sleep-touw, lange ranke kano's met uitleggers die we nodig hebben om de rivieren op te varen.

Kijk! Daar verdwijnt Babo achter de landpunt en nu zijn we geheel op onszelf aangewezen. Ik voel plotseling hoe Nieuw-Guinea op mij afkomt: geweldig, woest en eenzaam.

Ik ben niet de enige die zwijgend kijkt. Alle mannen schijnen ongeveer hetzelfde te voelen als ik, terwijl we uit de monding van de rivier de open Mac Cluer Golf opkoersen en de eindeloos eenzame, diepgroene uitgestrektheden van mangrove-moeras zien, en hoe hierachter zich een bergland verheft als een wonderbaarlijke droom. Prachtige, rustig gewelfde lijnen, trillend blauw achter de groene mangroven. En de bergen wekken een dromerig verlangen. De uren verstrijken en de dag verloopt, maar we zien niets dan de lokkende toppen en in gedachten beklim ik reeds de met wildernis overdekte bergwanden.

Dit is de werkelijke jungle! Onberoerd, onbekend, geheimzinnig en lokkend.

Voordat ik het weet is de dag verstreken onder dwaze wildernisdromen op het wiegende, door de moesson gekoelde dek. Ik ben er nog niet eens toe gekomen mijn mensen behoorlijk te inspecteren of na te kijken of ik wel alles bij me heb. Veel zin zou dat trouwens niet hebben. Als er iets vergeten is, is het vergeten en daarmee basta. Terwijl ik nu de eerste nacht voor anker lig voor de kust van Vogelkop, denk ik aan alles wat ik heb gehoord en gefantaseerd over het land waar ik nu ben. Zal het zijn belofte inlossen of zal het een teleurstelling worden?

Juist dat rivierdal waarheen we nu op weg zijn, Motori, schijnt weinig betrouwbare Papoea's te herbergen zodra men de kuststreek heeft verlaten. Een Hollandse infanteriekapitein met twaalf manschappen, die er op patrouille waren, werd volgens de laatste verhalen in Babo met al zijn mannen vermoord. Wanneer ik nu kritisch de troep die ik hier bij me heb bekijk, dan vraag ik me af hoe wij ons in zulk een land zullen kunnen redden? Mijn verzameling ziet er niet bepaald vertrouwenwekkend uit.

Er zijn maar twee mannen die ik al van vroeger ken. De ene is Barah, een Boeginees die mij reeds vijf jaar op Borneo heeft gediend. Hem kan ik volledig vertrouwen. Hij is eerlijk, betrouwbaar en gewend in de wildernis als weinigen. Dan hebben we Amat. Die heb ik één jaar op Borneo gehad. Hij stamt van een Boeginese vader en een Dajakse moeder. Geen slechte combinatie gewoonlijk. Ook Amat is voor honderd procent te vertrouwen, volledig gewend in de wildernis, maar niet bijzonder slim. En hij is bij lange na niet zo dapper als zijn Dajakse voorvaderen.

Amat ziet eruit als een volbloed Dajak. Blank van huid, met een vierkant gezicht zonder baardgroei. Hij huldigt het principe: liever vluchten dan slecht vechten. Dat „slecht” laat hij trouwens ook wel eens achterwege. Maar als hij werkelijk getreiterd en beledigd is, dan wordt zijn wit gezicht nog bleker, zijn ogen staren strak uit hun scheve spleten, zijn onafscheidelijke mandau – een Dajaks zwaard – schiet uit de schede en Amat loopt amok. Ik zag hem zo een keer op Borneo, toen een Nederlander zich meer dan tactloos tegenover hem gedroeg. Vijf man waren er nodig om Amat tegen te houden en de Hollander het leven te redden.

Barah is een prachtjongen. Het zuivere type van de Boeginees, met een donkere huid en grote donkere ogen, beschaduwd door lange wimpers en dichte wenkbrauwen, een bijzonder fijn gevormde neus, een rond gezicht en zwart golvend haar. Zelden heb ik iemand aangetroffen die zo gemakkelijk de harten van mensen voor zich inneemt en een zo grote gave heeft met personeel om te gaan als Barah. Hij heeft de gelukkige eigenschap geen waarde te hechten aan ras of religie en bovendien heeft hij de goddelijke gave van de humor. Voor hem is iedereen in de eerste plaats mens, zelfs Papoea's en blanken.

Barah is geboren om mensen te leiden. Of hij nu Javanen onder zich heeft of Makassaren, Dajaks of welke mengeling dan ook van de rassen dezer archipel, hij krijgt ze op zijn bedaarde, stille manier onder de duim en zet ze aan het werk, zodat men zich soms afvraagt of hij kan toveren. In tegenstelling tot de meeste inheemse voormannen schreeuwt en vloekt hij nooit. Hij geeft zijn bevelen met een zachte, rustige stem. Mensen die er niet aan gewend zijn zo zacht toegesproken te worden, geloven soms dat ze zijn bevelen wel links kunnen laten liggen. Maar wanneer Barah hun dan een tweede keer toespreekt en ze het koude vuur in zijn zwarte ogen zien schitteren en zich herinneren dat hij een Boeginees is — misschien de meest beruchte messentrekkers en amoklopers van het eilandrijk — dan begrijpen ze dat het diepe ernst is. Het is bekend dat Boeginezen bijzonder gemakkelijk hun kalmte verliezen en voor de geringste kleinigheid een moord begaan, maar ik heb Barah nog nooit zijn zelfbeheersing zien verliezen en dat is dan ook een van de redenen waarom hij zo goed met mensen kan omgaan. Ik herinner me een keer op Borneo waar Barah aan het hoofd stond van een houtkap-kamp van honderd man, een mengeling van Chinezen, een bezinsel van alle rassen die langs Borneo's kusten zwerven. Een stel Makassaren had zich werkelijk schandelijk gedragen. Nu zijn de Boeginezen zo ongeveer de doodsvijanden van de Makassaren en dit droeg er dan ook toe bij dat deze weigerden Barah te gehoorzamen. Hij behield een hele maand zijn geduld met hen, maar toen ze volkomen hardnekkig bleken, besloot hij één van hen een rustig en beheerst, maar stevig pak slaag te geven. Het gebeurde juist toen ik het kamp kwam inspecteren. Ik zat bij Barah in zijn hut, toen één van de opstandige Makassaren binnen kwam en achteloos vertelde dat hij die dag niet verder werken kon. Hij was ziek, zei hij. Barah keek hem een ogenblik aan. Toen zei hij heel bedaarde:

„Nu gaat het werkelijk niet langer. Als toean er niets tegen heeft, zal ik hem zijn medicijn toedienen.”

Met een zachte stem, maar met een bepaalde klank die de Makassaar de oren deed spitsen en onrust in zijn ogen liet flikkeren, beval Barah hem zijn kapmes af te gespen. De Makassaar durfde niet weigeren, hij gehoorzaamde snel met trillende handen. Hij was groter, maar van een minder soliede bouw dan de gespierde, stevige, kleine Barah. Met de eerste slag sloeg Barah hem tegen de grond en daarna liet hij zijn weerloos slachtoffer alle finesses van de inheemse vechtkunst ondergaan. Toen de man huilde en om genade smeekte, mocht hij gaan. Om zijn schande te verbergen, verspreidde hij het gerucht dat Barah onkwetsbaar was en dat niet eens de duivel zelf tegen hem kon vechten. Dat verhoogde in niet geringe mate Barah's aanzien in het kamp.

Als ik nu zie hoe Barah bezig is kennis te maken met de Papoea-koelies die wij hier aan boord hebben, moet ik juist aan dit gebeuren denken, en ik geloof dat het wel heel lastige Papoea's moeten zijn als Barah niet met ze zal kunnen omspringen.

Ja, dat zijn Barah en Amat! Maar de rest van de troep is mij geheel onbekend en ziet er niet erg hoopvol uit. Ik was van plan met drie taxatie-ploegen te werken en Barah en Amat beiden aan het hoofd van een ploeg te stellen.

Als voorman van de derde ploeg heb ik een Ambonees. Hij heet Mairissa. Ik heb hem gevonden op Ambon, toen ik een paar dagen op een boot wachtte. Hij beweerde dat hij met meetinstrumenten kon omgaan en dat hij het wildernisleven was gewend. Hij was al eerder op Nieuw-Guinea geweest met een kartograaf. Hij spreekt vloeiend Hollands en is een Christen, zoals de meeste Ambonezen. Maar hij heeft onbetrouwbare ogen.

Verder hebben de rijksmusea op Java mij twee man gestuurd voor het verzamelen van insecten en schaaldieren en twee man voor het verzamelen van planten. Het zijn alle vier Soendanezen van de Plantentuin in Buitenzorg. Ze lijken me best en braaf, maar dat ze niet voor zichzelf, laat staan voor anderen kunnen zorgen, zie ik dadelijk.

Deze zeven mannen zijn de enigen die van buiten Nieuw-Guinea komen. De rest bestaat uit 35 Papoea's, die er in doorsnee armzalig en onguur uitzien. De meesten van hen behoren thuis in het „achterland" van Babo, zeker de minst aantrekkelijke troep koelies, waarmee ik ooit

het bos ben ingetrokken. Opvallend is het grote verschil in hun uiterlijk. Het enige gemeenschappelijke wat ze hebben is hun zwartbruine huidskleur en hun negerachtig kroeshaar. Maar overigens variëren hun gezichten van het ronde Maleise type tot het langgerekte, zuiver Kaukasische type. De oude Taha bijvoorbeeld, die lang en soepel is gebouwd, heeft een lang gerimpeld gezicht met een enorme schedel, een glinstering in zijn ogen en een schelmse grijns. Van hem zal ik wel voordeel en nog meer plezier hebben.

En dan de oude medicijnman Oemar, die ik te pakken kreeg vlak voordat we vertrokken. Hij is kort geleden Mohammedaan geworden, vandaar zijn mooie naam, maar hij ziet er net zo duivels uit als een medicijnman behoort te doen. Zelf beweert hij dat hij de namen kent van alles wat in de wildernis groeit, kruipt en leeft en dat hij weet hoe hij de geneeskrachtige kruiden van de jungle moet gebruiken. Van anderen hoorde ik dat Oemar bijzonder bedreven is in de zwarte kunst, dat hij mensen op een afstand kan doden en ziek kan maken wie hij wil. Hij zou zijn macht hebben gekregen door lijkvocht te drinken van rottende lijken. De Papoea's van Vogelkop laten gewoonlijk hun doden langzaam weggroten op hoge stellages in de wildernis en dan is het gemakkelijk het vocht op te vangen dat uit het lijk sijpelt. Wie dat drankje kan verdragen, heeft zeker geheime krachten!

Verder heb ik enig zwak voor een paar lange, slungelige, ernstige jongens uit Inanwatan. Een van hen ziet eruit zoals het een kannibaal past. De tweede heeft een vierkant gezicht en een wipneus en de derde een lang gezicht met een sterk gebogen neus. Ze behoren niet bij de rest van de troep. Ze spreken een andere taal en voelen zich kennelijk vreemd. Inanwatan ligt aan de Noordkust van de Mac Cluer Golf, terwijl Babo, vanwaar mijn andere Papoea's komen, aan de Zuidkust ligt. Ze kennen allemaal enkele woorden Maleis en de jongens van de Noordkust kunnen zich daardoor verstaanbaar maken bij hun burenen van de Zuidkust van de baai.

Nee, ik kan niet bepaald verrukt zijn over mijn troep. Ik zal ze wel moeten schiften na de eerste maand. Waarover ik daarentegen geestdriftig kan zijn, dat zijn de Spray en haar bemanning. Het is alles eerste klas, boot en mensen, en ik twijfel niet of we zullen het goed kunnen hebben samen. Tot nog toe hebben ze hun hele leven gewijd aan de avontuurlijke parelvisserij rond de Aroe-eilanden, ten Zuiden van Nieuw-Guinea en ze schijnen hun wonderlijk vrachtje van nu met een

zekere bedenkelijkheid te bekijken. Het hele ruim is vol proviand en bussen en kisten en vaatjes voor het conserveren van dieren en gewassen en op het dek is er zo'n gekrioel van zwarte lelijkerds dat je je niet keren of wenden kunt. En dan een water om in te varen dat bruin en troebel is van alle rivieren die hier in de baai uitmonden. Dat is wat anders dan het kristalheldere water van de parelbanken met een diepblauwe glans boven de zonnige uitgestrektheid van de Oceaan.

Morgen vroeg zullen we de Spray verlaten en de wildernis intrekken. Barah krijgt bevel proviand bijeen te brengen voor veertien dagen voor 45 man. Het voedsel, dat ik voor de mannen heb medegenomen en dat door de maatschappij wordt geleverd, bestaat uit rijst in water- en luchtdichte blikken van 18 l. inhoud. Het zijn van die blikken waarin alle petroleum en benzine in dit deel van de wereld worden verkocht. We hebben suiker, erwten, zout, thee en koffie verpakt in dezelfde soort bussen.

Papoea's krijgen een kilo rijst per man per dag. Bovendien wat sago-coeken, een handvol erwten om bij de rijst te eten, een stuk gedroogde vis, en een paar eetlepels suiker bij de koffie of thee. Ik en mijn mantri's krijgen hetzelfde rantsoen, verhoogd met meer suiker, meer koffie en als extra weelde een klein blikje cornedbeef en een busje gecondenseerde melk per man per week. We eten daarentegen niet half zoveel rijst als de Papoea's met hun geweldige magen. Verder heb ik alle conserven en alle dranken in flessen geweest. Ze behoren niet bij het echte wildernisleven.

Het gaat niet snel, maar zo langzamerhand krijgt Barah de proviand, die we morgen mee moeten nemen, in een speciale hoek van het ruim gestouwd. De Papoea's zweten en doen hun best, hoewel ze niet de helft van Barah's bevelen verstaan. Het Maleis, dat hier in de Molukken wordt gesproken, is heel anders dan wat op Borneo gebruikelijk is geworden. De Ambonees Mairissa, die natuurlijk Molukken-Maleis spreekt, wil Barah „helpen”. Hij begint te schreeuwen en de Papoea's uit te vloeken, zodat ze nerveus worden en tenslotte niet meer weten waar ze naar toe moeten met hun blikken proviand. Daar kunnen we nog last van beleven, met die Mairissa. Gelukkig verzoekt Barah hem kalm maar beslist naar de hel te lopen, voordat ik mij er mee behoef te bemoeien. Mairissa loent zuur naar Barah, maar gaat weer op zijn zeemanskist zitten. Ondertussen kijkt hij mij dringend aan. Ik begrijp

precies wat hij wil: hij vindt dat het mijn plicht is aan Barah te vertellen dat hij tegen hem, Mairissa, niet zo'n toon mag aanslaan. Hij is immers gedoopt, hij kan Hollands praten, hij kan met landmeet-instrumenten omgaan en hij is zo ver verheven boven de kleine Mohammedaan Barah, dat het belachelijk is dat deze in zijn tegenwoordigheid een mond durft opendoen.

Ik moet niets van Mairissa hebben. Zijn manier van geniepig kijken en zijn aanleg voor het opzetten van een grote mond wekken mijn weerzin. Bovendien is hij er natuurlijk altijd aan gewend geweest hoger te worden aangeslagen dan Mohammedaanse inboorlingen, omdat hij Christen is. Dat is een onverklaarbare gewoonte van de Hollanders, maar bij mij behoeft Mairissa er niet op te rekenen dat het enig gewicht in de schaal zal leggen welke godsdienst hij aanhangt. Ten dele zal het dus wel mijn fout zijn als het tussen mij en Mairissa niet tot een goede samenwerking zal komen. Als ik de rest van de troep duidelijk wil tonen dat ik Mairissa voortrek boven de anderen en hem de eerste viool laat spelen, dan zou hij zeker beter werk leveren dan wat hij nu zal gaan doen, nu ik hem slechts denk te behandelen als een gelijke van Amat en Barah en zelfs als minder waard omdat zijn werk niet zo goed zal zijn als het hunne.

Zo langzamerhand wordt alles rustig aan dek. Ze hebben allemaal hun avondrijst gekregen en een plekje om hun slaapmat op uit te rollen, hoewel de meesten zich niet kunnen uitstrekken. Ik word in slaap gewiegd door het onregelmatige rollen van de Spray op de korte golven en de meeste zorgen verdwijnen wanneer ik de top van de mast zijn lantaarn zie rondzwaaien tussen alle sterren van de hemel.

WILDERNISLEVEN

We zijn een paar dagen in de jungle geweest. Ons kampvuur brandt aan de Motori-rivier zo ver stroomopwaarts als we hebben kunnen komen met onze Papoea-kano's. Hier om het kampvuur moet mijn troep zich verbroederen en worden samengesmeed tot die eenheid, die zeer wenselijk is voor het samen tegemoet gaan van ernstige wildernisavonturen. Maar voorlopig mankeert er nog heel veel aan. Gewoonlijk heb ik al bij het eerste of tweede kampvuur dat contact met mijn mensen, waardoor ik weet wat ik aan ze heb en waardoor zij

weten dat we op elkaar vertrouwen kunnen. Maar tegenover deze Papoea's sta ik nog volkomen vreemd. Ik voel mij niet tot hen aangetrokken en zij van hun kant schijnen zich niet op hun gemak te voelen. Men krijgt het gevoel dat deze werkelijke „wilden" niet meer thuis behoren in de wildernis. Ze zijn bijna allemaal bekeerd en gedoopt door een zendeling in Babo en 's avonds zitten ze psalmen te zingen om het kampvuur in plaats van te snoeven en schuine verhalen te vertellen. Mijn ploegleiders en ik zitten onder elkaar te praten en te liegen zoals het behoort bij een kampvuur; de Papoea's zitten afzonderlijk met hun vrome gezangen, uitgezonderd de beide oude mannen Taha en Oemar, die geen Christenen zijn en slechts in naam Mohammedanen en die zich hebben geschaard bij het goddeloze kampvuur van het commando. Ze zijn onnatuurlijk stil, onze Christenen. Het is nooit in de haak wanneer een echt natuervolk zich op die manier gedraagt. Wist ik maar of het komt omdat ze gedoopt zijn of omdat ze iets in het schild voeren?

Barah is bezig de zaak uit te zoeken. Hij brengt ze voortdurend bezoeken bij hun vuur en tracht hun taal te leren om op die manier hun vertrouwen te winnen.

Het spijt me dat we zulk vervelend gezelschap hebben gekregen in een zo wonderbaarlijke wildernis en ik denk met heimwee aan de Dajaks op Borneo die het beste gezelschap zijn dat men in de bossen kan hebben.

Hun aanstekelijke levensvreugde en het gevoel dat ze je geven van volkomen saamhorigheid met jungle en kampvuur, maken dat men zich allerplezierigst voelt in hun gezelschap. Maar deze Papoea's zitten zwart en zwiiggend rond hun vuur en kauwen op hun rijst. Als ze hun zwarte lijven niet hadden behangen met zwarte vodden, zouden ze er tenminste nog schilderachtig hebben uitgezien in het vuurschijnsel, maar ze zijn allemaal „gekleed" in vuile todde: rafelige onderhemdjes en dito broeken of shorts, om goed duidelijk te maken dat ze Christenen zijn.

Dankzij deze vodden menen ze meer waard te zijn dan de drie naakte, heidense Papoea's die bij ons vuur zijn komen zitten. We hebben ze onderweg ontmoet, een vader met twee zoons. De vader gekleed in baard, boog en een lendedoekje dat los op zijn buik hangt. De zoons slechts in boog en pijlkoker. Als schuwe dieren zitten ze op hun hurken bij het vuur van hun Christelijke kameraden en krijgen door hun

superieure rasgenoten wat voedsel en tabak toegesmeten. Ze spreken geen woord Maleis en ook geen woord dat Oemar en Taha verstaan. Maar een paar van de Christenen schijnen zich bij hen verstaanbaar te kunnen maken in een soort van keelschrapend broddeltaaltje.

Hier zijn geen dorpen of woningen op vele dagmarsen afstand, zodat die mannen zowat als wilde dieren moeten rondtrekken. Juist toen wij hen tegenkwamen in de jungle, stond ik op het punt wilde zwijnen te schieten die links en rechts van ons rondsprongen op niet al te grote afstand. Maar toen gaf de oude man met de baard mij met een teken duidelijk te kennen, dat de wilde zwijnen zijn eigendom waren en dat ik ze niet mocht schieten. Toen ik Oemar's raad vroeg, verklaarde hij dat het heel goed mogelijk was dat de zwijnen werkelijk van de wilden waren. Ze hebben heel vaak hun zwijnen los in de wildernis lopen, verklaarde Oemar, en hij spooog minachtend omdat hij zelf juist Mohammedaan was geworden. We liepen verder en de oude man met de baard volgde ons. Op een goed ogenblik bleef hij plotseling staan en keek bijzonder belangstellend naar een wild zwijn dat rondscharrelde langs de rivieroever die we volgden. Hij liet een soort lokroep horen – en waarachtig, het beest kwam naar hem toe onder luidkeels welkomstknorren – maar het varken hinkte en dat was wat de oude man had gezien. Het dier ging op zijn rug liggen, liet zich op de buik kietelen, terwijl de oude man hem toesprak als een broeder, en heel lang duurde het niet of een lange doorn werd tussen de tenen van een voorpoot uitgetrokken.

Zelden heb ik een zo vertrouwelijke omgang tussen mens en dier gezien als tussen die oude man en dat zwijn. Ze schenen zonder moeite met elkaar te kunnen praten. Het varken volgde ons nog een klein uur, totdat het ergens in een kleine beekbedding zulke heerlijke wormen ontdekte, dat het zijn heer en meester vergat.

Dat mannetje hoort werkelijk thuis hier in de wildernis. Om dat te begrijpen behoeft men alleen maar te zien hoe hij wurmen en vogeleieren vindt en hoe hij zijn pijlen schiet in vogels die voor mijn ogen verborgen blijven. Mijn Babo-Papoea's daarentegen zien nooit iets wilds in het bos. Ik ontdek altijd eerder dan zij of er iets eetbaars loopt of vliegt. En nooit weten zij ons menu te verrijken, zoals ik van de Dajaks gewend ben. Het komt niet in hun hoofd op na afloop van het werk er op uit te trekken en te gaan vissen of andere eetbare jungleproducten op te zoeken.

Dit nu is spijtig uit puur gezelligheidsoogpunt, maar het is erger dat ik ook uit nuttigheidsoogpunt niet bijster verrukt over hen kan zijn. Ze kunnen een parang – kapmes – niet op de juiste manier hanteren om een pad open te hakken. Op een liaan, die een gewone houthakker in één slag afkapt, wordt door hen minstens twintig keer ingehakt voordat ze hem er af hebben. En slijpen kunnen ze hun parangs ook niet. Ik trachtte het hen te leren, maar met een bijzonder mager resultaat. Ze hebben geen belangstelling voor de jungle of voor hun werk. De enige uitzonderingen zijn Taha, Oemar en de jongens uit Inanwatan. Zij interesseren zich tenminste voor de wildernis en hebben zich prima getoond ook al kunnen ze niet met een parang omgaan. Maar tenslotte is er ook nog maar één week verstreken. We moeten afwachten of mijn troepje zich over een paar weken niet gebeterd zal hebben.

Al hebben de Papoea's mijn hart niet stormenderhand veroverd, de wildernis van Nieuw-Guinea heeft het in elk geval wel gedaan. *Dat* is nog eens een sprookjesachtige wildernis! Ze is zo stijlvol en zo ongelooflijk, dat ik in het begin moeite had te begrijpen dat ik werkelijk wakker was en niet droomde dat ik liep in de gefantaseerde jungle van een sprookjesverteller.

Ik ben gewend aan de wilde, duivels lastige, van dicht onderhout, ranken en doornen voorziene oerwouden van Borneo en Sumatra, waar men zich altijd een klein onderkruispel voelt, dat tracht voort te komen op de bodem van een verstikkende, groene zee en waar men geen fantasie nodig heeft om te bedenken dat achter elke stam en elke struik gevaren loeren, juist omdat men niets kan zien en nergens naar toe kan vluchten door het dichte doornige struikgewas.

En nu leer ik een jungle kennen waarin men betrekkelijk gemakkelijk vooruit komt, waar men wijd om zich heen kan zien in wonderlijke, groene zalen waar het tere licht haast grijpbaar lijkt, omdat het als een gulden floers hangt onder het doorbroken groene dak, dat wordt gedragen door rode, groene, zwarte, grijze en witte stammen. Fantastisch is de rijkdom der lianen die daar hangen als lange draperieën en op reuzenslangen gelijkende slingers tussen de kronen van de bomen. De alles verstrikkende rotan van de gewone Indische jungle ontbreekt hier bijna geheel en schijnt vervangen te zijn door lianen. Naar schonere en meer onwaarschijnlijke bloemen dan waarmee deze lianen de boomtakken sieren moet men te vergeefs zoeken. Vooral langs de

rivieren, waar de bloemtrossen der lianen vaak tot vlak boven het water hangen, is de bloemenpracht fantastisch.

Maar het zijn niet alleen de lianen die bloeien. Rechtstreeks uit de bijna kale grond groeien geweldige, rode, op sparappels gelijkende bloemen; in spleten kan men vijf tot tien meter hoge ranke stammen een bloemtros zien dragen als een reusachtige paraplu, soms twee meter in diameter, rood, geel of blauw.

En de duisternis van de rottende blaren op de grond wordt doorbroken door ongelooflijke massa's gevallen vruchten, die daar liggen te gloeien in alle kleuren van de regenboog. Daar zijn vruchten, die lijken op tomaten, sinaasappels, perziken, pruimen, druiven, vlinders, vlieg-machines, knotsen, bommen en granaten en dingen die helemaal niet bestaan. Verleidelijk voor het oog als in de lusthof van een paradijs, maar voor de tong slechts weerzinwekkend: zo goed als alle vruchten zijn oneetbaar voor mensen. Alleen vogels en wilde zwijnen kunnen naar hartelust genieten van die kleurrijke heerlijkheden.

Het dierenleven in deze wonderlijke wildernis is even fantastisch als de plantenwereld. Ze draagt er in hoge mate toe bij, dat men meent zich in een onwerkelijke droomwildernis te bevinden.

Ik moet bekennen dat ik niet erg veel moeite heb gedaan om me op de hoogte te stellen van de Nieuw-Guinese dierenwereld voordat ik hierheen ging, en nu ik mezelf hier vind rondlopen in dit onwezenlijk lijkende oerwoud met nog onwezenlijker dieren, is het mij opeens erg wonderlijk te moede.

Wat het eerst opvalt is het bijzonder rijke vogelleven. Nieuw-Guinea is het eiland der vogels, een paradijs voor vogels. Geen wildernis heeft hun een zo rijk voorziene dis gedekt, geen wildernis bedreigt hen met zo weinig vijanden. Hier zijn geen marters, geen katachtige roofdieren, noch eekhoorns. Roofvogels zijn zeldzaam en apen en loerende civetkatten zijn er al evenmin. Zelfs slangen zijn zeldzaam. Alleen de mens kunnen de vogels niet vertrouwen.

Toen we de modderbanken aan de riviermonden passeerden, hoorde ik de wulp zijn groet roepen, mij bekend van de eenzame Skandinavische moerassen en wateren. Het klonk zo vreemd en eigenaardig hier in dit land en wekte herinneringen op, die niets gemeen hadden met de streek waar ik nu het klankrijke lokken van de kroonduif hoor, de duivelse lach van een neushoornvogel, de schorre schreeuw van de

paradijsvogel, het bezeten jubelen van lijsters en andere zangvogels en de machtig dreunende stem van de geweldige casuaris.

Toen ik hier voor het eerst rondliep en hoorde hoe de witte kakatoes en bont gekleurde papegaaien tevergeefs trachtten al het juichende gezang te overstemmen met hun hees geschreeuw en waarschuwingskreten, zag ik kangoeroes rondspringen als reuzenhazen en om het ongeloofwaardige van hun bestaan te onderstrepen plotseling in bomen klimmen met hun van hoeven voorziene springpoten. Ik zag geweldige kraaghagedissen hoogbenig op de vlucht nadat ze er niet in geslaagd waren de indringer af te schrikken met hun angstaanjagend uiterlijk en ik zag de langhalzige casuaris – Nieuw Guinea's reusachtige struisvogel – zijn kop opsteken met de rood-blauwe kam als een periscoop boven de struiken om, na mij gezien te hebben, in een daverende galop te verdwijnen.

Herhaaldelijk vond ik alle bladeren en kleine takjes op de grond zorgvuldig bijeen geveegd tot een geweldige hoop. Rond deze hoop was de grond kaal en schoon. De hoop was twee meter hoog en dikwijls meer dan zes meter breed. Ik roerde er met een stok in en groef, zeer verbaasd, maar kon niets vinden. Het was niets anders dan een enorme hoop bladeren. Ik begon me zo langzamerhand af te vragen of er soms ook op Nieuw Guinea dwergjes en bosgeesten huisden, die misschien getracht hadden grote schoonmaak te houden in deze wildernis. Maar toen zag ik een paar Papoea's ijverig naar iets zoeken in zo'n hoop en tenslotte een paar grote eieren vinden. Toen begreep ik dat het een nest moest zijn van het befaamde grootvoet-hoen. Even later zag ik de vogel met een onbegrijpelijke vaart wegrennen. Ze is lang niet zo groot als een kip, maar haar blauw-witte eieren zijn aanzienlijk groter dan kippeneieren. Zij bebroedt haar eieren niet, maar verbergt ze in fantastisch grote hopen bladeren die ze bij elkaar sleept. Daar worden de eieren uitgebroed door de warmte van de aarde en het gistingproces.

Als de eerste kennismaking met deze jungle voor mij al een sensatie was, anderen waren nog meer overweldigd. Toen Barah thuiskwam in het kamp op de avond van de eerste dag, was hij diep in gepeins verzonken. Nadat hij verslag had gedaan van zijn waarnemingen betreffende het hout en het resultaat van zijn taxatiewerk, zei hij, terwijl hij bij het vuur gehurkt zijn thee begon te slurpen :

„Toean, nu geloofst toean natuurlijk dat ik lieg, maar ik heb Satan gezien toen ik zojuist terug kwam langs de baan die ik had gekapt.”

„Hoe ziet hij eruit hier op Nieuw-Guinea? Met twee horens?”

„Ik mag misschien niet zeggen dat het Satan was. La illaha illa'lah. Maar wat was het dan? Plotseling hoorde ik iets met daverende stappen door het struikgewas naast me lopen. Ik dacht dat het een paard of een buffel was. Maar toen zag ik iets dat groot en rond was en behangen met zwarte paardeharen, maar het liep op twee benen zoals een mens. Het kwam uit de struiken en bleef recht tegenover me staan, misschien op een afstand van dertig meter. Ik dacht dat het een bosgeest was. De haren van mijn hele lichaam rezen te berge. Toen kwam het zwarte plotseling op me af, precies langs de baan. De grond dreunde. Geesten maken toch niet zoveel lawaai. En ik zag boze ogen zitten in iets dat op een hoofd leek. Het was groot en rood en blauw. Ik trok mijn mandau en riep Allah aan. Dat kan toch niet Satan zijn die mij komt halen, dacht ik. Maar toen het op vijf meter afstand was, schoot het plotseling naar opzij en draafde als een wervelwind weg door het bos. Misschien had Allah's naam het op de vlucht gejaagd. Toen mijn Papoea's er aan kwamen, was het al weg. En ik heb hun niets verteld om ze geen angst aan te jagen.”

„Maar Barah! Voor zoiets moet jij toch niet bang worden! Dat was gewoon een boskip! In dit oerwoud worden de boskippen zo groot en je zult nog wel meer van hen te zien krijgen. Maar val ze niet aan met je zwaard, want ze trappen een mens kapot als een stuifzwam.”

Barah bleef zwijgend zitten en dronk zijn thee in diep gepeins. Hij stak niet eens een sigaret op. Misschien schaamde hij zich dat hij een „boskip” voor Satan had gehouden. Maar dat Barah bang was! Barah, die zich anders door niets van de wijs liet brengen, door dieren noch geesten. Hij is met mij op Borneo geweest, hij heeft gevochten met panters en buffels en heeft olifanten in de ogen gezien zonder te beven.

„Waar denk je aan, Barah? Trek je natte spullen uit en zorg dat je rijst krijgt. Jij bent toch niet bang geworden voor dat boskippetje?”

„Toean, voor die boskip ben ik niet bang meer. Ze liep weg toen ze me zag. Maar...toean, zeg eens... als nu een boskip er zo uitziet in deze wildernis, hoe zien de panters er dan uit? En de buffels...en de olifanten?”

„Tja, maak dat maar voor jezelf uit, Barah. Ze zijn natuurlijk evenredig aan de boskip.”

VOGELKOP

Barah had zoveel te overdenken, dat hij die hele avond alleen en stil bleef zitten.

Ik vond het jammer hem dadelijk te beroven van de bijzondere illusie dat hij in een werkelijk betoverd land was, waar hij opeens een dwerg tussen de dieren was geworden. Daarom heb ik hem ook pas de volgende morgen, voordat hij op weg naar zijn werk ging, op de hoogte gebracht van het feit dat die boskip het grootste en gevaarlijkste dier hier in de jungle is, en dat ze in het Maleis zowel als in het Hollands casuaris heet.

VLINDERS EN PIJLEN

Ik heb nu aan weerszijden van de Motori-rivier de wildernis grondig onderzocht tot op de plaats waar de watervallen onze boten de weg versperren. Hoe dichtter we de heuvels en bergen zijn genaderd, des te slechter bleek het bos geworden uit exploitatie-oogpunt. Veel aanleiding het land dieper binnen te dringen, optrekkend langs de rivier, is er dus niet. Ik kan alleen maar verwachten nog slechter hout te vinden dan tot nog toe, maar ik moet immers niet alleen naar waardevol bos zoeken? Ik heb gelukkig ook de opdracht gekregen planten en dieren te verzamelen en daarmee dus ik mijn geweten, terwijl ik het onbekende land intrek voor een tocht, die naar ik bereken drie dagen zal duren – twee dagen land-inwaarts langs de rivier en een dag in ijlmars terug.

Ik neem Mairissa mee voor het taxeren van het bos en de vier Soendanezen voor het verzamelen van gewassen en dieren. Barah en Amat blijven taxatie-lijnen uitzetten in de rimboe op de vlakke tot we terugkomen.

Er worden veel verhalen verteld over de Papoea's in het binnenland. De Hollandse controleur in Inanwatan, de kleine nederzetting aan de Noordkust van de Mac Gluer Golf, vertelde bijvoorbeeld, dat elke keer wanneer hij het binnenland introk enkele dagreizen van de kust de ongastvrije wilden hem met pijlen ontvingen. Maar het was nog nooit gebeurd, dat hij of één van zijn metgezellen waren gewond. Eens was het hem gelukt twee van de kleine boogschutters te vangen en ze mee naar Inanwatan te nemen. Toen ze „tam” waren geworden, vroeg hij hen hoe het kwam, dat ze zulke slechte boogschutters waren dat ze

hun vijanden niet konden treffen. Hij was erg verbaasd geweest toen de gevangenen verklaarden, dat ze gemakkelijk de controleur en zijn mannen hadden kunnen doden, maar dat ze opzettelijk hun pijlen zo gericht hadden, dat ze hen alleen zouden afschrikken, niet verwonden. Ze wilden slechts tonen, dat ze in vrede in hun land wensten te leven en geen indringers zouden dulden.

Terwijl we nu langs de rivieroever het land in trekken, hoop ik in stilte dat we iets van de vreemdelingenhaters te zien zullen krijgen, maar liefst zonder een pijl in het lichaam te krijgen. De Babo-Papoea's, die ik bij me heb, verlangen daarentegen helemaal niet naar enig contact met hun wilde soortgenoten. Het is hun ook gelukt Mairissa en de Soendanezen angst aan te jagen.

Nadat we enkele uren stroomopwaarts zijn getrokken, alle bochten van de rivier volgend, lopen we tegen die oude Papoea op, die zo goede maatjes was met zijn wilde zwijnen. Nu zit hij aan de oever van de rivier een vishaak te proberen die hij van mij heeft gekregen. Als hij begrijpt dat we het land in willen trekken, voegt hij zich bij ons; hij leidt ons langs onvindbare paden, die alle bochten en slingers van de rivier afsnijden en onze weg aanzienlijk bekorten.

De wildernis wordt tamelijk ijl wanneer we het bergland naderen en de grond ligt vol scherpe stenen – de onbekende kalkbergen van Nieuw-Guinea. Het is nu haast beklemmend stil. Het jubelende gezang en het wilde rumoer in de regenbossen van de vlakte ontbreekt hier geheel. Het kirren van een enkele duif of het beschroomde piepen van een kleine vogel zijn geluiden die de stilte nog vergroten.

Sporen van wilde zwijnen en kangoeroes zien we evenmin en tevergeefs luisteren we naar de diepe stem van de casuaris. De jungle is hier waarschijnlijk te arm aan vruchtdragende bomen om met de regenbossen te kunnen wedijveren.

Tegen de middag slaan we ons kamp op, waarna ik Mairissa bevel geef een taxatie-lijn uit te zetten, terwijl ik de verzamelaars op vangst uitstuur.

Zelf begeef ik me op weg langs de rivier zonder enig ander doel dan een halve dag van eenzaamheid in de wildernis te genieten.

Groen-glinsterend en helder stroomt het water over de grote kiezelbanken en vormt watervallen over de grijze kalkrotsen. De rivier is breed en heel de blauwe ruimte is hier gevuld met zonnegoud.

De wildernis heeft moeten plaats maken voor de machtige rivier; maar niet voor de kleine beek, die nu door de brede bedding stroomt, maar voor de geweldige stroom, die hier voortbruist wanneer het gebergte in het binnenland er in geslaagd is enkele bijzonder regenrijke wolken naar beneden te halen.

Langs de loodrechte rivieroeveren liggen talloze gevallen jungle-reuzen, die zijn ontworteld door de laatste bandjir, de stortvloed die volgt op hevige regenval. De jungle tiert niet met veel licht onder haar dak. Daarom haast zij zich met haar groene draperieën van lianen en klimplanten de wanden van de brede strook, die de stroom heeft opengescheurd, te bedekken. Het lichtspel tussen de groen-schemerende muren van dit oerwoud, dat verrijst uit de rode aarde van de rivieroeveren, de blauwe hemel en de bruisende, glinsterende rivier is wonderlijk schoon. Het lijkt wel alsof de wildernis hier al haar bloemen heeft tentoongesteld: alle bloemenpracht die anders voor vogels en vlinders in het door de moesson gewiegede bladerdak blijft bewaard, hangt hier neer tot vlak boven het water en schildert bonte patronen op het groene tapijt van het bos.

Ik strek me uit op een stam van een oude ijzerboom, die dwars over de rivier is gevallen, midden in de gouden, overdadige zonneshijn om het jungle-vocht uit mijn lichaam te verdrijven.

Onder mij speelt het snelle water, boven mij spant zich de hemel, stil en eindeloos, en langs de groene wanden van het oerwoud hangt een bloeiende Leguminosaelia, schoon als het sieraad van een heidense wilde vrouw.

De prachtige, bloedrode bloemen hangen in grote kegelvormige trossen aan de reuzenkoorden der lianen van de boomtoppen tot vlak boven het water. Ik kan mijn ogen niet afhouden van de pracht. Ik zie ze glanzen als robijnen waar het zonlicht op hen speelt en ik zie ze gloeien als bloed tot diep in de groene duisternis. En al deze schoonheid wordt kwistig rondgestrooid zonder mensenogen te verblijden! De wildernis tooit zich voor haar eigen genoegen en niet om mensen te bekoren.

Ik lig maar te kijken naar die rode bloemen en droom de geluksdromen van het oerwoud totdat ik plotseling wordt wakker geschrikt door het geschreeuw van de witte kakatoes. Ze hebben lang gezweven nadat ze hebben opgehouden mijn optreden op dit schouwtoneel te vervloeken.

Ik zie een smaragdgroene varaanhagedis langs de rivieroever voortglijden en pijlsnel in het water schieten. Ik hoor het kraken en breken van takken in het struikgewas, alsof er zich een mens beweegt.

Door een opening in het groen zie ik plotseling iets verschijnen dat meer lijkt op een kleine bosgeest dan op een mens. Op een groot hoofd met een driehoekig gezicht steken wat grijze haren recht overeind als de stekels van een stekelvarken en aan het puntje van de kin groeit een grijs baardje op dezelfde manier. Onder een hevig gerimpeld voorhoofd staren twee grote, zwarte, wijd-open ogen. Verder zie ik een wijdopen mond met dikke lippen en even breed als het gezicht. Tussen de ogen en mond bevindt zich iets dat een neus moet voorstellen, maar dat uitsluitend in de breedte in plaats van in de lengte is gegroeid. De uitdrukking van het gezicht is gespannen, de verbazing ervan wordt verhoogd door de wijd uitstaande oren. Het kleine gezette lichaam is gekleed in het meest vodderige khaki-uniform dat op de wereld rondloopt. Op kromme, kleine beentjes, omwonden met rafelige putties, beweegt het ventje zich voort als een slaapwandelaar, langzaam en zachtjes lelijke woorden sputterend. Het is een zingend Soendanees wat uit zijn mond komt: het is Lasson, mijn insectenverzamelaar. En Lasson is betoverd! Een enorme blauwe vlinder fladdert in plagende kringen boven zijn hoofd en houdt zijn blik gevangen als met onzichtbare draden.

Rond en rond gaat de dansende vlinder en rond en rond gaan Lasson's hoofd en ogen. Steeds dichterbij de rivier toe verplaatst zich het spel van de vlinder. Lasson volgt als ware hij willoos. Hij kan zijn starre blik niet losmaken van zijn gevleugelde plaaggeest. Hij houdt een vlindernet in zijn handen. Hij kan het niet gebruiken tussen de dichte struiken.

Langzaam naderen ze de rivier. Lasson raakt soms vast tussen de takken, valt en vloekt. Maar zijn ogen hangen geboeid aan de vlinder. Hoe hij ook valt en hoe hij wordt geschramd door doornige ranken, hij vervolgt star de vlinderdans.

Nu wordt de vlinder aangetrokken door mijn rode bloemen en Lasson volgt haar.

Nu vliegt ze boven de loodrechte rivierbanken... te laat! Lasson hoort niets... Lasson ziet niets... Lasson volgt zijn vlinder! Regelrecht stapt hij in het lege luchtruim met zijn ogen strak gericht op de vlinder. Hij valt drie meter loodrecht naar beneden en komt terecht op zand en

stenen. Lasson merkt het nauwelijks. Nu heeft hij eindelijk ruimte voor zijn kapellenet en terwijl het dier onweerstaanbaar wordt aangehouden door het bloedrode wildernisjuweel, glinstert er plotseling iets in de zwarte, zo juist nog levenloze ogen – even later fladdert de vlinder verschrikt en gevangen tussen het luchtige mouseline van het net.

„Manis! Manis! Een nieuwe Danaus!” schreeuwde Lasson.

Manis is zijn kameraad, die nu uit het bos antwoordt.

„Hoe ben je beneden gekomen,” vraagt Manis verbaasd, als hij aan de rand verschijnt.

„Ik heb een nieuwe Danaus, Manis, bijna gaaf.” antwoordt Lasson, waarna Manis zich met behulp van een liaan langs de steile wand laat zakken.

De twee mannetjes hurken boven het vlindernet met de kostbare vangst onder eerbiedig gemompel. De arme vlinder wordt verdoofd en in de insectentrommel gestopt, waar hij samen met andere, even ongelukkige vlinders blauwzuurgas in plaats van bloemengeur krijgt in te ademen.

Manis heeft een lang gezicht met een verwonderde uitdrukking, onverschillig of hij nu juist een kapel heeft gevangen of dat hij zijn rijstmaaltijd gelukkig beëindigd heeft. Hij is jonger dan Lasson en zijn haar is nog zwart. Zijn mond is even beslist gesloten als die van Lasson beslist open is. Evenals Lasson gaat hij gekleed in een oud afgedankt khaki-uniform. Beiden hebben ze hun benen omwonden met dikke putties, en aan hun voeten dragen ze zware soldatenlaarzen. Ik heb nooit goed begrepen of ze uit hoogmoed of uit voorzichtigheid zo veel aantrekken. Ik voel mijzelf nogal naakt in hun gezelschap, nu ik mij bij hen voeg. Ik draag niets anders dan een „tjawat” – een lendegordel – en prima eigen eelt aan mijn voeten. Maar Lasson en Manis kijken gewoonlijk helemaal niet uit waar ze hun voeten zetten of hoe ze hun lichaam richten en dan kan het wel nuttig zijn de eigen huid te beschermen. Want ik geloof toch niet dat ze coquet zijn. Ik heb nog geen andere belangstelling in hen kunnen ontdekken dan een kalme en verbazingwekkend hardnekkige begeerte alles te vangen wat behoort tot de insecten- of reptielenwereld in het oerwoud.

Nu wil Lasson de boom met mijn rode bloemen kappen. Het is prachtig lokaas voor de vlinders, maar de meeste bloemen hangen te hoog voor het net. Hij kijkt me smekend aan en krijgt er nog twee rimpels

bij in zijn voorhoofd als ik hem zeg dat deze boom taboe is, omdat ik heb gezien, dat er een bosgeest in woont.

Maar er zijn ook andere manieren om vlinders naar de stenige stranden van de rivier te lokken, waar ze zich gemakkelijk met het net laten vangen. Manis heeft een bus met verrotte vis bij zich en de geur daarvan trekt de gevleugelde bloemenminnaars even sterk aan als de schoonste bloesem. We smeren het gemeen stinkende goedje op verscheidene stenen en dan duurt het niet lang of ik word al evenzeer betoverd door elke vlinder als Lasson en Manis.

Het is alsof een jeugdroom in vervulling gaat. Als schooljongen genoot ik altijd met een kapellenet in de hand van de korte zomer van de Zweedse bergweiden. Wanneer ik toen een Apollo of een andere ridder uit de Noordelijke vlinderwereld had weten te vangen, droomde ik over de nog veel schitterender vlinderadel in de Zuidelijke landen. En hier zit ik nu aan een rivier op Nieuw-Guinea, met een zojuist gevangen, sprookjesachtig schone Papillio tussen mijn duim en wijsvinger en kan alleen maar vaststellen dat de werkelijkheid misschien nog wonderbaarlijker is dan de stoutmoedigste dromen van een schooljongen. Wanneer ik een grote wesp in mijn net vang, roep ik naar Lasson dat hij moet komen met de fles ether. Lasson komt en bekijkt mijn buit nauwkeurig. Er gaat een schok door hem heen en het lijkt alsof zijn haar nog steiler gaat staan. Met trillende handen begint hij te tasten naar de wesp in het net.

„Toean! Manis! Manis! Het is een nieuwe. Een nieuwe Pepsis!”

„Pas op, Lasson! Geef hem eerst ether. Het is een wesp. Het kan een nieuw soort zijn, maar daarom steekt hij nog wel!”

Ik vind het angstwekkend zoals de grote wesp razend rondgonst binnen Lasson's kleine vuisten. Maar wat betekent een wespensteek voor Lasson als hij een „nieuwe” wesp heeft? Met tedere handen houdt hij zijn schat omsloten. De angel zit al diep in zijn duim, maar hij heeft nu het voorlijf van de wesp veilig vast en haalt hem uit het net. Samen met Manis bestudeert hij het dier nauwkeurig en ze worden het er over eens dat het een nieuwe roofwesp is. Dat het dier ook een verbazend gemene angel heeft, is aan Lasson's duim duidelijk te zien.

Lasson en Manis kennen de Latijnse namen van bijna alle vlinders, wespen of libellen in Indië. Die hebben ze geleerd op alle expedities waarbij zij Nederlandse entomologen hebben vergezeld. Wat vlinders betreft kennen ze ook precies alle larven en poppen en ze weten wat

Een Babo-papoea aan het roer.

Ons bivak-vuur aan de Motori-rivier.

voor vlinders eruit moeten komen. Maar lezen en schrijven kunnen ze nauwelijks.

In plantkunde zijn ze al even knap, hoewel bijna onbegrijpelijk gespecialiseerd. Lasson kent de vorm en de Latijnse namen van alle Rosaceën, planten zowel als bomen, en Manis kent alle Guttiferae. Deze merkwaardigheid is te danken aan het feit dat de beide mannetjes van beroep eigenlijk tuinlui in de Plantentuin te Buitenzorg zijn. Daar heeft Lasson alle Rosaceën onder zijn hoede en Manis alle Guttiferae. Wat niet behoort tot de Rosacee-familie is volkomen onbelangrijk voor Lasson en wordt door hem met geringschatting betiteld als „boekje Rosacee” – geen Rosacee – Manis heeft dezelfde minachting voor al wat niet tot de Guttiferae behoort.

Ze kennen ook buitengewoon goed alle geslachtskenmerken van hun „families” en hier op Nieuw Guinea gebeurt het dikwijls dat we bomen aantreffen, waarvan ze geloven dat ze tot „hun” families behoren. Even overtuigd zijn ze dat ze zich nog niet in de Plantentuin bevinden en dus zijn ze „nieuw”.

Er is niets dat mensen zo snel verbreedert als een gemeenschappelijk stokpaardje. En reeds voordat de snelle avondschatuwen ons terugjagen naar het kamp voelen wij, drie vlindervangers, ons als goede vrienden. Tijdens onderbrekingen van de jacht, terwijl wij de dode vlinders en andere insecten in kleine couverts of rolletjes papier verpakken, schenken wij elkaar gemakkelijk ons vertrouwen.

Lasson en Manis hebben de wetenschap nu al meer dan twintig jaar gediend. Toen ze nog jong waren, zijn ze begonnen met het schoonhouden van de paden in de Plantentuin tegen het duizelingwekkende loon van vijf gulden per maand. Zo langzamerhand maakten ze promotie en zo werden ze voerlui op de wagens, die de rommel uit de tuin redden. Tegelijk met deze positie zagen ze zich de zorg voor bovengenoemde plantenfamilies toevertrouwd. Hun loon steeg tot de aanzienlijke hoogte van negen gulden in de maand. Van dit loon zichzelf, vrouw en kinderen te voeden en zich bovendien een aangename woning aan te schaffen bleek onmogelijk. Dat wil zeggen, voor voedsel was het geld toereikend, maar niet voor een woning, die evenredig was aan de maatschappelijke positie die zij in het leven hadden veroverd. Hun droom was eens een eigen huis te bezitten. Nu hadden de bestuurders van de Plantentuin de merkwaardige gewoonte het personeel één dag in de week vrij te geven. Deze dag kon dus gebruikt worden om wat bij

te verdienen. In theorie. Practisch bleek het onmogelijk te zijn op de vrije dag enig werk te krijgen. Maar gelukkig ligt het Zoölogische Museum in de Plantentuin en Lasson en Manis werden bevriend met de Soendanezen die daar werkten met het verzamelen en het opzetten van dieren. Deze heren hadden ook geen loon waarvan ze in weelde konden baden en dus gebruikten zij ook hun vrije tijd om er iets bij te verdienen. Elke Zondag gingen ze naar de nabij gelegen berg Salak om er vlinders en insecten te vangen, die ze daarna monteerden in doosjes met glazen deksels. Tegen een zekere provisie werden dan deze kistjes door de wachters van de Plantentuin aan toeristen verkocht. Op die manier verdienden ze twee tot vijf gulden in de week extra.

Lasson en Manis begonnen met hun zoölogische kameraden mee te gaan op hun tochten en leerden weldra zelf hun vangsten in de doosjes te monteren. Het duurde niet lang of ook zij konden een paar gulden extra verdienen.

Maar het eigen huis bleef nog vele jaren een luchtkasteel. Een huis zoals ze zich hadden gedacht zou omstreeks driehonderd gulden kosten en dat waren sommen waarvan ze nauwelijks durfden dromen. Totdat op een goede dag een Nederlandse ambtenaar van het Zoölogisch Museum een paar verzamelaars wilde meenemen op een expeditie naar Borneo. En niet een paar gewone verzamelaars, die alleen maar insecten konden vangen op het geciviliseerde Java en allerlei eisen aan het leven plachten te stellen, maar een paar jongelui die een hard wildernisleven konden verdragen en die bovendien hun toean zouden kunnen helpen met wassen en koken in het oerwoud. Hij liet zijn oog vallen op de twee mannetjes die de vuilniswagens reden, Lasson en Manis, en zij gingen met hem mee.

Het werd een gouden tijd voor de twee kereltjes. Wel was het reizen moeilijk, ze leden aan wagen- en zeeziekte en het leven in de wildernis was hard en vooral angstaanjagend voordat zij er aan gewend waren. Maar de verdiensten overtroffen hun stoutste verwachtingen. Ze kregen hun loon verdubbeld en bovendien een gulden extra per dag zolang de expeditie duurde. Ze kwamen beiden thuis van hun eerste expeditie met bijna honderd gespaarde guldens. En het bleef niet bij deze ene keer dat ze de wonderlijke, blanke mannen volgden op hun tochten naar onbekende eilanden tussen vreemde volken.

De Soendanese tuinmannetjes waren zelfs mee geweest op de beroemde expeditie van Archbold naar de sneeuwbergen van Nieuw-Guinea. Ze

waren van de stinkende mangrove-kust regelrecht gevlogen naar de bergmeren met hun ijskoud water en vreemde vissen. Ze hadden naar insecten lopen zoeken in de eeuwige sneeuw en ze hadden samen met vreemdsoortige dwergpapoea's even vreemdsoortige vlinders gevangen op koele bergweiden. En dit alles was niet alleen bijzonder aardig en boeiend om mee te maken, maar het was ook prima om er de thuisgeblevenen in Buitenzorg over te kunnen vertellen. Toch waren ze desondanks twee kleine tuinmannetjes van middelbare leeftijd geworden zonder een greintje hoogmoed en zonder enig ander interesse in het leven dan hun planten en insecten, hun afvalwagens en hun huisjes die nu werkelijkheid waren geworden.

Lasson had al twee jaar geleden zijn huis klaar gekregen, het had hem driehonderdzevenentwintig en een halve gulden gekost. Manis had ook zijn huis klaar, maar dat was goedkoper. Het had maar tweehonderd gulden gekost, omdat het een dak van palmladeren had in plaats van dakpannen zoals Lasson's huis. Dat kwam omdat hij een gedeelte van het geld had gebruikt om zich een tweede vrouw aan te schaffen. Een duur grapje vond Lasson. Het geld dat Manis nu zal verdienen op deze expeditie, zal hij gebruiken om dakpannen op zijn huis te kopen, zegt hij. Lasson prevelt iets: Manis kan er nog eens een keer invliegen en dan is wéér het resultaat van een heel jaar zwoegen en ploeteren in de wildernis naar de maan zonder dat hij er iets anders voor terug heeft dan een verstoorde gemoedsrust. Manis kijkt nog verbaasder dan anders bij Lasson's woorden. Hij protesteert:

„Mijn werk is toch niet tevergeefs! De vlinders worden toch allemaal opgezet in glazen kistjes en er komen toch allemaal mensen naar kijken” zegt hij ernstig.

Lasson heeft juist een vrouwelijk exemplaar gevangen van een vlindersoort die fantastische afmetingen bereikt. Volgens zijn zeggen bezit het museum slechts één beschadigd exemplaar van deze ongewone vlinder, die even snel vliegt als een vogel en met tropisch bonte kleuren pronkt. Dit vrouwtje is aanzienlijk beschadigd en Lasson heeft haar niet gedood, maar haar vastgebonden aan een lange zijden draad, zodat ze kan rondfladderen om de hoog vliegende, pijlsnelle heren van haar soort aan te trekken waarna Lasson ze kan vangen en zo misschien een gaaf exemplaar voor het museum kan veroveren.

„Nu zie je zelf, Manis,” filosofeert Lasson terwijl hij de zijden draad met de vlinder aan een tak vastbindt. „De vrouwtjes zijn de onder-

gang van de mannetjes, bij de mensen net zo goed als bij de dieren." „Bohong – leugens," zegt Manis met overtuiging. „Het is niet Siti's schuld dat ze van me is weggelopen. Amat wilde haar hebben en de medicijnman heeft hem geholpen. Hij heeft Siti verliefd gemaakt op Amat. Het is dus de schuld van de medicijnman en niet van Siti, precies zoals het jouw schuld is en niet die van het wijfje als een mannetje door haar verlost wordt."

„Ja maar Siti heeft jou verleid met haar te trouwen! Daarom heb je nu geen dakpannen op je huis en daarom moet je een paraplu opsteken als het regent! Dat is Siti's schuld!" Lasson wil absoluut het laatste woord hebben.

En hij krijgt zijn zin, want juist op dit ogenblik komt een mannetjesvlinder uit de hoogte neerzeilen naar het vastgebonden vrouwtje en maakt daarmee een eind aan de discussie.

In mijn net beëindigt de fiere vlinder zijn vlucht. Alle drie buigen we onze hoofden boven de buit, die ik trillend tussen duim en vinger houd. Het is een groot ogenblik in het leven van een vlindervanger wanneer hij een dergelijke vangst doet. Het is het grootste ogenblik in mijn leven als vlinderverzamelaar. Want de enorme vlinder is zo goed als gaaf en schoon als een sprookje. Bij de vleugelinplant kopergroen, daarna wit met een fijnvertakte rode tekening, en aan de punten zwart. Het grote lijf is gehuld in een rode en groene fluwelen pels en wat mijn duim en vinger doet trillen kan slechts een verzamelaar begrijpen: de wetenschap dat dit het eerste gave exemplaar is dat ooit van dit soort is gevangen. Nieuwe kleine vlinders zijn al bijzonder moeilijk te krijgen en de jacht op hen is boeiend, maar de vangst van deze reus in de vlinderwereld is een groot avontuur. Volgens Lasson en Manis, die zeker de grootste experts zijn op het gebied van Nieuw Guinese vlinders, is dit soort weliswaar niet onbekend, maar tot nog toe slechts in zeer beschadigde toestand in een museum vertegenwoordigd.

Het zijn vier vrolijke Soendaneesjes aan het kampvuur die avond, want ook de twee plantenverzamelaars hebben wonderlijke zaken tussen de kalkrotsen gevonden. We blijven lang op om alles te verpakken en te etiketteren. Mairissa komt bij ons en helpt ons met het leggen van planten in met alcohol gedrenkte kranten. Hij toont zich van een prettiger kant dan tot nu toe en vertelt verhalen over slangen en krokodillen die hij heeft gezien en die zo groot waren, dat ik aan hun bestaan twijfel.

Maar de Papoea's zitten stil en bedrukt bij hun vuur. Ze zingen zelfs geen psalmen. Het Papoea-mannetje, dat als gids met ons is meegegaan, heeft zich in elkaar gekruld en is in slaap gevallen zodra hij zijn maal rijst in zijn buik had.

Even na middernacht word ik wakker door onrust in het kamp. De wacht heeft alarm geslagen, omdat onze gids plotseling is weggeslopen. „Laat hem toch gaan als hij het hier niet prettig vindt,” zei ik. „Daar behoeven we toch geen drukte over te maken.”

Maar de Papoea's denken er anders over. Die kerel is thuis hier in dit land en behoort zeker tot een vijandelijk gezinde stam. Nu zal hij natuurlijk zijn stamgenoten gaan waarschuwen en ze zullen ons komen overvallen en alles van ons afnemen en daarna zullen ze zich te goed doen aan onze vette lichamen.

Ik wil geen geloof hechten aan die kletspraatjes, maar ik moet bekennen dat ik me wat onzeker ga voelen in het duister van de nacht. Ik controleer of mijn geweer geladen is en tracht weer in te slapen. Maar dat wil niet lukken. Ik herinner me plotseling heel duidelijk alles wat die oude boormeester heeft verteld aan boord van het KPM-schip dat ons hierheen heeft gebracht. Het was het verhaal van een avontuur dat hij had gehad aan de Wassian-rivier, die enkele kilometers ten Westen van de Motori stroomt.

Hij was er samen met een geoloog. De boormeester leidde het kappen van de proefbanen en de geoloog volgde met zijn instrumenten. Toen hij op een dag met zijn ploeg middagrust hield, kwam de kok van het kamp buiten adem aanrennen. Hij vertelde dat het kamp was overvallen en geplunderd door wilde Papoea's. De geoloog, die die dag in het kamp was gebleven, was door de rovers meegenomen. De kok, die een Papoea was, had kunnen wegsluipen.

De boormeester had een paar Dajaks bij zijn ploeg. Dit verhaal klonk als muziek in hun oren en binnen een seconde hadden ze samen de vervolging ingezet.

Tot grote spijt van de Dajaks kwam het niet tot een gevecht. Toen ze de rovers hadden ingehaald, die de geoloog tussen zich in droegen, gebonden aan een lange stok (op dezelfde manier als men een gevangen zwijn draagt), schoot de boormeester zijn pistool af ter waarschuwing en dit was voldoende om de wilde Papoea's op de vlucht te jagen. Al wat ze in het kamp hadden gestolen, gooiden ze in de vlucht van zich af. De geoloog was geheel bewusteloos. Hij was er zeker van geweest wel-

dra opgegeten te zullen worden. Het duurde enkele maanden voordat hij weer normaal begon te worden.

Dat de Papoea's die keer een blanke man hadden durven gevangennemen kwam volgens de boormeester door de onbeholpenheid van de geoloog. Als hij maar zijn revolver had afgeschoten, zouden de wilden gevluucht zijn, maar misschien waren de rovers gekomen terwijl de man lag te slapen en was hij met zo'n schrik wakker geworden dat hij geheel niets had kunnen doen.

Wij zullen ons in elk geval niet zo laten verrassen, denk ik, terwijl ik al mijn Papoea's betrokken en nerveus om het vuur zie zitten. De ochtend daagt zonder dat er iets is gebeurd. We vervolgen onze mars langs de rivier ondanks het feit dat de Papoea's zich kennelijk onwillig tonen. Ik loop zelf voorop met mijn geweer. De anderen volgen op omstreeks twintig meter afstand. Het is mijn gewone marsorde, wanneer ik enig wild onder schot wil krijgen. Vandaag vinden de Papoea's deze regeling bijzonder aangenaam en ik merk hoe ze trachten de afstand tussen ons steeds te vergroten.

Wanneer ik een paar kroonduiven heb geschoten, wordt de stemming dadelijk beter. De klinkende knallen jagen alle angst op de vlucht en de Papoea's verheugen zich op het geroosterde vlees dat ze vanavond bij hun rijst zullen krijgen.

Al gauw wijken we wat van onze marsorde af. Ik zie planten en bloemen die ik graag verzameld wil hebben, of mooie vlinders en libellen, die ik aan Lasson en Manis wil laten zien. Steeds vaker loop ik achteraan samen met de Soendaneesjes, in plaats van voorop. Opeens lokt een vreemde hagedis, die op een zwart-en-gele slang lijkt, op heel korte poten, mij naar het stenige strand dat beneden vlak langs de rivier loopt. Ik ga achter de hagedis aan, terwijl mijn Papoea's doorlopen. Met Lasson's hulp lukt het me juist het dier te vangen als ik van boven een wild geschreeuw hoor.

Ik weet niet wat de Papoea's roepen, maar dat is ook niet nodig, want aan de klank hoor ik dat ze menen in levensgevaar te verkeren. Ik klim zo gauw ik kan tegen de oever op en ik ben nog maar nauwelijks boven of ik zie hoe mijn Papoea's komen aanstuiven. Ze zwaaien met hun armen en brullen en schreeuwen door elkaar. Als ze me voorbij zijn, blijven ze staan en kijken verschrikt in de richting vanwaar ze zijn gekomen. Ik begrijp nu uit hun verwarde mededelingen dat iemand heeft getracht pijlen op hen af te schieten. Ik wil ze juist uitmaken voor alles

wat lelijk is omdat ze zich door hun verbeelding een poets laten bakken, als ik zelf een paar zwarte figuren langzaam op ons af zie komen.

Het ongelooflijke is gebeurd. Daar staan werkelijk twee zwarte gebarde wilden met gespannen bogen. Ik hef mijn geweer op om een alarmschot te geven. Maar voordat ik het schot los, hebben de boogschutters al begrepen dat ik gevaarlijker wapens hanteer dan zij, want zij maken rechtsomkeert en verdwijnen.

Ik staar ze na met het geweer in de hand. Ik begin te geloven dat ik zelf een hallucinatie heb gehad. Maar Aet, de plantenverzamelaar, heeft ze ook gezien. Hij is doodsbleek en gluurt voorzichtig in alle richtingen.

„Ik durf hier in dit bos geen planten meer te zoeken” zegt hij met een angstige stem.

Mairissa ziet er nog banger uit, maar hij probeert zo goed als hij kan zijn angst te maskeren.

„Als ik het geweer had gehad, zou ik op ze geschoten hebben. Waarom moeten zulke kerels gespaard worden!” zegt hij tegen Manis, die alleen maar verwonderd kijkt.

We trekken deze dag niet verder en slaan ons kamp hier op. Maar er is niemand die vannacht in slaap kan komen. Als de ontmoeting met de wilden ons niet verschrikt had, zouden in ieder geval alle kannibalenverhalen, waarop de Papoea's ons hebben vergast, voldoende zijn om de meest manmoedige held in zak en as te doen zitten.

Lucas uit Inanwatan, die gedoopt is, vertelt tenslotte hoe hij zelf „bij toeval” heeft meegemaakt dat „orang-goening” – bergmensen – een witte paradijsvogel-jager, die ze hadden gevangen genomen, hebben opgegeten. Ze aten hem niet omdat hij zo heerlijk smaakte, maar om deel te krijgen aan de macht van de blanke man. Maar als ik nu aan Lucas zeg, dat ik aan de controleur in Babo zal vertellen dat Lucas er bij is geweest toen een blanke werd opgesmuld, neemt hij haastig het hele verhaal terug. In mijn halve sluimering een uurtje later hoor ik hoe Aet in een geheimzinnig fluistergesprek Lucas allerlei afschuwwekkende bijzonderheden van dat feest ontlokt.

Nooit, geloof ik, is een wandeling mijn jongens zo vlot afgegaan als die van de volgende dag naar het kamp bij de boten, waar Barah en Amat ons wachten en ik weet niet aan wat voor sterke verhalen ze zich die avond allemaal bezondigen, maar de volgende morgen verzoekt Barah mij een afdruk te mogen hebben van de foto die ik zou hebben genomen van de stapel dode Papoea's die ik heb geschoten.

SOANGI,¹⁾ DE ZWARTE KUNST DER PAPOEA'S

We zijn in Anakasi gekomen. Van de monding van de Motori was het een dagreis met de Spray over getijde-rivieren en kanalen en een halve dag peddelen stroomopwaarts over een rivier die niet diep genoeg was voor de Spray.

Er is hier geen vlak land. Onmiddellijk uit het mangrove-moeras of uit het zoute water verrijzen de steile, rotsachtige hellingen.

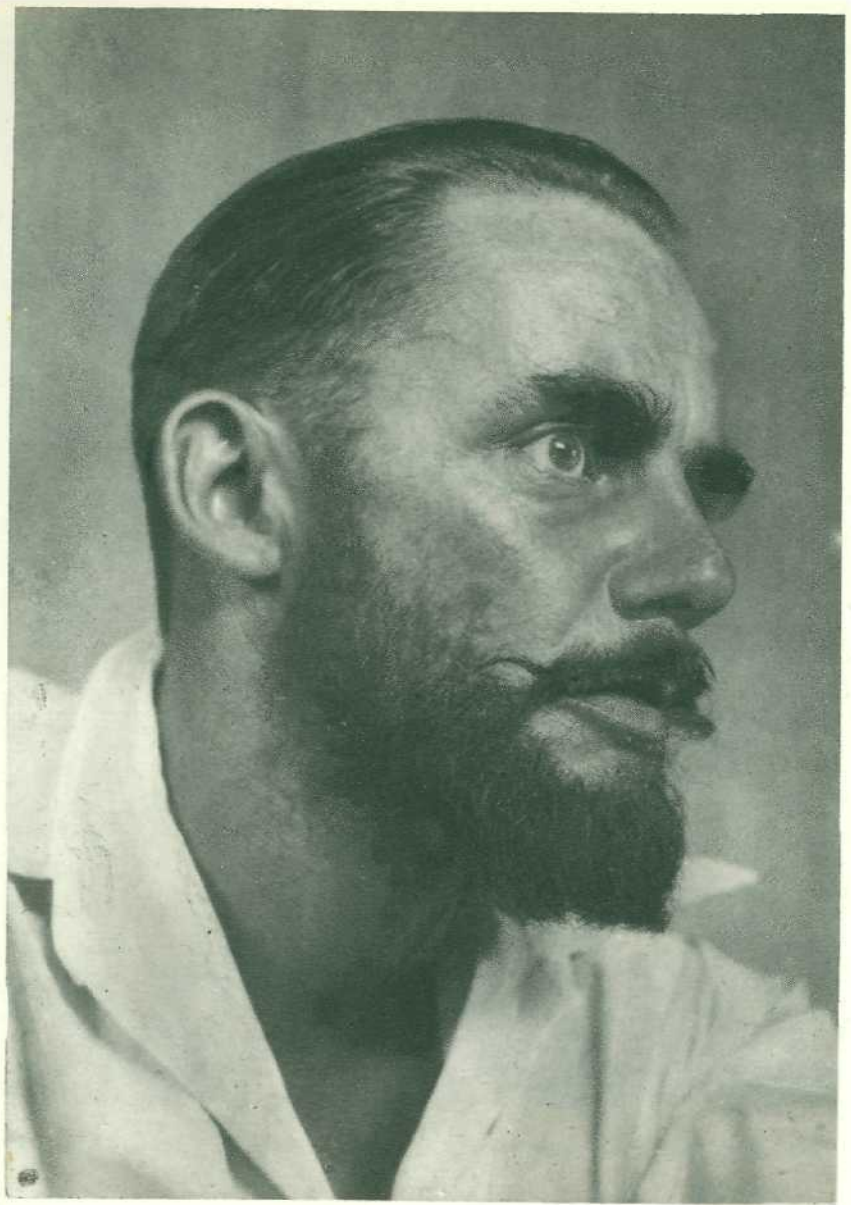
We zijn geland bij een oud, verlaten Papoea dorp. Het ligt aan de oever van een kleine inham, die met een steil strand doodloopt tegen een berg. Het dorp heeft misschien bestaan uit een tiental huizen, waarvan nu alleen nog maar de skeletten over zijn tussen verwilderd gras. Hier en daar staan enkele struiken of snel groeiende bomen. Daarachter staat de wildernis, de kleurrijke hout-arme wildernis van het berg-landschap, dat onmiddellijk grenst aan het donkere effen groen van de mangrove. Zoals gewoonlijk in dit soort jungle, ontbreekt er het rijke vogelleven van de vlakke. De stilte hier bij het oude verlaten dorp is beklemmend. Een indruk, die slechts wordt versterkt door het knersend gepiep van duizenden vliegende honden – grote vleermuizen – die hun slaapbomen hier in de nabijheid in de mangroven hebben.

Ik loop wat rond te kijken, terwijl de Papoea's onze spullen uit de boten dragen en het kamp in orde maken. Ik zie geen sporen van dieren in het gras of bij de modderpoelen, die met hun bruin water hier en daar tussen de struiken liggen te glanzen. De middagzon brandt door de zware lucht. De vlucht van de toverlibellen lijkt slaperig en traag. Een pad laat zich geluidloos in het water glijden, wanneer ik een plas nader. Een grote geel-en-bruine hagedis kronkelt zich langzaam door het gras. Een gekko laat een scherp grinnikend geluid horen. Het wordt direct opgenomen door de stilte die daarna nog intenser lijkt. Ik ga op een oude stronk zitten en zie toe hoe de Papoea's het bivak opslaan en hoe een spin het vocht zuigt uit een gevangen vlieg. Ik erger me over de traagheid van de koelies en ik voel me onbehaaglijk over de manier waarop de spin in haar levensonderhoud voorziet. Ik verlang er op eens naar, dat alles anders zou zijn en dat we ergens anders

¹⁾ Soangi, Soewangi of Swangi, is een begrip, waarover in dit hoofdstuk op niet geheel juiste wijze wordt gesproken. Het doelt niet op toverij, doch op boze geesten (vampiers). De auteur heeft het vermoedelijk niet geheel begrepen. (Vert).

Anakasi. Onmiddellijk uit het zoute water verrijst stenig en rotsachtig het land.

De schrijver tegen het einde van de reis.

zouden zijn geland. Anakasi behoort niet tot de plaatsen waar men zich thuis voelt. Of misschien is het alleen maar mijn slechte humeur? Maar mijn mantri's zien er al even lusteloos en onbehaaglijk uit als ik. Ze staren voor zich uit, roken de ene sigaret na de andere en zwijgen. Alleen Barah zegt zo nu en dan een kribbig woord tegen de Papoea's om hen te laten opschieten. Zelfs Lasson en Manis laten de libellen en andere gedierte met rust en zitten om zich heen te kijken als twee uilen die bij klaarlichte dag zijn wakker geschrokken.

De Papoea's werken onder een morrend zwijgen. Er is hier iets dat tot stilte dwingt. De ingehouden, nerveus afwachtende spanning van voor een onweer.

Ik hoop dat de nacht zal komen met donder en bliksem, koelte en opluchting.

„Oemar zegt, dat deze plek niet goed is, toean” zegt Barah. „Mattheus wil dat we hem in de boot laten liggen.”

„Dan had Oemar ons moeten vertellen waar een betere plaats is. Waarom is het niet goed hier? Er is hier zoveel vers water als we maar willen hebben. En Mattheus moet hier komen liggen, zodat we voor hem kunnen zorgen. Als hij in de boot blijft, komt een krokodil hem halen.”

Mattheus is al een paar dagen ziek. Ik weet niet wat er met hem is.

Om de Papoea's wat op te monteren stel ik voor vliegende honden te gaan schieten. Dat is voor een Papoea het heerlijkste vlees. Tot mijn verbazing hebben ze er geen zin in.

„We durven hier niet in de bomen klimmen,” zeggen ze. „We zouden er uitvallen en onze nek breken.”

De jacht op vleermuizen geschiedt namelijk zo, dat ik met fijne hagel schiet daar waar ze het dichtst op elkaar hangen. In één schot krijg ik er dan wel vijf of zes. Maar ze vallen niet naar beneden. Ook als ze dood gaan, blijven ze met hun sterke klauwen, die zich niet willen ontspannen, aan de takken hangen. Je moet in de bomen klimmen om ze eruit te halen.

Als de nacht valt en de vliegende honden met zware wiekslagen uitvliegen om vruchten te zoeken in de jungle, is ons bivak klaar en prutelen de rijstketels boven het vuur.

De duisternis doet de eigenaardig gedrukte stemming toenemen. Amat is ervan overtuigd, dat het zal gaan spoken in het verlaten dorp. Hij heeft geluisterd naar Oemar's verhalen en Amat is even bang voor

spoken als een Papoea. De zieke Mattheus is tegen zijn wil uit de boot gehaald en zit nu bij het vuur te jammeren.

Als we onze rijst op hebben begint Oemar te vertellen:

„Een paar jaar geleden woonden hier meer dan honderd mensen. Ze zochten hun sago in het moeras dat meer naar het Westen ligt. Ze waren hier komen wonen in de tijd dat de gele vogels zo kostbaar waren. (Ongeveer twintig jaar geleden.) Het was een goede plaats hier, niet ver van de bergen waar ze copal konden verzamelen en niet ver van het moeras waar de sago was. En veel vis en zoet water. Maar het is niet goed gegaan met de Anakasi-mensen. Er raakten paradijsvogeljagers weg in het oerwoud. Er werden mensen ziek, ze stierven. En er werden kinderen door krokodillen gegrepen. Het waren geen gewone ongelukken. Het was iets anders.

De Ambonese zendeling uit Jakati kwam hier om de Anakasi-mensen te helpen...”

Oemar heeft iets geheimzinnigs gekregen, terwijl hij zit te vertellen. Zijn blik is vreemd en dwalend geworden. Zijn geweldige neus steekt recht in het vuur en het zwarte gerimpelde gezicht met de dichte baardstoppels heeft de gewone vriendelijke grijns verloren en heeft iets onheilspellends gekregen. De duistere, boze machten van de wildernis, waarover Oemar nu vertelt, schijnen hun intrek te hebben genomen in hun verhalen. Ruben, ook een oude medicijnman, hoewel hij zich een jaar geleden heeft laten dopen, zit tegenover Oemar aan de andere kant van het vuur en ziet er, zo mogelijk, nog wilder uit. De andere Papoea's zitten zwiggend in groepjes met bange ogen naar Oemar te staren. Mijn mantri's liggen op hun rijstbedden en schijnen niet te luisteren. Alleen Barah toont zich geboeid. Wij zitten elk aan een kant van Oemar, Barah en ik.

Een kwaadaardige grijns scheidt Oemar's lippen boven zijn zwarte tanden en trekt zijn wijd gesperde neusgaten zover op, dat de tussenwand van zijn neus met het geweldige gat erin nog meer dan anders lijkt uit te steken.

„Maar die zendeling kon ze niet helpen!” Oemar spuwt rood betel-sap in het vuur met een venijnige, minachtende straal en Ruben schudt energiek zijn hoofd.

„Wat kan een zendeling doen tegen soangi!”

„Soangi,” klinkt het duister en instemmend uit Ruben's mond.

„Soangi, soangi,” komt een angstig gemompel uit de monden van de

luisterende Papoea's. Het wit van hun ogen glanst in de duisternis, terwijl ze elkaar vreesachtig en vragend aankijken. Soangi is taboe voor een gedoopte Papoea. Het is zonde in de hoogste graad. Het is zelfs zonde het woord te denken. Soangi staat gelijk met de duivel, voor de zendeling en voor de gedoopte. Soangi is die concentratie van duistere machten, waartegen de missionaris zijn meest verbitterde strijd voert. Wee de gedoopte, die het woord in zijn mond durft nemen!

„Ik verzamelde muskaatnoten met mijn vrouwen en kinderen, stroomopwaarts aan de Jakati, toen het gebeurde,“ vervolgt Oemar. „Ze stuurden een boodschapper en ik ging naar Anakasi. Hier, waar we nu zitten, stond het dorp en toen ik kwam, voelde ik dadelijk het boze rondzweven als een leger zwarte geesten.“

Ruben knikt en knikt: „Het is waar, toean, het is waar,“ fluistert hij, „ik weet het, ik weet het. Grote zwarte geesten.“

„Soangi, soangi“ klinkt weer het angstig geprevel van de Papoea's.

„Ik heb een dag en een nacht gewerkt.“

Dreigend en scherp zwiept Oemar's felle blik over zijn gehele kring van toehoorders.

„Toen wist ik precies wat er aan de hand was. De Arfak-Papoea's doodden met Soangi.“

„Daar zijn ze heel knap in,“ voegt Ruben ertussen, terwijl hij zich in spanning voorover naar het vuur buigt. Het schijnsel belicht zijn zwaar gerimpeld voorhoofd en de wanhopige strijd van een kleine cicade om uit zijn kroezige hardos te raken. Ruben is nu allang vergeten dat hij een gedoopt Christen is.

„Nu moesten we alleen nog maar de schuldige Arfak-mensen straffen,“ ging Oemar voort. „We trokken drie weken lang het binnenland in. Wij volgden de Jakati tot in de buurt van Manokwari. In het gebergte ten Zuiden van Manokwari vonden we hen.“

Plotseling zwijgt Oemar. Hij staart in de spelende vlammen. De gedoopten schuiven dichterbij het vuur toe, weg van de dreigende schaduwen aan de grens van de lichtkring. De zieke Mattheus jankt als een gewonde hond. Het lijkt alsof hij erger is geworden. Maar zodra Oemar spreekt, is hij stil.

„Waarom hadden de Arfak-mensen soangi gepleegd met het Anakasi-dorp“ vraagt ik aan Oemar.

„Ze hadden ruzie gekregen over copal-bomen. De Arfak-Papoea's waren bezig copal te tappen, toen de Anakasi-Papoea's kwamen en

zeiden dat het hun bomen waren. De Anakasi-mensen hebben de Arfak-Papoea's weggejaagd."

Oemar is een knap verteller. Nu zwijgt hij weer om ons in spanning te houden. Ruben werpt meer hout op het vuur. De gedoopten rillen, hoewel ze zweten in de hitte. Ze voelen hoe hun duivel rondwaart in het donker van de nacht en hoe de machtige Oemar hen in zijn macht kan krijgen.

„Een van hun boze mannen hebben we gedood," gaat Oemar eindelijk verder. „Er werd van achteren een pijl door zijn keel geschoten."

Oemar werpt weer een wilde blik op zijn zwijgende toehoorders. Hij weet dat hij hier een misdaad bekent, die door de blanken wordt gestraft met transport naar vreemde landen. Maar zijn ogen zeggen duidelijk dat hij het gevaar trotseert. Er is hier niemand die hem durft verraden.

Ik huiver als ik voel hoe Oemar's duistere, van macht bewuste blik op mij rust. Zijn ogen hebben zeker toverkracht. Ik twijfel niet: Oemar kan kwaad doen.

„De stamgenoten van de doden hebben op een nacht ons bivak overvallen. Er vielen doden aan beide kanten. Zij waren in de meerderheid. Een week lang hebben we rondgedwaald om te trachten een hinderlaag te leggen voor enkele andere van hun boze mannen. Het is niet gelukt. Een paar van de onzen werden door soangi gedood."

„Waarom heb jij geen soangi gebruikt?" vraagt Ruben, die zijn blik geen seconde van Oemar kan afwenden. Ruben zit op zijn hielen; zijn armen houdt hij recht voor zich uit gestrekt, gesteund op de knieën, met de gevouwen handen bijna in het vuur.

Oemar antwoordt slechts met een ongeduldig grommen, maar dan vertelt hij verder: „Er gingen een paar dagen voorbij. Toen kwamen wij plotseling een massa Arfak-mannen in het gebergte tegen, het kwam tot een open strijd. Ik gebruikte mijn pijl en boog niet. Ik hield me op de achtergrond en gebruikte andere wapenen. We zouden zeker hebben overwonnen, als niet de soldaten van Manokwari waren gekomen. De witte toean van Manokwari was bij hen. Ze namen enkelen van ons gevangen. Wij anderen kregen bevel terug te gaan. — Ik had natuurlijk kunnen voortgaan de soangi-mannen te doden, maar de Anakasi-mensen waren bang geworden en verlangden er naar weg te gaan. Ik liet hen natuurlijk doen wat ze wilden. Zij, niet ik, hadden ruzie met de Arfak-mannen. Maar toen de Anakasi-mensen waren

teruggekomen in hun dorp, bleven de vrouwen, kinderen en mannen daar sterven. Toen ik er eens heen moest om de soangi te bezweren, rook het er zo vreselijk naar alle lijken, dat iedereen behalve ik zou zijn gevlucht. Ik had te weinig hulp. De macht van de soangi was hier te groot en te sterk. Ik kon niets anders doen dan de Anakasi-mensen aanraden weg te gaan. Ze verlieten hun dorp, meer dan driekwart van hen was gestorven. Het was de sterkste soangi die ik ooit heb mee-gemaakt.”

Ruben knort als een varken en de gedoopte Papoea's staren met dodelijke angst in hun ogen naar de beide tovermannen. Mattheus begint weer te brullen.

Als Oemar niets meer te zeggen heeft, beginnen de anderen te fluisteren en te smakken. Ze laten de aangewakkerde angst in hun harten groot en machtig worden. Het is weldra twaalf uur, maar niemand schijnt zin in slapen te hebben. Ruben spreekt toverformules uit boven de gierende Mattheus.

Daniël, een van de beste Babo-Papoea's, een lange magere jongen met een prettig gezicht, komt naar mij toe:

„Toean, deze plek hier is vervloekt. Het zou beter zijn, als we ergens anders heen gingen. Het zou beter zijn, als we in de boten gingen slapen.”

„Schaam je je niet!” antwoordt Barah voor mij. „Jij, die een gedoopt Christen bent!”

Daniël valt voor mij op de knieën. Met verwilderde, smekende ogen kijkt hij om zich heen. Daarna fluistert hij met een trillende stem, zo zacht dat alleen Barah en ik hem kunnen verstaan, dat ene verschrikkelijke woord: „*Soangi*.”

De volgende morgen is Daniël ziek. Hij heeft hoge koorts. Vijf anderen zijn ook zo ziek, dat ze weigeren te werken. Weliswaar zonder symptomen.

Mattheus heeft de hele nacht gebruld en gaat nog steeds op dezelfde manier door. Soms is hij even stil om dadelijk daarop weer te beginnen. Als een dier.

Er kunnen slechts twee ploegen aan het werk worden gezet. Ze trekken het bos in, terwijl ik zelf in het bivak blijf om voor de zieken te zorgen en de verzamelde planten te onderzoeken.

Mattheus heeft heel hoge koorts en als ik enkele druppels van zijn

urine op de groene bladeren van zijn bed zie, begrijp ik wat er met hem is. Het is geen gewone urine, maar een zwartrood, troebel vocht. Zwart water koorts.

Mattheus is ten dode opgeschreven.

Hier is tenminste geen soangi in het spel. Maar Ruben wil dit natuurlijk niet geloven. Hij tracht tevergeefs de zieke uit te horen, welke vijand hem deze ziekte kan hebben bezorgd.

Als Oemar tegen de middag thuiskomt samen met de plantenverzamelaars, wier metgezel hij is, heeft hij allerlei kruiden en bladeren bij zich waarvan hij een soepje kookt. Nadat hij voor de zekerheid enkele toverformules boven zijn brouwseltje heeft gepreveld, tracht hij het Mattheus in te gieten. Ik help hem daar graag bij. Dit zijn tenminste gezonde geneeskunsten en geen zwarte hokus pokus. Hoe meer vocht we bij Mattheus naar binnen kunnen krijgen, des te beter.

Het schijnt dat Oemar's drank werkelijk een goede invloed op de zieke heeft. Hij wordt rustiger en jammert minder.

Het is merkwaardig stil nu Mattheus plotseling niet meer brult. Het was alsof iedereen zat te wachten op iets onontkoombaar verschrikkelijks. Daniël ligt te hijgen, terwijl David en Ruben zijn gloeiend lichaam masseren met ernstige, bezorgde gezichten.

Nog twee anderen hebben koorts gekregen en minstens een tiental ziet er uit alsof ze ontzettende pijnen lijden, hoewel geen symptomen kunnen worden vastgesteld. Telkens wagen Ruben en Oemar zich in de omgevende duisternis en spreken met luide stem bezweringen uit. Maar het schijnt dat ze geen macht meer hebben over het kwaad dat hier heerst. De zieken willen niet geloven aan de kracht van de medicijnmannen. Ze zijn bezeten van een wilde angst en kunnen nergens anders aan denken dan dat het ongeluk hier op hen loert en dat ze ten koste van alles deze plek moeten verlaten.

Weldra begint Mattheus weer te gillen. Oemar tracht met inspanning van al zijn krachten de dood, die Mattheus bedreigt, te verdrijven. Hij verbrandt oude kruiden en bladeren, die hij uit een schorszak heeft gehaald en zegt zijn bezweringen met zijn meest angstaanjagende stem. Maar Oemar heeft geen macht meer. Mattheus sterft onder zijn handen. Ik kan niet beletten dat de nog gezonde Papoeë's naar beneden in de boten gaan. Liever slapen ze daar, op gevaar af door krokodillen te worden gegrepen, dan dat ze nog langer deze vervloekte grond betreden.

Ruben en Oemar zorgen voor de dode, daarna hurken zij bij het vuur om wacht te houden. Zij zijn minder bang dan de anderen. Oemar pruimt betel en Ruben rookt en blaast wolken uit zijn afschuwelijk wijd gesperde neusgaten.

„Ben jij niet bang, Oemar?” vraag ik.

„Mij kan geen soangi kwaad doen, toean. En toean hoeft ook niet bang te zijn. Ruben waarschijnlijk ook niet. Maar de anderen moeten hier snel vandaan, anders sterven ze stuk voor stuk. Daniël is ziek, toean. We moeten hem morgen vroeg hier vandaan brengen. Zodra hij hier weg is, wordt hij weer beter. Hij heeft me gezegd, dat hij al de zwarte geesten ziet.”

Nu komt ook Amat klagen over barstende hoofdpijn en hij verzekert dat hij al een paar maal gebraakt heeft. Hij is bleek als een doek en trilt over zijn hele lichaam. Samen met Barah tracht ik redelijk met hem te praten.

„Hier zijn geen geesten,” liegt Barah met vaste stem. „Je bent toch Mohamedaan, Amat. Wij Mohamedanen mogen toch niet geloven aan heidense geesten.”

Het maakt niet de indruk dat Barah zelf gelooft wat hij zegt.

Het is nu na middernacht en Daniël wordt erger en erger. Hij praat nu wartaal. Ook de beide anderen hebben hoge koorts gekregen. Ik voel mij onbehaaglijker dan ik zeggen kan. Ik weet niet eens welke ziekte ze hebben. Het is geen malaria. Daar zijn de Papoea's zo goed als immuun voor. Ik kan ze op geen manier helpen. Het is alsof iets vreselijks ons bedreigt. Daniël is mijn beste koelie. De vlijtigste van allemaal, wakker en intelligent. Hij heeft me al beloofd mee naar de Zuidkust te gaan. Hij is niet bang voor Manoewee's. Manoewee's kunnen ons geen kwaad doen, wij zijn Christenen, toean en ik, heeft hij me gezegd, toen ik vertelde dat Manoewee's van mensenvlees houden. Daniël heeft een sterk geloof, maar nu schijnt het niet sterk genoeg te zijn. Ik geloof niet, dat hij een andere ziekte heeft dan dat hij zich verbeeldt door soangi gedood te zullen worden. Ik heb medicijnen bij me tegen de meeste tropische ziekten, maar ik weet niet wat ik Daniël of de anderen tegen hun ingebeelde ziekte moet geven. Als ze maar aan mijn macht geloofden, zou ik alle boze geesten, die hier heersen, bezweren. Maar ik begin zelf te twijfelen. Misschien is er toch iets dat we niet kunnen zien? Wat we niet kunnen begrijpen? Iets kwaads. Iets dat ons radeloos angstig maakt en ons dwingt onszelf te vergiftigen?

Ik geef Daniël een kamfer-injectie als ik zie dat het einde nadert. Het helpt slechts voor enkele uren. Tegen de morgen geeft Daniël zich over aan de zwarte geesten die hij de hele nacht heeft zien rondwaren. Medicijn noch zwarte kunst hebben hem geholpen. Mairissa, zelf zo bang dat hij van top tot teen staat te trillen, spreekt een gebed uit voor de dode.

Wanneer het licht wordt, zit Oemar in elkaar gehurkt bij het vuur, een kleine vermoeide Papoea, ontdaan van alle mystieke macht die hij meende te bezitten, toen de schaduwen van de nacht aan de wildernis haar kleuren en aan het spelende water zijn glinstering ontnamen.

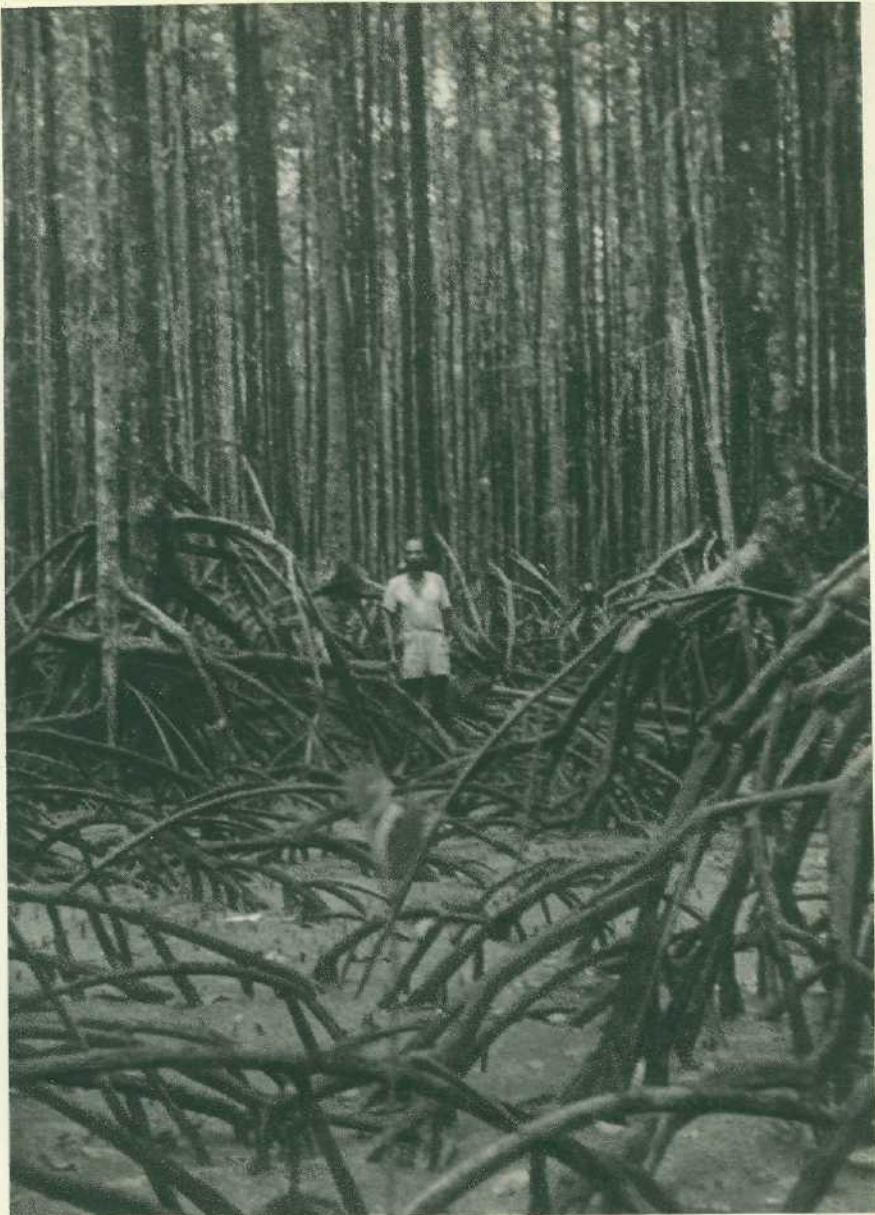
Ik leg mijn hand op zijn schouder om hem uit zijn gepeins te wekken. Hij moet de andere Papoea's graven laten delven. Hem gehoorzamen ze nu het liefst. Hij keert mij zijn gezicht toe bij de aanraking. Hij is niet meer de verschrikkelijke tovenaer, maar een oud mannetje. Wanhopig tracht hij zijn betel-rode lippen te vertrekken tot een grijns om de geweldige tabakspruim heen, die als een plug in zijn enorme mond zit. Hij trekt zijn neusvleugels op en toont daarmee het gapende gat waarin de slagand van een wild zwijn behoorde te zitten. Maar uit de matte, oude ogen stromen tranen, die langzaam biggelen langs de groeven van zijn gerimpeld gezicht. Daniël was hem het liefst van de hele troep, zijn bijzondere beschermeling.

Aan de open graven buigen we allen onze hoofden, Christenen, Mohamedanen en heidenen. Mairissa spreekt in het Maleis een kort gebed uit. Een gezang durven de Christelijke Papoea's niet te zingen. De soangi drukt nog te zwaar op deze plek. Ze willen slechts dit vervloekte oord verlaten voordat de kwade machten nog meer slachtoffers eisen. Zwijgend, razend snel worden de patiënten en bagage in de boten geladen.

Bevreesde ruggen buigen zich over de pagaaien, wanneer wij eindelijk de verpeste plek zien verdwijnen achter de eerste bocht. Dof, als ontstemde trommels in mol, klinken de pagaaislagen tegen de bootswanden.

Op nachtzwarte vleugels vliegen de vleermuizen naar hun slaapbomen in het heldere ochtendlicht boven de bedauwde mangroven.

Soangi is een begrip dat het leven der Papoea's op Nieuw-Guinea geheel beheerst. Een Papoea gelooft niet dat ziekte en dood natuurlijk zijn. Al die dingen worden tot stand gebracht door boosaardige mensen,

Mangroven-woud in de nabijheid van Babo. Donker en spookachtig, met een wirwar van wortels in diep, stinkend slijk.

Vier papoea-boten op sleeptouw.

die zich van soangi bedienen. Ingeval van ziekte is het de taak van een medicijnman uit te zoeken wie de patiënt ziek heeft gemaakt. Zodra hij dit heeft kunnen vaststellen, moeten de familieleden van de zieke of de dode ervoor zorgen dat de aanstichter van de ziekte of de dood wordt vermoord. Daarna is het natuurlijk de beurt van diens familieleden om zich te wreken, en zo voort. Een kwaadwillige medicijnman kan iemand, tegen wie hij wrok koestert, van soangi beschuldigen en op die manier gemakkelijk zijn vijanden uit de weg ruimen.

Zodra iets ongewoons gebeurt, een ongeluk, een sterfgeval of een plotseling ziekbed voorkomt, hoort men altijd als verklaring: *Soangi*. En wee hem, die ervan verdacht wordt de soangi te hebben toegepast!

De Nederlandse autoriteiten hebben altijd uit alle macht het geloof aan soangi bestreden. Zij werden hierin bijgestaan door de zending. Een aantal energieke controleurs is zover gegaan, dat ze ieder met de dood hebben bedreigd die in hun afdelingen het woord soangi in de mond durfde nemen; soangi-moordenaars zijn ter dood gebracht, en huizen en voorwerpen, die in verband met soangi stonden, vernietigd.

Er is op die manier veel bereikt. Er geschiedt bij lange na niet zoveel kwaad door soangi als in vroeger tijden, en alle gedoopte Papoea's weigeren officieel aan de boze macht van soangi te geloven. Maar dood is het geloof aan soangi nog geenszins, zelfs niet onder de zogenaamde Christenen. Overal waar ik was op Nieuw-Guinea heb ik het gevreesde woord soangi horen noemen in verband met de meeste ongelukken en ziekten, die ik heb meegemaakt.

In het dal van de Jakati:

DE CHRISTENEN DANSEN; DE DOOD VAN DE PARADIJSVOGELJAGER

Om ons kampvuur in het dal van de Jakati, zie ik mijn gedoopte Papoea's dansen. Dansen als fauns in een wilde, losgelaten vreugde. Voor een kort ogenblik zijn ze doop, gezangen en het verbod om vrolijk te zijn vergeten en gedragen ze zich als echte wilden.

Het is te danken aan Barah. Hij heeft tot op zekere hoogte hun vertrouwen kunnen winnen en ze luisteren graag naar wat hij zegt.

Hij heeft zes man in zijn ploeg, nu Daniël dood is. Ze zijn vandaag later dan de anderen van hun werk thuis gekomen en terwijl ze daar op een hoopje bij elkaar zijn gaan zitten om hun avondrijst naar binnen te

stouwen, is Barah bij hen gebleven. Nadat ze met de rug van hun hand de laatste rijstkorrels van hun mond hebben geveegd, beginnen ze over iets te redeneren – een paar van hen zien er echt opgewonden uit. Barah praat aan één stuk door en het is duidelijk, dat hij hen tot iets wil overhalen.

Dan begint Lucas zachtjes op een leeg blik te trommelen en Petrus begint een wonderlijke, oude melodie te neuriën met een prikkelend rythme dat daalt en stijgt. Zo langzamerhand nemen het trommelen en het zingen in kracht toe. De oude Oemar voegt zich bij hen en begint zingend op een lege rijstketel te slaan. Opeens stoot Johannes een wilde, schallende kreet uit. Hij springt overeind en begint met zijn voeten op de grond te stampen op de maat van het getrommel en geneurie. Van alle kanten komt nu het prevelende gezang. Er komt onrust en leven in het kamp. Met verbaasde en verschrikte ogen kijken de Papoea's van de andere ploegen naar elkaar en naar de opgewonden mannen van Barah.

Ruben, de gedoopte medicijnman, springt op. Hij werpt zijn hoofd naar achteren en gilt als een gek. Zijn voeten roffelen op de grond. Hij springt om het vuur zodat twijgen en bladeren hoog opvliegen, zijn armen zwaaien als molenwieken. Steeds meer Papoea's hebben blikken en pannen genomen om op te trommelen. Het heidense rythme davert door het nachtelijk oerwoud en het wilde gezang schalt uit ongewende kelen.

Gijsbert, een jongeling die gedoopt is geweest zolang het hem heugt, komt met een benauwd gezicht naar mij toe. „Toean, toean dat mogen ze niet doen! Toean moet het ze verbieden. Als de zendeling hoort dat ze dansen en oude liederen zingen, dan straft hij ze verschrikkelijk. Ze zijn gedoopt! Verbiedt het ze, toean, verbiedt het ze!”

Maar het zou gemakkelijker zijn een wolkbreuk te doen ophouden dan deze uitbarsting van lang onderdrukte, heidense vreugde te stoppen.

Wilder en wilder wordt het dansen. Ze stampen en krijsen, hun ogen glinsteren als waren ze lachende fauns in woeste vreugde. Nu is er niemand meer die stil zit. Met naakte voeten trappen ze in het vlammen- de vuur zodat de vonken tot hoog onder het groene bladerdak springen. Neushoornvogels en kakatoe's worden gewekt door de stormende blijdschap en stemmen luidkeels in met het nachtelijk rumoer.

De Ambonees Mairissa springt om het vuur, terwijl Barah en Amat helpen met trommelen. Met glinsterende ogen en lachende monden.

Dwazer en dwazer wordt het gestamp en gespring. Ruben fluit als een lijster door zijn neus, Petrus bonkt zich op de borst dat het galmt en de kleine Albert die niets anders heeft om op te slaan, klapt zich op zijn billen om zijn bijdrage te leveren. Hei! Met één ruk stroopt David Albert's broek omlaag. Dan kletst het beter. Het voorbeeld vindt navolging. Nu rukken ze allemaal hun oude vodden in stukken onder wilde vreugdekreten. Hun naakte lijven glimmen in het licht van de vlammen.

Maar nog is er niet genoeg lawaai! Het hele oerwoud moet gewekt worden. Tien man rennen naar de boten beneden aan de oever. Met de pagaaïen wordt het woeste, heidense rythme op de bootwanden geslagen, zodat het dreunt en weergalmt door het hele dal.

Meer hout op het vuur! Brandende takken in de handen! Alle zwarte schaduwen moeten worden verdreven.

Nu geniet de oude Oemar. Met achterover geworpen hoofd zit hij met gekruiste benen te lachen, te trommelen en te schreeuwen.

Ik kan er zelf niet stil bij blijven. Het wilde rythme kruipt me in het bloed. Het rukt aan mijn armen en benen. Voordat ik weet zit ik zelf kletterend op een blik te slaan.

Het is geen geregelde dans. Het is alleen maar stampen en trappelen en behekst springen op een oud heidens rythme. Ik verwacht weldra dat de bosgeesten van het oerwoud zich in het spel zullen mengen. Zij zullen moeilijk te onderscheiden zijn van de naakte, lachende, gedoopte Papoea's. Ik verbaas me, dat de duivel zelf niet achter een boomstam staat te gluren en zich op de knieën slaat van plezier over de onchristelijke vreugde van de gedoopte wilden.

Maar opeens wordt alles stil. De laatste geluiden zijn een trommelslag van Oemar en een fluittoon van Ruben. Het is alsof de demon van de vreugde, die zo plotseling het hele kamp heeft bezeten, even plotseling is verdwenen. Beschroomd en beschaamd zitten de Papoea's om het vuur, nog hijgend van inspanning.

Er wordt die avond niet meer gepraat en gelachen. Met schuldbewuste gezichten kruipen ze in elkaar op hun slaapmat.

Juist als ik op het punt sta in slaap te vallen komt Gijsbert naar mij toe. Met angstige ogen zegt hij: „Toean! Praat er nooit over met de zendeling. Praat er nooit over, toean!”

De volgende dag wordt moeilijk. Zwoegend en zwetend forceren we

de boten tegen de watervallen van de Jakati op. De staken, waarmee we voortbomen, breken en gespannen rottanrepen scheuren. Een boot kantelt. Mannen en bagage duiken onder in het koude water. Wild geschreeuw, terwijl we redden wat gered kan worden uit de bruisende, donkere rivier, vol loerende krokodillen.

Tenslotte kunnen we niet verder met onze boten. We vervolgen onze weg te voet langs het rotsachtige strand. De ruggen van de Papoea's gaan gebogen onder geweldige lasten en hun voeten worden tot bloedens toe gewond door de scherpe stenen. Hassan krijgt een gemene schram van een giftige liaan, zodat zijn beide benen opzwellen en de kleine Albert verstuikt een voet als hij met zijn vracht een stuk langs de steile oever naar beneden valt. De West-moesson komt met de laatste regenwolken van het seizoen, die gestrand zijn tegen de hoge bergen in het Oosten en nu hun inhoud uitgieten over onze reeds van zweet drijvende lichamen. De modder is glibberig en alle natte boomwortels en blankgespoelde kalkrotsen zijn verraderlijk glad.

Bij het vallen van de nacht richten we ons bivak in op een plaats waar volgens Oemar vroeger de paradijsvogeljagers plachten te rusten.

De regen houdt zo langzamerhand op en weldra branden onze vuren en kunnen we onze natte en verschrompelde huid laten drogen. Zodra de stomende rijst is verdwenen in de onverzadigbare buiken, is de ellende van de dag alweer vergeten. Het zou plezierig zijn, als nu de zwijgende wildernis om ons heen weer wat vreugdedansen te zien kreeg. Maar hoe Barah ook aandringt, hij krijgt slechts bedrukte gezichten en hier en daar een beschaamde grijns ten antwoord. Geen Papoea laat zich vanavond verleiden. De demon van de heidense vreugde wordt op een veilige afstand gehouden. Hij mag zich niet gaan verbeelden dat hij een geregelde gast kan worden aan het kampvuur van gedoopte Papoea's! Vanavond daarentegen is het aan de oude Taha ons bezig te houden. Hij was hier in deze streken in de tijd van de paradijsvogeljacht en hij moet heel wat vreemde avonturen te verhalen hebben. Taha grijnst als een weerwolf als ik hem bij me roep en hij gaat gewillig op zijn hurken zitten. Hij spreekt uitstekend Molukken-Maleis, zodat we geen moeite hebben elkaar te verstaan.

„Zeg eens, Taha, jij bent hier toch al eens eerder geweest, in de tijd toen de gele vogels zo duur waren?”

„Ik ben hier aan deze rivier geweest tegen het einde van de goede tijd. Ik kwam van Mimika, waar ik had gejaagd in het land van de Manoe-

wee's. O toean, daar zijn de vogels mooi en geel. Daar hebben we de kostbaarste vogels geschoten en ik was niet bang voor de Manoewee's."

„Maar hoe is het dan? Zijn de vogels hier niet geel?"

„Hier zijn de vogels rood, toean. Toen we vijf en twintig gulden kregen voor een gele vogel, kregen we maar vijftien voor een rode. Maar ik heb de tijd hier meegemaakt dat we vijf en zeventig gulden kregen voor één gele vogel. Dat was toen ik thuis kwam uit Mimika."

„Wie heeft dan jouw vogels gekocht, Taha?"

„Ik heb ze direct aan de Chinezen in Kaimana verkocht. Behalve toen ik hier in Jakati was. Toen verkocht ik ze aan een blanke toean. Dat deed ik, ja! Maar de meeste Papoea's verkochten hun vogels aan mij of aan andere Papoea's of Maleiers, die ze alleen maar opkochten en door het oerwoud zwierven waar de jagers werkten. Ze kregen alleen maar een klein mes of een parang voor twee vogels."

„Kreeg jij dan zelf geld van de Chinezen?"

„Nee! De Chinezen betaalden alleen met „barang" – goederen. O ze hebben mij ook wel voor de gek gehouden. Eerst kreeg ik een heleboel messen en parangs en braadpannen en kleren. Dat kregen alle Papoea's die met vogels kwamen. De Chinezen die schreven alleen maar op, wanneer we dingen kwamen halen, en dan zeiden ze ons met hoeveel vogels wij de volgende keer moesten komen om niet te hoeven betalen voor alles wat we namen. – Toen alle Papoea's, die voor de Chinezen vogels opkochten en jaagden, eindelijk alle gewone dingen bezaten die ze nodig hadden en niets meer van die spullen wilden hebben, begonnen de Chinezen ons kleine bronzen kanonnen te geven. En toen wilden de Papoea meisjes hier zo'n kanon hebben voordat we met ze mochten trouwen. En de Chinezen wilden vijf en twintig vogels hebben voor één klein kanon. Later kwamen ze ook met ijzeren kanonnen, die kregen we voor vijf vogels."

[Voor wie van economische berekeningen houdt, wil ik hier vermelden dat in de goede oude tijd voor één paradijsvogel, geleverd aan Nieuw-Guinea's kust, honderd tot tweehonderdvijftig gulden werd betaald.]

„Wat was dat dan voor blanke toean aan wie je hier vogels verkocht, Taha?"

„Het waren er twee, toean. Eerst was er een grote, die dik en rood was. Daarna kwam er een jonge, magere met zwart haar. De oude dikke was op een goede dag weg. Toen kwam de jonge. Ze woonden in

Bosrawai, de plek waar we vanochtend onze boten hebben achtergelaten."

„Hoe kwam de dikke weg? Weet jij er iets van, Taha?"

„De dikke ging nooit de wildernis in. Hij zat altijd aan de rivier. In zijn boot had hij steeds kisten bier bij zich. Wanneer hij dronken was, schoot hij zijn geweer af. Als je niet maakte dat je weg kwam, kreeg je een schot hagel in je achterste. Voordat hij zo dronken was dat hij ging schieten, was hij vriendelijk. Hij was een goede koper voor onze vogels. Hij gaf veel barang. Ik heb eens een geweer van hem gekregen voor twee vogels. Maar later zei hij, dat ik het geweer had gestolen en toen moest ik er drie vogels bij betalen."

„Maar hoe is hij verdwenen, Taha?"

„De dikke had veel Papoea's die voor hem jaagden. Wel vijftig man. Tenslotte betaalde hij ons met geld voor onze vogels. Hij had geen barang meer. We kregen soms vijf gulden per stuk voor kroonduiven en vijf en twintig gulden voor rode vogels."

„Maar vertel dan toch hoe hij verdwenen is!"

„O, toean, ik had een speelboom gevonden – de paradijsvogels kiezen altijd bepaalde bomen uit, waar ze in hun paartijd spelen en daar kun je ze dan gemakkelijk schieten – het was hier vlakbij. Ik zal toean morgen wijzen waar het was. Ik had daar al meer dan tien vogels geschoten. Toen kwamen de Jakati-Papoea's en wilden me wegjagen. Ze hadden alleen maar pijlen en bogen. Ik had een geweer. Ik zei tegen ze, dat ze best de vogels mochten schieten als zij ze aan mij verkochten. Ik gaf hun een klein mes voor elke vogel. De messen kocht ik van de blanke toean voor vijftien cent per stuk. En ik kreeg vijf en twintig gulden voor een vogel. Vijftig messen voor één vogel.

Maar de Jakati-Papoea's schoten de vogels en gingen er mee naar de blanken en kregen veel messen van hen. Toen ging ik terug naar de boom en schoot op de Jakati-Papoea's. Toen probeerden ze hun pijlen op mij af te schieten, terwijl ik de boom lag te bewaken. Ik heb het verteld aan de dikke toean, maar hij wilde mij niet helpen."

„En toen heb jij hem opgegeten," onderbrak Amat met zijn ernstigste gezicht.

„Nee, niet ik, niet ik. De dikke ging naar het bivak van de Jakati-Papoea's. Ze hadden vrouwen bij zich. Wanneer de dikke dronken was, viel hij hun vrouwen lastig. Tenslotte nam hij er één mee naar zijn kamp. Een paar dagen tevoren was haar man vermist. Hij was te ver

de kant van Manokwari opgegaan. De dikke heeft de vrouw in dronkenschap geslagen. Zij is terug gelopen naar de Jakati-Papoea's. Hij heeft geprobeerd haar weer te halen en toen is hij verdwenen. Een krokodil zal hem wel gepakt hebben. Daarna nam ik alle vogels, die de Jakati-Papoea's in haast bij mij hadden ingeruild, want zij waren bang geworden en wilden de bergen intrekken, en ik ben naar Babo gegaan en daar heb ik zoveel geld voor de vogels gekregen, dat ik alles kon kopen wat ik wilde, en ik had meer dan vijf vrouwen en daarna wilde niemand meer vogels kopen en de Chinezen in Babo huilden omdat ze mijn vogels zo duur hadden gekocht en ze niet meer konden verkopen."

„Hoe heette de krokodil die de dikkerd heeft opgegeten? Die heette toch niet Taha?"

Taha lacht alleen maar en vindt ons nogal dom.

„Hoe rijk was je, toen je al je geld had, Taha?"

„Ik had heel veel geld. Ik weet niet precies hoeveel."

„Maar toen je je laatste vogels in Babo verkocht had, hoeveel had je toen?"

„Ik had een pak papiertjes en elk papiertje was evenveel waard als honderd zilveren guldens of twee kanonnen."

„En je had natuurlijk ook een heleboel barang?"

„Ik had vijf vrouwen. Ze hadden allemaal kanonnen en braadpannen en sarongs en oorringen."

„Deksels, wat moet jij rijk zijn geweest, Taha," zegt Barah. „En hoeveel heb je nu nog?"

„Niets."

„Helemaal niets meer? Niet eens een vrouw?"

„Ik heb nog een oudje in een dorp westelijk van Kaimana, maar ze heeft helemaal geen barang en ook geen eten als ze niet zelf voor haar sago zorgt. Als we bij Kaimana komen, zal ik toean om een beetje rijst vragen en dan zal ik naar haar toe gaan en haar de rijst geven. Daarna moet ze weer wachten tot ik met toean naar Mimika ben geweest."

„Ze zal wel met een ander getrouwd zijn als je thuiskomt," meent Barah.

„Ze is oud en lelijk. En werken kan ze ook niet meer."

„Maar hoe is al je barang en al je geld opgeraakt, Taha, en al je kanonnen?"

„Ik wilde niet werken en mijn vrouwen wilden ook niet werken. Ik haalde alleen maar rijst en sago en gedroogde vis bij de Chinees. Wij

aten maar, en de Chinees schreef maar op, en toen op een dag had ik helemaal geen geld meer. Toen moest ik de Chinezen een kanon geven voor een zak rijst en toen ik mijn vrouwen uitstuurde om sago te zoeken, trouwden ze met andere mannen en toen moest ik naar „moetiara” gaan duiken – parels en paarlemoer – alles voor de Chinees.”

„Maar Taha, je zei toch dat er een jonge, blanke toean kwam, toen de dikke weg was. Is hij ook verdwenen?”

„De jonge is er heen gegaan, nadat ik al in Babo was gekomen met mijn vogels. Ik ben met hem meegegaan om hem de weg te wijzen, maar ik ben er niet gebleven om er te jagen. Ik was al rijk genoeg en toen kochten ze trouwens geen vogels meer. De jonge is niet weggeraakt. Hij was nooit dronken. Hij ging zelf met de Papoea's het bos in en schoot de vogels. Hij was een vriendelijk man, helemaal nieuw. Hij wist niet veel. Hij gaf de Papoea's soms evenveel voor oude stenen als voor vogels. Toen hij terug kwam in Babo met al zijn vogels, was de vogeltijd al voorbij. Misschien liggen al zijn vogels daar nog in de magazijnen van de Chinezen.

En toen ik bij de Manoewee's was, heel ver de bergen in,” vervolgt Taha, „toen ontmoetten we daar kleine witte mensen met een staart...”

Maar dat verhaal heb ik al zo dikwijls van Taha gehoord! Ik geloof er niet aan, zodat ik nu maar ga slapen en hem verder laat snoeven op zijn heldendaden in het land van de menseneters tegenover Barah en Lasson, die aan weerszijden van hem zitten en hem om beurten sigaretten en koffie voeren om hem aan de gang te houden.

Barah heeft me al gezegd, dat hij zoveel mogelijk griezilverhalen in dit land wil vergaren. Later gaat hij ze vertellen als zijn eigen avonturen, als hij hier ooit levend vandaan komt. In zijn geboortedorp tussen de hoge bergen van Celebes weten de mensen niets van het leven op andere eilanden. En toen Barah voor een kort bezoek thuis was na zijn verblijf op Borneo kon hij al optreden als een man die lange reizen heeft ondernomen. Elke avond kwam zo goed als het hele dorp bijeen om Barah voor het huis van zijn vader te horen fantaseren en vertellen.

„Aan de waarheid kun je je niet houden,” zegt Barah, „dan ben je te gauw uitgepraat. En je moet niet alleen alle avonturen vertellen die anderen hebben gehad, maar er ook nog heel veel bij verzinnen om je toehoorders tevreden te stellen.”

VOGELKOP

Barah geniet altijd dubbel van alles wat hij hier beleeft, juist met de gedachte aan wat hij vertellen kan, als hij thuis komt. Maar zijn grootste schat van deze reis zullen wel alle foto's zijn, die ik heb genomen en waarvan Barah afdrukken krijgt. Als hij zulke overtuigende bewijzen in handen heeft, zal niemand zijn woorden in twijfel durven trekken.

REGEN

„Vooruit Petrus, naar boven met die meetring! Hoger! Hoger! Sakkerloot, wil je wel hoger gaan! De boom moet je meten, niet alles wat er aan hangt.”

Petrus klimt tegen de stam van een woudreus op alsof hij grijpklauwen heeft. Hij vloekt zachtjes over de wilde aanvallen van de mieren en eindelijk lukt het hem de meetring binnen alle hangende lianen en klimplanten te krijgen, waarin de reus zich gehuld heeft.

„Johannes! Hannes! Hannes! Ga om Allah's wil rechthout! *Rechthout*, zeg ik je. Je bent toch niet een van die vervloekte kangoeroes!”

Johannes kijkt boos achterom naar zijn voorman, Amat, en nog bozer naar de rottanstruiken, die hij had willen vermijden en waar Johannes hem nu dwars doorheen wil hebben. Johannes is de kompasganger. Kompasganger bij de gratie Gods, met meer richtinggevoel dan het kompas zelf.

Ik hoor Amat's ploeg al van verre aankomen. Het kraakt en rumoert in het bos, waar zij zich een weg baant door laag hout en struikgewas, over rotsige, stenige grond. Het schalt van de vloeken en lelijke woorden. Amat gaat te keer in zijn breed Borneo-Maleis om vaart achter het werk van zijn Papoea's te zetten. En dan hoor ik opeens door al dit getier heen in klinkend bosbouw-Zweeds:

„Halt! Span-en-zet-vast!”

„Vast!!”

En dan Amat's stem weer in tierend Maleis:

„Hoeveel heb je nu? Lahillalah! Ruben, kun je voor de duivel niet leren tellen hoeveel paaltjes je over hebt!”

Ruben heeft „span-en-zet-vast” leren roepen in zuiver Zweeds, maar te weten hoeveel paaltjes hij eigenlijk nog over heeft van de vijf, die hij moet vastzetten telkens voordat hij honderd meter heeft, schijnt veel ingewikkelder te zijn.

Ik hoor Ruben met een luide, gewone stem tegen Amat zeggen:

„Toean, toean, ik heb er nog maar één! Dan is het nu honderd. Seratoes!” En dan brult hij als een gewonde stier:

„Seratoes! Vást!”

Met een zachte, driftige stem antwoordt Amat:

„Seratoes? Dan is het nu limaratoes – vijf honderd,” en vervolgens weer met een stem als een alarmklok in de richting van David en Gijsbert, die de baan openhakken:

„Schiet toch wat op, bij Allah! De dag is al half voorbij en we hebben pas vijfhonderd meter schoon. We moeten er van avond drieduizend hebben. De bomen vallen niet om doordat jullie er naar kijkt. Kap, bij Allah! Dacht je, dat je je parangs hebt gekregen om je nagels mee uit te peuteren!”

Ik zit hier hoog op een heuvel aan de Jakati-rivier en hoor Amat's ploeg naderen. Ik ben vooruit gelopen om te trachten iets onder schot te krijgen en het bos te onderzoeken.

Amat moet het pad openen langs de Jakati-rivier, die we volgen om dieper het land in te komen, en tegelijkertijd taxeert hij onderweg het bos.

Het terrein is bijzonder moeilijk. Sterk geaccidenteerd bergland met rotsen en stenen en diepe kleine moerassen waar men in het slijk blijft vastzitten en als een aap over alle wortels en gevallen dode bomen moet klimmen.

Barah's ploeg zet banen uit, loodrecht op Amat's baan, en de ploeg van Mairissa moet voor het transport van onze bagage zorgen.

Nu zie ik Amat's mannen aankomen door de druipnatte wildernis. Ze zwoegen voort, hun ruggen gebogen onder de lasten die ze allen moeten dragen. Ieder heeft zijn eigen slaapmat en ongeveer tien kilo andere bagage. Ze glijden uit en vallen. Ze schrammen hun huid open aan doorns en takken. Bloedzuigers hangen in trossen aan hun benen. Hun zwarte huid is grauw en geschrompeld door het vocht. Vooraan loopt Johannes, de kompasganger. Hij heeft het kompas in de ene hand en een kapmes in de andere. Hij moet recht vooruit lopen in de aangegeven richting en zich met behulp van zijn parang een weg banen door de struiken en verraderlijke lianen. Achter hem komen David en Gijsbert. Zij moeten het door Johannes aangegeven pad verder openhakken, zodat ze zonder veel moeite gevolgd kunnen worden. Achter hen komen de medicijnman Ruben en Marcus, die de palen moeten zetten.

Tenslotte komt Amat zelf met Petrus, die de meetring hanteert en Gabriël, de bomenkenner.

Gabriël moet Amat vertellen hoe alle bomen heten, die ze onderweg tegenkomen. Bovendien draagt Gabriël een vijf meter lange paal om de breedte van de taxatiebaan te controleren. Alleen bomen van meer dan vijftig centimeter doorsnede worden gemeten en benoemd. Amat schrijft de namen op die Gabriël hem zegt en daarachter de doorsnede en de hoogte van de boom.

Tenslotte is het het werk van de plantenverzamelaars om bloemen en bladeren te verzamelen en nauwkeurig te noteren welke namen onze verschillende bomenkenners er aan geven. Later wordt het verzamelde materiaal wetenschappelijk onderzocht en geschift, terwijl we dan ook in de taxatielijsten de inheemse namen veranderen in Latijnse.

Amat's ploeg trekt me op een afstand van tien meter voorbij zonder me te ontdekken. Ik zie wel dat Amat zijn jongens achter de broek zit. En dat is niet onnodig. Zij hebben blijkbaar pas vijfhonderd meter gedaan en de dag is weliswaar nog niet half voorbij zoals Amat zijn mannen voorhield, maar even over tien is het toch al wel. Gemakkelijk zal Amat zijn drieduizend meter niet klaar krijgen.

De jungle is hier even hout-arm als overal elders waar we tot nog toe geweest zijn. De enige bruikbare houtsoort, die betrekkelijk algemeen voorkomt, is het Molukse ijzerhout – *Intsia plurijuga* –. De reus tussen alle oerwoudreuzen. Hoog boven het dichte bladerdak verheft deze boom haar ronde, donkergroene kroon en als geweldige pilaren staan de groenbruine stammen, kwastloos en gelijkmatig van doorsnede, tot boven de kruinen van de andere bomen.

De grond ligt bezaaid met de gevallen vruchten van de muscaatnootboom – *Myristica fragrans* – met de dieprode vlezige omhulsels, die wij in gedroogde toestand thuis in Europa foelie noemen. Ze gloeien als bloedplekken op de natte bruine bladermat. Dit ene rivierdal zou kunnen voldoen aan de behoefte aan muscaatnoten en foelie van de gehele wereld. Maar er is hier niemand die ze verzamelt. Volgens Oemar zijn er nog rijkere vindplaatsen dichterbij Babo. Daar verzamelen de Papoea's de noten en foelie in de jaren dat er niet al te slecht voor betaald wordt.

Het doet niet anders dan regenen. We hebben geen droge draad meer aan ons lijf. Alle kleren en alle slaapmatten zijn drijfnat. Ik ben vergeten wat voor gevoel het was een gladde huid te hebben. Onze huid is rimpelig

en week geworden door alle nattigheid en we hebben nu ook last van de „koto maleo”, een soort kleine, rode luisjes die in de huid kruipen om bloed te zuigen en een ontsteking veroorzaken die ontzettend jeukt. Ze zijn zo klein dat ze met het blote oog niet te zien zijn. Pas wanneer het begint te jeuken weet men dat ze er zijn. Ik ben helemaal rood gespikkeld rond mijn middel, in mijn liezen en op mijn dijen.

Ik klauter verder door het moeilijke terrein en tegen de middag bereik ik Barah's ploeg. Daar hoort men niets anders roepen dan „span-en-zet-vast”, en „vast!” Barah houdt zijn mannen aan het werk zonder tieren en vloeken. Rustig en methodisch gaat hij zijn gang. Hij haalt zijn drieduizend meter zeker gemakkelijk voordat het donker wordt, alhoewel zijn korte banen hem lelijk ophouden.

Barah wijkt weliswaar zo nu en dan af van de gegeven voorschriften. Hij vindt snelheid belangrijker dan nauwkeurigheid. Ik heb ook mijn ogen om te meten, denkt Barah, die zich niet de moeite geeft elke boom met de ring te meten. Ook zijn hoogtemeter gebruikt hij niet zo vaak als hij zou moeten doen. Maar ik zeg er niets van. Ik houd evenveel van opschieten als Barah en begrijp hem volkomen. Ik weet dat hij in elk geval nooit zal knoeien met zijn werk en dat tenslotte zijn taxatielijsten minstens even betrouwbaar zijn als die van Amat, hoewel deze alle gegeven instructies van a tot z opvolgt.

Iets anders is het met Mairissa. Hem heb ik al herhaaldelijk op knoeierij betrapt. Hij heeft geprobeerd bomen op te schrijven die niet bestaan, twee maal hetzelfde aan te tekenen en met het meten te smokkelen. Hij was erg verbaasd, dat ik hem zo gemakkelijk doorzag. Hij dacht zeker, dat hij een heel nieuwe methode had uitgevonden om het werk te „verlichten”. Hij kon ook niet weten, dat zijn baas als oude Zweedse „bosbouwer” zelf alle kneepjes, waarmede taxeringswerk kan worden „vereenvoudigd”, reeds in practijk heeft gebracht en er nu geheel op verdacht is dat zijn ondergeschikten dezelfde ontdekkingen zullen doen die hij eens zelf deed.

Daarom mag Mairissa nu geen taxatiebanen uitzetten, tenzij het absoluut nodig is. Zijn taak is het transport te verzorgen en met zijn mannen ons bivak op te slaan.

Nu hoor ik ook Mairissa's Papoea's met hun zware lasten langs de opengehakte baan komen. Helemaal in de achterhoede loopt Mairissa zelf met Lasson en Manis. Hij helpt ze insecten te zoeken. Ze hebben een slechte dag, de twee kleine vlindervangers. In deze regen vliegen

geen vlinders rond. Ze trachten nu hun verzamelwoede te stillen door insecten te zoeken onder de schors van dode, gevallen bomen en hagedissen en slangen op te speuren, die in de regen gemakkelijker te vangen zijn dan wanneer de zon hen snel en nerveus heeft gemaakt.

Ik hoor een Papoea schreeuwen. Hij gooit zijn last van zich af en rent met wilde sprongen langs het pad terug. Met mijn geweer in de aanslag schiet ik hem te hulp. Waarschijnlijk heeft een slang hem willen bijten. De kerel beeft over zijn hele lichaam terwijl hij staat te kijken hoe ik langzaam de plek nader, waar hij zijn last heeft neergegoid.

„Daar, daar!” schreeuwt hij plotseling en hij wijst op de stam van een boom. Ik kijk en zie slechts een grasgroene varaan in plaats van de vergiftige slang die ik had verwacht.

„Hij wilde mij bijten” zegt hij, „Hij is vergiftig!”

Ik lach hem uit. Een groene varaan is niet vergiftig. Dat is maar bijgeloof! Ik nader het dier, terwijl Mairissa's dragers, die nu allemaal bij elkaar staan, met verschrikte ogen mijn bewegingen volgen. Ik hoor meerdere stemmen bij al wat heilig is verzekeren dat de groene hagedis dodelijk vergiftig is.

De varaan zit tegen de boomstam gedrukt, glanzend als groene zijde en een halve meter lang. Als hij me ziet komen, glijdt hij langzaam naar de achterkant van de boom, maar hij vergeet de punt van zijn lange staart. Die is nog te zien aan mijn kant van de boom en verraadt waar de eigenaar zit. Ik kan nu heel dichtbij komen zonder dat het dier mij ziet.

Het is mijn plan de staartwortel te grijpen. Uit ondervinding weet ik dat als men een varaan stevig vasthoudt om de wortel van zijn staart, hij niet in staat is te bijten. De Papoea's volgen in doodse stilte, met gapende monden, elke beweging die ik maak.

Opeens sla ik bliksemsnel mijn arm om de boom heen en grijp toe. Ik heb hem. Stevig houd ik de overrompelde varaan om zijn staart.

De Papoea's schreeuwen als gekken van spanning en angst. Het dier hapt wild en razend snel, zich kronkelend van links naar rechts, naar mijn arm. Maar zijn rug is niet soepel genoeg. Een paar centimeter van mij af slaan zijn kaken op elkaar. De Papoea's durven niet eens dichtbij te komen. De kring om mij heen wordt steeds wijder.

„Toean mati! Toean mati! – Toean sterft!” schreeuwt er een.

„Houd hem vast, houd hem vast. Laat hem niet los!” schreeuwt een ander.

Ze zijn helemaal wild. Maar dan werp ik de razende, groene hagedis met een wijde boog tussen het struikgewas. We hebben al genoeg van dat soort verzameld – *Varanus prasinus* – dus bewaren is niet nodig.

Stuk voor stuk komen de Papoea's met angstige ogen mijn hand en arm bekijken. Hoe ze ook turen, ze kunnen geen schrammetje vinden. Verbaasde, aarzelende uitroepen:

„Toean heeft macht over dieren!”

„Berdjajak – varanen – kunnen toean niet bijten.”

En Oemar, die zich aan het eind van de voorstelling bij ons heeft gevoegd, vraagt met een wijdopen mond: „Hoe doet toean dat? Waarom is toean niet gebeten?”

„Ik heb grote macht, Oemar. Ik behoef niet bang te zijn voor zo'n kleine hagedis!”

Mijn aanzien is enorm gestegen dank zij de groene varaan. Dat Papoea's geloven dat ze giftig zijn, is verklaarbaar. Varanen leven in hoofdzaak van aas. Als ze pas hebben gegeten en daarna iemand bijten, is er dus een grote kans dat de wond met lijkvocht wordt geïnfecteerd en dan is de dood natuurlijk onvermijdelijk. Waarschijnlijk is het eens gebeurd, dat een Papoea op die manier door een bijtende varaan is vergiftigd en dat het dier daaraan zijn roep heeft te danken.

In een stortregen slaan we aan de bruisende Jakati ons bivak op. De rivier is groter en wilder geworden door alle regen. Minstens vijf meter hoger dan de gewone waterstand stroomt de bruine rivier met woest wervelende kolken door haar brede bedding. We beginnen bang te worden voor onze boten beneden bij Bosrawai. We hebben ze wel goed vastgebonden, maar zo'n bandjir als deze kan alles stuk slaan, alleen al met de kracht van zijn golven om maar niet te spreken van de ontwortelde bomen en stronken, die hij op zijn weg meesleurt en die veel kwaad kunnen aanrichten.

De dag is moeilijk geweest en de nacht zal een even zware beproeving worden. Het vuur brandt slecht in de gietregen en zodra we even in slaap vallen, worden we weer wakker door de koude van onze natte kleren en slaapmatten. Alleen al het gehoest en genies, het jammeren en grommen van de Papoea's is voldoende om een dodelijk vermoeid man wakker te houden. De regen valt op het bladerdak met een dreunende roffel, die daalt en stijgt met de klagende, regen-zware wind. Overal vormen zich beken en stroompjes. We hebben stellages gebouwd van

stokken en palen om niet door al het water te worden weggespoeld. Maar mieren en allerlei ander ongedierte haten het water evenzeer als wij. Ze klimmen naar boven op onze stellages en in plaats van zich daar als behoorlijke gasten te gedragen, kruipen ze in onze oren en neuzen, bijtend waar ze kunnen. De enige die blij is met hun bezoek is Lasson. Hij zit op zijn hurken op zijn stellage, met de haren op hoofd en kin overeind, en zoekt en vangt en mompelt en prevelt zonder deze keer antwoord te verwachten van zijn vriend Manis die alleen maar verwonderd kan kijken. Lasson heeft zelfs een petroleumlamp aangestoken om nog meer dieren naar zich toe te lokken. Als een dak over zichzelf en zijn lamp heeft hij zijn grote parapluie van geolied papier opgestoken. Onder Lasson's stellage zit Gabriël op de natte grond om profijt te trekken van de parapluie. Hij heeft alleen maar een broek aan. Zijn huid is grauw en verschrompeld, zijn verwilderd kroeshaar vol ongedierte, terwijl zijn ogen radeloos voor zich uit staren in de duisternis van de nacht. Zo nu en dan slaapt hij in en valt dan omver in het water waarin hij zit. Verschrikt schiet hij weer overeind. Bloedzuigers hangen in trossen aan zijn lichaam, maar hij laat ze rustig zitten. Zijn vermoeide handen hebben werk genoeg voor het ondersteunen van zijn zwaar hoofd. Hij lijkt het meest op een kleine kletsnatte bosgeest en heeft geen enkele trek gemeen met de aartsengel, wiens naam hij draagt, behalve misschien het geduld waarmee hij zijn lot ondergaat.

Het wordt een ochtend met regen. Met bagage zwaar van de regen en een humeur zwart van de regen vervolgen we onze weg stroomopwaarts. Werkend in een hout-arme, drijfnatte wildernis, uitglijdend op glibberige hellingen, klauterend over scherpe kalkrotsen, zwemmend en wadend door moerassen gezwollen door de regen en dreigend met krokodillen, luisterend naar het „span-en-zet-vast” van de taxatieploegen en wetend dat we met elke roep twintig meter verder stroomopwaarts en twintig meter verder van onze boten komen.

Het wordt een avond met regen, het wordt een nacht met regen. Vervloekte West-Moesson! Het is nu Mei en eigenlijk behoorde de Oost-moesson met een droge wind in deze streek te waaien. De enige die minder zwartgallig is vanavond, is Barah. Want hij heeft goud gevonden, en misschien diamanten.

Iedereen, die naar Nieuw Guinea reist, koestert natuurlijk de min of meer geheime hoop goud te zullen vinden. Ook ik ben er vast van overtuigd, dat ik wel eens wat goudstof in een beekje zal vinden. Ik heb mijn hoop niet onuitgesproken gelaten tegenover Barah en nu zit hij daar met enkele zwarte stenen in zijn hand en die waanzinnig hoopvolle glinstering in zijn ogen van iemand die goud meent gevonden te hebben. Er glimt ook wel iets in zijn stenen. Ik durf niet zeker beweren, dat het geen goud is, maar ik waarschuw Barah toch zo tactvol mogelijk dat het wel een teleurstelling voor hem kan worden. De kleine bergkristallen daarentegen, die hij in een beek heeft gevonden en die hij aanvankelijk voor 's werelds grootste diamanten houdt, verklaar ik kort en goed voor even waardeloos als vensterglas. Waarna Barah gul zijn diamanten aan Amat schenkt. De stenen echter bergt hij zorgvuldig in zijn gordel en ik ben er zeker van dat hij zich veel minder nat voelt dan zijn goud-arme kameraden.

Van goud gesproken, ik herinner me een verhaal, dat ik van de houtvester op Ambon heb gehoord.

Tot het gebied van deze houtvester behoort o.a. geheel Nieuw Guinea. Een half jaar voordat ik hier kwam, heeft hij Babo bezocht om te zien hoe het er daar uitzag en om een kijkje te nemen in het oerwoud van Nieuw Guinea. Natuurlijk koesterde ook hij de dwaze hoop om goud te vinden en hij zocht even zorgvuldig naar het gele metaal als naar bruikbaar hout.

Toen de houtvester na drie maanden in Babo terugkeerde om zich in te schepen voor de terugreis, ontmoette hij de staf van geologen van de petroleum-maatschappij, die daar samen kwamen voor een bespreking. Zij bezaten natuurlijk de beste kaarten die er van dat deel van Nieuw Guinea te krijgen zijn en de houtvester wilde daarvan graag een copie hebben. Maar de chef van de staf wilde ze hem niet graag afstaan. Hij was van oordeel, dat er te veel geologische geheimen op stonden aangetekend.

„O, ik begrijp het! U hebt natuurlijk daarop aangetekend waar al het goud zit,” antwoordde de houtvester.

„Misschien. Misschien ook niet. Er zijn ook andere dingen dan goud, die de moeite van het geheimhouden waard zijn.”

„Menen de heren werkelijk, dat ze geen goud hebben gevonden in al die tijd dat ze hier hebben gezocht?”

„Er is niemand die goud heeft gevonden op Nederlands Nieuw-Guinea.”

„Hm – wat zeggen de heren hiervan?”

De houtvester wierp een stuk kwarts op tafel, vol kleine goudkorreltjes.

Verbijsterd keken de geologen naar het brok kwarts. Ze zagen natuurlijk dadelijk wat voor kwarts het was. De chef nam de steen op en bestudeerde hem. Hij ging van hand tot hand. De vingers begonnen nerveus te trillen. Er werd gepreveld en gefluisterd, verwonderd en wantrouwend.

De chef stond quasi onverschillig met het brok kwarts in zijn hand, toen hij zei:

„Tja, dat is geen oninteressante steen! Merkwaardig zuivere kwarts. Waar hebt U die eigenlijk gevonden?”

„Ha, ha, ha! Die gaat niet op! Zo dom ben ik niet, al ben ik geen geoloog. Een kind kan zien, dat het stuk kwarts vol goud zit, en niemand vertelt zonder meer waar hij zulke stenen heeft gevonden.”

De geologen maakten een geprikkelde, nerveuze indruk. Ze praatten gewichtig met elkaar.

„Ik begrijp, dat het een blamage voor U is als een houtvester goud vindt waar U als geologen een paar jaar vruchteloos hebt gezocht. Misschien hebt U ook reeds dezelfde plek gevonden en dan betekent dit niets. Overigens is er reeds een concessie verstrekt, zodat ik de heren wel kan vertellen waar het kwarts vandaan komt. Maar de ene dienst is de andere waard. Geeft U mij een copie van Uw kaarten, dan zeg ik U vanwaar het goud komt.”

„Nu ja, dat is redelijk. Neemt u de kaarten maar, die zouden we U toch gegeven hebben. Als U er niets op tegen hebt, vinden we het natuurlijk aangenaam te horen waar U het goud hebt gevonden.”

De heren geologen trachtten allemaal onverschillige gezichten te trekken, maar er was niemand die de grote spanning waarin hij verkeerde kon verbergen.

„Ja, ik hoop dat de heren het mij niet kwalijk nemen, maar dit stuk kwarts komt uit Zuid Afrika. Mijn broer heeft het mij gestuurd opdat ik zou weten hoe goud er uitziet als ik hier iets zou vinden.’

Onder doodse stilte slaakte de chef van de staf een zucht van verlichting:

„Goddank! Dat is een steen van mijn hart. Het zou een mooie boel

zijn, als U hier in drie maanden goud had gevonden waar wij al jaren lang vergeefs naar zoeken! Maar de kaarten krijgt U en nu gaan we een borrel drinken. Dat is wel nodig na deze emoties!"

Nog twee dagmarsen stroomopwaarts. Regen, niets dan regen. We hebben al lang vergeten hoe het is om droog te zijn.

Ik had gehoopt iets van de inheemse bevolking hier te zien, maar ze houden zich op een afstand. Een enkele keer zien wij hun sporen in de modder of in weke aarde en vandaag hebben we de resten gevonden van een casuaris, die ze hadden gedood en in stukken gesneden. Volgens Oemar bevinden we ons nu op het jachtgebied van de Arfak-Papoea's; ze hebben ons zeker allang opgemerkt, maar willen blijkbaar niets met ons te maken hebben.

Onze in haast gebouwde daken lekken vanavond nog meer dan anders. Maar het kan ons niet veel meer schelen. Morgen maken we rechtsomkeert. We gaan terug naar de boten. Daar hebben we dekzeilen om als tent te gebruiken, en misschien droge kleren, als niet de rivier alles heeft meegesleurd. Daarover dromen wij vannacht en het doet er niets toe, dat de regen ons juist nu dreigt weg te spoelen. Droge kleding is de meest begerenswaardige luxe, die we ons op het ogenblik kunnen indenken en meer de moeite waard om over te dromen dan goud en mooie meisjes.

II

DE VAART VAN BABO NAAR DE ZUIDKUST

SARINA MET DE GUITAAR

Nu is de Oost-moesson in alle ernst aangebroken. Hier in Babo zijn de regenwolken van de hemel weggeveegd en er staat een harde, droge wind uit het Zuid-Oosten.

In Babo zegt men dat het onmogelijk is nu naar de Zuidkust te varen. Terwijl ik bezig ben onze brave Spray klaar te maken voor vertrek, komt de ene deskundige na de andere mij afraden de tocht, die zeker ongelukkig zal eindigen, te ondernemen.

De Zuidkust is verboden land zolang de Oost-moesson duurt, zeggen ze. Daar staat de wind recht op het land, jaagt de golven huizenhoog op en doet de branding langs de kust aanzwellen tot een geweldige natuurkracht, die elke boot, die zich in die wateren waagt, verbrijzelt. Ook zijn er geen beschutte ankerplaatsen zodra men ten Oosten van de Lakahia-baai komt. Alle riviermonden zijn ondiep en bovendien afgesloten door banken. Er is geen enkele veilige inham. Aan de Zuidkust brengt de Oost-moesson bovendien regen. Ze komt koel en vochtig van Australië waaien en blaast al het vocht van de dampende zee naar het Nieuw Guinees-gebergte. En dat betekent dat er regen valt aan de windzijde van deze drie- tot vijfduizend meter hoge bergketens, maar dat het aan lijzijde droog is. Ik zal dus zolang de Oost-moesson duurt, dat wil zeggen vier maanden, in de regen moeten werken.

De kapitein van de grote K.P.M.-boot, die juist is aangekomen van Merauke aan Nieuw Guinea's Zuidkust, bevestigt dat de zee al aardig woelig is daar voor de kust en dat het zo erg regent, dat hij geen moment land heeft kunnen zien. Ook hij raadt mij stellig af te gaan. Niet voor niets wordt de Alfoerenzee de Noordzee van de tropen genoemd.

Maar ik laat hen allemaal praten. Zodra de Spray klaar is en iedereen en alles aan boord, hijsen wij de zeilen; we varen er vandoor met de wind achter en een vaart van acht knopen. Ik kan niet in Babo drie of misschien vijf maanden liggen wachten totdat de Oost-moeson klaar

is met waaien. Ik vertrouw op mijn goed gesternte en op onze boot, terwijl ik bovendien verwacht dat de moeilijkheden zoals gewoonlijk door de ongeluksprofeten voor minstens vijftig procent overdreven zullen zijn.

Vroeg in de morgen lichten we het anker en als de sterren van de nacht worden aangestoken, hebben we het mangrove-gebied reeds achter ons. We zeilen nu langs de kust waar heuvels en kalkrotsen tot in de zee staan. De wind is nauwelijks merkbaar afgenomen en de zeilen staan nog steeds strak gespannen. Onze machinist Fredrek kan rustig slapen: we hebben zijn motor niet nodig.

Als wij de volgende dag de landpunt van Bomberai omvaren is het afgelopen met voorspoed en meewind. We laveren tegen de wind op zonder de zeilen te reven, maar ik heb de kracht van de wind onderschat omdat we haar steeds achter hebben gehad. Nu krijgen we haar van terzijde op een zee met een korte, hevige golfslag. De Spray slingert ontzettend, krijgt stortzeeën over boord en meer wind in het zeil dan ze verdraagt. Voordat we het weten knappen een paar touwen. Het ziet er nu lelijk uit. De bemanning werkt met een razende vaart, terwijl ze gevaar loopt over boord te worden gespoeld, maar de zeilen moeten geborgen worden voordat de mast kan breken. Het lukt hun. De kapitein vloekt over het want, dat verrot schijnt, en over de matroos, die de schoot niet snel genoeg gevierd heeft. Fredrek moet zijn motor aanzetten en daarna gaan we puffend en blazend, slingerend en stappend tegen wind en golven in totdat we de volgende avond laat kunnen binnenvaren in de kleine haven van Fak-Fak.

Zelden heb ik zo sterk de gewaarwording gehad „in veilige haven te komen” als deze keer. Met een beschadigd want komen we van een woelige zee met wilde golven door een smalle rotsige doorgang in een diepe baai met glanzend, stil, door de maan beschenen water. Steile klippen, dichtbegroeide berghellingen en heuvels omzomen de baai en de volle maan staat midden aan de hemel en spiegelt zich in de zwarte diepte. Aan de Westzijde ligt de kleine samenleving van Fak-Fak tegen de steile bergwand aan, die recht uit het water oprijst.

De zeezieken beginnen in beweging te komen, ze kijken om zich heen, verwonderd dat de Spray niet langer probeert hun ingewanden naar buiten te wiegen. De kleine insectenverzamelaars hebben het meest te lijden gehad. Ze zijn lange tijd bewusteloos geweest en we hebben hen moe-

ten vastbinden opdat ze niet over boord gespoeld konden worden. Ook Amats gezicht is groengeel, hoewel hij niet wil bekennen dat hij er zo erg aan toe is. De bemanning geeft er natuurlijk geen grein om of de boot rolt of niet. En vreemd genoeg schijnen ook de Papoea's, die ik uit Babo heb medegenomen, niet erg gevoelig te zijn voor zeeziekte. Ik heb zes man gekozen van de veertig, die ik een maand heb laten proefstomen. De rest was volmaakt ongeschikt om mee naar de Zuidkust te gaan. Ik moet nu maar hopen op de mogelijkheid ter plaatse een stel kannibalen te vinden die mij willen helpen. De oude Taha is natuurlijk mee en ook de gedoopte medicijnman Ruben. Maar oude Oemar heeft geweigerd. Hij was te oud voor dergelijke avonturen, zei hij. En er waren zoveel mensen die hem in Babo nodig hadden, dat hij vond dat hij er niet voor zo lang kon weggaan.

De volgende dag zoeken we tevergeefs naar een nieuwe stag voor de Spray in de Chinese winkels van Fak-Fak. Maar ze hebben niets op dat gebied. Ze zijn alleen ingesteld op ruilhandel met de Papoea's. Er is niets anders te krijgen dan messen, parangs, bijlen, zilveren oorhangers, spijkers voor pijlpunten en dergelijke, verder rode stof van de slechtste Japanse kwaliteit en natuurlijk zout, suiker en rijst. De Chinezen verkopen deze dingen aan de Papoea's tegen muscaatnoten en copal.

Maar we horen dat al de volgende dag de K.P.M.-boot, op weg van de Aroe-eilanden terug naar Ambon en Celebes, Fak-Fak zal aandoen. Daar is het wachten nu op. Ik weet zeker dat de kapitein ons zal willen helpen en even zeker dat hij mij zal uitlachen om het ongelukkige begin van mijn gewaagde zeiltocht die hij zo sterk heeft afgeraden.

Ik gebruik de tijd die we moeten wachten door naar slakken te duiken in het heldere water, vlinders te vangen en de assistent-resident te bezoeken. De titel assistent-resident is betrekkelijk misleidend. Want onder deze naam verbergt zich een man, die zo goed als koning is over het Nederlandse deel van Nieuw Guïnea.

Toen de assistent-resident het baardige individu, dat ik zo juist voor een zakspiegeltje zo netjes mogelijk had opgeknapt, begroette, kreeg ik de indruk dat hij had vergeten dat er zoveel chefs tussen hem en God bestonden. Ik ben de laatste om hem dit kwalijk te nemen. Als ik over het schone, wilde Nieuw Guïnea zou mogen regeren, en al deze Papoea's zou hebben om spelletjes mee te doen, dan zou ik me zeker bijna gelijk aan de Lieve Heer voelen.

Het kleine Fak-Fak ligt op een zeer steile, rotsige berghelling en het allerhoogst, met een stralend uitzicht op de zee, eilanden en blauwe bergen, ligt de enorme bungalow van de assistent-resident. Overigens bestaat het stadje uit nog een bungalow voor de onder hem werkende controleur, een loods waar reizigers een dak boven hun hoofd kunnen krijgen, een miniatuur-kerkje met een woning voor een zendeling of geestelijke en verschillende Chinese winkels. In de ogen van de wereld is Fak-Fak niets bijzonders. En toch is het de oudste en meest besproken stad op Nieuw Guinea. Fak-Fak geldt in deze streken als het eind van de wereld. Verder weg van de beschaving kan men niet komen. Maar mooi ligt het, op het rotsige zeestrand met de kleurrijke bergwildernis als een geweldige coulisse achter zich en daarachter de blauwe gekartelde bergketens van Bomberai.

Ik vraag de assistent-resident hoe het eigenlijk staat met de inboorlingen daarginds aan de Zuidkust, waar ik naar toe wil – of ze nog even wild zijn als men zegt of dat dit misschien wat overdreven is?

„Officieel zijn ze vreedzaam. Althans ten Westen van Japero. Maar ten Oosten daarvan zijn het nog kannibalen.”

„Ik ben van plan ten Westen van Japero te blijven. U gelooft dus niet, dat ik onaangename avonturen zal hebben, ook al ben ik zonder gewapend escorte?”

„Het is beter zonder soldaten te zijn dan met. Papoea's zijn niet gesteld op de groene uniformen en schieten er hun pijlen op af zodra zij ze zien.”

De controleur, een jonge, kordate Hollander, die naar ons gesprek luistert en misschien enige teleurstelling in mijn blik leest, troost me: „Maak U niet ongerust. Niet lang geleden hebben ze ver ten Westen van Japero een Nederlander vermoord. Juist in de streek waar U naar toe wilt. En hij had zeker geen uniform, zelfs geen andere kleren, voorzover ik weet. Mij hebben ze ook beschoten met of zonder uniform.”

„Het hangt er van af hoe men zich gedraagt,” protesteert de assistent-resident. „Een man die met mensen kan omgaan en begrijpt hoe hij de Papoea's moet hanteren, heeft niets te vrezen, waar hij ook heen gaat. Ik heb een controleur beoosten Japero. Hij heeft daar een tijd gezeten met twaalf Ambonese soldaten om het volk te leren kennen en te trachten ze het kannibalisme af te leren. Al zijn mannen zijn gedood, maar hem zelf hebben ze in een boot gezet en hij mocht vrij weg gaan naar Mimika, waar hij hulp heeft gekregen. Hij had hun taal leren spreken en begreep hen, dat redde hem van de dood die zijn soldaten ondergin-

gen. — Die Hollander over wie van V. zojuist sprak was een goudzoeker, die geen slag had met Papoea's. Als U zich goed houdt, hebt U niets te vrezen. En mocht U ondanks alles toch vermist worden, dan zal ik de moordenaars of wat er van U overblijft wel opsporen. Hoe lang zullen we wachten met de nasporingen?"

„Als ik over een half jaar niet terug ben, dan zou het heel vriendelijk van U zijn iemand te willen sturen om na te gaan wat er is gebeurd."

„Vertel niet dat U een Zweed bent," waarschuwt van V. bij mijn vertrek. „Die kerels zijn in staat U op te eten terwille van de statistiek. Ik geloof dat ze al de meeste volkeren en rassen die hier voorkomen, hebben geproefd; misschien willen ze wel eens wat nieuws proberen!"

De dag verloopt, het wordt avond en nacht. De Oostmoesson blaast een verrukkelijke koelte over Fak-Fak. In de huizen en winkels van de Chinezen branden lampjes en lichten en bij de verspreide Papoea-hutten langs de kust gloeien rode vuren. Boven in de bungalow van de assistent-resident speelt zijn vrouw piano. Als uit een andere wereld klinken de tonen van een oude sonate door de stille nacht. Ik lig op het dek van de Spray te luisteren. Het glanzende water van de baai weerspiegelt de rode lantaarn van de steiger en de harsige toorts van een paling-vissende Papoea. Daar buiten dreunt de zee met haar branding tegen de rotsen van het strand en verdiept de stilte van deze veilige haven.

Als de piano zwijgt, neem ik de jol en roei naar de steiger om te gaan kijken hoe Fak-Fak er bij nacht uitziet. Op de steiger staat Lawahajo, mijn matroos, te grijnzen met zijn driehoekig kwajongensgezicht.

„Daar ginds in de stad wacht een meisje op toean!"

„Als je niet weet wat je zeggen kunt, monster ik je hier zonder meer af, Lawahajo. Voor wat voor soort toean houd je me eigenlijk!"

„Wees niet boos, toean, wees niet boos! Het spijt me. Ik praat altijd te gauw. Maar het is wel waar, dat daar boven een meisje zit te wachten. Ze heeft me gevraagd aan toean te zeggen, dat ze toean kent en dat ze toean wil spreken. O, ze is mooi, toean. Geweldig mooi! Ze is zeker de vrouw van een blanke man. Ze zei dat ik toean de groeten moest doen van Sarina, Sarina met de gitaar."

Er zijn zoveel meisjes die Sarina heten, maar Sarina met de gitaar is er maar één en Sarina met de gitaar behoort tot de vrouwen, die blanke mannen volgen. De blanke mannen van de wildernis.

De meeste bruine vrouwen, die blanke mannen volgen, behoren niet

tot de mooiste of beste. Maar Sarina is een uitzondering. Ze is een werkelijke schoonheid, een mengsel van Bandjarees en Arabisch bloed, met een donkere huid en gratie van een Arabische volbloed. Als men haar fijne, rechte neus ziet met de dunne, wijde, iets nerveuze neusvleugels moet men onwillekeurig denken aan een raspaard. Haar ogen zijn groot en donker met zware wimpers, haar ovaal gezicht heeft een huid zoals alleen een Oosterse vrouw kan hebben en haar haren zijn licht golvend. De amorboog van haar mond is volmaakt, maar er is een trek om haar onderlip die verradt dat Sarina het ongewone, het vermetele avontuur liefheeft.

De eerste keer dat ik haar heb gezien, was in Samarinda. Ik was op weg van Java naar Tarakan, de petroleumstad op Noord-Borneo. De boot bleef een nacht in Samarinda liggen en een jonge Nederlandse geoloog van de petroleummaatschappij ging samen met mij aan wal om de stad te bekijken.

Sarina zat voor een bioscoop in een klein kraampje koffie te verkopen, onder het waakzame oog van haar moeder. Mijn vriend de geoloog werd verliefd op het eerste gezicht. We dronken massa's koffie en er werden meer knipoogjes gewisseld dan nuttig was voor slaap en spijsvertering. Maar hij kreeg niets meer dan haar naam en adres. Bij aankomst in Tarakan schreven we samen een brief aan Sarina, waarin hij haar vurig smeekte bij hem te komen en zijn bloedend hart te genezen. Ik trok daarna de wildernis van Borneo in.

Drie maanden later voer ik met een sputterend buitenboord-motortje door de donkere, uitgestrekte delta van de rivier Sesajap op weg naar Tarakan, toen ik plotseling licht zag schijnen in één van de rivierarmen. Eerst dacht ik dat ik zo moe was, dat ik hallucinaties had, daar midden in het grenzenloze, van God en mensen verlaten mangrove-moeras van Borneo's kust. Want waar ik recht op afvoer in de smalle rivierarm leek een groot, vrolijk verlicht huis. Op het laatste ogenblik ontweek ik ternauwernood een botsing, en even later lag mijn kleine boot tegen een touw ladder die naar beneden hing vanaf hetgeen ik voor een hallucinatie had gehouden, maar wat bleek een van de huisboten van de petroleummaatschappij te zijn.

Op de waranda, die was afgeschut met muskietengaas, zat mijn vriend de geoloog en naast hem zat Sarina. Toen hij eindelijk de gestalte die met veel geraas uit de duisternis van de nacht was komen opduiken, had herkend, was de vreugde wederzijds. En hij vertelde :

Sarina was ogenblikkelijk gekomen toen zij zijn smekende brief had gekregen. Ze was weggelopen van haar moeder, zei ze, en ze had niets anders bij zich dan haar gitaar, waar ze nu op speelde ter begeleiding van de liederen waarmee ze zijn lange nachten in het oerwoud verkortte.

Weliswaar hadden heel wat mensen in Tarakan iets te zeggen gehad, toen zij zagen dat Hendrik een zo schoon gezelschap op zijn boot kreeg. Vooral de blanke dames hadden hun neuzen opgetrokken. Maar Hendrik had er zich niet aan gestoord. Hij hield van het meisje en zij van hem en dat was het enige waar het op aankwam. Hij zou trouwens wel eens de blanke vrouw willen zien, die het uithield maandenlang op deze huisboot midden tussen de stinkende mangroves te zitten en nooit uit haar humeur te wezen, vrolijk te zijn, te spelen en te zingen hoewel ze geen ander gezelschap had dan Hendrik 's nachts, diens kok, een haan en een jong poesje overdag.

Mijn vriend Hendrik was duidelijk verliefd. Hij had wat kwaadwillende mensen „de bruine koorts” noemen.

De volgende keer dat ik Hendrik ontmoette lag hij in Tarakan in het hospitaal. Ik was daarheen vervoerd volkomen kapot van de malaria. Toen ik weer wat begon bij te komen en belangstelling voor mijn omgeving kreeg, ontdekte ik dat Hendrik en Sarina er ook waren. Ze hadden beiden dezelfde ziekte gekregen, een ziekte waarover men niet spreekt. Sarina had geen voorbeeldig leven geleid voordat ze huishoudster werd op zijn boot. Maar de gemoedelijke dokter had het hele zaakje nu zo goed als opgeknapt en over een paar dagen konden ze terug naar hun mangroven-moeras. Hendrik om er in de modder te werken met taxatiebanen en instrumenten en Sarina om op haar gitaar te spelen en te zingen over de gevaarlijke liefde.

Ik zag hen toen ze afscheid namen. Het was in een Chinees hotel in Tarakan, dat oude lelijke karkas, dat ligt aan de kleine petroleumsteiger op palen boven het water en waar de golven de vloer trachten open te breken wanneer het stormt. Hendrik had een telegram gekregen dat hij naar Venezuela moest. Zo is het leven van geologen bij petroleummaatschappijen. Ze worden als schietspoelen door de hele wereld gestuurd. De volgende morgen vroeg moest hij al weg met een boot naar Java en vandaar zou hij verder reizen per vliegtuig.

Sarina kon niet mee. Hij huilde, zij huilde, ze huilden beiden. Ik trachtte hen te troosten door te zeggen dat er zeker ook wel mooie meisjes in

Venezuela waren en dat er wel meer jonge, aardige geologen naar Tarakan zouden komen. We dronken een afscheidsborrel en Sarina speelde op haar gitaar, weemoedige Maleise liedjes zingend, terwijl de tranen langs haar wangen stroomden.

Ik vergeet nooit dat wanhopige verdriet in Sarina's donkere, vochtige ogen, toen Hendrik haar de volgende morgen verliet. Zij stond in de deuropening van het hotel en keek hem na totdat ze hem niet meer zien kon – een klein katje hield ze tegen haar borst gedrukt, een herinnering aan de gelukkige dagen op de huisboot.

Een jaar later zag ik Sarina in de haven van Singapore. Ik stond op het punt Singapore te verlaten met dezelfde boot waarmee Sarina was gekomen. Zij was op weg naar Sumatra's Oostkust. Deze keer vergezelde zij een landmeter. Zij had hem ontmoet in Tarakan en toen hij naar het troosteloze moerasland van Sumatra werd gestuurd, nam hij Sarina mee. En Sarina was blij als een leeuwerik. Nu zou ze Singapore zien en ze zouden maar vier maanden op Sumatra blijven, daarna gingen ze naar Java, Sarina mocht mee en zou Batavia en Soerabaja te zien krijgen. Haar landmeter was aardig, hij gaf haar mooie kleren en sieraden. Sarina's donkere ogen lachten het leven toe en Hendrik scheen ze vergeten te zijn.

Twee jaar later was er een nieuwe uitdrukking in Sarina's ogen gekomen. Ik zag haar weer in het oude Chinese hotel van Tarakan en deze keer zou ze de volgende dag weer de wildernis intrekken – met een boormeester. Al het zachte en iets beschroomde was uit haar ogen verdwenen, haar blik was koppiger en harder geworden. Nee, het was niet zo gemakkelijk blanke mannen te volgen!

Sarina vond het prettig mij te spreken, omdat ik een vriend van Hendrik was geweest. Ze zei, dat ze nu dikwijls aan Hendrik dacht. Had hij toch maar mogen blijven!

De landmeter was na twee maanden op Sumatra gestorven. Degenen die zijn nalatenschap regelden, hadden Sarina geen cent gegeven, ze hadden haar zonder meer naar Singapore teruggestuurd. Enkele maanden in de beruchte wijken van Singapore lieten diepe sporen na. Nooit had Sarina gedacht, dat de zonnige wereld zo vuil en onbarmhartig kon zijn. Ze viel in handen van een Klingalees, die het meisje aan zijn blanke klanten verkocht en zelf de verdiensten in zijn zak stopte. Tenslotte hielp een Nederlander haar ontkomen naar Bandjermasin. Daar

werd ze het vriendinnetje van een officier, voor enkele maanden, totdat hij met verlof naar Holland kon. Daarna ging ze weer terug naar Samarinda en tenslotte naar Tarakan.

Nu volgde zij de een na de ander, en allemaal kregen ze na verloop van tijd een telegram. De boormeester, die ze nu zou vergezellen, was heel goed, wanneer hij nuchter was, maar hij dronk en in dronkenschap sloeg hij haar. Sarina dacht er over weg te gaan. Ze was nog jong, ze kon nog bijna elke man krijgen die ze wilde.

Maar daar zag ze haar boormeester op straat aankomen. Ze moest snel terug naar haar kamer. Als hij haar met mij zag praten, zou de hel weer los zijn. En Sarina ging naar haar kamer, nam haar gitaar en trachtte haar verdriet weg te spelen.

En nu hoor ik Sarina's gitaar weer in Fak-Fak. In de loods, die hier het logement moet voorstellen, bezingt zij spelend de liefde.

Er is geen sprake meer van dat Sarina blanke mannen vergezelt uit liefde. Het is haar beroep geworden huishoudster en vrouw te spelen voor de blanke pioniers, die het oerwoud intrekken, en ze geeft er niet veel meer om wiens vriendin zij wordt. Zij heeft leren houden van het zwervende avontuurlijke wildernisleven. Ze vindt het prettig altijd bedienden te hebben en volop geld te kunnen uitgeven, wanneer ze voor een paar dagen in een stad is. Maar het liefst van alles reist zij op de grote boten om alle bonte havensteden van Indië te zien. Liefde verlangt zij niet meer van het leven, ze wil alleen maar het hoofd boven water houden en de prikkeling ondergaan van het leven in havens en oerwouden.

„Maar als je oud wordt, Sarina, dan is er niemand meer die je wil hebben. Het zou beter zijn als je trouwde,” raad ik haar aan. Sarina legt haar gitaar weg. Ze zit op haar veldbed met de benen onder zich en ze rookt de ene sigaret na de andere. Haar onderlip schuift naar voren en trilt even voordat ze antwoordt, maar haar ogen blijven zo koud als de nacht:

„Schei uit, praat me er niet van, ik heb genoeg van mijn eigen ras. Ze schelden me allemaal uit omdat ik heidenen volg, en allemaal willen ze zelf met me trouwen omdat ik wat sieraden en geld heb. Om me natuurlijk weg te trappen zodra ze alles hebben opgemaakt. -- Sinds toean mij het laatst gezien heeft in Tarakan, ben ik getrouwd geweest met een Bandjarees. Nadat ik was weggelopen van die boormeester dacht ik dat ik nooit weer met een blanke man zou slapen. Amat, de Bandjarees,

deed alsof hij van mij hield. Hij was monteur bij de petroleummaatschappij. Hij had een eigen huis in Tarakan. We zouden gelukkig zijn en kinderen krijgen en geld sparen. Maar hij vertelde me niet, dat hij al een vrouw had die voor een paar maanden naar Bandjermasin was teruggegaan. Toen ze weer naar Tarakan kwam, was het mis. Amat schopte me het huis uit. Alleen de kleren, die ik aanhad, mocht ik meenemen. Daarna was er geen Mohammedaan meer, die me hebben wilde. O, nee! Als je geen onschuldig meisje meer bent, moet je geld hebben om een man te krijgen.

En ik kan niet meer tegen hun jalouzie, toean. En niet tegen hun manier ons vrouwen altijd in huis op te sluiten en alleen maar te laten koken. Ik ben er nu te oud voor, toean. Ik ben gewend aan andere dingen. — En dan was er nog een Maleier, die me wilde steken met zijn mes, omdat ik mijn blanke man niet in de steek liet om met hem te trouwen...

En ze zeggen ook dat ik niet behoorlijk begraven word, als ik dood ga en dat ik in de hel kom, omdat ik met blanke mannen slaap... Wat kan ik er aan doen, toean? Het is mijn lot! De blanken zijn niet slecht voor me geweest. Ze bedriegen me niet. Ze kunnen het niet helpen, dat ze altijd weg moeten. Dat ze altijd telegrammen krijgen... Weet toean ook waar Hendrik nu is? Als ik hem nog eens zag! De man met wie ik nu ben, is tamelijk oud. Hij is nu de jungle in. Hij zoekt stenen. Morgen komt hij terug en dan gaan we naar Selé."

„Ik vraag me af, of we elkaar nog eens zullen zien, Sarina. Morgen vroeg vaar ik weg. Naar het Oosten."

„O ja, we zullen elkaar nog wel eens zien, toean. Wij reizen en reizen maar. Misschien zal ik toean nog eens volgen?"

Sarina's stem en donkere ogen zeggen duidelijk, dat er geen spoor van geveinsde of werkelijke genegenheid in die vraag schuilt. Het is alleen maar een lukrake vraag, een vraag aan het noodlot, waarvoor Sarina zich altijd buigt met een Oosterse nederigheid.

„Tabé, Sarina."

„Tabé, toean! Vergeet Sarina met de gitaar niet."

Ik ga weer naar mijn brave Spray terug. Maar het is moeilijk om in slaap te vallen op het door de maan beschenen dek. Een eenzame haai zwemt in grillige kringen rond de boot. De wildernis, die de baai omzoomt, slaapt slechts ten dele, ze fluistert en sist, roept en lokt en

waarschuwt. Er zijn de zware geuren van muscaat en kruidnagel, van Kenanga-bloemen en van brandende hars van de toortsen van de vissende Papoea's. Ik strek mij uit op mijn rug en luister naar het wulpse spelen van de Oost-moesson met het want, dat twee nieuwe staggen heeft gekregen.

Sarina wil me niet uit de gedachten. Als ik een gitaar had en kon zingen, dan zou ik misschien iets dergelijks neuriën:

*Waarom denk je, Sarina, als je je gitaar laat klinken voor blanke mannen?
Je gelooft toch niet meer aan het lied van de liefde of het bezit van één ware vriend?
Je hebt gezworven, Sarina, langs verre wegen.*

Ze zeggen je dwaalde naar de zonde af.

*Is dat zo, Sarina? En zie je nu verder achter de warrige struiken
van de wildernis, die ons leven is?*

Reikt je blik verder, veel verder dan eerst?

In Djambi brulde de tijger, in Singapore was er de schande.

In Kapoe was het de koorts die je velde.

Je hebt de val van het water gehoord in Mahakam.

Nu is het 't lied van de branding in het verre Fak-Fak.

Je jeugd, Sarina, is vervlogen als een vallende ster.

Elke man nam een stuk voor een handjevol geld.

Als je haren vergrijsd zijn, voor wie zal je dan zingen?

Wie volg je over de woelige zee?

Je blik wordt hard en je tranen verdrogen,

Je buigt je niet, je koos je lot:

Te zijn als een dwaallicht, door mannen gevangen,

Maar nadat de glans verloren was, in het moeras van deenzaamheid achter gelaten.

Je brak met je Allah, je hoonde zijn priesters,

Je brak met je ras terwille van blanken.

Kom zeg me, Sarina, wat gaf je de moed van het roekloos trotseren?

Hoe durfde je de deur van je God dicht te slaan?

Heb je droombeelden gezien, Sarina?

Heb je stemmen gehoord, waarvan jij alleen weet?

Hoe is het, Sarina? Je lippen beven,

Je blik verbergt een diep geheim.

Misschien, Sarina! Misschien heb je werkelijk

In eenzame nachten in de wildernis

Een stem horen fluisteren:

*De zonde bestaat niet! De mensen heb haar uitgedacht.
 Een stem die je toen alles beloofde:
 De hemel en vrijheid, troost en geluk.
 Dan weet je, Sarina, dat als eens in de toekomst
 We voor het allerlaatst elkaar zullen zien,
 dit zijn zal bij de God van de zwervers,
 Waar de wildernis zonder doornen is.
 De paradijsvogel zingt er een vredig lied.
 Een engel hakt het pad voor ons open,
 Wij lopen licht, jij met je gitaar,
 Want ook jij zult dan voor je vriend kunnen zingen
 Zonder angst voor de dreiging van de telegraaf.*

KAIMANA

De naam Kaimana klinkt gevaarlijk. Ze doet denken aan krokodillen en aan modderige, stinkende rivier-oevers met loerend gevaar. In werkelijkheid is Kaimana een idyllisch, slapend Zuidzee-dorp. Op het rood-witte koraalstrand onder de waaiers der palmen lokt het de reiziger en voor hen, die de plaats kennen, betekent het: paradijsvogels, copal, kruidnagelolie, paarlmoer en copra. Als we de bocht invaren waaraan Kaimana moet liggen, speuren we vergeefs naar het plaatsje. We zien Nieuw Guinea's geweldige blauwe bergmassieven voor ons oprijzen. Steil, rotsig, volkomen ontoegankelijk als ze is, lijkt het onmogelijk dat deze kust huizen of mensenlevens zal herbergen. Maar als we heel dichtbij komen, zien we ver in de inham een smal, vlak strand. Misschien een honderdvijftig meter breed. Daar onder de schaduw van palmen, op het wit-rode koraalstrand zien we een dorpje van grauwe huisjes. Voor de rede liggen een paar schoeners en wij werpen het anker uit in hun nabijheid. De bemanningen heten ons welkom. Ze zeggen dat een ketting van vijftien vademen de boot hier wel houdt, ook als het gaat stormen. Wij vieren de ketting vijftien vademen en dan roeien we aan land. Er is een kleine steiger, waar de schepen hun sloepen kunnen laden en aan de voet van de steiger ligt een groot magazijn, dat stinkt naar copra en paarlmoer-schelpen. Daar zit ook een wachter, een Javaan

met blote voeten, maar in een grauw-groen politie-uniform. Hij slaapt zo vast, dat ons luid praten hem niet wekt. Het is drie uur in de middag en het hele dorp lijkt te slapen. Het wacht op de verfrissende middagregen. Achter de smalle zandstrook, waarop het dorp ligt, verrijzen de kalkrotsen bijna loodrecht tot op een hoogte van verscheidene honderden meters. Achter deze eerste kam verheft het gebergte zich direct met kam na kam tot het weldra een hoogte bereikt van bijna tweeduizend meter.

De wind is bezig de wolken op te stapelen tegen deze woeste bergketens. Ze hangen daar nu al donker en dreigend, als willen ze zich als dieren storten op de stralende zee en het zonnige strand. Om vijf uur barst het los, zeggen ze in Kaimana. Gisteren was het een paar minuten voor vijf, maar vandaag wordt het precies vijf uur.

Kaimana bestaat uit ten hoogste een honderdtal huizen, waarvan de meeste langs de hoofdstraat liggen, die evenwijdig met het strand loopt. Aan het ene eind van de straat staat een huis, dat wit geschilderd is geweest en dat er groter en voornamer uitziet dan de rest. Het is gebouwd van hout en gedekt met palmladeren. Een paar citroenbomen en enkele lelies duiden aan, dat er een poging is gedaan iets van een tuin aan te leggen. Daar woont de vertegenwoordiger van de Nederlandse regering, een Ambonees, die al twintig jaar als „gezaghebber” op Nieuw Guinea zit. Volgens de gangbare opvatting is hij dus niet meer normaal, omdat twee jaar de tijd is die voor voldoende wordt gehouden om hier een man gek te maken.

Aan het andere eind van de straat staat een barak voor de inheemse politietroep, ongeveer twintig man, Javanen en Ambonezen. Tussen deze beide huizen ligt de „zakenwijk” van de Chinezen en meer naar het strand toe enkele hutten, waarin Boegineese groentenhandelaars huizen.

Tegenwoordig zijn er nog maar vier Chinese winkels die handel drijven. Vroeger waren het er veel meer, maar de magazijnen zijn nu verlaten en gesloten.

Alle huizen hebben daken van palmladeren en muren van met de hand gezaagde planken en palmladstengels om beurten. Alles ongeschilderd.

Iedereen in het dorp slaapt of zit sloom te wachten. Een Papoea op de steiger aan het strand wacht er op, dat het volmaakt ongelooflijke zal gebeuren: dat een vis zal happen naar zijn slecht gemaskeerde haak in

het heldere water. De Chinese kooplui wachten er op, dat het bijna ongelooflijke zal gebeuren: dat de paradijsvogels of de copal weer hun gewicht in goud waard zullen zijn. De gezaghebber wacht er op, dat het half waarschijnlijke zal gebeuren dat hij naar een betere post zal worden verplaatst. En de barbier wacht met schaar en spiegel onder de schaduw van een palm op Barah, die eindelijk verstandig is geworden en zijn vuile pruik zal laten afknippen.

Allen verstaan ze de kunst van het wachten. Niemand heeft haast. En wie wacht kan ondertussen slapen en eten.

Een Chinees staat in de deuropening van zijn winkel en kijkt ons sloom en verbaasd na, terwijl wij door de dorpsstraat wandelen. Waarschijnlijk ruikt hij klanten, maar hij brengt niet de energie op ons te vragen waarmee hij van dienst zou kunnen zijn. Binnen in het huis klinkt de harde, twistzieke stem van een Chinese vrouw en een kindschreeuwtschel.

De zon brandt hevig op het witte zand langs de dorpsstraat die onbeschaduwd is. We hebben niet ver gelopen of ook wij beginnen te wachten. Wachten op de regen, die om vijf uur zal komen.

Enkele Papoea's schooieren als zwervende honden tussen de huizen. Ze hebben niet meer aan dan een lendengordel, behalve vuil en ring-slangeczeem. Ik vraag hen of ze misschien voor mij willen werken, mee het oerwoud in. Naar het Oosten toe langs de kust. Maar ze willen niet. Ze hebben werk hier, beweren ze, bij de Chinezen. Ze slenteren verder en wij lopen achter hen aan.

De kleermaker van het dorp zit voor zijn huis op zijn machine te naaien. Zwarte broeken van slechte stof voor zwarte Papoea's. We blijven even bewonderend bij hem staan, omdat hij de enige is die kan werken terwijl alle anderen wachten of slapen.

Dan komen wij bij een stroompje en daar blijven de „werkende” Papoea's, die we gevolgd hebben, staan. Even later gaan ze lui liggen in de schaduw van de palmen. Het water van de beek is kristalhelder. Het komt neerstorten van de berghellingen met kleine watervalletjes totdat het ons kleine beschaduwde strand bereikt. Daar remt het plotseling zijn bruisende vaart, als verwonderd over de plotselinge schoonheid, over de palmen en bloemen met dansende vlinders. Langzaam en breder stroomt het over het wit-rode koraalstrand, zijn weg zo lang mogelijk makend door zich met veel bochten door het kleine paradijs te slingeren. Het weerspiegelt de Pandan-heesters, de overbuigende

takken der cocospalmen, zwaar van de vruchten, de bloeiende hibiscus en de hoogopgaande lommerrijke katapangbomen.

Een paar Javaanse vrouwen wassen politie-uniformen in het heldere water. Hun vochtige, goudbruine huid geeft juist die toets die nog ontbrak in het spel van wisselend groen, pronkende bloemen, vlinders en glinsterend water.

Ik heb mijn mantri's bij me en we blijken alle vier tegelijkertijd op hetzelfde denkbeeld te komen: dat we hier even moeten gaan zitten om uit te rusten. Mairissa en Manis gaan op vlinderjacht rond de wassende vrouwen. En Barah vraagt de Papoea's, achter wie we aanliepen, wat cocosnoten voor ons naar beneden te halen. Dat doen ze graag. Ze vertellen ons dat dit nu juist hun werk is. Een Chinees geeft hun te eten en zij moeten al zijn rijpe noten uit de palmen halen en schillen. Wanneer we hun een paar centen willen geven voor de cocosnoten, die ze voor ons hebben geplukt, verklaren ze omstandig dat ze eigenlijk niets willen hebben, maar als we er op staan hun iets te geven, dan is dat een kleine bijverdienste voor hen zelf. Aan de Chinees betalen ze niets. Ze mogen namelijk van hem zoveel noten nemen als ze voor eigen gebruik nodig hebben. De cocosnoten zijn op het ogenblik waardeloos hier in Kaimana.

Al gauw dreigt de regen en we gaan schuilen in de winkel van de Chinees. Hij blijkt de eigenaar te zijn van de palmen, die we zo juits door de Papoea's hebben laten plunderen. Het is waar dat de noten op het ogenblik waardeloos zijn. We mogen plukken zoveel als we willen. We mogen onze hele schoener vol laden als we willen.

Alles is tegenwoordig waardeloos, klaagt hij. Zijn opslagplaats ligt vol copal, kruidnagelolie, paarlemoer en zelfs paradijstvogels. Maar niemand wil iets kopen, hoe goedkoop hij het ook wil verkopen. Nee, niets heeft meer enige waarde hier. Behalve wat wij van hem nodig hebben, ontdekken wij weldra, als we hem beginnen te vragen naar zijn parangs, bijlen, messen, vishaken, stoffen en oorhangers, die we nodig hebben als ruilartikelen in het Oosten. De Papoea's van de Zuidkust willen geen geld hebben. Men moet ze met goederen betalen voor hun werk of hun producten uit de wildernis.

De Chinees heeft een magazijn leeg staan en daar zoeken we onze toevlucht voor de nacht. Slapen doen we niet veel, maar des te meer wordt er verteld door de Chinees en door een oude Maleise zee-kapitein en parelvisser, die de schoener van de Chinees onder zijn bevel

heeft. Hij heet Abdoelrachman, maar wordt gewoonlijk Rachman genoemd of door zijn vrienden alleen maar Man.

Rachman houdt niet van zijn huidig baantje. Hij is er aan gewend geweest parels te vissen of desnoods met vrachten copra te varen tussen de kleine eilanden hier voor de kust. En nu voelt hij zich als een vuile slavenhandelaar. Hij heeft nooit een andere vracht dan zwarte Papoea's. Vervloekte heidenen die nog christelijke namen op de koop toe hebben! Maar al zijn het ook heidenen, hij heeft toch medelijden met hen. Het is bij Allah en de profeet niet menselijk zoals ze door de Kompenie en de Chinezen worden behandeld.

Ja, hij weet natuurlijk ook wel dat het door de slechte tijden komt. Als de prijzen maar weer stegen, zouden de Papoea's ook een paradijs krijgen. Maar dit is weerzinwekkend.

Hier in Kaimana is geen werk meer te krijgen; er is ook niets meer uit het oerwoud te halen, dat verkoopbaar is. Met de copal is het afgelopen. De lawangboom (kruidnagelolieboom of *Cinnamomum spec.*) is uitgeroeid. De masoiboom – *Massoia aromatica* – eveneens. In de zee zijn alle banken in de nabijheid van Kaimana al zo schoon geschraapt, dat er geen slak of mossel meer te vinden is. Wat moet een Papoea dan doen? Ja, hij kan altijd voedsel voor zich zelf zoeken. Er is sago genoeg in het moeras. Maar hij moet immers zijn belasting aan de kompenie betalen. Dat is het enige waar de kompenie aan denkt en de kompenie geeft verlof aan de Chinezen belasting voor de Papoea's te betalen en het recht deze Papoea's, voor wie ze belasting hebben betaald, ver weg te sturen naar het land van andere Papoea's en diep de bergen in om daar copal en lawang voor de Chinezen te zoeken.

Rachman heeft juist een vracht van zestig Papoea's helemaal naar Aindoea gebracht. Daar heeft hij ze op het strand moeten zetten met voedsel voor slechts een paar dagen. Eerst moeten ze daar zelf hun sago zoeken, terwijl ze de kans lopen gedood te worden door de Papoea's die daar in het sago-moeras thuishoren. Daarna moeten ze weken of misschien maandenlang stroomopwaarts varen, diep de bergen in, waar nog geen Papoea zich gewaagd heeft, om copal en lawang te zoeken. De hele tijd moeten ze er zelf voor zorgen, dat ze niet van de honger omkomen. Wanneer ze na enkele maanden misschien voldoende bij elkaar hebben om hun schuld aan de Chinees te kunnen betalen, moeten ze weer naar de kust terug en daar wachten tot Rachman bij gelegenheid hen met de schoener van de Chinees komt ophalen. En het

is niet voldoende als ze copal hebben verzameld voor een waarde van de twee en een halve gulden die de Chinees voor hen aan belasting heeft betaald, want bovendien moeten ze vijf gulden geven voor de reis naar dit verre land, twee maal zo veel als het belastinggeld, en vermoedelijk heeft de Chinees hun ook nog kapmessen en bijlen aangesmeerd die ze moeten gebruiken bij het copalzoeken, waardoor er geen kans meer is dat ze ooit hun schuld bij hem zullen kunnen aflossen. En de kompanie staat niemand toe copal te gaan halen in een vreemd deel van het land, als hij niet eerst zijn belasting heeft betaald. Alles alleen maar om de Chinezen te helpen, gelooft Rachman.

De Chinees spreekt niet veel tegen. Hij laat, zoals Chinezen meer doen, de mensen maar praten en schelden, om zelf stil in een hoekje te zitten en de winst op te strijken.

Deze Chinees is nog niet zo lang in Kaimana. Hij is hier gekomen juist toen de tijden slecht begonnen te worden, nu ongeveer vijftien jaar geleden, en hij is ook nog geen millionnair geworden. Maar hij kan vertellen over de Chinees die zijn zaak naast de zijne heeft gehad. Die is millionnair geworden in de loop van enkele jaren, in de tijd dat de paradijsvogels zoveel oprachten. Hij woont nu in een mooi stenen huis in Makassar en zijn zoon zit hier en doet de zaken. De zoon is op school geweest in Makassar en in Singapore en is een man van de wereld geworden. Hij zou op een deftig kantoor in Makassar kunnen zitten, als hij zou willen. Maar blijkbaar vinden zijn vader en hij het beiden beter, dat hij hier in Kaimana zit en zwarte broeken verkoopt aan de Papoea's, die hij als slaven gebruikt om zo nu en dan een paar centen aan de copal te verdienen, en verder maar wacht. Wacht tot de tijden zullen veranderen en de zoon op zijn beurt even gemakkelijk zijn millioen in Kaimana zal verdienen als zijn vader heeft gedaan.

Er is nog een Chinees, die het bijna tot millionnair heeft gebracht. Hij begint nu oud te worden en zijn beide zoons zijn in Makassar. Waarom hij hier nog zit te wachten, begrijpt eigenlijk niemand. Hij doet de minste zaken van hen allen. Zijn zonen willen hier niet komen en zelf begint hij zo oud te worden, dat hij de zaak niet meer zal kunnen drijven als de kansen omslaan. En het geld, dat hij eens heeft verdiend, kan hij hier in Kaimana niet gebruiken. Hij zal sterven zonder er enige vreugde van te hebben gehad en het is zeer onzeker of zijn zonen hier zullen willen komen om hem een goede begrafenis te geven en een mausoleum voor hem te bouwen, dat in verhouding staat tot zijn rijkdom.

De vierde Chinese handelaar in Kaimana bezit eveneens een schoener, waarmee hij handel drijft en contact onderhoudt met volk en land om alles klaar te hebben wanneer de gouden tijden terugkomen. Op mij maken de vier Chinezen de indruk van vier grote spinnen, die schijnbaar sloom en soezerig in hun net zitten te wachten, zo goed mogelijk hun uitzuigersinstincten verbergend, tot de tijd voor hen aanbreekt om de buit binnen te halen.

Over Papoea's heeft onze Chinees een zeer vreemde opvatting. Omdat we nieuwelingen in dit land zijn, kan hij natuurlijk niet laten ons goede raad te geven over de behandeling van de wilden.

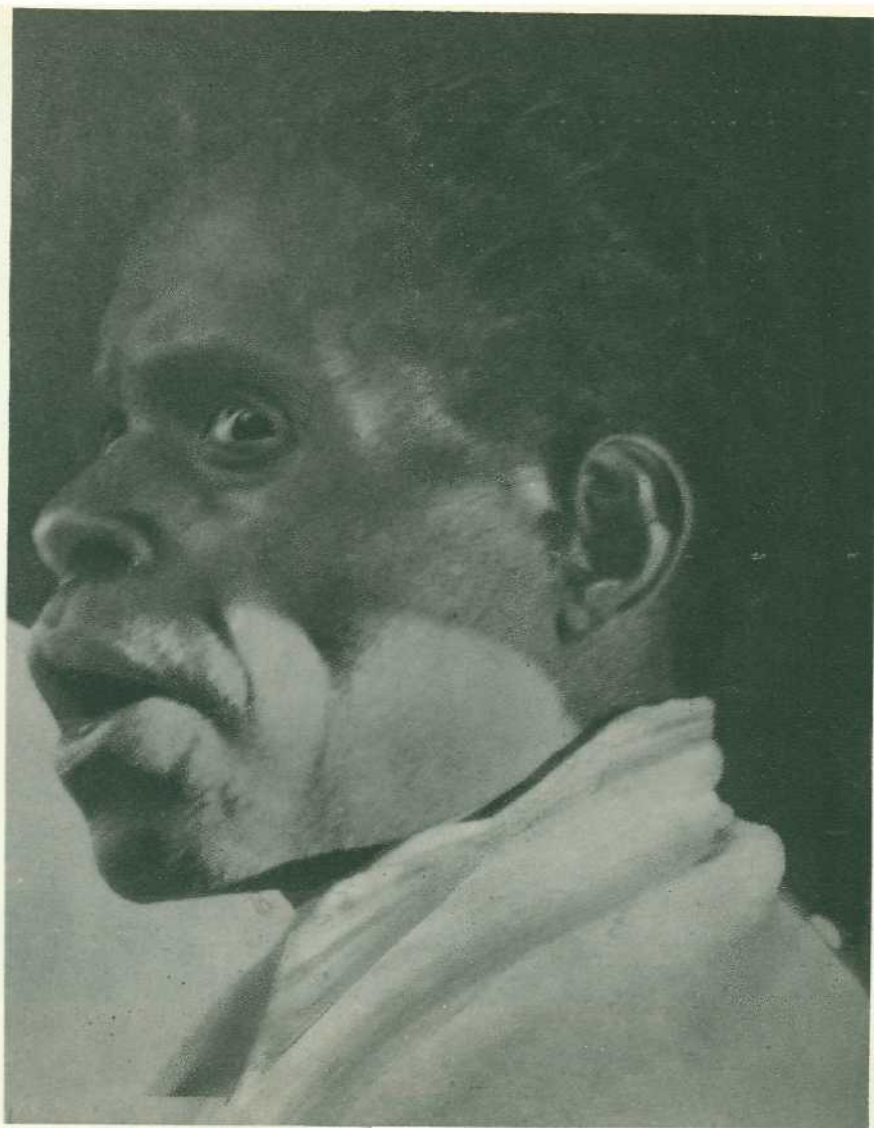
In de eerste plaats moeten we hen nooit vertrouwen. Ze zijn weliswaar zeldzaam dom, maar proberen eerlijke mensen toch altijd te bedriegen. (Waarschijnlijk „eerlijke" Chinezen, denk ik). Het is wel eens gebeurd dat hij hen het oerwoud heeft ingestuurd, nadat hij hun belasting had betaald en dat ze, na meer dan vijf maanden te zijn weggebleven, terugkwamen met niet meer dan wat stukken lawangschors voor de waarde van enkele centen!

Als je ze gebruikt als koelies om copra te dragen of cocosnoten te plukken, moet je ze minstens eens in de week een oorvijs geven. Als je dat niet doet, geloven ze dat zij de baas zijn en dan slapen ze de hele dagen geven een grote mond terug, wanneer ze daarover iets te horen krijgen. En ik zal immers naar Oeta gaan? Daar is het nog veel erger, zegt de Chinees. Daar zal ik er vermoedelijk op moeten slaan! En met scherp schieten. En van geld hebben ze helemaal geen begrip! Dat is echter een voordeel...

Ik kan niet langer naar dit geklets luisteren, ik loop naar het strand en ga op de steiger zitten.

Het kleine Kaimana ligt zo vredig te slapen in het maanlicht met zijn glanzende palmen en bruisende branding. Deze plek kan ik me voorstellen in verband met Zuidzee-idyllen en liefdesverhalen, maar zeker niet met groot-kapitalistische avonturen.

De oude Taha is juist bezig een kleine zak rijst, die hij van mij heeft gekregen, in een kano te laden. Hij gaat de rijst naar zijn vrouw brengen. Eerst moet hij vijf kilometer peddelen en dan twintig kilometer over een moeilijk pad door het oerwoud lopen met de rijst op zijn rug. Dan de dank van zijn vrouw in ontvangst nemen en dezelfde weg weer terug sjouwen. Morgenmiddag moet hij hier weer zijn, want dan varen we af.

De zieke Mattheus.

Oude Taha grijnst als ik hem roep..

„Je komt toch wel terug en gaat er niet van door, Taha, nu je de rijst hebt gekregen? De Chinees hier zegt dat je de mensen graag voor de gek houdt!”

Taha grijnst breed over heel zijn zwart gezicht.

„Toean zegt maar wat! Toean kent mij beter. De Chinees moeten we bedriegen. Als we kunnen. Toean hoef ik niet bedriegen. Als toean mij nu een gulden wil voorschieten, dan kan ik die ook aan mijn vrouw geven. Ik kom misschien nooit meer bij haar terug.”

„Maar je hebt vanmorgen zeven gulden loon gekregen.”

„Ik moest de belasting aan de gezaghebber betalen en de rest heeft de Chinees genomen. Hij zei, dat hij stof aan mijn vrouw heeft verkocht.” Taha krijgt zijn gulden. Ik bewonder Taha, als ik zie hoe hij zijn oude rug eenzaam over de pagaai buigt. Hij is zeker ouder dan vijftig jaar, maar toch bereid veertig kilometer te lopen met gedurende de helft van de weg vijftig kilo op zijn rug, en tien kilometer te roeien. Alles binnen vijftien uren en om een genoeg te bereiden aan zijn vrouw, die naar zijn zeggen, zo lelijk is dat hij nooit bang behoeft te zijn voor ontrouw.

Naar het Oosten

MAAN, ZON EN DE SCHAT VAN DE DRAAK

We lichten het anker en kiezen zee in een maanlichte nacht. Het strand van Kaimana ligt wit met een zingende branding en verzilverde palmen. De loodrechte wanden van de bergen rondom staan dreigend zwart, maar daarboven liggen de beboste hellingen in het maanlicht te baden als sprookjesachtige bergweiden. De blauwe reuzen daarachter staan scherp gekarteld tegen de maanhemel en hebben zich gesierd met een witte ragfijne wolkenrand, zoals een behaagzieke Maleise vrouw zich sluiert met haar slendang. Zeldzame geluiden bereiken ons uit de half slapende jungle, maar worden weldra overstemd door het gedreun van de wit schuimende branding tegen het koraalrif.

Op de steiger staan twee Boeginese meisjes onze witte zeilen na te kijken. Het is de laatste nacht in misschien een half jaar geweest, dat de kapitein en Lawahajo een meisje in hun armen hebben gehad. Want hén gelden de slaafs bedroefde blikken van de zwarte kinderen.

De Oostmoesson is afgezakt tot een gewone bries, waar we tegenop

moeten laveren. De Spray houdt niet erg van laveren, ze heeft een beetje te mollige vormen. Maar wij hebben de stroom van het getij mee en we hebben absoluut geen haast. Hier worden de uren of de dagen, nauwelijks zelfs de maanden en jaren meer geteld. Welk een verrukkelijk gevoel de beschaafde wereld, waar telegraaf en nieuwsdienst regeren, achter te laten! Alleen te zijn met mannen op wie men gesteld is, koning over de Spray en over zee en wildernis, op weg naar een land waar de mensen elkaar hoogstens doden om het vlees en niet elkaar trachten uit te roeien om de Lebensraum, de rassenhaat of zogenaamde vaderlandsliefde.

We varen met lange slagen de glinsterende, van maanlicht verzadigde zee op. Soms moeten we uitwijken voor een koraalrif waarvoor de uitkijk in de mast ons waarschuwt. Van verre beschouwd ziet de kust er slapend en lieflijk uit. Maar wanneer we een slag naar het land toe varen, krijgen we een andere indruk: de kalkrotsen verrijzen overal met loodrechte wanden uit de diepe zee en we keren pas om als we op een tiental meters afstand van deze bergwanden zijn. Daar wordt de branding woest dreunend tot schuim geslagen of spoelt met een geweldig zuigend klokken de talrijke grotten binnen. We zijn daar als in een heksenketel. Onze kleine Spray lijkt een lilliputter, wanneer zij langzaam tegen de wind opdraait bovenop de kam van een enorme golf, die even later in schuim uiteenspat tegen de dreigende klippen. In enkele ogenblikken zouden de krachten, die zee en bergen hier op elkaar loslaten, onze boot en ons verbrijzelen, als ze ons in hun greep konden krijgen. De kapitein vaart tot zo dicht onder de kust alleen om zijn bemanning en de landrotten aan boord te imponeren. Er is niemand meer die lacht of die niet tot het uiterste gespannen is, wanneer we de branding zo dicht genaderd zijn, dat geen mens zich meer verstaanbaar kan maken. In een verbeten gespannen afwachten staan de mannen klaar om op het eerste teken van de kapitein de zeilen om te gooien. Niemand staat in de weg en nog geen keer zijn de orders zo snel en prompt uitgevoerd. — Ze geloven dat het de boze machten van de onderwereld zijn, die daar in de grotten te keer gaan en ons kwaad willen doen, zegt de kapitein met een grijns naar mij. Hij staat zelf aan het roer en speelt de uitdager van het noodlot. Wanneer we de branding weer achter ons hebben en de wijde zee opvaren in het licht van de maan, horen we achter ons de bergen zuchten als een leger hijgende

reuzen. Het is de lucht die uit de grotten wordt geperst, wanneer het water er in stroomt. Het wit van Lawahajo's ogen schittert angstig, terwijl hij bang gehurkt achterom kijkt. Maar de machinist Fredrek, die Katholiek is, slaat een kruis.

„Ze sissen van woede, dat ze ons niet te pakken hebben gekregen! God zij ons genadig.”

En wanneer een reusachtige golf met een sidderende klap tegen de vlakke bergwand slaat, voegt hij eraan toe: „Die zit!”

„Wat was dat?” vraagt Barah met een stem die hij zo vast mogelijk tracht te maken. „Wat hijgt er zo?”

„De draak,” antwoordt Fredrek. „De draak, die de schat bewaakt. Het is nacht en daarom baadt hij nu in zee. Overdag ligt hij in zijn hol in de berg.”

„Hoe weet Fredrek dat? Is Fredrek hier al eerder geweest?”

„Ik was er bij toen wij de draak zijn schat hebben ontnomen! Lawahajo en Djahar waren er ook bij. En de kapitein was mee en heeft de schat aan boord gehad. Hier aan boord van deze boot. Is het niet waar, wat ik zeg, Lawahajo?”

Lawahajo, die aan het roer staat nu we de gevaarlijke nabijheid van de bergen verlaten hebben, kijkt grijnzend op en antwoordt in het gekunstelde, hoogdravende hoog-Maleis, dat hij dikwijls gebruikt, hetzij in ernst hetzij uit gekheid:

„Zeer zeker, geëerbiedigde machinist en Gij hoogedele mantri, zeer zeker is dit de zuivere waarheid. Als padoka mantri zijn onderdanige slaaf Lawahajo niet geloven wil, vraag het dan aan onze vader kapitein, of als padoka-mantri de geschiedenis verteld wil horen door hem, die het bangst was, toen het gebeurde, vraag het dan aan onze kleine broeder Djahar. Hij, die altijd zo ijverig is, dat hij nooit slaapt met beide ogen tegelijk.” (Djahar, de lichtmatroos, is zeker de meest luie aan boord en bijzonder bedreven in het slapen in welke houding dan ook).

„Bek houden!” onderbreekt Fredrek ruw. „Kijk, daar duikt juist de top van de berg op. In die berg was het! Papoea's in Aro waar we paarlmoer visten, hadden ons verteld dat daar een spelonk was met een draak die een „komala” bewaakte. Weet mantri wat een „komala” is?”

„Bedoelt Fredrek zo'n komala waarover verteld wordt in de oude legenden? Maar die bestaan niet meer tegenwoordig!”

Volgens oude Maleise sagen bestonden er draken die een komala bewaakten. Gewoonlijk bewaarde hij de komala, die zo groot was als een

struisvogelei en een schitterende glans had, in zijn bek en men kon de komala alleen zien wanneer de draak gaapte. De komala had ongeveer dezelfde eigenschappen als Aladin's wonderlamp. Wie een komala bezat, stond nooit voor onmogelijkheden. Hij behoefde slechts zijn komala te wrijven en wat wierook te branden ter harer eer om zich daarna te kunnen wensen wat hij wilde.

„Zo'n komala bedoel ik precies,” zei Fredrek. „En die bestaan nog altijd. Ik heb er zelf een in mijn hand gehouden.”

„Nee, Fredrek spreekt onwaarheid! Vertel eens hoe het gebeurd is!”

„Het is de zuivere waarheid, mantri. Vraag het maar aan de anderen die er bij waren. We hadden afgesproken te proberen de komala, waarover de Papoea's hadden verteld, te pakken te krijgen. En we kregen een kans, toen we een paar dagen niets te doen hadden en met de Spray hier naar de kust konden varen. Het is met meewind maar een dag en een nacht zeilen van Aro af. We hadden een Papoea meegenomen die ons de berg en de spelonk zou wijzen. Hij weigerde mee aan wal te gaan om de weg verder te wijzen. Maar het was niet moeilijk de grot te vinden. De draak had een weg gebaad van de grot naar de zee zo diep en breed als een kanaal.

Een hele dag moesten we wachten voordat we iets van de draak te zien kregen. Eindelijk zagen we hem uit zijn hol komen, het liep tegen de avond en hij ging zijn bad nemen. O foei, mantri, mantri, wat was die draak afzichtelijk! De kleine Djahar deed in zijn broek en viel flauw. Wij anderen rilden alleen maar. Onze kapitein was er niet bij, die wachtte aan boord.”

Fredrek ziet er zo angstaanjagend uit terwijl hij zit te vertellen, dat het gemakkelijk is elk woord dat hij zegt te geloven, alleen omdat hij zelf zo vreselijk is. Hij is zo groot en sterk als een gorilla en nu zit hij ook zo, met zijn achterste en zijn benen op de reling en zijn lange, grove armen omhoog gestrekt tot hoog in het want waaraan hij zich vasthoudt. Maar het meest aapachtig is nog zijn gezicht. De brede mond met de dikke lippen schuift ver naar voren, de rest van zijn gezicht wijkt terug. Zijn voorhoofd is laag en de wenkbrauwen zwaar en ruig. Het afschuwelijkste is de plek waar zijn neus had behoren te zitten, er zijn daar alleen maar twee gaten. Zijn neus is eens afgesneden door een jaloerse landrot, die een vrouw had met wie Lawahajo – nu ja... Zijn woest, wollig haar staat als een vervuilde stralenkrans om dit verminkte

gezicht, dat nu verder omlijst wordt door de geweldige spieren van zijn behaarde bovenarmen.

Dat hij zijn neus heeft verloren is het grote leed in zijn leven. Maar aangezien iedereen aan boord weet waarom hij is afgesneden, krijgt hij nooit een andere troost te horen dan: wees maar blij dat het alleen maar je neus is. Als het mijn vrouw was geweest...

„Hoe zag de draak er uit, Fredrek? Was het niet een gewone python?” probeerde Barah.

„Laat mantri dat maar een python noemen als hij wil! Hij had manen op zijn nek, zoals een paard, en een kam op zijn rug. Hij was zo dik en groot als een ijzerboom, en wanneer hij ademde en hijgde, stonk het naar de duivel zelf. Een luchtstroom dat er dan ontstond! Daar kon je wel twintig knopen op zeilen! Mantri heeft het zojuist zelfgehoord!”

„Maar ik voelde geen luchtstroom,” houdt Barah vol.

Fredrek laat zich echter niet van de wijs brengen en gaat door:

„Toen we een beetje van de schrik bekomen waren, slopen we voorzichtig naar de grot. We keken er naar binnen. En daar zagen we dadelijk de komala liggen, groot en glanzend als een reusachtige parel. Maar er was een tamelijk kleine slang die de wacht hield. Dat was misschien zo'n python als mantri bedoelt. Dik als een palmstam en ongeveer vijftig meter lang. Hij had alles om zich heen zo glibberig en glad gemaakt met zijn speeksel, dat niemand in zijn buurt kon komen zonder uit te glijden.

We bleven op de loer liggen. Het was bijna donker geworden, maar we konden nog steeds de komala zien liggen en de draak was nog niet teruggekomen. Het was de kunst die kleine slang een ogenblik weg te lokken. Toen we lootten wiens beurt het zou zijn om een eerste poging te wagen gewoon naar binnen te gaan en de komala te pakken, viel het lot op Djahar en hij wou niet. Maar toen begon de slang te bewegen. Langzaam kroop hij dieper de grot in en toen werd het daar een heidens spektakel. Het was er vol met grote vleermuizen die als een zwarte wolk naar buiten kwamen zetten. De slang zat achter hen aan, hij ving er een heleboel en verzwoeg ze levend. Op een goed ogenblik sprongen wij naar voren, Lawahajo en ik, en we pakten de komala. Ze was zo zwaar als goud en het was een vreemd gevoel haar vast te houden. Ze trilde als het hart van een dier. Nu hadden we de komala kunnen gebruiken om macht te krijgen om dadelijk de draak te doden en naar onze boot terug te keren, maar we wisten niet precies wat we moesten

doen en of we niet eerst wierook moesten branden en dat hadden we niet bij ons.

We renden in het donker met de komala de berg af en naar de boot, en we waren nog niet aan boord, of we hesen de zeilen en voeren weg. De draak was nog niet teruggekomen, maar we hoorden hem wel blazen en hijgen, precies zoals daarnet toen we wendden!

Ja, en toen begon het spel pas! Eerst kwam er een storm zodat we geen meter vooruit konden komen naar het Zuiden waar we naar toe moesten, we dreven af naar het Oosten. Toen de storm op z'n ergst was en de golven begonnen te breken, hadden we plotseling het gevoel alsof we aan de grond zaten. De Spray zat vast als een huis en het had niet veel gescheeld of we waren door de schok allemaal overboord geslagen. Maar toen begon zij met haar neus in de diepte rond te draaien zodat we de zee van opzij kregen. Bij elke andere boot zouden de zeilen en de masten verloren zijn geweest. We dachten eerst dat we op een koraalrif waren gelopen dat we niet kenden. We reefden de zeilen in een razende vaart en ik startte de motor om te kunnen pompen als we lek waren geslagen. Toen merkten we dat ze stootte. Maar niet zoals ze zou doen wanneer ze op een rif vastzat, eerder alsof ze op een modderbank was gelopen. Maar er waren geen modderbanken zo ver in zee. Dat was onmogelijk.

Toen de kapitein het lood uitgooide om te peilen, zag hij dat we werden vastgehouden door een geweldige gorita – een reuzeninktvis –; het dier stak juist nog een arm uit om ons beter in zijn greep te krijgen en het scheelde niet veel of de kapitein was kopje onder gegaan. Toen we gingen kijken, zagen we dat hij ons aan bakboord vasthield met twee lange armen. De golven werden groter en groter en sloegen zo over de boot, dat we ons nauwelijks konden roeren. We moesten ons vasthouden om niet weggespoeld te worden. Tenslotte kregen we een lijn om Lawahajo's middel en toen moest hij proberen de twee armen af te hakken. Maar juist op dat ogenblik leek het alsof de gorita houvast kreeg aan een rif ergens onder water met zijn andere armen, want hij hield de boot nu stil en trok de bakboord-reling tot bijna onder water. De stortzeeën sloegen juist aan die kant naar binnen en het duurde niet lang of de halve machinekamer stond onder water. Toen ik de schroef aanzette, kwam er dadelijk een arm van de inktvis tussen en het blad brak af als een lucifershoutje.

Foei, mantri! Daar zaten we nu met een komala aan boord en stonden

op het punt te verdrinken als een stelletje jonge honden. En we hadden rijk willen worden als radjah's met paleizen en een harem en alles wat daarbij te pas komt! Maar we wisten niet hoe we de komala moesten gebruiken. De kapitein probeerde haar te wrijven en vroeg ons om hulp, maar het hielp natuurlijk niet. Je moet de kunst verstaan. In Aro woonde een oude Maleier, die het ons had kunnen leren, hij had er hele boeken over, maar hij was te ver weg. De kapitein was boos; hij zei dat het allemaal de schuld van de komala was. De draak bezorgde ons deze last. Gooi de komala in zee en laat de draak haar terughalen, zei hij. En we gooiden de komala overboord juist toen de boot bijna omsloeg en toen hoorden we van de berg iets in zee storten alsof het een waterval was, we konden niets meer zien of horen, alleen door al dat water. Als we niet waren vastgebonden, zouden we over boord zijn gespoeld. Maar toen we even hadden gewacht ging alles voorbij, de zee werd weer rustig, de gorita was verdwenen en onze komala ook, maar we waren blij dat we weer naar Aro konden zeilen. Het was een geluk dat de sporen van de gorita op de schroef te zien waren, anders had niemand ons ooit geloofd en dan hadden we wat te horen gekregen over die vernielde schroef!"

In de schaduw van het gebergte, onder de indruk van het woeste gebrul der golven tegen de kalkklippen, zouden we misschien geloof hebben gehecht aan Fredrek's fantastisch verhaal, maar hier op de wijde gladde zee, met de lange, verrukkelijke deining en met de frisse bries in onze witte zeilen is het nogal moeilijk.

Amat echter, die bij de groep van luisteraars is neergehurkt, heeft de hele tijd zitten knikken; hij gelooft kennelijk elk woord dat Fredrek heeft gesproken. Barah kijkt twijfelend. De oude Taha zit voor de zoveelste keer te grijzen als een weerwolf en het is niet duidelijk of hij ons allemaal uitlacht of dat hij de hele geschiedenis doodgewoon vindt. Ik vraag aan kapitein Lewerissa, die de hele tijd zonder commentaar naar Fredrek's verhaal heeft geluisterd, wat er van waar is.

„Van de draak weet ik niets,” zegt hij. „Die heb ik nooit gezien, want ik wachtte beneden in de boot. Maar wel zijn ze met een grote steen teruggekomen, precies een parel, maar van geweldige afmetingen, en dat van die gorita is ook waar, en als ik die steen niet overboord had gegooid, zouden we nu allemaal op de bodem van de zee hebben gelegen.”

Lewerissa heeft Hollands tegen mij gesproken. Tegen Barah en de andere eventueel wantrouwenden zegt hij daarna in het Maleis:

„Het is de waarheid, alles wat Fredrek heeft verteld.”

Nu geloven ze het en ze zullen het verhaal in steeds beter en geloofwaardiger vorm verder vertellen.

We maken een lange slag de zee op deze keer. Wanneer we bij de kust terugkomen, zal het vol daglicht zijn en geen fantastische schaduwen zullen meer de angststemming om geheimzinnige draken in grotten aanwakkeren.

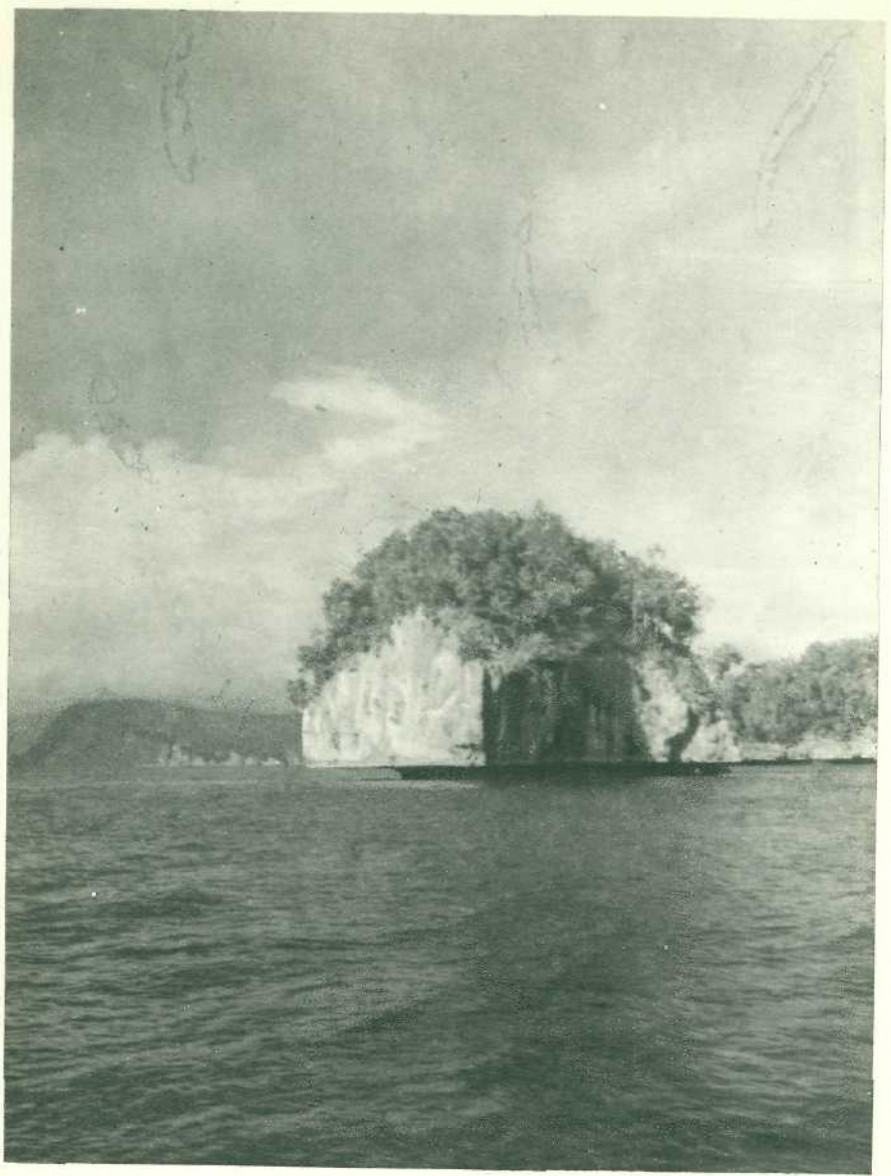
De maan, in haar derde kwartier, staat hoog aan de hemel wanneer het in het Oosten begint te vlammen. De zilveren glans van de golfslag wordt grauw en zwaar als lood, maar zodra de zon uit zee oprijst, tooit heel de wijde ruimte zich in goud en rose met zwarte schitteringen in de golfdalen. De wind neemt in kracht toe en verjaagt de lichte, gekleurde morgenwolkjes. Het zingt in het want en de zeilen staan strak gespannen. De Spray vliegt vooruit, zo vlak voor de wind als maar mogelijk is, en doet het water om de boeg schuimen als zij haar neus in de golfdalen boort.

De dag wordt een lied in blauw en goud met alleen de witte vleugels van onze zeilen tussen zee en hemel. De kust zien we slechts in een blauwig waas. Om alle verraderlijke koraalriffen te ontwijken varen we ver de zee op. We worden doordrenkt met het zilte zeewater en het zonnegoud, en de wind die van de Australische sneeuwbergen komt waaien blaast ons haar koelte toe. Het is hier beter dan in de glibberige, giftig-groene jungle, waar de eeuwige regen onze huid deed weken. Ik laat me zwart branden door de zon. Het is hier beter dan met de eeuwige sago in het oerwoud, denken de Papoea's en ze stoppen hun buiken vol vis. De zee is één grote visvijver. Je hoeft maar een vishaak met een bananenschil of een kippeveer buitenboord te slingeren, of je kunt al ophalen zoveel als je wilt. En de Papoea's halen op en eten, halen op en eten – tonijn en makreel.

Maar we hebben ook stakkerds aan boord, die helemaal niet genieten van de goddelijke golvendans. De vier Soendaneesjes zijn zo goed als bewusteloos, en Amat en Mairissa zijn niet in staat iets te eten. Barah, ik en de andere zeehelden genieten tot onze schande nog meer van deze dag nu we zo duidelijk kunnen tonen hoe veel flinker wij zijn dan de minder zeevasten.

Boven: We hebben onze dekzeilen weer als tenten kunnen spannen (de schrijver in het midden). *Onder:* De oogst aan planten wordt 's avonds aan boord verpakt.

Uit blauwe golven verheffen zich rotseilanden hoog voor de kust.

Tegen de avond besluit ik lij te zoeken en voor anker te gaan liggen om onze zeezieken de gelegenheid te geven wat bij te komen en opdat ik het land een beetje kan verkennen.

Met de uitkijk in de mastkorf naderen we de wal. Er dreigen hier riffen en klippen aan dit deel van de kust.

Het is een wonderbaarlijk land dat vorm begint te krijgen voor onze verbaasde ogen. Uit helderblauwe golven verrijzen de rotseilanden, de meeste met loodrechte wanden van rode, grijze en witglanzende kalksteen. De kleinsten zijn een twintig meter in doorsnee, de grootsten een paar kilometer. Ze verheffen zich tot een hoogte van twintig tot honderd meter en zijn van boven bedekt met een kleurrijk, door de wind gemarteld geboomte. Ze staan allen op „stelen” als reusachtige paddestoelen. De zee, die al sinds eeuwen aan hun wanden vreet, zal ze tenslotte wel doorschuren.

Hoog op hun „stelen” staan ze ver boven ons, terwijl we op het laagste punt van de eb naar binnen zeilen. De zon belicht ze met haar laatste stralen en wij menen roodglanzende burchten, huizen en witte kastelen te zien als droombeelden, ontoegankelijk en onbewoond, in een betoverde wereld. Geen spoor van menselijk leven, slechts het levende kleurspel dat zee, zon, en kalkrotsen bij elkaar getoverd hebben.

We varen tussen de lichtgroene schemerplekken, die in het kristalheldere, diepblauwe water aangeven waar de koraalriffen zich bevinden. Het is niet gemakkelijk een goede ankerplaats te vinden. Wij varen om de punt van het grote eiland Aidoma en daar toont zich een beeld voor onze ogen dat ik nooit zal vergeten:

Als een glanzende parel in de omarming van harde rotsen ligt een lachende Zuidzee-idylle. Een strand van misschien honderd meter lengte, met zachtrose koraalzand en waaierende cocospalmen, diepgroen en zwaar van de vruchten. Daarachter en aan weerszijden verheffen zich de loodrechte kalkklippen, jaloers hun schat bewakend.

Hier vinden we rust en goede ankergrond. Het duurt niet lang of onze Papoea's klimmen als apen in de palmen en de zeezieken beginnen weer te herleven, als ze warm zand onder hun voetzolen voelen en vers water krijgen van een bron die we achter de palmen vinden, aan de voet van de bergwand. Opeens hoor ik Barah juichen. Hij heeft de nestkuil van een schildpad gevonden met wel honderd eieren er in. Oude Taha vindt nog een stuk of wat van die kuilen, allen vol eieren. Iedereen stort op de lekkernij af. Arme schildpadden, ze hebben de

allerbekoorlijkste wieg van de wereld voor hun kinderen uitgekozen, maar niet de veiligste.

Ik duik naar lola-slakken in het heldere water tot het donker wordt. Dan vlamt ons vuur hoog op onder de palmen en zon- en zeedronken mannen vullen hun magen met wat zee en palmen bieden.

De Lola-slak wordt overal aan deze kusten gevangen om haar paarlmoer, dat naar de knopenfabrieken van Amerika gaat, maar haar vlees is ook niet te versmaden, wanneer het wordt geroosterd in haar eigen schaal of gebakken in cocos-olie.

De schildpad-eieren zijn rond als pingpong-ballen met een zachte schaal. Wanneer ze gekookt worden, blijft het wit slijmerig, alleen het geel wordt hard. Ze smaken wat scherp naar zee en vis, maar Barah vindt ze de grootste lekkernij die hij bedenken kan. Zo ziek dat hij geen schildpadeieren kan eten, zal Barah nooit worden.

's Nachts keert Fredrek een enorme schildpad onderstboven, die haar eieren op het strand komt werpen. Het kost mij de grootste moeite hen te overtuigen het weerloze dier niet dood te slaan. Dat men een dragend moederdier niet mag slachten, is voor hen geen argument – tenzij ze zelf de eieren zouden krijgen.

De volgende dag waait de moesson hard. Zelfs de stroom gaat naar het Westen, zodat we niet opschieten als we trachten met laveren verder naar het Oosten te komen. Na een vruchteloze poging moeten we beschutting zoeken achter enkele eilanden en pas tegen de middag, als het getij zich gekeerd heeft, kunnen we een klein eindje opschieten. De nacht brengen we door in de beschutte Tana-Merah-baai, waar we enorme hoeveelheden vis vangen.

De volgende dag bereiken we de Lakahia-baai. Daar komt een einde aan onze zeekaart en het is de laatste beschutte ankerplaats aan de Zuidkust, volgens de gegevens die ons ten dienste staan. Van hier af wordt onze tocht dus eerst recht een groot kansspel. Ook de kalkrotsen langs de kust nemen hier een einde en maken plaats voor een lage, zandige kust met vele modder- en zandbanken.

Het is mijn plan te proberen zo ver mogelijk Oostwaarts te komen met de Spray en als het mogelijk blijkt een ankerplaats te vinden, zelf aan wal te gaan met mijn mensen en de Spray met haar bemanning terug te laten zeilen naar de Lakahia-baai. De grote vraag is of we zonder ongelukken door de branding kunnen komen om aan land te gaan. Uit wat

DE VAART VAN BABO NAAR DE ZUIDKUST

de Spray me tot nog toe te zien heeft gegeven, heb ik opgemaakt, dat zij zich in bijna elke zee kan handhaven, mits we haar niet aan de grond zetten of ons in de branding begeven. Het grootste risico bestaat dus niet in het trotseren van een woeste zee, maar in het feit dat er nog geen betrouwbare zeekaart van deze kust bestaat. Toch ziet alles er heel wat eenvoudiger uit dan in Babo verondersteld werd!

III

DE ZUIDKUST

IK EET GEEN MENSEN...

„Ik heet Paulus! Ik eet geen mensen en geen ratten!”

Dat is de fiere begroeting van de eerste Zuidkust-Papoea die we aantreffen. Lang en fors staat hij voor me, vrijmoedig kijken zijn ogen mij aan. Het oertype van een trotse krijger, een „wilde”, een vrij geboren zoon van de ongetemde jungle.

Zijn lichaam is dat van een strijder en groot eter. De bruinzwarte glanzende huid ligt gespannen over spieren als van een worstelaar en over een buik die het middagmaal van een rund kan verwerken. De brede, sterke voeten met de hoge welving zijn die van de onvermoeide rimboeloper. En het gezicht is dat van een wilde, een kannibaal. De neus is geweldig, met een gapend gat in het neustussenschot – de slagrand van een wild zwijn is er doorheen gestoken. De volle, maar vaste lippen grijzen boven tanden die scherp en spits zijn geslepen als bij een roofdier. Het kroeshaar is kort en dicht. De diepliggende, donkerbruine ogen kunnen het ene ogenblik schitteren van uitgelaten pret en het andere ogenblik glinsteren van een duister, koppig verzet.

Hij staat daar volkomen ernstig voor me, maar ik kan een glimlach niet weerhouden, zijn begroeting is te wonderlijk – en hij lacht vrijmoedig terug. Gelukkig.

We zijn aan boord van de Spray. Nadat we Lakahia hebben verlaten, hebben we twee dagen langs een lage, zandige kust gelaveerd, witte stranden in de schaduw van Casuarina-bomen. Geen palmen en geen spoor van mensen. Het land achter de kust is volkomen vlak en waarschijnlijk moerassig, behalve daar waar de berg Boeroe de vlakte openbreekt met zijn vijftienhonderd meter hoge top. Waar de Boeroe in zee afdaalt hebben we de eerste nacht voor anker gelegen, onbeschut, zonder maan en zonder sterren.

Pas vandaag, nu we op de hoogte van de landpunt Aindoea zijn gekomen, zien we menselijk leven. Op het witte strand rennen zwarte,

Paulus tracht Barah te overtuigen dat sprinkhanen lekker en voedzaam zijn.
De staartveren van een kroonduif draagt hij in pruik en neus.

Een jager gevangen.

naakte gestalten opgewonden door elkaar. Een tiental mannen schuift een boot in het water. Wij zien de pagaaien glinsteren, wanneer ze druipnat uit het water worden geheven. De boot krijgt vaart. Ze schiet door de branding. De mannen in de boot staan rechtop, ze werken als slaven aan de paddels. Nu is de boot door de gevaarlijke zone, zij vliegt vooruit, licht dansend over de geweldige deining van de zee.

Wij varen op een zeemijl afstand van de kust en we hebben onze kleine motor om ons te helpen. Ik schat dat we een vier à vijf knopen maken. We dachten dat de boot met inboorlingen uit vissen ging, maar ze koerst bewust op ons af. Zou zij werkelijk de Spray kunnen inhalen?

Zonder twijfel! Ze wint voortdurend op ons. Mijn Papoea's van Babo beginnen ongerust te worden. Ze vinden dat die naakte rasgenoten van hen, daarginds in de boot, er niet bepaald vredelievend uitzien. Hasan informeert of het maar niet het beste zou zijn als ik mijn geweer in gereedheid hield. Maar oude Taha stelt hem gerust. We hoeven niet bang te zijn, zegt hij. Ze durven ons geen kwaad doen.

Na een half uur heeft hun boot ons ingehaald en zes man springen in vliegende vaart aan boord van de Spray. Een paar blijven in de boot en wij gooien een kabel uit om hen op sleeptouw te nemen.

En daar staat nu deze Paulus voor me en verzekert me dat hij mensen noch ratten eet!

Ik ben het meest verbaasd over zijn Maleis. Ik vraag hem het een en ander, terwijl zijn kameraden de Spray onderzoeken. Paulus blijft voor me staan en beantwoordt mijn vragen in langzaam, beknopt Maleis.

Hij woont in een dorp dat op de landpunt achter de casuarina-bomen ligt. Hij heeft Maleis leren spreken van een geestelijke die zijn dorp een enkele keer bezoekt. De zendeling woont in Oeta, verder Oostwaarts. Van hem heeft hij ook zijn mooie naam gekregen. Zijn kameraden dragen ook apostelnamen, behalve drie, die zich niet hebben willen laten dopen. In zijn dorp is op het ogenblik niemand thuis. Ze zijn allemaal dieper het land in, om sago te kloppen in het moeras.

„Waarom zei je dat je geen mensen eet?”

„Verder naar het Oosten eten ze mensen, maar wij doen het niet. Tegenwoordig.”

„En ratten?”

„De mensen in de bergen eten ratten. Maar wij niet. Tegenwoordig.”

„Jullie bent dus beter dan je burens?”

Paulus trekt zijn wenkbrouwen op met een korte ruk van zijn hoofd

naar achteren: zijn manier van ja zeggen. En dan glimlacht hij tevreden: ik heb hem goed begrepen!

„Kunnen de anderen ook Maleis spreken?”

„Niet allemaal. Enkelen een beetje. Ik praat het best.”

„Waarom kwamen jullie eigenlijk hierheen?”

„We wilden alleen maar kijken wat voor boot het was. We dachten dat het een Chinees was.”

„Ik moet naar de Oemar. Weet je of we die met deze boot kunnen opvaren?”

„Dat kan. Bij vloed – en dat is nu. Ik zal de weg wijzen.”

„Mooi! Willen jij en de anderen misschien mee het bos intrekken langs de Oemar? Bomen kappen, paden banen en lasten dragen? Misschien voor twee maanden?”

Paulus praat even met zijn metgezellen in een hortend, lelijk taaltje met veel keelgeluiden.

„Wij gaan mee!”

„Goed. Vaar dan naar huis, zeg dat jullie een paar maanden weg blijft en haal wat je nodig hebt.”

Paulus kijkt me niet begrijpend aan.

„We gaan mee,” herhaalt hij.

„Je kunt toch niet meegaan zoals je daar staat. We blijven minstens een paar maanden in het oerwoud. Je hebt geen kleren, geen wapens, geen slaapmatten, geen parangs. Jullie hebt niets. En je moet toch een boodschap voor je mensen in je kampong achterlaten?”

„Wij gaan mee. Nu! Geeft toean ons eten?”

Ze gaan mee zoals ze daar staan. Zonder zich te bekommeren om wat er thuis in hun dorp gezegd zal worden. Zonder loon te vragen, zonder iets anders bij zich te hebben dan een miserabel stukje schors dat als schaamlapje op hun buik bengelt. Dat zijn nog eens vrije mensen!

Ze vertrouwen er blijkbaar op dat ik hun voedsel zal verschaffen en dat we goed met elkaar overweg zullen kunnen. En ik voel dat ik hier andere Papoea's heb gevonden dan waarmee ik tot nog toe heb kennis gemaakt. Kerels waarmee je de wildernis kunt intrekken!

We volgen de Oemar, stroomopwaarts varende in lange, draagkrachtige boten gemaakt van uitgeholde boomstammen. We trekken naar de bergen met de harde Oost-moesson in de rug, die ons het land injaagt met een ijskoude, zwiepende regen. In de groene wildernis vinden we

DE ZUIDKUST

beschutting tegen de wind en aan de nachtelijke bivakvuren vergeten we ons gezwoeg van overdag bij de volle rijstketels en het zingen van de Papoea's.

Vijf dagen zijn we nu op pad langs de rivier en onze troep heeft zich aanzienlijk uitgebreid. We zijn verscheidene boten tegengekomen met mannen en vrouwen, op weg van de sago-moerassen naar het dorp aan de monding van de rivier. De sterke jonge mannen in de boten hebben we aangemoedigd met ons mee te gaan en ze zijn ons zonder meer gevolgd, zonder te vragen waarom of waarheen. We zijn nu veertig man sterk, waarvan vijfentwintig Zuidkust-Papoea's.

Wat een verschil tussen deze Zuidkust-Papoea's en de Babo-Papoea's met wie ik op de Vogelkop heb gewerkt! Dit zijn levensblijve, opgewonden, openhartige kerels. Een deel van hen noemt zich Christen, maar de zendeling die hen heeft gedoopt, heeft hun gelukkig niet geleerd dat vreugde zondig is. Wel zien sommigen er angstwekkend wild uit, en iets te veel praatjes hebben ze zo nu en dan ook. Maar wat doet dat er toe, wanneer de vreugde er is en het kampvuur een troep beschijnt die zich thuisvoelt in het oerwoud en waarop men vertrouwen kan.

Wanneer de duisternis dicht om het vlammeende vuur staat, betekent het niets of men twintig gulden of twintig cent per dag verdient. Terwijl we daar zitten te luisteren naar het schreeuwen van de nachtvogels en naar het dichtklappen van de kaken der krokodillen in de rivier, is het heel onbelangrijk wie toean en wie koelie is. De wetten, die we de mensen zo graag willen inprenten en die ook wel gelden op klaarlichte dag, verliezen zo gemakkelijk hun betekenis tegenover de spelende schaduwen rond het kampvuur – dan geldt alleen nog de wet van de wildernis, de wet die zegt dat de *sterkste* gelijk heeft. De sterken die krachtig van spieren en krachtig van wil zijn. Wanneer de trommels dof mompelen en het gezang de bloedige heldendaden van de voorvaderen verheerlijkt, verdwijnt zo gemakkelijk de herinnering aan de pogingen der blanken om zeden en gebruiken te wijzigen. Dan wordt vaak vergeten dat er een blanke toean in de kring zit, en ik krijg dingen te horen over hun verrichtingen en levenswijze die niet voor mijn oren bestemd zijn.

Taha en Paulus vertalen dikwijls voor mij wat ze zingen of vertellen en ook doen zij me zelf verhalen in het Maleis of in de taal van de Zuidkust die ik begin te begrijpen.

Het is nu ongeveer dertig jaar geleden dat de eerste vreemdelingen zich hier voor de kust vertoonden. „Orang-soerabaja” is de naam voor alle vreemdelingen, ongeacht huidskleur, als ze maar glad haar hebben. „Orang-papoea” heet iedereen die kroeshaar heeft, eveneens ongeacht huidskleur. Elke vreemdeling wordt met toean aangesproken zolang hij zich behoorlijk gedraagt. Is dat niet zo, dan is het eenvoudig: „kau” – dat wil zeggen „jij”. Blanke mannen worden „toean merah” genoemd – dat is „rode toean”. Wit is een albino en ook de kleine dwergen in de bergen, zegt Paulus, maar toean is rood! Ze hebben nooit andere blanke mannen gezien dan door zon en wind gebruinde en verweerde pioniers.

Paulus en zijn vrienden delen de Orang-soerabaja in drie groepen: Orang-kompenie, Orang-maskapij en pastoor Tilleman.

Orang-kompenie zijn de vertegenwoordigers van het Nederlandse gouvernement, soldaten, politie en al dergelijke lieden. Ze worden als vijanden beschouwd, maar als zegevierende vijanden voor wie men zich helaas te buigen heeft. Van hen beleven de Papoea's weinig plezier en veel last. Zij zijn het die hen beletten te leven zoals ze willen, de berg-Papoea's op te eten die ze vangen, een ieder te doden die hun jacht- en sago-gebieden betreedt, vrij en ongedwongen hun bloedige orgieën te vieren en zo veel te drinken als ze willen. De Orang-kompenie dwingen hen huizen te bouwen waarin ze niet willen wonen, copal te verzamelen in de nevelige bergen, die ze zonder vergoeding aan de kompenie moeten geven, zware lasten te dragen op lange dagmarsen wanneer de mannen van de kompenie hun tochten langs de kust ondernemen en nu, in de allerlaatste tijd, lasten te dragen van het afgelegen Oeta ver het land in, wel meer dan vijftien dagmarsen, helemaal omhoog naar de bergmeren, waar een vreemd volk woont en waar de kompenie een rode toean heeft aangesteld.

Orang-maskapij daarentegen geven meer plezier dan last. Deze mensen hebben zich hier en daar herhaaldelijk vertoond met voorraden geschenken en wanneer de Papoea's hen hebben vergezeld op hun merkwaardige tochten door het oerwoud, op zoek naar stenen die zij even goed aan de kust hadden kunnen vinden, hebben ze goed en veel te eten gekregen en bovendien veel messen en parangs. De orang-maskapij bemoeien zich ook niet met hun privé leven. Van hen mogen ze feestvieren en drinken zo veel als ze willen! Ofschoon – er zijn toch wel uitzonderingen! Niet altijd vallen de orang-maskapij in de smaak

van de Papoea's, maar dan worden ze gewoonlijk al gauw vermist. Een feit is dat de orang-maskapij al heel gauw spoorloos zouden verdwijnen, naarmate ze zich zouden vertonen, als de orang-kompenie er niet waren. Alleen de angst voor de orang-kompenie weerhoudt de Papoea's ervan de vriendelijke orang-maskapij te doden en op te eten.

„En Wöe daarginds,” wijst Petrus, „komt van Peronggo. Als de orang-kompenie er niet waren, zou hij al lang een pijl in zijn lichaam hebben gekregen.”

„Maar Wöe is toch van Peronggo, het dichtstbijzijnde dorp! Hij is toch van dezelfde stam en hij spreekt dezelfde taal als jij, Petrus!”

„Vroeger doodden wij elke Peronggees die zijn tronie aan onze kant van de rivier vertoonde.”

„En wij doodden iedereen van Aindoea die aan onze kant kwam,” zegt Wöe met een gezicht alsof hij het spijtig vindt dat dit wederzijds genoegen hun nu ontzegd is.

De derde groep vreemdelingen bestaat uit pastoor Tilleman. Hij is voor de Papoea's gewoon „de pastoor” en hij staat boven alle andere mensen. Hem behoeft niemand te vrezen, en hij vreest niemand. Nooit heb ik anders over hem horen praten dan met eerbied en genegenheid. Hij heeft het vertrouwen van de Papoea's niet gewonnen door geweld of machtsvertoon, maar evenmin door geschenken of zoetsappigheid. Hij heeft iets anders dat maakt dat hij zich alleen en ongewapend tussen de bergpapoea's durft begeven, die nog nooit rode mannen hebben gezien of van ze hebben gehoord en die gewoon zijn elke vreemdeling te doden – hij heeft iets dat hem onbevreesd de Papoea's meer oostwaarts doet bezoeken, die mensenvlees boven alles verkiezen en die nog niet de macht van de orang-kompenie hebben ervaren.

Pastoor Tilleman schijnt de harten van de Papoea's gewonnen te hebben uitsluitend door zuivere mensenzinnelijkheid en begrip. De Papoea's hebben misschien voor de eerste keer leren voelen dat er iets is dat hoger staat dan de macht van de kompenie of de vrijgevigheid van de orang-maskapij.

Pastoor Tilleman is hier al zo lang tussen de Papoea's geweest dat de kinderen, die hij heeft zien geboren worden, nu al kunnen helpen in het sagomoeras of op het jachtterrein. Meer dan tien jaar dus. Bijna alle kinderen zijn door hem gedoopt en hebben van hem namen gekregen. Paulus snoeft dat de pastoor hem aan zijn vrouw verbonden heeft en

dat er tegenwoordig bijna niemand is die zich een vrouw durft nemen voordat hij eerst de zegen van de pastoor heeft ontvangen.

Maar niet het geloof dat hij predikt heeft hun harten gewonnen. Ze hebben meer bewondering voor de verkondiger dan voor het verkondigde. Pastoor Tilleman predikt het katholieke geloof, maar naar wat ik tot nog toe heb gehoord wordt eigenlijk alleen het Avondmaal gewaardeerd door de zwarte naamgenoten der Apostelen. In het Avondmaal zien ze een onmiddellijke vergoeding voor hun eigen kannibalenfeesten en met vreugde nemen ze deel aan de feestelijke viering ervan. Bij hun eigen feesten zijn ze tegenwoordig gedwongen het mensenvlees te vervangen door varkensvlees en daardoor zijn ze ingesteld geraakt op de voorliefde van de „roden” voor surrogaat en ze vinden het niet zo merkwaardig dat er een ouwel in hun open, spits-getande muilen wordt gestoken, waarvan de pastoor plechtig verzekert dat het Jezus' vlees en bloed is. Daarbij komt dat hun eigen kannibalenfeesten voornamelijk een religieuze betekenis hadden en dat ze het vlees van mensen aten om deel te krijgen aan de macht die deze mensen bezaten. Aan het Avondmaal wordt nu dezelfde betekenis gehecht.

Iets anders is het met het kannibalisme van hun Oostelijke naburen. Daar wordt mensenvlees gegeten uitsluitend omdat het goed smaakt. Dat is tenminste wat Paulus ervan zegt, en hij is er geweest. Maar niet alleen. Hij vergezelde er orang-kompenie en zij hebben belet dat Paulus werd opgegeten.

Vroeger gingen de Japero-mensen op vleesjacht helemaal tot Aindoeo en Oemar. Ze waren de schrik van de hele kust. Nog vandaag kan geen kreet een Papoea een zo wilde schrik aanjagen als de roep: „Wee-manoe-wee” – mensen eten mensen! Het is de kreet waarmee gewaarschuwd wordt dat er menseneters komen. Manoeewe is ook de officiële naam geworden van de stam die beoosten Japero woont en die nog geen vreemde overheid erkent.

Paulus en Pati zijn beiden mee geweest met een Nederlandse controleur op zijn inspectiereis naar een van de riviermonden ten Oosten van Japero.

„Daar kwamen de manoeeës, zo veel als er grashalmen op de oever staan. Ze doodden ons niet dadelijk, maar deden alsof ze vriendelijk waren. De rode man werd bang en gaf ze vele bijlen en messen.”

„En ik ging aan land en gaf tabak aan een manoeewe, en toen zei hij dat ik zijn vrouw mocht gebruiken,” voegt Pati er aan toe.

„Maar Paulus – de rode toean gaf toch geen bijlen weg omdat hij bang was. Dat deed hij natuurlijk om goede vrienden met de manoeewes te worden en omdat de manoeewes hem goed ontvingen.”

Opgewonden antwoordden Paulus zowel als Pati:

„Waren ze niet bang, de rode toean en zijn mensen? Waren ze niet bang? Waarom gaven ze dan dingen weg die vele vrachten copal waard waren? Ze waren bang omdat de manoeewes met zo velen waren. En manoeewes zijn dapper. Het helpt niet of je op hen schiet. Ze komen als mieren, als ze boos of hongerig zijn, en ze vermoorden ons en eten ons allemaal op.

Voor ons zijn de orang-kompenie niet bang meer! Ik krijg geen messen of bijlen zonder dat ik hun copal in ruil geef. Een schop tegen mijn achterste krijg ik als ik zo iets zou durven vragen. Wij, die geen mensen eten en geen ratten, moeten copal aan de kompenie geven zonder iets terug te krijgen!

Vroeger waren wij bang voor de manoeewes. De Kapaukos – de bergmensen – waren bang voor ons. Nu zijn we bang voor de kompenie en de kompenie is bang voor de manoeewes. Er zijn niet genoeg orang-soerabaja om de manoeewes baas te kunnen.”

Ja, Paulus en zijn vrienden zijn wel bang voor de kompenie, maar dat belet niet dat ze dikwijls grof en lichtzinnig spotten met haar vertegenwoordigers en ook met andere vreemdelingen. Ze geven graag iedereen een bijnaam – maar al te vaak heel raak – en imiteren ieders eigenaardigheden. Petrus kan bijvoorbeeld nooit spreken over een Hollandse controleur, die een keer hier op bezoek is geweest, zonder zijn mond scheef te trekken en te hinken. En zodra ze het over de tegenwoordige gezaghebber in Oeta hebben, beginnen ze door hun neus te spreken zoals deze heer schijnt te doen.

Ook over mijn voormannen en verzamelaars kunnen deze Papoea's niet spreken zonder hun meer kenmerkende namen te geven dan de officiële. Mairissa, die vanaf het eerste ogenblik door hen gehaat en geminacht werd, heet „moeloet besar” oftewel „grote bek”. Amat heet „Sipoetjet” of „de bleke”. Lasson wordt tot zijn grote verontwaardiging de „wormenvreter” genoemd. Hij loopt namelijk naar wormen te zoeken onder de schors van gevallen dode bomen – precies zoals de Kapauko's zeggen ze. Manis wordt „toean laolao” genoemd, omdat hij nooit als een gewoon mens loopt, maar onder het insecten

vangen heen en weer springt als een kangoeroe. Barah heet „toean spatoe” – de heer met de schoenen – omdat nog geen Papoea Barah's voeten zonder schoenen heeft gezien. Barah's ene voet is verminkt door een ongeluk en hij wil nooit iemand laten zien hoe de voet er uitziet – hij kan trouwens niet goed lopen zonder een stevige schoen aan.

Zover ik weet hebben ze voor mij nog geen goede naam kunnen bedenken, ik ben eenvoudig „toean merah”, de rode toean. Ik moet een erg banale indruk op hen gemaakt hebben, dat ze nog niets hebben kunnen verzinnen. Oude Taha heeft zulk een lelijke naam gekregen dat deze zich niet leent voor publicatie, en de meeste Babo-Papoea's worden met al even onbehoorlijke namen genoemd.

Over het algemeen hebben deze Papoea's geen erg hoge dunk van ons, rode mannen, of van vreemdelingen in het algemeen. De orang-kompenie komen hier alleen om hen lastig te vallen en de inheemse politiemacht in hoofdzaak om hun vrouwen te na te komen. De orang-maskapij komen hier om goud te zoeken dat er niet is en ook om achter hun vrouwen aan te jagen. Ze geloven zeker dat de roden geen vrouwen hebben in hun eigen land. Vroeger kwamen de roden even goed voor de paradijsvogels als voor de vrouwen en toen was het een werkelijk wilde tijd hier in dit land. Maar toen was er ook niemand die er precies op lette of er mensen verdwenen in het oerwoud.

Nu geloof ik eerlijk gezegd dat die praatjes over het najagen van hun vrouwen rijkelijk overdreven zijn en ten dele zelfs een soort van opschepperij. Iets monsterachtigers en minder menselijks dan hun vrouwen heb ik nog nooit gezien. Maar de inheemse politie, die voor het grootste deel uit Keiezen bestaat, schijnt inderdaad de Papoea-vrouwen niet met rust te kunnen laten. Wat de orang-soerabaja van mijn troep betreft, ze zijn het er gloeiend over eens dat ze voor geen geld van de wereld een Papoea-vrouw te na zouden willen komen.

De enige op wie de Papoea's voor honderd procent kunnen vertrouwen en die nog nooit een vrouw heeft lastig gevallen is pastoor Tilleman.

Een feit is dat deze Papoea's zelf zeer erotisch zijn aangelegd. Ze kunnen zich niet voorstellen dat iemand andere verlangens kan hebben dan zijn buik vol te eten en aan zijn geslachtsdrift te voldoen. En in dat opzicht staan ze niet helemaal alleen, moeten we eerlijk bekennen... Deze Papoea's, die geen begrip hebben van tucht of van geregeld werk,

hebben zich niettemin uitstekende arbeiders getoond. Volgens hun eigen over-geërfde gewoonte zouden ze eigenlijk alleen moeten gehoorzamen aan iemand die ze vrezen en die sterker is dan zij. Maar nu schijnen ze toch op de een of andere manier te voelen dat het nuttig en nodig is een stel vreemdelingen te gehoorzamen. Maar niet aan allemaal!

Intuïtief begrijpen ze hoe men tegenover hen staat en of iemand bang voor hen is.

Mairissa bijvoorbeeld, die hen als zeer laagstaande wilden beschouwt en tegen hen begon te schreeuwen en te schelden, hoewel hij hen kennelijk vreest, werd dadelijk doorzien. Deze wilden keken hem alleen maar aan, terwijl hij stond te tieren, en toen hij niet ophield, gaven ze hem een grote mond terug. Het was onmogelijk Mairissa met hen te laten werken – ik moest hem voornamelijk Babo-Papoea's geven en Amat en Barah met de Zuidkust-Papoea's laten werken.

Dat Amat een beetje bang voor hen is, begrijpen ze ook heel goed. Maar Amat heeft geleerd niet te schelden en te vloeken en hen in hoofdzaak zelf te laten begaan, en daarom gaat het nu redelijk goed. Barah heeft natuurlijk geen moeilijkheden. Het is merkwaardig te zien hoe snel en precies deze onbeschaafde wilden zijn bevelen gehoorzamen. Het komt ook niet in Barah op hen te behandelen als lager staande individuen. Hij laat hen voelen dat hij aan hen precies evenveel menselijke waarde toekent als aan zichzelf en dat de mogelijkheid van ongehoorzaamheid niet in hem opkomt.

De kleine Soedanese verzamelaartjes kunnen best opschieten met hun nieuwe vrienden, ook al zijn ze in hun hart een beetje benauwd. Eigenlijk hebben alleen de plantenverzamelaars iets met hen te maken. Onder hun leiding moeten de Papoea's bomen kappen en lasten van vergaard hout en verzamelde planten naar het kamp dragen en het gaat heel goed in het tempo dat de Papoea's zelf vaststellen.

De insectenverzamelaars Lasson en Manis gaan hun eigen gang en vermijden angstvallig elk samenzijn in de wildernis met haar zwarte zonen. Vooral sedert ze op een avond hebben zitten luisteren, toen Taha en ik Paulus hebben uitgehoord over de verrichtingen van zijn stam op het gebied van kannibalisme en mensenmin, zijn ze er nog minder op gebrand geworden vreemd gezelschap te krijgen op hun tochten.

Paulus vertelde ons van de eerste ontmoeting van zijn stam met rode mannen. Het was ongeveer dertig jaar geleden, toen Paulus een heel kleine jongen was die nog niemand kon doden. Toen kwam er op een goede dag een grote witte boot, die het eerste bewegende ding was dat de Papoea's ooit hadden gezien; de boot ging voor anker buiten de riviermond. Van deze grote boot zonderde zich een kleine boot af, die meer leek op de eigen boten van de Papoea's. Ze werd naar wal geroeid door zeven rode mannen. Voor de op het strand wachtende krijgers was dit „eten dat hun in de mond viel”. Het duurde niet lang of de zeven roden waren geroosterd en opgesoupeerd. De grote boot vond zeker dat dit genoeg was voor de eerste keer, want zij voer weg zonder nog meer eetbaars *et* te leveren.

Maar enkele maanden later kwam een kleinere boot, die voor anker ging liggen op dezelfde plaats. Ze zag er ernstiger uit en stuurde geen mensen aan land. Ze kon wel van op een afstand met de Papoea's praten. En nadat zij gesproken had, stonden er geen hutten meer op het strand en lagen er hopen doodgeschoten Papoea's.

Dat was de eerste kennismaking met de kompanie...

Daarna leerden Paulus en zijn soortgenoten inzien dat alle ellende, die ze kregen telkens wanneer ze een rode man hadden opgegeten, helemaal niet in verhouding stond tot het genoeg dat ze er aan beleefden. Wat niet belet, dat ze ook nu nog herhaaldelijk proberen de een of ander weg te smokkelen zonder dat de kompanie er iets van merkt.

Die vermiste Hollander, over wie de controleur in Fak-Fak sprak, kende Paulus heel goed. Het is de vraag in hoever hij zelf de hand in het spel heeft gehad, al zwijgt hij er liever over. Volgens de controleur was het een goudzoeker die Coster heette. Volgens Paulus was het een rode man die niet goed wijs was.

Eerst hadden Paulus en vijf andere Papoea's van Oemar hem vergezeld op een reis langs de Peronggo. Toen was alles goed gegaan, ook al waren ze niet bijster gesteld op die rode dwaas. Later was hij teruggegaan naar Mimika en na een tijd was hij weer hierheen gekomen met een heel grote voorraad rijst en nu beval hij Paulus en de anderen met hem mee te gaan stroomopwaarts langs de Iera en hoger op de bergen in. Hij had de hele tijd grote haast gemaakt. Ze hadden bijna dag en nacht moeten roeien en de boten over de versnellingen moeten slepen. Hij had hun te weinig te eten gegeven, en wanneer ze zelf voedsel in het

oerwoud wilden zoeken, had hij gevloekt en gescholden en hen met zijn geweer bedreigd. Zelf was hij zo groot als een reus en hij had zwaarder lasten gedragen dan de Papoea's, toen ze de boten moesten achterlaten en de bergen in trokken. Paulus en een van de vijf anderen vonden het langzamerhand zo onplezierig worden, dat ze er op een dag vandoor gingen en Coster alleen lieten met vier man.

Na een tijd kwamen deze vier terug, erg welvarend om zo te zien. De rode man waren ze kwijt geraakt daar in de bergen, zeiden ze.

Toen er al meer dan een half jaar verstreken was, was het de kompanie ter ore gekomen dat er een rode man werd vermist in deze streken. Er was een controleur gekomen en die had overal zijn neus in gestoken en hinderlijke vragen gesteld. De vier die waren teruggekomen werden gevangen genomen en moesten mee stroomopwaarts de Iera op om aan te wijzen waar precies ze de rode man waren kwijtgeraakt. Hun gegevens waren nogal twijfelachtig, de zaken klopten niet en het zag er bedenkelijk voor hen uit. Als laatste druppel in de emmer kwam de bewering van een stelletje berg-Papoea's, die de controleur daar tegenkwam en die zeiden dat ze die vier mannen van de kust een grote rode man hadden zien doden en opeten. Hoewel de berg-Papoea's de vijanden waren van de moordenaars, werd de zaak toen als opgehelderd beschouwd en de vier moesten mee terug naar Fak-Fak, in een grote, witte boot. Na een tijd kwamen ze weer thuis en toen hadden ze Fak-Fak gezien en kleren gekregen, zei Paulus met jaloezie in zijn stem.

Als ik die geschiedenis niet al in Fak-Fak had gehoord, zou ik het hele verhaal als gelogen beschouwen.

„Maar bekenden je vier vrienden dat ze de rode toean werkelijk hadden vermoord, Paulus? Je zei immers zelf dat ze het niet hadden gedaan en dat de rode was zoek geraakt?”

„Ze moesten wel bekennen, anders had de politie hen doodgeschoten. De politie zei tegen hen dat als ze maar bekenden dat ze het hadden gedaan, dan mochten ze mee naar Fak-Fak en de grote stad zien en een heleboel andere mooie dingen en ze zouden zeker ook kleren krijgen. Maar als ze niet bekenden, dan werden ze op staande voet dood geschoten. Dus toen de rode toean-kompanie hen weer ondervroeg en zijn politiemannen daar had staan met hun geweren, toen hebben ze bekend.”

Paulus zweeg en plukte wat tabak uit een zakje van schors dat hij altijd bij zich droeg. Hij vroeg een stuk krantenpapier van Aet, de planten-

PAPOEA'S WAREN MIJN MAKKERS

verzamelaar, die altijd kranten heeft om bloemen en bladeren in te drogen, en rolde zich een soort knol die een sigaret moest voorstellen. In dat zakje bewaart Paulus niet alleen tabak, maar ook betel, vishaken en snoer, een mes, een houten kam met drie decimeter lange tanden, enkele wonderlijke „djimats” – amuletten – en als dierbaarste bezit een slagtang van een wild zwijn en twee lange spalken uit de snavel van een neushoornvogel om in zijn neusgat te dragen, wanneer hij zich bijzonder opgeruimd of strijdvaardig voelt.

Ze hebben enigszins merkwaardige gewoonten deze Zuidkust-Papoea's, maar ze zijn in hart en nieren dappere en fikse rimboelopers en goede kameraden in dit land waar ze thuis behoren.

REGEN, KROKODILLEN EN MALARIA

De profeten in Babo, die voorspelden dat we niets anders dan regen zouden hebben, schijnen gelijk te krijgen. De Oost-moesson jaagt de wolken in eindeloze hoeveelheid over het land. De kust zelf krijgt niet veel regen, pas wanneer de wolken de heuvels en bergen naderen beginnen ze zich te ledigen.

We zijn hier op de grens tussen het moerasland en de eerste bergen, in het dal van de rivier de Oemar. We hebben het niet gemakkelijk. De rivier is buiten haar oevers getreden en we moeten steeds ons bivak bouwen op hoge stellages. Het water in het moeras is zo gezwollen, dat we meestal tot ons middel door het water moeten waden.

Het is gevaarlijk werk in zulk land taxatie-banen uit te zetten. De krokodillen gaan nu naar het bos om wilde zwijnen en casuarissen in watersnood te vangen. En ze kiezen niet. Wanneer ze een mens tegenkomen op hun weg, wordt hij hun gemakkelijke buit. De Papoea's zeggen, dat de krokodillen gek worden, zodra ze hun rivier hebben verlaten. Het is onmogelijk ze dan nog angst aan te jagen, ze zijn wild door al het voedsel dat plotseling binnen hun bereik is gekomen. De groene dood worden ze door de Papoea's genoemd.

Alleen door het bewonderenswaardig handige gebruik van de spies heeft Mokamo vandaag Hasan het leven gered. De Papoea's schijnen te voelen wanneer hun vijand in aantocht is en waar hij in hinderlaag ligt. Op alle gevaarlijke plekken concentreren ze hun troep en houden ze de speren klaar; deze behoedzaamheid heeft Mokamo gered. Hasan

heeft zich roekeloos genoeg alleen op weg begeven ergens waar het water hem tot boven het middel stond, woedende waarschuwingen ten spijt. Hasan komt uit Babo en kent de gevaarlijkheid van de krokodillen in dit land nauwelijks. Hij werd op het laatste ogenblik verlost, toen de krokodil zijn aanval al had gedaan en zijn kaken op enkele duimen afstand van Hasan's voeten op elkaar klapten. De arme jongen had zich nog net op tijd aan een boomtak omhoog gezwaaid. Eerst dacht ik dat Hasan gespiesd zou worden in plaats van de krokodil, zo razend waren de Zuidkust-Papoea's over zijn dol-driest optreden.

Maar terwijl de dagen vol gevaren en moeilijkheden zijn, zijn de avonden vol gelach en gezang. Niets schijnt het humeur van de Zuidkust-Papoea's te kunnen bederven als ze hun buiken maar vol hebben. Zodra ze de rijst naar binnen hebben gewerkt, gaan ze zingen en lachen en grappen verkopen tot diep in de drijfmatte nachten. En of de vogels van de jungle nu tieren en krijsen uit woede omdat ze zijn gestoord, of vreugdekreten slaken over de heerlijkheid van de nacht, ze krijgen dadelijk antwoord in hun eigen taal. Deze Papoea's zijn meesters in het nabootsen van vogelgeluiden. En een aantal vogels zijn meesters in het nabootsen van Papoea's. Om uiting te geven aan hun blijdschap laten de Papoea's een bijzonder aardige roep schallen en er is één vogel, die precies dezelfde vreugdekreet heeft. De vraag, die mijn mantri's en mij op het ogenblik bezig houdt, is of de vogel het van de Papoea's of de Papoea's het van de vogel hebben geleerd.

Ik haat in deze dagen de rivier. Ik zit boven op een hoge stelling aan de oever en zie hoe zij tevergeefs de rode avondhemel in haar vuile golven probeert te weerspiegelen. Zij kan niets moois weerspiegelen. Zij kan alleen krokodillen bergen en buiten haar oevers treden. Zich op gebied begeven, dat haar niet toebehoort, en haar moordzuchtige kinderen daarheen helpen. Voortbruisen met de vaart van een overmoedig bergbeekje en vergeten, dat ze een zwellend, reusachtig, oud monster is. De boomreuzen langs de oever staan als verschrikte schimmen tegen de grauwrode hemel, waar de wolken als vliegende kolossen worden voortgejaagd door de regenzware wind.

Daar beeft een geweldige ijzerboom wanneer de rivier beukend haar wortelgestel ondermijnt. Juist als de laatste rode gloed aan de hemel verdwijnt en plaats maakt voor het zwart van de nacht, valt hij met een jammerende zucht en donderend geweld in het water. De enorme

kroon geeft de stroom een schok, die opeens de meedogenloze vaart schijnt te stuiten. In boosaardige, vuilgrijze golven spat het water hoog op om de meterdikke stam. Voor één seconde wordt het eentonige dreunen van de rivier onderbroken. Dadelijk echter sluiten de golven zich weer boven de gevelde reus. Alleen enkele takken van de kroon steken omhoog en kronkelen zich als worstelende reuzenarmen in de woeste golven. De kakatoe's krijsen verbitterd en dan wordt alles weer door de nacht omsloten.

Ons bivak ziet er dadelijk prettiger uit zodra ik die vervloekte rivier niet langer kan zien, die ons slechts hoont en tegenwerkt in onze pogingen de bergen te bereiken. Morgen vroeg begint de strijd weer! Met staken en einden rottan, meter na meter stroomopwaarts. En als een stuk rottan scheurt of iemand onhandig is met zijn staak, worden we in enkele seconden einden terug gesleurd waarvoor we uren hebben moeten vechten. Maar de Papoea's zingen. Eeuwig dezelfde vergenoegde melodie, avond aan avond. Het is een melodie die in je hoofd gaat zitten. Er is niemand in het kamp, die haar niet neuriet en ze helpt ons zeker ons goede humeur te bewaren. Ze betekent volle buiken en zorgeloze rust. Maar niet iedereen behoeft de tocht naar de bergen morgen voort te zetten. De malaria heeft ons aangevallen en een boot moet morgen vroeg terug naar het dorp aan de riviermond met de allerzieksten, die niet de nog grotere inspanningen, die ons in de bergen wachten, kunnen verdragen. Ik geloof dat ze hun malaria heel dankbaar zijn, evenals de wilde rivier die hen in minder dan één dag zal terugbrengen naar de zonnige kust. Een afstand waar wij meer dan een week over hebben gedaan in tegengestelde richting.

Manis is het ergst ziek. Hij kan tussen de aanvallen niet eens op zijn benen staan. Aet, de plantenverzamelaar, is er ook slecht aan toe. Een paar Babo-Papoea's krijgen zwakke aanvallen om de twee dagen. Ze mogen mee als hulp voor de beide zieke Soendanezen, samen met een paar Zuidkust-Papoea's die minder blij zijn ons te moeten verlaten. Kina, rust en veel eten is het enige wat helpt tegen malaria. En het helpt alleen maar voor het ogenblik. Dit land zit stikvol met malaria-muskieten, zodat men dadelijk weer wordt geïnfecteerd zodra men is genezen.

In elk geval schijnt de malaria hier van onschuldiger aard te zijn dan die welke ik op Borneo heb meegemaakt. Ik heb zelf hier al een aanval gehad, maar ik kon de volgende dag weer op mijn benen staan. Het-

zelfde is het geval met Amat en Mairissa. De Zuidkust-Papoea's hebben natuurlijk chronisch malaria, maar zijn tevens bijna immuun ervoor. Ze worden slechts zo nu en dan een weinig ziek en genezen dan dadelijk door enkele kininepillen. De ernstige malaria, die Manis en Aet hebben, zat hun vermoedelijk al in het bloed voordat ze hierheen kwamen. Zelf heb ik ook de ellendige oude Borneo-malaria in mijn bloed en als die uitbreekt, ben ik nog niet klaar.

Op Borneo heb ik dikwijls malaria tertiana en malaria tropica tegelijk gehad. Na zo'n aanval is er geen sprake van dat men de volgende dag op zijn benen kan staan. Het duurt minstens veertien dagen voor dat men weer een beetje op zijn verhaal is gekomen. *Als* men op zijn verhaal komt, wat ook vaak niet gebeurt.

Volgens de dokters verliest men bij een zware aanval dertig procent van zijn rode bloedlichaampjes. Een lichtere aanval kost tien tot twintig procent. Het is duidelijk dat dit de krachten zeer doet afnemen. En men komt er practisch nooit af met slechts één aanval. Gewoonlijk krijgt men een paar gemene aanvallen na elkaar en dan enkele lichtere. Als men drie of vier zware aanvallen krijgt, kan een kind uitrekenen hoe het met de rode bloedlichaampjes en de kans op leven of dood staat.

Hier heb ik nog geen enkele aanval van malaria tropica gezien, ofschoon ik heb gehoord, dat ze van tijd tot tijd epidemisch voorkomt. De malaria, die we nu hier hebben gekregen en die tot de meest gewone soort schijnt te behoren, is een goedaardige malaria tertiana.

Maar de malaria mag dan niet zo gevaarlijk zijn, ze heeft zich een bondgenoot aangeschaft die direct dodelijk is: „zwart water koorts". Wie „zwart water koorts" in de wildernis krijgt, is hopeloos verloren. Als men ziek wordt in de buurt van een ziekenhuis en geneeskundige hulp, dan bestaat er een kleine kans er levend af te komen. Maar er zijn geen ziekenhuizen op Nieuw Guinea – behalve in Babo.

Onder de Papoea's eist deze ziekte onnoemelijk veel slachtoffers en ze vormen het grootste gevaar dat elke rimboeloper hier bedreigt. Krokodillen en kannibalen zijn onschuldige grapjes vergeleken bij deze soort koorts.

Gewoonlijk krijgt men deze ziekte nadat men verzwakt is door enkele malaria-aanvallen. Vroeger meende men, dat het een soort malaria was of misschien ook een gevolg van het slikken van teveel kinine. Tegenwoordig is men overtuigd, dat het niets met kina te maken heeft,

PAPOEA'S WAREN MIJN MAKKERS

daar de Papoea's, die nooit één kininepil in de mond hebben gehad, de ziekte evengoed krijgen als de ergste kinine-eters. Het verband tussen malaria en zwart water koorts is nog niet bekend.

Wanneer men hoge koorts krijgt, die niet op en neer gaat zoals gewone malariakoorts en wanneer er bovendien bloed met de urine meekomt, dan weet men hoever het is: het zijn de rode bloedlichaampjes die in haastige vlucht het zieke lichaam verlaten en dan is het niet ver meer naar gelukzaliger jachtvelden dan die van Nieuw Guinea.

GEVECHT MET EEN CASUARIS

We hebben ons bivak opgeslagen op een plek waar de rivier ons niet kan komen hinderen. We hebben de uitlopers van het gebergte bereikt en steile kalkklippen houden de rivier onbarmhartig op haar plaats, ondanks al haar schuimende woede.

De regen is opgehouden en de lucht is helder. Toen ik een spitse bergtop beklom, kon ik zowel de zee als de wazig blauwe bergreuzen zien. We zijn op de grens van het gebied van de bergmensen, de kapauko's. Ik hoop dat wij enkelen van hen zullen tegenkomen, maar mijn Papoea's willen hen liever niet zien. Dat zou maar ruzie geven. Ze zijn elkaars oude ervvijanden. De kapauko's erkennen nog geen kompanie en zij eten ratten, zegt Pati. Zijn vader heeft hier indertijd nog op mensen gejaagd en nu zullen ze misschien wraak op de zoon willen nemen.

Dat ze ratten eten is zeker het enige wat de kust-Papoea's hen kunnen verwijten. Ja, en ook dat ze de wormen eten, die ze vinden in oude bomen. Dat doen de kust-Papoea's niet, tenminste niet voor zover ik heb gezien. Overigens moeten ze erkennen, dat kapauko's nooit mensen hebben gegeten, dat ze grote aanplantingen hebben en dat ze zowel wortelvruchten als tabak telen. Hun tabak ruilen ze bij de kust-Papoea's die zelf niets verbouwen, tegen messen en bijlen, die de kust-Papoea's op hun beurt hebben gekregen voor copal.

Juist als we klaar zijn met ons bivak en de kroonduiven afscheid nemen van de dag met hun klankrijk kirren, horen we een schallende roep van beneden bij de rivier, die reeds in diepe schaduwen in haar nauw dal ligt. De Papoea's, die juist op hun hurken om het vuur zijn komen zitten, springen op en antwoorden met hun rauw klinkende wilderniskreet.

Een taxatieploeg aan het werk; de mannen moeten als apen klimmen over en in de glibberige wortels.

„Het zijn vrienden. Mannen uit het dorp aan de Oemar,” zegt Pati. Hij schreeuwt weer en krijgt een schallend antwoord, dat hem vertelt dat twee mannen met hun vrouwen op weg zijn naar de bergen om te jagen.

„Gaan ze op kapauko's jagen?” vraag ik verbaasd.

„Nee, ze gaan op struisvogeljacht,” lacht Paulus.

Weldra komen de vier naar boven geklauterd en hurken neer bij ons vuur. Ons, de vreemdelingen, begroeten ze niet. Ze doen alsof we lucht zijn. Van hun rasgenoten krijgen ze rijst en daarna betel.

„Is het waar, dat jullie op casuarissen gaan jagen?” vraag ik met Taha als tolk. „Beneden in de vlakke zijn er toch meer casuarissen dan hier. En nu ze daar in watersnood verkeren, kan het toch niet moeilijk zijn hen te vangen.”

Ja, het is waar dat het gemakkelijk is casuarissen te vangen bij watersnood. Als men tenminste niet zelf wordt gevangen door een krokodil. Waarom ze in de bergen willen jagen, mag ik morgen zien als ik met hen mee wil gaan, laten ze mij zeggen.

Ik vind het een beetje wonderlijk dat ze een vreemde rode man mee op jacht willen nemen, maar als Taha mij verzekert dat ik het rustig kan doen, heb ik geen bezwaren.

De volgende ochtend vertrekken we. Langs een smalle bergkam loopt het pad. Tenminste wat de Papoea's een pad noemen. Ik kan er geen spoor van ontdekken, maar het is waar dat we lange einden kunnen lopen zonder onze kapmessen te gebruiken. De bergkam, die we volgen, stijgt steil naar het hoger gelegen gebergte. De hellingen worden steeds steiler en de kam steeds scherper. We doen geen pogingen geruisloos te lopen. De Papoea's blaffen zelfs zo nu en dan als honden. We moeten het wild voor ons uit hogerop drijven, zeggen ze.

Nu wordt de kam zo smal dat er geen plaats is voor meer dan een smal paadje, dat druk betreden is door wilde zwijnen en casuarissen. De hellingen aan weerszijden zijn bijzonder steil en schijnen recht naar beneden te duiken in ravijnen, zeker vier honderd meter onder ons. We lopen nu zwiingend voort, de vrouwen ver achteraan.

We schrikken een wild zwijn op, maar niet van zo dichtbij dat ik het zie en onder schot kan krijgen. De Papoea's slaan geen acht op het dier.

Maar nu hoor ik plotseling het luide, schorre grommen van een grote, opgejaagde casuaris. De Papoea's antwoorden met wilde jachtkreten en

storten zich halsoverkop in het struikgewas om hem te achtervolgen. Ik sta daar met mijn geweer in de hand en geloof, dat ze niet goed wijs zijn. Op deze manier kunnen ze toch geen casuaris vangen? Het dier rent tien maal zo snel als een Papoea en trapt even hard als een paard. Als we geprobeerd hadden het dier te besluipen zou ik het onder schot hebben kunnen krijgen. Maar nu.....!

Ik hoor de Papoea's op hun achtervolging: hevig schreeuwend, met de dreumende draf van de vluchtende casuaris voor hen uit. Het dier schijnt de kam te volgen gedurende een paar honderd meter en zich dan op de steile helling te wagen. Ik loop naar voren om te trachten het onder schot te krijgen, maar zie dan een schouwspel dat ik nooit zal vergeten.

Op twintig meter afstand zie ik de reusachtige vogel met zijn blauw-rode kam en zijn zwarte, pluimige veren met geweldige passen de helling afdalen. Als zwarte demonen storten de Papoea's zich met doodsverachting naar beneden. Het is er zo steil, dat het struikgewas hier niet dicht opeen staat, er zijn telkens grote tussenruimten. De casuaris, die geen achtertenen heeft, krijgt geen houvast. Hij glijdt uit en valt. Hij rolt om en komt weer op zijn poten terecht. Een paar geweldige stappen naar beneden en hij valt weer. En de Papoea's vallen en rollen en springen en buitelen..... en halen hem in!

Ik houd mijn adem in. Hoe durven ze zo'n dier aanvallen? Eén trap is genoeg om de borstkas van een man te verbrijzelen of zijn ingewanden naar buiten te doen komen.

En die vogel zal zeker trappen wat hij kan, want hij is opgejaagd en aangevallen en sluw en hij zal zeker trachten te doden.

Nu tuimelen ze al om elkaar heen op de glibberige helling. Ik zie dat de ene Papoea zich als een aap met een hand aan een liaan vasthoudt en met zijn parang in de andere hand wild naar de hals van de vogel slaat. Maar hij mist. Hij verliest zijn houvast en rolt onder de vogel verder naar beneden. Zijn kameraad is boven hen en hakt, schijnbaar zonder mikken, als een razende op de rollende massa. De geweldige vogel wordt gewond. Hij tracht niet langer te vluchten. Hij maakt hoge, dansende sprongen; als op een in versneld tempo draaiende film zie ik hoe het zware lichaam in de lucht wordt geslingerd en hoe de grove poten uitschieten met moordende, loodrechte trappen. Zijn hees hijgen klinkt zwaar door de wachtende wildernis.

De Papoea's vluchten een eind de helling op, maar zodra de vogel weer

DE ZUIDKUST

naar beneden gaat, vallen ze weer over hem heen. En nu gelukt het één van hen de nekspier met zijn parang door te hakken – dit betekent het einde van de strijd. De hals van de gevallen vogel af te snijden is nu je reinste slachtpartij.

De wonderlijke zwarte veren worden het eerst vergaard. Ze zullen bij toekomstige feesten de borst van de krijgers sieren. Daarna wordt de vogel in stukken gehakt en op de ruggen van de vrouwen, hun lastdieren, geladen.

De jagers zijn gewond en bebloed. De een heeft een vreselijke wond aan zijn schouder gekregen waar hij is getroffen door een scherpe klauw van de vogel. Maar ze bekommeren zich niet om pijn of wonden. Ze zingen en jubelen 's avonds om het kampvuur en dansen de dans van de overwinnaars, met hun buiken vol vlees, want nog was het niet hun beurt te sterven.

EEN AFSCHUWELIJKE VONDST

Officieel om copal-bomen te zoeken, maar meer om te trachten iets van de veel besproken Kapauko's te zien te krijgen, trek ik verder het land in, nadat ik Amat en Mairissa heb achtergelaten om taxatiebanen uit te zetten in het grensgebied tussen vlakke en bergland. Ik neem Barah, Idjan – een van de twee Soendanese plantenverzamelaars –, Paulus, Pati, Petrus, Pius en Lucas van Babo mee.

Het is mooi weer en de tocht verloopt vlot, omdat we bijna geen bepakking hebben. Het is de bedoeling enkele dagen te leven van wat mijn geweer ons verschaft.

Wij volgen dezelfde bergkam waar ik gisteren met de Papoea's op struisvogeljacht was. Aan het eind komen we op een soort hoogvlakte. Ik klim in een boom om de omgeving te verkennen. De zee ligt verscholen achter wolkenbanken, maar verder het land in zie ik bergketen na bergketen tegen elkaar optornen als de reuzengolven van een onafzienbare groene zee. Witte wolkengordels hangen hier en daar tussen de toppen en met de wind komen steeds meer en zwaarder wolken van zee aangewaaid. Langs een kam, die zich verheft van ons plateau, zie ik duidelijk enorme copal-bomen als op een rij op wacht staan. Maar hoe ik ook tuur, sporen van menselijk leven – iets van hutten, een aanplanting of een gerooid stuk grond – kan ik niet ontdekken.

Volgens Pati zijn we nu op het gebied van de Kapauko's en hier hebben ze altijd copal verzameld om tegen messen te ruilen bij de kustpapoea's. Ze kregen maar half zo veel als de kust-Papoea's daarna van de Chinezen kregen, maar het staal was alles waard voor deze mensen die nog in het stenen tijdperk leven. Mijn voorstel naar het copalbos te gaan, wordt door mijn metgezellen met weinig geestdrift begroet. Ze hebben alle mogelijke bezwaren, maar op mijn bevel gaan we tenslotte toch op weg. Het blijkt dat er een zeer zelden betreden pad langs de bergrug met copalbomen loopt. Het jachtpad van de Kapauko's, verzekert Paulus me. Het duurt niet lang of we zien een klein hutje waar ze blijkbaar plegen te overnachten. Er liggen verse, afgeknaagde botten van casuarissen en wilde zwijnen en bovendien massa's schillen van casuariseieren. We gaan verder, de duidelijke tegenstand van de Papoea's ten spijt. Ik begin te denken, dat ze bang zijn de Kapauko's te ontmoeten en dit prikkelt mij slechts tot verder gaan. Het pad, dat we nu volgen, is breder met hier en daar kalksteenrotsen en soms hoge, steile bergwanden.

Het duurt niet lang of we hebben de copalbomen bereikt. Van zeventig tot tachtig meter hoog staan ze daar vorstelijk te ruisen in de frisse wind. Bijna elke boom heeft wonden in de bast, overdekt met copal. De Kapauko's hebben grote vierkante gaten in de bast gehakt om de copal er uit te laten stromen. Hiervan hebben de bomen blijkbaar niet geleden, omdat ze een dunne laag copal op het blootgelegde hout hebben laten zitten. Iets anders is het met een groep bomen, die we vinden, waarvan de copal door de kust-Papoea's getapt is. Zij hebben de bast rond de halve boom weggeschild met het gevolg, dat er een enorme rottende wond is ontstaan, waar de uitgelopen copal geheel is weggehakt. Het zal niet lang duren of deze gewonde reuzen zullen met doorgerotte stammen ten offer vallen aan de bergwinden. Blijkbaar is de werkwijze van de kleine Kapauko's verstandiger dan die van de kust-Papoea's.

Een klein, haast onzichtbaar pad loopt verder naar enkele grotten in de wand van een kalkrots, hoger dan het grotere pad dat we tot nog toe volgden. Nu ik nader wil gaan onderzoeken wat voor grotten dat kunnen zijn, worden mijn Papoea's werkelijk weerbarstig. Ze weigeren pertinent het kleine pad op te gaan en willen ook mij beletten het te beklimmen. Het is pemali – taboe – toean! Er komt een ongeluk van en misschien de dood, als toean erheen gaat.

„Er is daar niets te zien. Alleen een paar gaten in de berg,” zegt Pati. „Maar Kapauko's hebben gezegd, dat we er niet heen mogen en daarom durven we het niet. Ze zullen ons doden.”

Hun woorden klinken erg ongeloofwaardig. Er steekt iets achter. Ik geef Barah bevel met de Zuidkust-Papoea's hier te blijven en begeef me zelf op weg naar boven met Idjan en Lucas. Idjan is zo bang, dat hij beeft; met Lucas is het in orde. Hij is een flinke jonge vent uit Inanwatan, die zelfs wel eens heeft opgescheept, dat hij een echt kannibalenfeest heeft meegemaakt. Nu schijnt hij avontuur te ruiken, want hij loopt met getrokken parang en met opmerkzaam spiedende ogen.

We komen aan de opening van een grot, die duidelijk bewoond wordt door een ongelooflijke menigte vleermuizen. Ik laat het licht van mijn zaklantaarn in de grot schijnen, maar er is niets anders te zien dan druipsteen en wolken van vleermuizen met ogen die rood schitteren in het schijnsel van mijn licht. Aarzelend gaan we de grot in. Hij is niet meer dan ongeveer dertig meter diep met een sterk aflopende bodem. Het duurt niet lang of we hebben hem geheel doorzocht zonder iets te vinden.

Het pad loopt niet verder en we kunnen nergens meer sporen vinden van mensen of dieren. Wat hoger op zien we een klein plateau, waar de rotswand zich overheen buigt als een overhangend dak. Het kan zijn dat het pad vroeger daarheen heeft geleid, maar dat het nu is uitgewist door een aardverschuiving, die kort geleden heeft plaats gehad en waarvan we de sporen duidelijk kunnen zien.

Voorzichtig klimmen Lucas en ik tegen de steile bergwand op. Door een verkeerde stap ben ik de oorzaak van een kleine stenenlawine, die Lucas over zich heen krijgt. Hij valt naar beneden zonder zich verder pijn te doen en daarna blijft hij samen met Idjan beneden wachten.

Ik ben nu boven gekomen en kan zonder moeite voortkomen langs een rand, die ongeveer twee meter breed is. Ik houd mijn revolver klaar, ik ben op alles voorbereid. Er moet toch wel iets zijn, dat mijn Zuidkust-Papoea's zo angstig zijn. Maar ik had niet verwacht te vinden wat ik nu zie liggen in de verste hoek van dit plateautje: een stapel menseneenderen.

Witte, schoon geknaagde beenderen, dijbeenderen, ribben, kaken en gewrichten, alles door elkaar, maar geen schedels.

Ik kan alleen maar staan te turen. Misschien liggen hier de botten van de vermiste goudzoeker Coster samen met die van andere slachtoffers.

Is dit een offerplaats? Een begraafplaats of een plek voor geheime kannibalenfeesten?

De wanden van de kalkrotsen staan nat en grauw om hun afschuwelijk raadsel. Naast de hoop beenderen zie ik de resten van een vuur. Hoopjes as en verkoalde stukken hout. Maar geen verkoalde beenderen. Dit kan niet het werk van de Kapauko's zijn. Zelfs de kust-Papoea's geven toe, dat Kapauko's zich met zulke dingen niet ophouden. Waarom wilden mijn Papoea's daarnet niet dat ik dit te zien zou krijgen? Natuurlijk omdat ze hun aandeel hebben in het ontstaan van deze beenderhoop en omdat ze het niet geschikt achten, dat rode mannen beginnen uit te zoeken hoe dit zo gekomen is.

Wat zullen ze nu gaan doen? Ze zullen ongetwijfeld bang zijn, dat ik hun moeilijkheden ga bezorgen. Misschien zullen ze op het denkbeeld komen mijn beenderen aan de stapel toe te voegen! Met die van Idjan en Lucas. Dode mensen spreken niet, dat weten de Zuidkust-Papoea's evengoed als ik. De hemel zij dank dat ik Barah bij de anderen op wacht heb gelaten. Maar hij is alleen met de Zuidkust-Papoea's en ze kunnen hem natuurlijk even gemakkelijk laten verdwijnen als ons.

Nu komen Idjan en Lucas langs de steile berghelling omhoog klauteren om te zien waar ik zo lang mee bezig ben. Idjan schijnt niet precies te kunnen begrijpen wat hij hier voor zich heeft. En alles wat daar achter steekt is hem helemaal onduidelijk. Lucas herkent het dadelijk.

„Zoiets heb je zeker wel eens meer gezien, Lucas!”

Hij lacht alleen, gaat op zijn hurken zitten en begint in de beenderhoop te woelen.

„Zijn het beenderen van rode mannen of van Kapauko's?” vraag ik mijn expert.

„Van kleine mannen,” antwoordt Lucas, terwijl hij de lengte van enkele dijbeenderen met zijn eigen benen vergelijkt.

Hij heeft gelijk en Coster was een buitengewoon lange man, bedenk ik opgelucht.

Als ik onze vreselijke vondst heb gefotografeerd zeg ik:

„Kom, we gaan gauw terug en vertellen dat we hier de plek hebben gevonden waar de Kapauko's hun doden begraven.”

Lucas knikt begrijpend en wordt opeens ernstig. Het schijnt nu pas tot hem door te dringen wat het kan betekenen als de aanrichters van deze beenderhoop het eens hinderlijk zouden vinden, dat wij ervan afweten. Idjan begrijpt er nog steeds niets van. Hij gelooft werkelijk

dat het de begraafplaats van de Kapauko's is, die we hebben ontdekt. Sombor en met duistere blikken zitten de vier Zuidkust-Papoea's om de onrustig wachtende Barah, die duidelijk opgelucht is als hij ons weerziet. Hevig vragende blikken komen ons tegemoet uit de ogen van de wilden.

„Zeg, Paulus? Wist jij dat de Kapauko's daar boven een begraafplaats hebben?”

„We willen niets met de Kapauko's te maken hebben, toean.”

„Hier brengen ze hun doden de bergen in. Bij ons zetten de bergmensen hun doden in de bomen,” zegt Lucas met een gekke grijns. De vier blijven een lange tijd ernstig zwijgen. Daarna fluisteren ze met elkaar.

We keren terug naar het copal-bos, waar we ons bivak opslaan. We zijn hier op ongeveer duizend meter hoogte en de avondwind is bijtend koud. Hier hebben we een vuur meer nodig dan beneden op de vlakte. Ik heb op onze tocht een grote kangoeroe geschoten en nu roosteren we haar vlees boven het vuur. Kleine, droge sagokoeken en een beetje zout is alles wat we erbij hebben. De ernst verdwijnt uit de ogen van de Papoea's naar mate hun magen worden gevuld en wanneer ze de gewone, oude melodie beginnen te neuriën, schijnen ze alle angstige en slechte gedachten, die overdag door hun hoofd zijn gegaan, vergeten te zijn. Maar ik vertel voor de zekerheid mijn vermoedens betreffende het ontstaan van de beenderhoop aan Barah en zeg hem, dat we op onze hoede moeten zijn.

Ik leg mijn geweer naast me als ik mij te slapen leg op mijn bed van rijs-hout slaap zo stevig onder het koninklijk gezang van de copal-bomen, dat eventuele moordenaars over me heen zouden kunnen lopen zonder mij wakker te maken.

KOORTS

's Morgens blijkt de wind te zijn gaan liggen. Zwaar en vochtig hangen nevels om ons heen. We kunnen niets zien. De toppen van de copal-bomen verdwijnen in het wollige, golvende wit. Stil en strak staan ze daar. Het vocht druipt zwaar van hun harde, glanzende bladeren en de nevels hebben hun zingend ruisen opgezogen. Het vuur brandt traag omdat het hout vochtig is, rillende ruggen krommen zich en verkilde

handen worden verlangend uitgestrekt naar de vlammen. Geen geluid dringt hier door van het ochtendgejubel der vogels in de dalen. Alleen een kleine eenzame mees tracht een gat te piepen in de dikke, natte stilte.

We hebben geen water hier boven. Dat betekent dus: geen ochtendkoffie, alleen een stuk geroosterd kangoeroevlees om het knorren van de magen mee te stillen.

Zoals de vier Zuidkust-Papoea's met sombere gezichten het vlees van de kangoeroebotten knagen met hun scherp geslepen tanden zien ze er werkelijk uit als volbloed kannibalen. Ik kan niet beletten, dat angstige gedachten weer in mij naar boven komen. Maar wanneer de wind na een poos de nevels verjaagt en ik bevel geef tot opbreken, maken ze geen bezwaren. Paulus steekt zelfs enkele grashalmen door het gat in zijn neus en wat veren in zijn haar om zijn verhoogde stemming aan te geven.

We bereiken weldra de grens van het copal-bos en nu loopt het pad weer verscheidene honderden meters naar beneden voordat het opnieuw omhoog voert langs een kam. Het is nu duidelijk, dat het leidt naar de verblijfplaats van de Kapauko's, want het ziet er steeds meer gebruikt uit en van alle kanten komen er kleine paden de hellingen af en sluiten aan op het pad. Volgens Paulus is het naar hun dorp toch nog een paar dagen lopen. Maar hij is er nog nooit geweest, dus erg goed weten kan hij het niet. Ik begin me wat bezwaard te voelen dat ik zo maar verder het land intrek. Het is mijn opdracht bos te zoeken en misschien copal, maar geen Kapauko's. Ik behoef er niet lang over te piekeren of ik zal omkeren of niet, want tegen de middag krijg ik plotseling een malaria-aanval, die mijn hele lichaam doet schokken. Nadat ik een tijd heb gelegen, kan ik met grote moeite in een ravijn afdalen waar water is en waar we ons bivak opslaan.

Nu begint het er werkelijk ernstig uit te zien. We hebben geen voedsel, behalve wat sagokoeken die hoogstens voldoende zijn voor een paar dagen. Het is drie, of in het gunstigste geval twee dagmarsen terug naar het kamp, waar we proviand en droge kleren hebben. Kinine heb ik gelukkig medegenomen, maar geen kleren om mijn natte boeltje mee te verwisselen en niets anders om op te liggen dan wat we kunnen vinden in de rimboe, waar alles nu weer drijfnaat is. Maar het voedsel is het ergst. Barah kan niet omgaan met mijn geweer en de Papoea's hebben geen pijlen en bogen bij zich. Ik weet ook niet hoe lang de

aanval zal duren en of het een aanval van de goedaardige malaria is, die in dit land heerst, of een van mijn oude, gemene Borneo-malaria die weer de kop heeft opgestoken.

De Papoea's trachten tevergeefs vis te vangen in de beek. Wat vruchten, die ze alleen zelf kunnen eten, is alles wat ze hier vinden. Tegen de avond neemt de koorts af en dan komt juist Pati berichten, dat er drie vette kroonduiven op honderd meter van ons af aan de beek zitten. Het gelukt me daar heen te komen en twee van de grote vogels te doden. Ze zijn zo groot als korhoenders, zodat we nu tenminste iets hebben om onze lege magen mee te vullen. Zelf kan ik natuurlijk niets eten, wat voor de Papoea's een teken is dat ik bijna dood ben. Een Papoea kan nooit zo ziek worden of hij kan nog wel eten. Als hij zover niet komt, is hij al dood.

Barah maakt zich nog meer ongerust dan ik. Hij weet wat het betekent met malaria in de natte rimboe te liggen. Hij heeft meer dan één man zien vallen in Borneo's wildernis, wanneer de weg naar een droog bed en behoorlijk voedsel te lang was. Hij stelt voor een draagbaar te laten maken en mij terug te dragen. Maar dat zou een hopeloze onderneming zijn. Het terrein is te moeilijk. Te veel rotsen en kloven en ravijnen met beken, die moeten worden doorwaad. Ook als ik een dergelijk transport zou kunnen verdragen, zouden de dragers er nog niet toe in staat zijn.

Een behoorlijk dak laat Barah in elk geval boven mijn slaappleats bouwen. De Papoea's lijken tevreden met het bestaan. Ze hebben zo juist de kroonduiven opgegeten en zitten nu zachtjes om het vuur te zingen. Ik besluit hen morgenochtend vroeg naar het kamp terug te laten gaan en daar twee dagen te laten wachten. Ben ik binnen die tijd nog niet aangekomen, dan moeten ze met meer mannen mij hier komen halen. Op die manier is het risico, dat we hier zonder eten blijven zitten, niet al te groot. Zelf kan ik toch niets naar binnen krijgen en Barah en Idjan kunnen zich wel een paar dagen redden met de rest van onze sagokoeken.

Ik geef Barah bevel de Papoea's te waarschuwen en er voor te zorgen dat ze voldoende sagokoeken voor hem en Idjan achterlaten.

Even later komt Barah terug en gaat naast me op zijn hurken zitten. Ik lig op een hoop takken, die ik afschuwelijk hard en knobbelig vind, nu ik ziek ben. Ik kijk Barah aan. Hij kijkt zorgelijk en tegelijk blij.

„De Papoea's willen niet,” zegt hij. „Ze willen toean niet in de steek

laten, nu toean ziek is. Ze zeggen dat ze altijd in de rimboe genoeg voor zichzelf te eten kunnen vinden en dat ze toean terug willen dragen, als toean het hen wil laten proberen."

Paulus en Pati komen schuw naar me toe en hurken neer naast Barah.

„We willen toean niet achterlaten. We hebben gewonden veel verder gedragen. Morgen dragen we toean terug."

Ik word zo blij, dat ik mijn koorts haast vergeet. Die wilden, die ik ervan verdacht dat ze me wilden vermoorden, zijn me werkelijk trouw! Ze hebben de juiste geest van kameraadschap. Kameraadschap in de wildernis! Wat doet het er toe of ze hoopjes beenderen opbouwen in de wildernis. Ze zullen hun redenen wel gehad hebben, wil ik hopen.

Die nacht neemt de koorts af.

Terwijl 's morgens een licht suizen door de natte nevelige rimboe van het gebergte gaat, begeven we ons op weg. Ik voel me zwak en vermoeid, maar ik wil zo ver mogelijk lopen voordat de koorts weer mijn bloed doet branden en koortsrillingen door mijn lichaam stuurt.

De dag belooft heerlijk te worden. De hemel is helder en de morgenster is nog niet gedoofd als we bij een bocht van de beek, die we volgen, uitzicht krijgen. De kruinen van de bergreuzen glanzend al in het licht van de eerste zonnestralen en hun nevelsluiers gloeien. Maar de dalen liggen donker en het water van de beek voelt nog nachtwarm in de ochtendkoelte. Zoals de zwarte Papoea's zich voorthaasten over de stenen langs de oever gelijken ze op zwarte schimmen, die meer behoren bij de vluchtende nacht dan bij de zon van een stralende dag. Maar hun stemming is geheel evenredig aan de zonedag en het vogelgezang. Pius heeft het vleugelbeen van de kroonduif van gisteren, schoon gekloven en wit, door het gat in zijn neus gestoken en heeft haar paarlmoerglanzende kroon in zijn vuile hardos geprikt. Paulus heeft de staartveren van de duif van twee kanten door zijn neusgat gestoken en elke vogel, die zijn snavel opent, krijgt van hem een vrolijk antwoord.

We volgen de beek zoveel mogelijk, aangezien het gemakkelijker is over de stenen aan de oever te springen, dan te klimmen over de met rimboe overdekte heuvels. Alleen wanneer de beek zich zo nu en dan een weg heeft gebaand door een zware kalksteen-formatie en een kloof met loodrechte wanden heeft gevormd, moeten we het bos door.

Mijn benen voelen wonderlijk licht, maar ongelooflijk zwak. Ik loop

als in een roes en heb de indruk dat alles onwezenlijk is. Ik hoor niet langer het zingen van de moesson of alle zwakkere geluiden van het oerwoud, maar alleen het geraas van het bloed in mijn oren door alle kinine, die ik heb geslikt. Ik heb de gewaarwording dat naarmate mijn lichaam zwakker wordt, mijn hersens scherper werken. Ik heb het gevoel intuïtief veel wonderlijke dingen te begrijpen.

Een kangoeroe, die vlak voor mij langs springt, schiet ik niet omdat ik me verbeeld te weten, dat ze jongen heeft. Ik zie een kraaghagedis zitten en mij met glanzende ogen en een opgezette kraag aanstaren: een kleine uitgave in zakformaat van de reuzenhagedissen uit de oertijd. Vandaag ziet hij er helemaal niet kwaadaardig uit. Ik verbeeld me, dat hij zich alleen maar mooi wil maken, maar als ik te dichtbij kom, sist hij razend en vlucht op hoge poten, twijgjes en dorre blaren opwerpend als een kleine wervelwind die door het bos gaat. Pius schreeuwt wild van angst. Hij heeft dezelfde nerveuse angst voor slangen en hagedissen als een aap. Een gewone kleine boshagedis, die zijn weg kruist, doet hem gillend trillen over zijn hele lichaam. Barah heeft hem een nieuwe naam gegeven: Pius-takoet-oelar oftewel Pius de slangenvrezer.

Ik loop niet snel, maar het bloed ruist zo wild door mijn aderen dat ik het gevoel heb dat al het andere stil en rustig is. Ik begin mij af te vragen wat er zou gebeuren als ik plotseling weer in elkaar zak. Zullen de Papoea's mij werkelijk verder kunnen dragen? Zullen we gedwongen worden ons bivak op te slaan zonder voedsel? Waarom heb ik die kangoeroe toch niet geschoten? Dan hadden we tenminste te eten gehad. En heel gauw zal de Oostmoesson weer draaien en ons met regen en vallende bomen overstelpen.

Ik ga even zitten en laat het bloed tot kalmte komen -- alle angstige gedachten verdwijnen. Ik verheug me opeens waanzinnig over een gele paradijsvogel, die in een boom met zijn gulden pracht zit te pronken. Daar geurt een bloeiende orchidee en de vogels zingen het lied van de levensvreugde. Het is zo rustig voor de door koorts vermoeide ogen hier onder dit groene jungledak. Het licht vloeit teer en dromerig door de donkere zalen, maar waar het ravijn van de beek het bladerdak openscheurt, schiet het in blauw-witte, vonkende vlammen naar de hemel. De uren verlopen en de dag nijgt ten einde. Als de beekbedding al in avondschatuw ligt, hebben we het punt bereikt waar de Taporme samen vloeit met de Arja, een zijrivier van de Oemar. Nog maar één korte dagmars scheidt ons nu van het kamp.

Ik ben volkomen uitgeput en zak neer aan de oever, op de stenen die nog warm zijn van de zon. In een mist zie ik Barah en de Papoea's rondlopen om vuur te maken en de slaappleaatsen in gereedheid te brengen. Zodra ik het vuur zie branden, spijt het mij weer, dat ik die kangoeroe niet heb geschoten. Wat moeten we nu met vuur! We hebben niets om in de vlammen te roosteren. Niet omdat ik iets wil eten, maar een Papoea haat een lege maag het ergst van alles.

Wanneer Barah, die iets beneden in de beek gewassen heeft, naar boven komt en twee kroonduiven aan het spit steekt, dat Paulus boven het vuur moet ronddraaien, geloof ik dat ik koortshallucinaties heb.

Voorzichtig informeer ik bij Barah:

„Wat doen jullie daar aan het vuur?”

„De kroonduiven braden natuurlijk! Ik heb de levers voor toean bewaard. Ik zal ze straks boven de gloed roosteren, als toean wil proberen ze te eten.”

„Maar hoe kom je aan die duiven?”

„???”

„Hadden we nog iets over van gisteren?”

„Maar toean heeft een paar uur geleden toch twee duiven geschoten! Natuurlijk zou het beter zijn ze tot morgen te laten hangen, maar de Papoea's hebben honger en zouden ze ook wel levend willen verslinden.”

„Heb ik duiven geschoten vandaag?”

Barah kijkt me verwonderd en een beetje verschrikt aan.

„Ik heb toean nog nooit zo knap zien schieten. Ze vlogen op uit de struiken voor ons. Ik zag ze nauwelijks. Toean's geweer knalde en de duiven vielen morsdood meer. Dat heeft toean toch niet vergeten?”

Ja zeker heb ik dat vergeten! Ik herinner me niets meer van de tocht van deze middag. Maar dat de duiven geen producten van mijn verbeelding zijn is te horen aan het gezang van de Papoea's.

DE OXYGLOSSI

Gisteravond kwamen we terug bij Mairissa, Amat en Lasson met hun mannen. Ik heb geen malaria-aanval meer gekregen, maar ik voel me zwak en ellendig.

De stemming in het kamp lijkt niet al te best. Mairissa beweert dat hij

malaria heeft en hij heeft maar halve dagen gewerkt. Daarom heeft Amat des te harder moeten werken om toch alle taxatiebanen klaar te krijgen, die ik voor hen had begroot. En omdat Amat niet veel geloof hecht aan de malaria van Mairissa, is hij kwaad.

Lasson is maar een schim van zijn gewone, gelijkmatige, van verzamelerswoede bezeten persoonlijkheid. Manis is hem ontnomen en naar de kust gestuurd omdat hij zo ziek was. En zonder Manis is het leven voor Lasson te zwaar.

„We zijn nog nooit gescheiden! Niet één dag in al meer dan twintig jaar,” snikt Lasson.

Lasson en Manis hebben altijd hun eigen kleine huishouding gevoerd. En het was Manis die hun rijst kookte en de bijgerechten klaar maakte op hun eigen Soendanese manier. Maar wanneer ze 's avonds thuis kwamen, was het altijd Lasson die theewater opzette en twee grote kommen thee klaar maakte.

„'nis! 'nis! Kom eerst even drinken!” klonk Lasson's stereotiepe lokroep wanneer de kommen waren volgeschonken.

En even stereotiep en steevast antwoordde Manis, die altijd bezig was met de vangst van de dag te sorteren en nog niet klaar was om thee te drinken:

„Dadelijk 'son, dadelijk 'son!”

En dan dronk Lasson zijn thee alleen en Manis dronk het een half uur later wanneer ze koud was geworden en vol muggen en mieren zat.

Wanneer dan Manis de avondrijst had gekookt en dampend warm op de twee blikken borden had opgedaan, ontspon zich regelmatig het volgende diepzinnige gesprek:

„'son, 'son! Kom eten!”

„Dadelijk 'nis, Dadelijk 'nis!”

En Lasson ging rustig door met het sorteren van zijn insecten. Het kon wel eens twee of drie uren duren, voordat hij vond dat hij tijd had om zijn rijst naar binnen te werken.

De woorden-wisseling en de volgorde van eten waren hun vaste gewoonte geworden en als Lasson dadelijk naar zijn rijstbord was gekomen als Manis riep, zou Manis hem zeker voor niet wijs hebben gehouden.

Nu had Lasson dus moeten eten met Amat en dat had hij blijkbaar een grote ramp gevonden. Amat was niet zo precies met eten, hij at wat

een Papoea onder zijn toezicht voor het hele kamp kookte. Lasson zei nooit iets, maar Amat beweert dat hij duidelijk kon zien hoe Lasson leed.

„Ik geloof, dat hij een klein beetje gek is, toean,” vertrouwt Amat me nu fluisterend toe, met een schuin oog naar de kleine Lasson, die bezig is vlinders in enveloppen te pakken.

„Hij wilde absoluut theewater voor ons koken, elke middag, en ondertussen praatte hij hardop in een soort taal die ik niet begrijp. Als de thee was ingeschonken, riep hij herhaaldelijk: 'nis, 'nis, 'nis, kom eerst even drinken! En wanneer ik dan kwam, een beetje bang en een beetje voorzichtig, en als hij dan mij zag in plaats van Manis, keek hij zo verontwaardigd en kwaad, dat ik de kom nauwelijks durfde aanraken. Maar zeggen doet hij niets!”

Als Lasson nu maar met een half woord had te kennen gegeven, dat hij het zo moeilijk vond van Manis gescheiden te worden, dan zou ik hem natuurlijk met zijn vriend naar de kust hebben laten gaan. Hij had daar ook kunnen verzamelen. Maar het is kenmerkend voor Lasson en voor zijn hele ras, dat ze de bevelen van blanken gehoorzamen, hoe moeilijk het hun ook valt, en dat ze zelden met een woord verraden wat ze er zelf van vinden als men het hun niet regelrecht vraagt.

Ze hebben hier in het kamp ook onder het water te lijden gehad. En dat heeft er niet toe bijgedragen de stemming op peil te houden. De Papoea's hebben een eind stroomopwaarts een paar grote krokodillen gedood en hun kadavers liggen nu aan de oever te rotten. Voor de Papoea's betekent dat natuurlijk niets, maar mijn orang-soerabaja vinden dat ze het water van de rivier niet langer kunnen gebruiken om te koken en te drinken. Ze hebben daarom een plas opgezocht met helder water – voor zover mogelijk – een eind de rimboe in en daar halen ze nu wat ze voor de voedselbereiding en de thee nodig hebben. Ik tracht hen te overtuigen, dat het van geen belang is voor de kwaliteit van het water, dat de krokodillen daar een paar kilometer hogerop liggen te rotten. Maar ze willen me niet geloven. Ze moeten hun water uit het bos hebben.

Mijn mededeling dat we morgen stroomafwaarts zullen gaan en binnen een paar dagen weer aan de kust zullen zijn, geeft Lasson nieuwe levensmoed en verhoogt de stemming in het kamp.

De volgende morgen gaan we pas laat weg. Het is al acht uur voordat we opbreken.

„Lasson is verdwenen, toean,” komt Amat berichten. „Hij is al meer dan een uur geleden water gaan halen en nog niet terug.”

„Stuur hem wat Papoea's achterna. Misschien is hij verdwaald.”

Een half uur verloopt en bijna alle barang is in de boten geladen. De Papoea's hebben hun rijst gegeten en zijn alleen maar blij dat ze zo lang mogen wachten. Het vuur is nog niet uit en Mairissa doet er zelfs nog hout op.

„Waarom doof je het vuur niet?”

„We hebben nog geen ochtendkoffie gehad. Niemand van de orang-soerabaja. Alleen de Papoea's hebben gegeten. Lasson zou water voor ons halen, maar hij is nog niet terug.”

We wachten.

Er gaat misschien nog een half uur voorbij en dan, eindelijk, komen de Papoea's met Lasson terug. Nog nooit heb ik iets zo naakts gezien als de modderige, angstig kijkende Lasson met gescheurde kleren, tussen de beide lachende Papoea's in.

Lasson heeft zich op weg begeven in niets anders dan een korte broek en een hemd. Zijn gewone jungle-kledij bestaat uit een oud khaki-uniform met stevige schoenen en twee paren beenwindsels. Geen vierkante centimeter huid is op die manier onbedekt, behalve zijn gezicht en handen.

Nu is het hemd volkomen aan flarden gescheurd en van de broek is nog maar één pijp over. Omdat Lasson anders zo stevig ingepakt zit, is de huid van zijn lichaam volkomen wit. Tegen deze fijne, blanke huid steken nu zijn bruinverbrande kop met borstelharen en het vuil op zijn lichaam merkwaardig sterk af, waardoor hij er naakter uitziet dan de meest onbeklede kannibaal.

Hij is verdwaald geraakt. Hij zag een of ander dier en heeft het spoor verlaten dat van de plas naar het kamp leidde. Het beest heeft hij natuurlijk te pakken gekregen, maar het spoor kon hij niet terugvinden. Toen de Papoea's hem eindelijk vonden, twijfelde hij al of hij ooit nog de weg terug zou vinden. Maar de rijstketel vol water had hij trouw meegesleept. Die neemt Amat hem nu uit zijn vermoeide, bevende hand.

„Die vervloekte dierenvangery! Nu hebben we de hele morgen zonder koffie gezeten,” moppert Amat.

Maar dan wordt Lasson kwaad.

„Ik verdwaal toch niet met opzet? Denkt Amat dat ik mijn hemd

scheur voor mijn plezier? Denkt Amat dat ik naakt in de rimboe loop, opdat hij op zijn koffie mag wachten? Hoe komt Amat er bij? En die koffie! Waarom is hij niet zelf water gaan halen?"

Amat zwijgt, verbaasd dat Lasson zo veel kan zeggen. Dat heeft hij nog nooit gehoord. Hij loopt met de ketel naar het vuur en wil juist het deksel eraf nemen om het water te verdelen, als Lasson hem met een schreeuw van angst achterna vliegt, de ketel pakt en het deksel er stijf op vast klemt.

„Wacht! Wacht! Die ellendige haast! Er zijn drie Oxyglossi in de ketel.”

Amat staart alleen maar. Het is duidelijk dat hij denkt dat Lasson volkomen gek is geworden. Ook ik begin me af te vragen of Lasson niet een tik heeft gekregen tijdens zijn dwaalpartij door de rimboe.

„Raak de ketel niet aan,” waarschuwt Lasson met een trillende stem en hij rent de oever af naar de boot, waar zijn spulletjes al zijn ingeladen. Hij zoekt er net zo lang tussen tot hij een fles met alcohol heeft gevonden. Dan vliegt hij weer naar de ketel. Alles aan zijn zwarte kop staat overeind, haar, baard en oren, en zijn hoofd zelf ziet er uit alsof het niet behoort bij het vuile, bleke lichaam.

Hij licht behoedzaam het deksel op en uit de geheimzinnige ketel schiet een pad, die hij op de vlucht gemakkelijk vangt. Het deksel gaat er weer op en de pad in de fles. Twee keer wordt deze manoeuvre met geroutineerde hand herhaald en nog twee padden verdwijnen in de fles met alcohol. Lasson kijkt opgelucht en geeft de ketel dan aan de wachtende, verbijsterde Amat. Mairissa, Barah, Aet en ik moeten zo lachen, dat we nauwelijks op onze benen kunnen blijven staan.

„Moeten we *dit* water voor koffie gebruiken? Bij alles wat in de hel is, denkt Lasson dat wij een stel vervloekte paddenpoep-vreters zijn? Het verbaast me niet, dat de Papoea's hem wormenvreter noemen!” Amat is wit van drift.

„Hindert het iets dat er padden in het water zijn geweest? Gelooft Amat dat er hier water is waar geen padden in zijn geweest! En denkt hij dat padden viezer zijn dan vissen? En het rivierwater dan? Dat is vol vissen, brulkickers en krokodillen...”

Amat praat niet verder, maar schenkt het water kort en goed uit boven het vuur. Hij weigert paddenwater te drinken.

We gaan naar de boten en begeven ons op weg. Zonder ochtendkoffie, maar met padden.

PRACTISCHE TAALLES

Vandaag moeten de laatste taxatie-banen in het dal van de Oemar worden uitgezet. We zijn weer op terugweg naar de kust en zijn met alles klaar behalve met een klein gebied op de grens van het mangrove-moeras. Om op tijd gereed te komen, ga ik zelf mee om banen uit te zetten. Ik heb een stel Papoea's uit Oemar als helpers. Ze hebben zich gisteren bij ons gevoegd, toen ze op weg waren van de sagobossen naar huis. Ze hebben natuurlijk geen begrip van het werk, maar hoe dan ook, we klaren het om kilometer na kilometer opgemeten en getaxeerd te krijgen. Het terrein bestaat uit zoetwatermoeras met geweldige steke-lige Pandanstruiken en bomen met steun-, plank- en steltwortels. Hier en daar is een poel met sagopalmen en er zijn kleine beekjes met bruin-zwart water. Het stinkt constant naar modder en rottende planten en soms komen er de scherpe geuren van wilde varkens of zwetende Papoea's tussen door. Maar een enkele keer bereikt mij een lucht van bloemenweiden, wanneer wij bloeiende bomen of lianen passeren. Mijn Papoea's zijn blijven staan bij een twintig meter brede beek, die er modderig en diep uitziet, met bijna stilstaand water. Ze staan op het water te wijzen als ik bij hen kom.

„Vooruit! Schiet op! Jullie kunt toch wel zwemmen? Zo'n klein beekje is toch niets voor jullie?”

Ze kijken me half verlegen, half verbaasd aan.

„Imoko, toean!”

Ze kennen geen Maleis en ik ken hun taal niet voldoende om te weten wat „imoko” betekent. Misschien betekent het „diep”, denk ik.

„Vooruit! Wat geeft het of het diep is? Spring er in!”

Om hen te laten zien wat ik bedoel en tevens te tonen hoe kordaat ik zelf ben, bind ik mijn taxatieboek en kompas als gewoonlijk met een riem om mijn hoofd en spring in het water. Een paar verschrikte uitroepen:

„Imoko! Imoko!”

Maar ik kijk niet eens om. Een paar krachtige zwemslagen brengen mij tot bijna aan de overkant. Dan, wild van angst:

„Imoko! Imoko!”

In dat geschreeuw kan niemand zich vergissen. Het betekent gevaar. Hevig, dodelijk gevaar. Ik kijk om met een nerveuse hoofdbeweging. Hun afschuwelijk geschreeuw heeft mij al angst aangejaagd en ik voel hoe

ik begin te bibberen over mijn gehele lichaam. Ik weet niet waar het om gaat en vanwaar het gevaar komt. Ik kan niets zien. Ik probeer vaste voet te krijgen, maar het water is nog te diep. Nog enkele waanzinnige slagen brengen mij tot onder de overhangende bomen van de tegenovergestelde oever.

Dan weer dat wilde, angstige: „Imoko! Imoko!”

En nu zie ik hoe het water achter mij kringelt en golft als wanneer een groot dier zich dicht onder de oppervlakte voortbeweegt.

Nu weet ik en voel ik wat „imoko” betekent: krokodil.

Een verstikkend angstgevoel maakt zich van mij meester. Ik ben al half verlamd. Mijn armen en benen slaan wanhopig door het water, maar ik kan mijn ogen niet afhouden van datgene wat onder het water op mij afkomt. Moet dit het eind zijn?

Bliksemsnel schieten mij alle listen door het hoofd die je moet gebruiken als je wordt gegrepen door een krokodil. Haal zoveel mogelijk lucht, voordat je onder water wordt getrokken. Houd je helemaal kalm. Zoek systematisch met je vingers naar de ogen van de krokodil, zet daar je duimen in en druk. De krokodil laat los en je hoeft maar aan land te zwemmen. Hoe eenvoudig! Als je tenminste niet wild en waanzinnig van schrik wordt en het eerste ogenblik al je longen vol water haalt.

Een tak hangt boven het water op slechts een halve meter hoogte. Dat redt mij. Ik klim er niet op, daar is geen tijd voor en dat zou mij ook niet buiten het bereik van de staart van de krokodil brengen. Ik pak hem alleen beet met beide handen en gooi mezelf met een geweldige zwaai naar voren, juist als de enorme scherp-getande kaken achter mij op elkaar klappen en mijn voeten op enkele centimeters afstand missen. Het duurt even voordat de krokodil opnieuw een aanval doet, maar dan ben ik al op de oever en buiten het bereik van zijn heftige aanval.

De Papoea's gillen en schreeuwen en lachen. Ik sta te trillen op mijn benen. Ik kan minutenlang niets zeggen. Dan maken de Papoea's mij met tekens duidelijk dat ze een eind stroomopwaarts willen gaan en een geschikter plaats willen zoeken om over te steken.

Na een poos zijn ze weer bij me. Nu gooien we grote stukken hout in het water om te zien of we de krokodil kunnen opschrikken. Hij ligt vlak tegen de oever op de loer en schiet heftig uit elke keer dat we een stuk hout in het water slingeren. Een honger en een felheid, die bijna niet te geloven zijn!

DE ZUIDKUST

Ik heb geen wapens bij me, die heb ik nooit wanneer ik zelf taxeer. En mijn Papoea's hebben geen speren bij zich. Ze verzekeren met duidelijke gebaren, dat als ze hun speren maar hadden gehad, die dwaze imoko weldra voor de laatste maal een aanval zou hebben gedaan.

Dan gaat het werk weer verder: span-en-zet-vast..... vast!

Maar ik heb geleerd hoe een krokodil heet in het dialect van het Oemar-dal.

KANNIBALENFEEST

Twee hele weken zijn ze al bezig samen te komen in Peronggo, het dorp aan de mond van de rivier met het witte zand onder de casuarinabomen.

Het oerwoud schijnt steeds maar meer zwarte mensen uit te spuwen op het witte zeestrand. Ze komen van de sago-moerassen in boten beladen met sago-meel. Ze komen van de mangrove-moerassen en vloedbossen met mossels, krabben, slangen en paalwormen. Ze komen van de paden der jachtgebieden en uit de copalbossen van het gebergte. Hun gezichten zijn beschilderd met kalk, vet en roet. In hun kroeshaar dragen ze veren en in hun neuzen wilde zwijne-tanden of de gespleten snavels van neushoornvogels. De vrouwen hebben grasschortjes en slingerende borsten boven hun door sago of zwangerschap bolle buiken. Het ruikt naar bedorven sago, naar half verrot vlees en Papoea's.

Dit is het voorspel van het hoogtepunt van het feest waarover de trommels mompelen en prevelen ter begeleiding van het gezang, dat daalt en stijgt met het rythme van de dreunende zee in de duisternis van de nachten.

Nu branden de vuren en de vrouwen dansen.

De lucht van geschroeid vlees en gezengde veren vermengt zich met de uitwasemingen van zwetende Papoea's. Het is de buit uit het bos die boven het vuur wordt geroosterd, voordat het verdwijnt in gulzige monden. Alle levende buit wordt gespaard tot het hoogtepunt van het feest. Maar dat duurt nog een paar weken. Ze zijn anders al een maand aan de gang. In het begin heel rustig, maar naarmate de tijd verstrijkt met een groter aantal deelnemers, meer opwinding en voortdurend meer eten.

Ik ben juist van Oemar gekomen en blijf met mijn mensen een paar dagen in Peronggo om in de omgeving mangrovebos te taxeren.

Maar we kunnen niet nog een paar weken wachten om het hoogtepunt van het feest bij te wonen. We begeven ons weer het land in, stroomopwaarts langs de Peronggo naar de rimboe van het gebergte. Het oerwoud heeft zich behangen met bloeiende gele Leguminosae in het rivierdal, dat ruikt naar een Zweedse klaverwei.

De helft van mijn roeiers behoort thuis in Peronggo en ze vinden het niet prettig het dorp juist nu te verlaten, maar ze troosten zich met mijn belofte, dat we over tien dagen terug zullen zijn. Nu begroeten ze hun krijgshaftig beschildeerde stamgenoten in ons tegemoet varende boten met een schallende roep:

„We gaan naar de bergen!”

De mannen in de andere boten staan op en antwoorden met woeste kreten en iets wild vragends in hun blik.

„Ze denken dat wij Kapauko's gaan jagen,” zegt Taha.

„Kapauko's?”

„Voor het feest!”

Taha vertelt dat dit het jaarlijks weerkerende neusdoorborings-feest is. Het duurt een paar maanden. En wanneer de opwinding haar hoogtepunt bereikt, worden de gevangen Kapauko's gedood en opgegeten, en de neustussenschotten doorboord van de jongens, die tot man zijn gerijpt en dit nu hebben bewezen door deel te nemen aan de mensenjacht.

„Maar tegenwoordig durven ze geen Kapauko's meer te jagen. Dat hebben ze tien jaar geleden voor het laatst gedaan. Ze vangen nu wilde zwijnen in plaats van mensen,” zegt Taha met iets van minachting in zijn stem.

Pati, die heeft verstaan wat Taha zei, kijkt hem donker en kwaad aan.

„Wij gehoorzamen de Orang-soerabaja. We doden geen Kapauko's meer, maar daarom zijn we nog niet bang voor hen!” Pati spuwt verachtelijk over de rand van de boot. „En varkensvlees smaakt bijna net zo goed... al ik heb nog nooit mensenvlees gegeten,” voegt hij er ge-loofwaardig achteraan.

Pati is pas twintig jaar oud en hij heeft nog geen gat in zijn neus.

„Ik wil geen gat hebben,” zegt hij. „Ik wil zijn zoals de orang-soerabaja. Geen gat in mijn neus. Geen menseneten en geen ratten. Kleren hebben en glad haar krijgen!”

Het heeft juist een hele opstand in het dorp gegeven dat Pati ook dit jaar geweigerd heeft zijn neus te laten doorboren. Als Pati nu terug

komt op het hoogtepunt van het feest, is het mogelijk dat de ouderen hem met geweld van dit teken van mannelijkheid zullen voorzien. Zijn vader, een krachtige oude krijger, die er uitziet als een werkelijke kannibaal, schaamt zich voor zijn zoon die rond loopt met de neus van een jong meisje. Het is de nieuwe tijd, waardoor Pati grillen in zijn hoofd heeft gekregen en waardoor hij zich verbeeldt dat hij kan worden zoals een van het heersende ras, als een orang-soerabaja.

Wanneer vijf nachten onze bivakvuren hebben gebrand en wij het zesde ontsteken aan de voet van de hoge bergen, horen we de jachtkreet van de Kapauko's van de heuvels in het Noorden. De volgende dag vinden we resten van het vuur, maar zelf houden zij zich schuil.

„Ze hebben gehoord van het neusdoorborings-feest in Peronggo en ze denken, dat we op hen komen jagen,” grinnikt Taha vermaakt.

„Ze hebben ergens een hinderlaag voor ons gelegd,” zegt Hasan, die er bij was toen de bergmensen in Motori ons een poets wilden bakken.

„Als ze toean hadden gezien, zouden ze direct bij ons gekomen zijn. Ze kennen de zendeling en houden van rode mannen,” zegt Paulus.

Nog een paar bivakvuren branden in de koele berglucht en dan gaat het weer stroomafwaarts.

Vannacht slapen we in een rimboe, waar we ons thuis voelen: de wildernis van het vloedbos met zijn wemelend leven en extatisch rumoer. Zwak als een ver orgel horen we de geweldige stem van de branding der zee.

Nu stijgt het gezang wild en rauw uit de kelen van mijn opgewonden roeiers, hun paddels trommelen tegen de bootkant en het water schuimt wit om de scherpe boeg als we het dorp naderen.

Er heerst een gespannen stemming in Peronggo, die ons aansteekt zodra we voet aan wal zetten. Mijn mannen beginnen ons bivak op te slaan, maar ik loop wat rond om te zien wat er aan de hand is.

De hitte van de middag staat te trillen boven het dorp. Boven het witte strand, binnen de zoom van sierlijke casuarina's, hangt een dichte, zilte nevel, die de zonnehitte schijnt te binden en te concentreren. De nevel is afkomstig van het witspattende schuim van de woeste branding. De wind is heel zwak. De Oost-moesson trekt zich terug na de Oceaan in reuzendeining te hebben gewiegd en de branding huizenhoog te hebben opgezweept.

Langs de oever aan de monding van de rivier zie ik overal groepen

vrouwen en half volwassen kinderen. Geen strijdbare mannen. Een oude, halfdwaze man loopt met mij mee, maar we verstaan elkaar niet. Hij lacht en wijst op de groepjes langs de oever, waar de vrouwen van het dorp liggen en zitten, uitgedost in rokjes van schors of gras en grof gesierd met fris loof. Een gedeelte van hen ligt als halfdood van uitputting, nat van het zweet in wonderlijke houdingen. Enkele oeroude heksen liggen met haar gezichten op het zand en haar blote billen omhoog. Ze mummelen wild met tandeloze monden. Het klinkt alsof ze bezweringen uitspreken. Niemand schijnt mij op te merken. Ik, die anders met mijn schrikaanjagend camera-oog vlug een opstand pleeg te verwekken.

Enkele jongere vrouwen kijken mij haastig en schuw aan, maar ze schijnen zich dadelijk te herinneren, dat ze iets anders te doen hebben. Met starende ogen mompelen ze lange formules, ze werpen zich met haar gezicht op het zand en liggen dan gesteund op knieën en ellebogen. Het zweet parelt op haar naakte ruggen. Tegen het witte zand zien ze er nog zwarter uit dan anders.

Een paar oude mannen slaan eindeloos monotoon op hun trommels en staren met strakke, duistere blikken naar de rivier. Soms staan de vrouwen op en turen stroomopwaarts. Ze praten niet, en een steeds groter aantal begint bezweringen te prevelen met onwezenlijk starende ogen. Een oud wijf met grovere trekken dan de wreedste krijger en met lege borsten tot ver op haar buik slingerend, staat op en zwaait als dronken met haar armen. Ze heeft haar grasschort getooid met rode lapjes stof en ze draagt een krans van struisvogelveren om de hals. Als ze weer gierend op het zand valt, stemmen alle anderen met haar gegil in. Ze schijnt een soort aanvoerster te zijn.

Ik tracht enkele vrouwen in hun eigen taal aan te spreken. Maar niemand antwoordt me, niemand hoort me. Wat is er met hen? Zijn ze bezig krankzinnig te worden? En wat voor duistere demonen zijn ze aan het bezweren?

De branding dreunt en met klappende wiekslagen vliegen de meeuwen boven de zwarte gestalten op het strand. Een paar fregatvogels hangen op stijve vleugels in de wind, als zwarte schimmen tegen de grijsblauwe hemel.

„Wadjeeee...” snerpt plotseling een helse schreeuw door de geladen lucht.

„Wadjee, wadjee, wadjeeee.....” antwoorden honderden stemmen

in een waanzinnig koor. Allen vliegen op en beginnen te springen en met de benen te schoppen.

„Wadjeeee, wadjeeee, wadjeeeeeeeee.....” De oude aanvoerster staat als een opgewonden gek stroomopwaarts te wijzen.

Ze wiegen op een idiote, bespottelijke manier met hun achterste. Ze krabben als kippen met hun grote voeten in het zand. Ze zwaaien met haar armen en magere benen in een hakkelig rythme, terwijl hun achtersten wippen en draaien. Hun ellebogen houden ze op schouderhoogte. Geen glimlach, geen verstandig woord, ze zijn bezeten. Wilde, duistere blikken, onzinnige bewegingen. De dikke lucht trilt van het woeste geschreeuw. Het ruikt dierlijk naar zwetende Papoea's.

„Wadjeeee, wadjeeee, wadjeeeeeeeee.....” De trommels voeren het rythme op. De waanzin stijgt, wilder en wilder roert zich de krankzinnige troep. Ze bewegen zich naar de oever, springend, waggelend, wiegend en krabbend. Het zand wordt opgewoeld door hun brede voeten. Kleine kinderen rollen gillend van angst in het zand. De half volwassen kinderen stemmen in met het behekste koor. Niemand ziet of hoort iets anders dan *iets* dat die river afkomt. Ik denk dat het de aangeropen demon is, die ze verwachtten, totdat ik een boot zie die met minstens vijftien krijgers de laatste bocht omzwenkt.

„Wadjeeeee, wadjeeeee, wadjeeeeeeeee.....” klinkt het gekrijs van de vrouwen. Ten antwoord komt een uitdagende strijdkreet van de mannen in de boot. Hard en woest gaat het roepen over in een schallend gezang. De vrouwen worden volkomen wild. Ze werpen zich brullend, gierend, gillend op het zand. Ze wentelen zich door de modder van de rivier. Ze smeren slijk en zand op haar gezicht en haren. Ze rennen het water in en steeds maar:

„Wadjeeeee, wadjeeeee, wadjeeeeeeeee.....”

Woest davert het gezang van de krijgers en wild slaan de paddels in het water. De lange boot wordt haast uit het water opgetild bij iedere maatvaste pagaaïslag van de in de boot staande mannen. Nu vliegen de vrouwen hen tegemoet. Ze klampen zich vast aan de boorden van de voortglijdende boot. Ze werpen zich onder de kiel en laten die over haar naakte lijven schuren. Hun ogen branden afschuwelijk en hun monden grijnzen dierlijk in zwarte, onmenselijke vreugde. Ze trekken de mannen in het water en omhelzen ze. Oude, afgrijpselijke wijven werpen zich om de hals van stoere krijgers en likken hen in het gezicht.

„Wadjeeeee, wadjeeeee, wadjeeeeeeeee.....”

Daar zie ik Mokamo staan, die met me mee is geweest langs de rivier de Oemar. Zwart, met verwilderde en donkere ogen staat hij daar terwijl een oude, waanzinnige heks het bloed likt uit een lange open wond op zijn dijbeen.

„Mokamo! Waar kom je vandaan? Waarom zijn alle vrouwen gek?”
 „We hebben wilde zwijnen gevangen. De vrouwen denken dat het Kapauko's zijn. Een varken heeft mij in mijn been gebeten. De vrouwen zijn gek!”

De boot wordt gepakt door sterke handen en onder oorverdovend gillen op een draf over het zand gedragen. Tot hoog op het strand waar het getij haar niet kan bereiken.

Er liggen vier gebonden levende zwijnen in de boot, met een dood zwijn en een paar gedode kangoeroes. De vrouwen werpen zich op de gebonden varkens, die een schreeuwende angst hebben in hun rood-doorlopen ogen. Ze worden gescholden, bespot en bespuwd en daarna worden ze in triomf naar het dorp gedragen.

„Wadjeeeeeeeee, wadjeeeeeeeee, wadjeeeeeeeee.....!”

Het zijn steeds de vrouwen die volkomen krankzinnig zijn. De mannen houden zich rustig. Ze zien er vermoeid en kwaad uit.

Ik begin te begrijpen waar het om gaat. De mannen zijn op de zwijnenjacht geweest om vlees te krijgen voor het feest, maar de vrouwen spelen dat ze Kapauko's hebben gevangen. En God weet of ze alleen maar spelen. Het lijkt alles wrede ernst. De hele lucht is vol van de waanzin van het helse „wadjeeeeeeeee.” Ik voel mij onpasselijk worden. Taha komt mij te hulp. Mijn mannen hebben de vertoning op een afstand gezien, maar ze hebben zich niet hierheen gewaagd. Het toneel trekt hen niet aan. Ze voelen dat hier waanzin en moord in de lucht hangt en Barah heeft de oude Taha gestuurd om mij te halen voordat ik behekst of geslacht ben.

„Niet zo lang geleden kwamen ze op deze manier met Kapauko's thuis,” zegt Taha. „Nu komen ze met varkens, maar de vrouwen willen niet geloven, dat het varkens zijn. Ze zwaaien nog net zo met hun achtersten, ze zijn nog even bang dat hun mannen in de strijd gevallen zijn en roepen de geesten aan evenals vroeger toen er gebonden Kapauko's in de boten lagen. Ze horen het gezang en de jachtkreet, die zegt dat de krijgers „Woe” hebben gekregen en „woe” betekent in hun taal zowel mensen als zwijnen. Ze geloven dat ze weldra mensenvlees zullen eten.”

Ik begin te begrijpen wat kannibalisme is. Gemene, zwarte waanzin! Nog drie boten komen even vol geladen met buit. Allen worden ze op dezelfde wijze begroet als de eerste. Dezelfde wilde heksendans. Hetzelfde helse „wadjeeeeee,” dezelfde bloeddorstige extase.

De nacht valt dicht als een zwart luik en tracht de angst en de bloeddorst te doven. Maar de vuren van de Papoea's boren gele gaten in al dat zware zwart. Geen gewone bivakvuren, maar naar een duistere cultus stinkende bloemen, die rieken naar geschroeid vlees en Papoea's. Het wild, dat tijdens de jacht is gedood, wordt oppervlakkig geroosterd en het bloed stroomt rond de spitse tanden die het vlees van de botten scheuren. De trommels dreunen en de mannen zitten zingend te snoeven over hun heldendaden in de strijd tegen de Kapauko's in de bergen. De vrouwen springen als zwarte geesten om de vuren en geloven dat het Kapauko-vlees is, waar ze met hun tanden aan rukken.

Maar aan de hemel staan de stralende sterren van de tropennacht en de zacht waaiende moesson tracht de frisse adem van de Oceaan te mengen door de feeststank van de Papoea's.

De zwijnen, die levend zijn gevangen, zijn in het „roemah-pemali” gesleept – het taboe-huis – om pas tegen de morgen gedood te worden. Nu zitten duistere krijgers, behangen met casuarisveren en met zwijns-tanden door hun neuzen, de gevangenen te bewaken. Het ritueel vindt plaats alsof de zwijnen werkelijk gevangen Kapauko's zijn.

Pati, die geen gat in zijn neus wil hebben en net als een orang-soerabaja wil worden, staat fier en eenzaam tegen de stam van een casuarina geleund. Zijn prachtig jong strijderslichaam is slechts in het donker te onderscheiden wanneer het schijnsel van de vlammen reflexen op zijn ebbenhout-zwarte huid tovert. Er blikkert niet alleen haat, maar ook afgunst in zijn duistere ogen, terwijl hij kijkt naar het wilde feest van zijn rasgenoten. Pati vertelt:

„Ik mag niet in het „roemah-pemali”, omdat ik geen gat in mijn neus heb, maar ik weet alles wat ze daar binnen doen. Tjoj! Het is niets! Ze slaan op trommels en spelen dat de varkens Kapauko's zijn. Maar ik weet ook wat ze deden toen ze Kapauko's hadden in plaats van varkens. Toen rommelden de trommels de hele nacht. En de hele nacht werd er gedanst. Veel sagowijn, veel vlees. De mannen zingen in het roemah-pemali, de vrouwen wiegen hun achtersten de hele nacht. Ze dansen voor het roemah-pemali. Allemaal dronken! De gevangenen huilen en

gillen. Wij gooien hun zand in de ogen. Bespuwen hen. Veel mannen beginnen ook met hun achtersten te draaien. Tegen de ochtend is iedereen bezeten. De mannen zingen het *lied*. De gevangenen worden aan palen gebonden. Buiten voor het roemah-pemali. De gevangenen schreeuwen. De vrouwen draaien en wippen als gekken. Een heleboel kunnen niet meer. Dronken. Ze waggelen en krijsen. De vuren branden. Daar gaat het heen met het vlees van de gevangenen.

Waanzinnige vrouwen storten zich op een gevangene. Met oude benen messen snijden ze zijn rechteroor af. De gevangene brult als het zwijn, wanneer we hem vangen in de wildernis. Het oor wordt geschroeid in het vuur en de vrouwen eten het op. De gevangene jammert en de vrouwen likken zijn bloed. Ze snijden zijn linkeroor af. Het wordt geschroeid in het vuur en opgegeten.

De Kapauko weet wat we met hem gaan doen. Hij gilt en kronkelt. De vrouwen snijden zijn rechterhand af, die wordt in het vuur geschroeid en opgegeten. De vrouwen willen meer vlees en meer bloed. Ze worden steeds waanzinniger. En meer dronken! Ze wentelen zich in het zand en gillen en krijsen, en wiegen en spuwen.

De linkerhand wordt afgehouden, geroosterd en opgegeten! De gevangene huilt. Ze binden rottan om zijn armen, dat hij niet dadelijk zal doodbloeden. Er is overal bloed. De vrouwen willen veel bloed hebben, meer en meer! De rechtervoet wordt afgehouden met oude stenen bijlen. De linkervoet wordt afgehakt. De gevangene brult en wringt zich heen en weer. Nu zijn ze allemaal gek! Nu willen ze allemaal vlees!

De rechterarm van de gevangene wordt afgesneden. De linkerarm. Nu kan hij niet langer schreeuwen. Hij trilt alleen. Het bloed stroomt. De trommels dreunen. De mannen zingen. De vrouwen wiegen. Meer sagowijn! Meer bloed! Meer vlees! De benen van de gevangene worden afgehakt. Eerst het rechter dan het linker. Hij geeft nog één schreeuw voor de laatste keer. Nu stroomt al het bloed weg. Zijn lichaam trilt ook niet meer. Het vlees wordt geroosterd. Iedereen eet. Het lichaam wordt verdeeld....."

„Ik eet geen mensen en geen ratten,” zegt Pati slapjes er achteraan, als hij meent iets in mijn ogen te lezen. Maar ik geloof hem niet, niet nu. Zijn verhaal zou hebben kunnen ontstaan in het brein van een zwakzinnige sadist. Maar ik geloof dat het waar is. Deze waanzinnige vrouwen die ik om de vuren zie waggelen, zijn zeker tot alles in staat.

En niet alleen deze waanzinnige dronken vrouwen zouden in staat zijn mensenvlees te eten. Ik geloof dat iedereen, die een nacht ernstig deelnam aan hun feest, rijp zou zijn voor kannibalisme. Ik voel zelf hoe het denkvermogen wordt uitgeschakeld en hoe allen worden gedwongen hetzelfde te voelen en hetzelfde te doen.

Mijn Papoea's uit Babo zitten bang opeengedrongen om hun vuur. Ze wagen zich niet in het dorp bij hun wilde rasgenoten. Mijn Maleiers voelen vrees en afschuw van de vertoning en weigeren beslist met mij mee te gaan om te zien hoe het feest verder verloopt. Maar mijn metgezellen uit Aindoea en Oemar, gedoopt of ongedoopt, doen lustig mee aan het vieren van dit grootste feest van de Zuidkust-Papoea's. Ik slaap onrustig enkele uren en als het rumoer van het dorp tegen vier uur in de morgen oorverdovend wordt, sluip ik er heen. Met een revolver in de hand en vrees in het hart.

Het dorp bestaat uit twee rijen huizen. Behoorlijke huizen van palmbladeren met een vloer van gekloofde palmstammen. Het zijn geen huizen in Papoea-trant, maar van het gewone soort dat men de Mohammedaanse inboorlingen overal hier in Indië ziet bouwen. Het is het eerste bewijs, dat de zorgen van het Nederlandse bestuur zich tot hier hebben uitgestrekt. De Papoea's van deze stam bouwen zelf geen huizen. Ze leven als vogels en trekken vrij en werkeloos rond; op zijn hoogst bouwen ze een kleine, nauwelijks meterhoge hut van ineengevlochten palmbladeren. Het enige werkelijke huis, dat deze Papoea's zelf nodig vinden te bouwen, is hun roemah-pemali, en dat is het enige huis dat de Hollandse overheid zeer ongewenst acht.

Dit huis is zeker twintig meter lang, ongeveer zes meter breed en minstens zes meter hoog. Het is geheel gebouwd van gevlochten Pandan-matten op een geraamte van gladde, ronde palen. Er zijn geen ramen, maar verscheidene, ruim een meter hoge deuropeningen met matten als deuren. De vloer bestaat uit grauwwit zand.

Het roemah-pemali is taboe voor vrouwen. Een schakel in het streven van de man om zijn bijzondere afhankelijkheid van de vrouw te maskeren. Een poging om te bewijzen, dat hij toch nog iets te zeggen heeft.

Nu is de overheid van mening, dat alle boze plannen worden gesmeed in het roemah-pemali en dat alle „zondige” gewoonten in dit huis ont-

staan en voedsel krijgen. Buiten het roemah-pemali zijn de samenkomsten van de mannen sloom en ze vergeten bijna aan de mensenjacht te denken. Daarom is het bouwen van roemah-pemali's verboden in die delen van het eiland, waar de overheid reeds vaste voet heeft gekregen. Hier is men nog niet zo ver. Maar men is een eind op weg. Het begin is gemaakt door de Papoea's te dwingen in enkele dorpen behoorlijke huizen van palmbblaren te bouwen. Weldra komt het verbod roemah-pemali's op te trekken, met in z'n kielzog het Christendom en verdere vreugde-verstorende beschaving en dan is het gedaan met het vrije leven van de Papoea's.

In dit dorp hebben de Papoea's dus al geleerd echte huizen te bouwen, maar er in *wonen* doen ze niet. Ze slapen in het zand onder of naast het huis in een klein hutje naar hun eigen trant, dat ze dichtbij het verplichte huis hebben gebouwd, een soort van hondenhok, slechts een meter hoog, dat een zeer onvoldoende beschutting tegen de regen biedt. Daar slapen ze op een hoop, honden, kinderen en volwassenen door elkaar, nauw en genoeglijk, zonder die angstaanjagende ruimte om zich heen en zonder de tocht waaraan ze zouden blootstaan op de vloer van een huis à la kompanie.

Terwijl ik nu door het dorp loop in de nog donkere morgen is alles leeg en stil zowel in de huizen als in de „hondenhokken”. Ook het roemah-pemali ligt stil en verlaten. Het helse rumoer, dat mij hierheen heeft gelokt, komt uit het bos achter het dorp aan het zeestrand. Daar zie ik nu in het sterrenlicht hoe een optocht van uitgelaten woestelingen uit de rimboe stroomt en zich krioelend verspreidt op het witte strand. Als schimmen tegen de lichtende branding zie ik meer dan twee honderd wilden, mannen en vrouwen, door elkaar springen, krijsend en brullend bij de opwindende roffel van de trommels. Een groep in het midden draagt op hooggestrekte handen een zeker vier meter lang houten beeld, fraai beschilderd met kalk en roet. Het is gehakt uit een boomstam en twee takken hebben mogen blijven zitten als uitgespreide armen. Het heeft zwak menselijke trekken met de nadruk op de geslachtsdelen. Ik verberg mij achter een struik samen met Paulus, die ik in de haast uit de troep heb kunnen wegvangen. Hij lijkt tamelijk nuchter en vertelt mij dat dit de beeltenis is van de geest van een afgestorvene, die ze nu samen met de geest naar het dorp dragen. De moesson zwiept sluiers van zout schuim over het strand alsof ze het

dwaze spel van de wilderniskinderen wil bekoelen. De dunne sikkel van de afnemende maan zakt weg achter de oostelijke rand van de horizon ten teken dat de schemering reeds begonnen is haar grijs te mengen in de diepblauwe kleuren van de nacht.

Nu trekt de fantastische stoet mij voorbij. Om het beeld lopen en springen de mannen, dronken door sagowijn en zwarte kunst. Met gespannen bogen en een pijl op de pees, bereid werkelijke of ingebeelde vijanden van hun demon te doden. Het rumoer dient om alle andere geesten en demonen op een afstand te houden. Ze zijn geheel onder de invloed van de onheilspellende macht, die uitgaat van de in hun beeld belichaamde geest. Hun wilde blikken bezorgen mij kippenvel over mijn gehele lichaam. Als een van die dronken duivels zijn boogstreng met de pijl in mijn richting laat glippen, toevallig of met opzet, ben ik er geweest! Een reus, bijna twee meter lang, komt mijn kant op waggelen. Hij heeft mij ontdekt in het nu snel toenemende licht. Eerst staat hij mij met nevelige ogen aan te staren, dan doet hij nog een stap naar voren en legt een zware hand op mijn schouder. Ik houd mij zo recht en strak mogelijk en omklem mijn pistool krampachtig.

„Wat ben jij er voor een? Kompenie of maskapij?” vraagt hij met een onvaste stem.

Ik voel mij dadelijk kalmer. De kerel kan Maleis spreken, dan is hij niet zo gevaarlijk. Ik kijk hem strak aan en antwoord met de stem van de blanke heerser (ofschoon ik mij nooit zo klein en nietig heb gevoeld):

„Wat ben jij er voor een? Wat wil je?”

De reus waggelt even, kijkt om zich heen met een onzekere blik. Hij neemt zijn hand van mijn schouder en gaat met een plof op het zand voor mij zitten. Het is mij aangenaam dat ik niet meer naar hem behoef op te kijken.

„Ik kom van Kaimana. Ik speel hier maar een beetje mee. In Kaimana geen feesten. Geen roemah-pemali. Is toean van de kompenie?”

Nu begrijp ik waarom hij zo graag wil weten of ik kompenie of maskapij ben. Hij komt uit het „geciviliseerde” Kaimana en kent dus de opvatting van de kompenie over zulke tonelen als hier. Hij weet dat als ik van de kompenie was, ze zeker moeilijkheden zouden krijgen na afloop van hun heerlijk feest.

Waarschijnlijk behoort hij tot die stakkerds van Papoea's die door de Chinezen met steun van de kompenie hierheen worden gestuurd om in

de bergen copal te zoeken. Nu is hij kennelijk in plaats van in de wildernis copal te gaan zoeken midden in een Papoea-paradijs beland; vermoedelijk is hij bang er weer uit getrappt te worden.

„Nee, ik ben niet van de kompanie,” stel ik hem gerust. „Maar daarom kan ik wel een boodschap naar de kompanie sturen als jij of anderen hier rakkerstreken uithalen. Je weet, dat de kompanie jullie verboden heeft je te bedrinken!”

„O, is toean niet van kompanie, dan toean goed. Dan toean goed voor Papoea's. Dan toean niet lastig als wij beetje dronken zijn. Een beetje zingen en een beetje springen. O, toean, hier precies als vroeger! Mannen in roemah-pemali en maar zingen. Vrouwen wiegen en jongens gat in de neus krijgen! Ha, ha, ha.....”

Paulus legt met enkele harde woorden de man met zijn lallende stem het zwijgen op en ik ontsteek het bliksemlicht van mijn camera midden in zijn gezicht. Hij blijft stom en verblind staan.

Als ik met de stoet van krijgers en boogschutters naar het dorp wil gaan, houdt Paulus mij tegen. Het is beter op een afstand te blijven tot het goed licht is, zegt hij. Ik geloof hem graag, wanneer ik kijk naar de uitdrukking in de ogen van de langstreckende wilden.

Een tijdje later komen we in het dorp en dan is het beeld reeds opgericht voor het roemah-pemali. Daar binnen heerst een vreselijk rumoer. De mannen zijn er bezig zich gereed te maken voor de neusdoorboringsceremonie. De vrouwen bereiden zich voor op de gebruikelijke manier, met wiegende heupen en krabbende voeten, voor een wankel stellige die ze hebben gebouwd en waar de operatie straks zal plaats vinden.

Ze hebben zich opgejaagd tot een extase die minstens even erg is als tijdens de bloed- en vleesorgie van gisterenavond.

Nu schalt er een geordend gezang uit het roemah-pemali en de trommels slaan een hitsend rythme. Het is blijkbaar een ritueel lied.

Ik zie een jongeling met bange ogen die bij zijn armen wordt vastgehouden door een paar oude krijgers. Vijf, zes kerels zijn op het wankel schavot geklommen, waar ook sago, vlees en ander voedsel wordt opgehoopt. Nu wordt de jongeling er naar toe gebracht, maar meerdere mannen moeten hem vasthouden om hem naar boven te krijgen. Hij is niet van plan zich vrijwillig aan de operatie te onderwerpen. Hij wordt omver gegooid en zijn hoofd wordt tussen de knieën van een

oude krijger geklemd. Het zweet parelt op zijn zwart voorhoofd en ik zie de glimp van een radeloze angst in zijn ogen, evenals gisteren in die van de arme wilde zwijnen.

„Hij is bang! Laf! Huh, dat doet toch geen pijn?” zegt Paulus minachtend.

Nu lopen een paar mannen het schavot op dat er uit ziet alsof het ieder ogenblik onder zijn last kan bezwijken. Ze hebben een meterlange houten stok bij zich, die aan de beide einden scherp is geslepen. Een half verstikte kreet komt over de lippen van de vastgehouden jongeman wanneer het stuk hout door het kraakbeen van zijn neus wordt geboord. Het bloed stroomt over zijn gezicht. Heel de lange stok moet langzaam door de wond worden getrokken. De stok moet zo lang zijn, dat al zijn familieleden haar tegelijk kunnen vasthouden. Wee wie veel familie heeft!

De arme jongen steunt en wringt heen en weer, maar nu worden alle andere geluiden overstemd door het opgewonden gillen van de vrouwen. Al dronken door sagowijn, dansen en spektakel schijnen ze nu volkomen waanzinnig te worden door de reuk van het bloed. Als heksen uit de verschrikkelijkste griezelsprookjes storten ze zich op de bloedende jongeling en likken het bloed van zijn gezicht.

Bloed, zweet en tranen!

De damp van de stinkende sagowijn komt uit de scherp getande mullen. Het ruikt naar bloed, tabak en Papoea's. Het is het feest der feesten voor de zwarten van de wildernis en hij, die een gat in zijn neus heeft gekregen, is man geworden.

Nu verroert hij zich niet meer. Bewusteloos wordt hij van de stellage naar beneden gedragen en bedreven handen beginnen dadelijk zijn wond te behandelen om die zo groot mogelijk te maken.

Ik heb een zo nare smaak in mijn mond gekregen van alles wat ik heb gezien, dat ik mijn ochtendrijst niet naar binnen kan krijgen, voordat ik met mijn mannen het bos intrek. Ik voel het als een bevrijding weg te komen van de feestvierders en weer het klinkend Zweedse „span-en-zet-vast” te horen schallen in de maagdelijke jungle. Maar zij die het roepen, hebben de hele nacht aan het feest deelgenomen. Zonder veel schade te lijden, lijkt het, naar ziel en lichaam, althans te oordelen naar de frisse kordaatheid waarmee ze op de stekelige struiken inhakken.

Ik kan de neusdoorboring niet uit mijn hoofd zetten en in de middag-pauze vraag ik aan Paulus of je niet flink ziek wordt van zoiets.

„Minstens veertien dagen. Soms gaan ze dood,” antwoordt Paulus achteloos. „Bij Pius is zijn hele gezicht opgezwollen, zodat hij niets meer kon zien. Ik ben er zelf maar een beetje ziek van geweest. En toch heb ik een mooi groot gat.” Paulus steekt nadenkend zijn betel-pruim in het gat om hem daar gemakkelijk bij de hand, of liever gezegd bij de mond te hebben.

EEN ILLUSIE VERDWIJNT

Barah vertelt:

„Misschien heeft toean gemerkt hoe goed Paulus en Kulas altijd op mij passen wanneer wij een beek of rivier oversteken? Paulus loopt altijd voor mij uit en Kulas achter me. Ze zeggen dat ze dat doen om mij te beschermen tegen krokodillen. Ik dacht dat ze toch wel erg op me gesteld moesten zijn, dat ze werkelijk om mij hun leven wagen. Want ze zeggen altijd dat het beter is als een krokodil hen te pakken krijgt in plaats van mij.”

We zitten aan een bivakvuur aan de Peronggo, een eind stroomopwaarts. Ik ben bezig Pati's gewonde been te behandelen en Mairissa helpt mij. Barah rookt en tracht zijn kleren bij het vuur te drogen.

„Ze passen net zo goed op mij,” valt Mairissa Barah in de rede. „Heeft Barah niet gezien hoe razend Paulus werd op Mokamo en Wöe, toen ze me vandaag de rivier alleen lieten oversteken!”

„Ja, dat heb ik gezien. En ik heb Paulus naderhand gevraagd waarom hij zich eigenlijk zo druk maakte over Mairissa. Hij kon Mairissa en zijn Babo-Papoea's toch wel voor zichzelf laten zorgen en in de bek van een krokodil laten lopen als ze dat wilden. Toen vertelde Paulus me waarom hij zo goed voor Mairissa en mij zorgde, en daarmee verdwenen plotseling al mijn hovaardige gedachten dat ik zo bemind was bij de Papoea's, dat ze hun leven voor me wilden wagen” Barah lacht. „Paulus zei namelijk, dat ik niet moest geloven dat hij zo goed op hem paste omdat hij zo op ons gesteld was. Het kon hem eigenlijk geen barst schelen als Mairissa vermist zou raken, maar de zaak is dat Paulus en zijn kameraden een verschrikkelijke hoop last zouden krijgen als een orang soerabaja omkwam. Dan komt de kompanie en dan zijn de poppen aan het dansen.”

Pati heeft zijn been opengereten aan een gemene, scherpe stronk, toen hij vandaag door een stuk drasland liep. Ik probeer er nu zoveel mogelijk vuil uit te halen en spoel de wond uit met zuivere alcohol. Maar Pati schijnt geen gevoel te hebben. Met geen geluid, met geen trekken van zijn gezicht verraadt hij, dat hij iets voelt en hij valt Barah in de rede alsof dat been, dat ik zit te behandelen, helemaal niet bij hem hoort:

„Ja, het is waar dat wij de schuld krijgen als er iemand vermist raakt! Een orang-maskapij, een toean merah, is verdronken in de Oemar. Niet lang geleden. Gepakt door een krokodil. Betoel, betoel, boeaja! — werkelijk, echt zeker een krokodil. Een heleboel hebben het gezien. We hadden het bijna vergeten, maar toen kwam de kompanie en begon hem te zoeken. Wij zeiden: Niet zoeken. Toean merah opgegeten door krokodil. Je liegt, zei de kompanie. Jullie hebt hem opgegeten! Orang Papoea heeft hem opgegeten, zei de kompanie. We zullen de krokodil vangen, zeiden wij. Dan hebben jullie de helft aan de krokodil gegeven en de andere helft zelf opgegeten, zei de kompanie. We konden de krokodil niet vinden. De kompanie bleef hier een maand. De hele tijd erg boos. De hele tijd last. We mochten nergens naar toe, als we niet vertelden wie de dode toean had opgegeten. Wij zeiden: de krokodil heeft hem opgegeten. De kompanie zei: leugen. Daarna ging de kompanie weg zonder iemand mee te nemen. Als er nog een toean merah hier weg raakt, moeten alle orang Papoea meegaan, zei de kompanie.”

„Was het werkelijk een krokodil?” vraagt Mairissa twijfelend.

„Het was een krokodil! Zeker! Zeker!” schreeuwt Mokamo. „Ik heb hem zelf gezien. Grote, grote imoko!”

Met verontwaardiging bij de herinnering aan het geleden onrecht zegt Paulus opgewonden: „Een krokodil heeft hem gepakt. De krokodil kreeg de toean merah, kreeg al het vlees! Wij kregen alle last! Nu willen we niet dat de krokodil meer vlees zal krijgen als wij de last krijgen.”

Het was ook mij opgevallen, dat de Papoea's altijd een grote zorg be-toonden, wanneer ik een rivier of een ander diep water overstak. Maar ik had evenals Barah gemeend, dat het was omdat ze wel op me gesteld waren.

Het is niet zo gemakkelijk de handelwijze van een Papoea te beoordelen. Maar achter bijna alles staat de kompanie. In mijn hart kan ik niet na-

laten een beetje respect en dankbaarheid te voelen voor de kompanie, die zelfs vermag mij in de valse wateren van de jungle tegen wilde krokodillen te beschermen.

Ik vraag me af of Papoea's eigenlijk wel in staat zijn tot een diepere genegenheid. Het staat te bezien. Dat ze geen lichamelijke pijn voelen op dezelfde manier als wij, is heel zeker. Ik zit hier nu Pati's wond bij elkaar te naaien met grove, diepe steken opdat het goed zal houden. Mairissa kijkt toe en vertrekt bij elke steek zijn gezicht in de meest vreselijke grimassen alsof ik zijn vlees zit te naaien. Maar in Pati's donkere ogen is niets anders te lezen dan een kalme belangstelling.

WE GAAN NIET VERDER NAAR HET OOSTEN. BOTENBOUW IN OEMAR.
DE KROKODIL DOODT EN WORDT GEDOOD.

Oostelijk van Peronggo wordt de kust steeds moeilijker te benaderen naarmate men verder komt. Enorme modderbanken, die zich dikwijls vele tientallen kilometers in zee uitstrekken, beschermen de Papoea's van dit land gedurende het grootste gedeelte van het jaar tegen onwelkom bezoek. Alleen in de tijd dat de zee absoluut kalm is, kunnen kleinere boten zich een weg zoeken door de slingerende geulen, die altijd van plaats en richting veranderen, naar de brede riviermonding. Zover men weet is er ook niet veel te halen in het land achter deze modderbanken. Het dichtst bij de kust ligt een mijlenbrede gordel van mangroven met daarachter een nog veel bredere gordel van vloedbossen, voordat men eindelijk het bijzonder ontoegankelijk gebergte bereikt, dat hier verrijst met toppen van meer dan vijfduizend meter hoogte.

Het drasland wordt bewoond door de beruchte Manoewee's, de kannibalen. Mimika ligt in het begin van het gebied van deze Papoea's en daar hebben de Hollanders al een klein beetje vaste voet gekregen. Ze hebben de roof- en moordtochten van de Manoewee's in Westelijke richting een halt toegeroepen, maar in hun eigen land leven deze nog zo goed als ongestoord en erkennen geen vreemde meesters. De meeste vreemdelingen, die zich hierheen wagen, worden zonder meer opgegeten.

De Papoea's uit Aindoea en Peronggo, die nu tot mijn troep behoren, zijn eigenlijk van dezelfde stam als de Manoewee's. Ze hebben dezelfde

taal en dezelfde gewoonten. Dat mijn vrienden uit Aindoea nu volgens eigen zeggen geen mensen en geen ratten meer eten, komt doordat hun kust veel gemakkelijker toegankelijk is dan verderop en dat ze daardoor in een levendiger aanraking zijn gekomen met de orang-soerabaja dan hun Oostelijke naburen.

Ik heb een zwakke hoop dat ik, zo mogelijk pijnloos, kennis zal kunnen maken met deze onvervalste kannibalen. Helaas blijkt het nu onmogelijk om verder naar het Oosten te komen. Geen boot zou bij deze branding de kust kunnen naderen over de kilometerbrede modderbanken. Bovendien kan het verschepen van hout aan deze kust wel zo goed als onmogelijk worden beschouwd en daarom heb ik, jammer genoeg, geen gereede aanleiding om naar bos te gaan zoeken in het moerasland van de Manoewee's.

Peronggo wordt dus ons keerpunt. Het was de bedoeling, dat de Spray ons daar zou halen om terug te varen naar Aindoea, maar de Oostmoesson houdt de Spray hopeloos gevangen in de monding van de Oemar. Zij kan nooit door deze hoge branding komen. Precies in de riviermond ligt het wrak van een Australische parelschoener en waarschuwt ons geen vermetele pogingen te wagen.

Het worden twee zware dagmarsen met volle bepakking van Peronggo naar Oemar. Iedere Papoea krijgt dertig tot vijftig kilo op zijn naakte rug te dragen. Mijn mantri's en ik dragen maar de helft. De Papoea's snijden riemen uit bast van de casuarina's en daarmee binden ze hun lasten op de rug vast. De riemen kerven in huid en vlees, maar niemand klaagt. De regenstorm zwiept ons van terzijde en op de rug, en het zoute schuim van de zee vliegt over ons heen en zout ons in. Pati loopt totdat zijn schouders er uitzien als rauw gezouten vlees en hij is gedwongen de last op zijn hoofd te dragen. Maar hij zegt geen woord. Er is niemand die geen wonden of blaren heeft van de draagriemen en lasten. Maar geen die klaagt of probeert zijn bepakking een beetje gemakkelijker en minder pijnlijk te verschikken. Als ik laat in de middag een wild varken schiet van zeker honderd kilo, verdeelt Petrus zijn vracht over twee mannen en neemt in zijn eentje het varken op de rug. Daarmee volgt hij ons in snel marstempo.

's Avonds is er gejuich en gezang en niemand denkt aan vermoeidheid of wonden dankzij al dat heerlijke vlees.

We hebben deze eerste dag ruim dertig kilometer gelopen. Ongeveer halverwege waar we onze middagrust hebben genoten, is iets vergeten.

Nadat de vuren zijn ontstoken en terwijl het vlees geroosterd wordt, rent Johannes terug om dat ding te halen. Hij blijft vier uur weg. Krijgt een parang als beloning en is zo gelukkig dat hij springt en danst. Dit zijn werkelijk kerels die iets waard zijn! Hard, sterk en onvermoeid. Als ze je niet opeten, is een Zuidkust-Papoea de beste metgezel die je kunt hebben in de jungle!

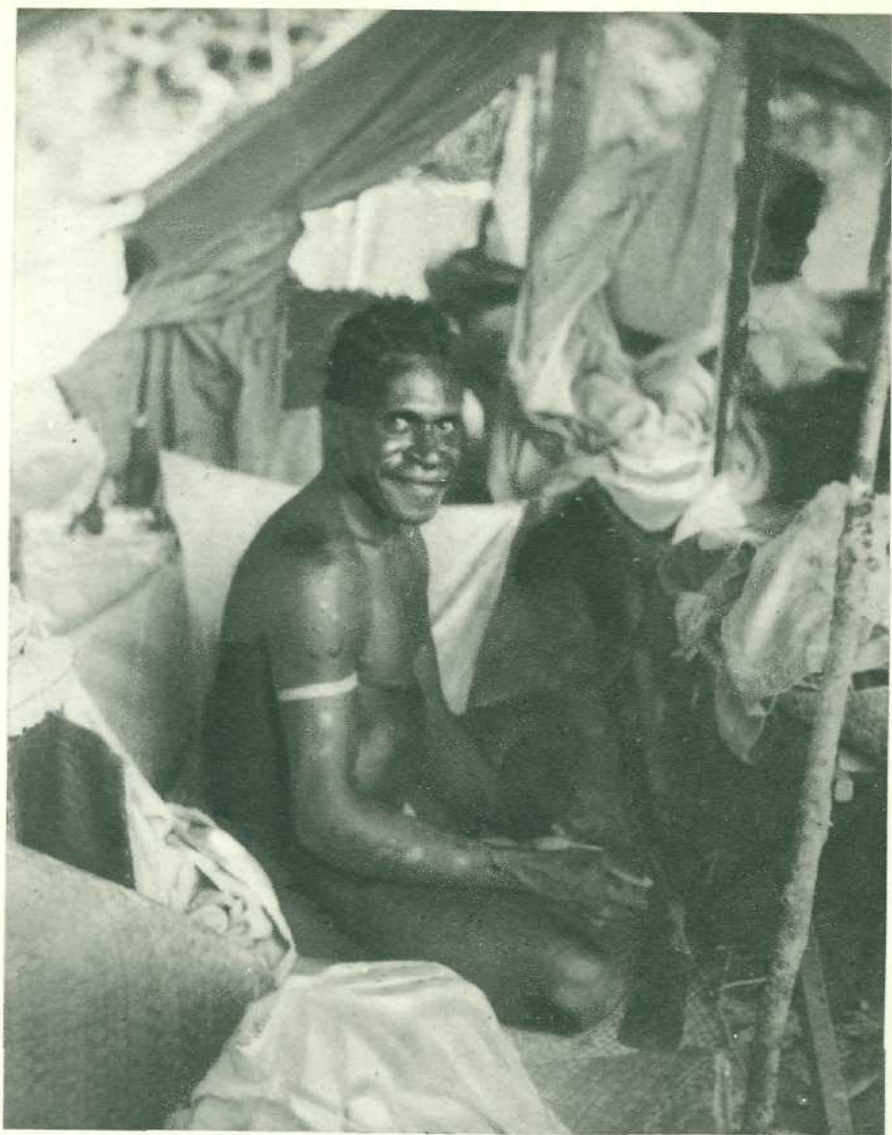
De mars van de volgende dag wordt nog moeilijker dan die van de vorige. Een paar Babo-Papoea's, die niet zo krachtig en taai zijn als de Zuidkust-Papoea's, komen niet in het dorp voor middernacht.

Maar de derde dag geef ik hun allen vrij om op hun verhaal te komen voordat we doorgaan naar Aindoea. De meesten gebruiken de dag om te eten en te slapen, werkelijk uitgeput als ze zijn. Ik maak mijn wapens schoon, bereken taxatielijsten en ga verder wat in het dorp rondkijken. Er zijn vooral vrouwen en kinderen aanwezig. De meeste mannen schijnen uitgetrokken te zijn. Ik doe hier en daar een poging met mijn camera, maar zonder veel resultaat – ze zijn allemaal als de dood voor het schitterende oog.

Oemar is net zo'n soort dorp als Peronggo. Dezelfde soort huizen, waarin niet wordt gewoond. Dezelfde soort kleine hondenhokken, waarin beschutting wordt gezocht. Hetzelfde grauwwitte zand langs de dorpsstraat. Alles schoon gespoeld door de moesson en kaal gebrand door de zon.

Er hangt een trage, slaperige stemming in het dorp. De vrouwen liggen voorover op het strand, alsof ze hier en daar slordig zijn neergegoot. Op zijn best zijn ze bezig luizen te jagen in elkaars krullebollen. De kinderen rollen als welpen in het zand of hangen op hun moeder. Het zijn aardige kinderen, die kleine kannibaaltjes! Wakkere bruine oogjes, leuke bolle buikjes, met een vriendelijke uitdrukking in hun nog ronde gezichtjes, die de trek van wilde wreedheid, die zo kenmerkend is voor de volwassenen, volkomen missen. Hun pruikjes zijn dikwijls helemaal lichtbruin. Het haar schijnt met de jaren donkerder te worden, want ik heb nog nooit een volwassen Papoea met bruin haar gezien.

Ik grijns tegen de kinderen en ze lachen terug met hun hele gezicht. Ze zijn niet bang voor me, zolang ik maar niet lastig word met mijn camera, maar met enkele lege, glimmende filmfoudralen van tin win ik volkomen het hart van een paar kleine jochies en een meisje, dat een rond zakspiegeltje krijgt, raakt half in de war van verrukking. Ze

Paulus vertelt verhalen in mijn tent.

Papoea-type.

spiegelt en spiegelt haar kleine mopsneusje en haar verwonderde ogen met een gezicht dat verraadt dat ze toch een echte kleine Eva is, kleur en afstamming ten spijt.

Ik kan jammer genoeg niet praten met de kinderen. Ik ken alleen maar die termen in hun taal, die worden gebruikt op het jachtpad of bij het werk in de rimboe. Overigens heb ik er ook geen begrip van wat voor soort conversatie je moet voeren met kleine kannibaaltjes. Je kunt ze niet vragen hoe oud ze zijn, want dat weten ze niet. En je kunt ze ook niet vragen wat hun vader doet, want dan vinden ze je even dom als je je voelt.

Beneden bij de plaats waar de boten liggen zijn een paar mannen, die in het dorp thuishoren, met hun cano's bezig. Ik ga daarheen met een hele staart van kinderen achter mij aan om te trachten de mannen onder hun werk te fotograferen.

Ze zien er schrikwekkend wild en allesbehalve vriendelijk uit. Het zijn ook oudere mannen, die in hun jeugd gewend zijn geraakt aan mensenvlees en die nu woedend zijn op de vreemdelingen, die hen hebben gedwongen hun menu en gewoonten te veranderen. Als ze mij een blik waardig keuren, is die uitgesproken vals en dreigend. Maar zodra ik enkele woorden zeg in hun eigen taal en hun begin te vragen over het bouwen van hun boten, veranderen ze een beetje. Na een tijdje krijg ik zelfs een enkele grijns, die waarschijnlijk een vriendelijke glimlach moet voorstellen en het eind is, dat ze me bereidwillig antwoorden op mijn vragen. Ze vinden het blijkbaar grappig dat ik enkele woorden in hun taal spreek en dat ik de bomen in hun rimboe ken.

Ze zijn knappe botenbouwers, deze Zuidkust-Papoea's. De boot is ook hun voornaamste bezit. Zonder boot is een Papoea niet veel waard. Om naar de voor hem zo belangrijke sago-moerassen te gaan heeft hij een boot nodig; om de lekkernijen in de vloedbossen te veroveren, moet hij een boot hebben. Zijn jachtgebieden en copal-bossen in de bergen zijn ook onbereikbaar langs andere wegen dan de waterwegen.

Het is bekend dat de Zuidkust-Papoea's hun boten maken door een boomstam uit te hollen. Maar zo heel eenvoudig is dat toch niet. In dit deel van het land maken ze hun boten op de volgende manier:

In de rimboe wordt een goede boom uitgezocht. Omdat hier al eeuwenlang boten zijn gemaakt, moet er heel lang gezocht worden voordat een geschikte boom is gevonden en zelden staat die aan een rivier. De boom moet vooral van een gemakkelijk drijvende houtsoort zijn, die

bovendien zo goed mogelijk bestand is tegen wurmen en rottingsprocessen. Het liefst wordt een soort *Artocarpus* gebruikt en in de tweede plaats ook wel soorten die behoren tot de families *Anacardiaceae* en *Guttiferae*. De boom behoort een diameter van minstens vijfenzeventig centimeter, maar liefst van een meter te hebben. Ze wordt geveld met een ijzeren bijl als men die heeft, anders met een stenen bijl en vuur. Een stuk van de stam, zolang als men de boot wenst te hebben, meestal tussen vijf en vijftien meter, wordt afgekapd en aan de einden toegespitst. Daarna wordt hij in tweeën gekloofd, maar niet in het midden, want alleen een klein deel wordt weggehakt. Soms wordt de stam ook nog bijzonder grof uitgehold voordat hij naar de rivier wordt gesleept en voor verdere behandeling naar het dorp wordt gebracht.

In het dorp worden nu de voor- en achterstevan in hun uiteindelijke vorm gehakt en verder wordt de stam zó uitgehold dat er alleen een dunne schaal overblijft, aan de kanten één duim en op de bodem twee duimen dik.

Omdat het stuk stam niet doormidden is gekloofd, maar zo gevormd dat het grootste deel is overgelaten, heeft de doorsnee van de boot nu de vorm van een cirkel waarvan een segment is afgesneden op ongeveer driekwart hoogte van de diameter. Een boot van dat model is natuurlijk onbruikbaar. Maar nu vult de bootbouwer haar met water en legt vuur aan langs de buitenboorden. Door de warmte openen zich de dunne wanden en door aan de binnenkant dwarsribben te spannen en aan de buitenkant naar behoefte het vuur te regelen, kan hij zijn boot de vorm geven, die hij wenst. Het eenmaal verkregen model blijft behouden dankzij de dadelijk aangebrachte ribben en doordat de boot, nadat ze haar definitieve vorm heeft gekregen, nog eens heel duchtig aan de buitenkant gebrand wordt, waarna ze wordt gekalkt en klaar is.

En het is een boot die deugt! Gemakkelijk en licht te hanteren. Ze ligt vast op het water en heeft een bijzonder groot draagvermogen. Ze vaart merkwaardig licht en is zeer zeewaardig. Ik heb dikwijls deze boten met een volle lading door de hoogste branding zien varen. Ze zijn naar mijn mening heel wat beter dan de uitlegger-boten van de Noordkust-Papoea's.

De bootbouwers worden tenslotte zo vriendelijk tegen me, dat ik hen zelfs mag fotograferen zonder dat ze morren. De kinderen vinden het spannend en nu durven ook een paar kleine meisjes een ogenblik in het bliksemende camera-oog te kijken.

Zoals de ouden zingen, piepen de jongen. Daarom bestaat het speelgoed van Papoea-kinderen uit bootjes en speelgoedbogen en -pijlen. Ze stoken ook vuurtjes en koken sagopap van zand en spelen duidelijk vadertje en moedertje, precies zoals blanke kinderen en alle mensen-kinderen overal ter wereld doen.

Als ze klaar zijn met pijlen af te schieten op dieren en vijanden, die alleen in hun verbeelding leven, en met speelhutjes te bouwen bij de boten, volgen ze me naar de badplaats van het dorp, in de buurt waarvan ik mijn tent heb opgeslagen. Ze gaan het water in en spelen met hun bootjes en steken met kleine speren naar vissen. Ze roepen en juichen en hebben geweldig plezier.

De riviermond is ongeveer zevenhonderd meter breed, maar nergens dieper dan hoogstens twee meter bij eb. Bij vloed stijgt het water tot ongeveer vier meter. Hoewel de bodem stevig en zandig is, ziet het water er troebel en bruin uit – dat komt door het slik van de mangroven achter de kust van zand.

De kinderen spelen op een zandbank waar het water ongeveer een halve meter diep is. Maar de wind waait hun bootjes naar dieper water en als ze er achteraan lopen, gaan ze soms opeens kopje onder. Maar dat doet er niet toe. Ze zwemmen als waterratten. Plomp, plomp, zie je hun krullebolletjes opeens verdwijnen om dadelijk weer te komen opduiken en proestend en lachend naar de kant te komen.

Dan gebeurt er plotseling iets.

Drie kinderen staan aan de rand van het diepe water. Twee van hen worden omver gegooid door iets, en de derde, een klein meisje met lichtbruine krullen dat ik zo juist heb gefotografeerd, geeft een afschuwelijke gil. Ze wordt met een geweldige ruk naar beneden getrokken. Ze zwaait haar armen boven haar hoofd voordat ze verdwijnt in het bruine, kolkende water. Even is er een glimp te zien van een stekelige krokodillenstaart. De beide jongens, die omver zijn geworpen, komen weer boven en schreeuwen, half gek van angst.

Een van de bootbouwers komt aanvliegen als een boze geest met de bijl hoog opgeheven.

Er ontstaat een werveling in het water, een paar meter verderop. Een klein hoofdje met een mopsneusje en bruine krullen komt even boven de oppervlakte. Wijd gesperd en star van angst staan de ronde ogen. De mond wil schreeuwen, maar er komt alleen maar water uit. De armen slaan weer omhoog boven het hoofd en dan is ze weg.

Als een gewond dier brult de man met de bijl, hij werpt zich in het diepe water en slaat wild met zijn wapen.

Een vreselijke schreeuw van angst en woede snerpt plotseling door al het andere rumoer. Er komt een vrouw aanrennen. Ze schopt kleine kinderen opzij en haar magere benen met de grote voeten springen over op het strand getrokken boten alsof het lichaam geen gewicht meer heeft. Maar voordat zij het water heeft bereikt, schallen als een wild koor de aanvalskreten van de krijgers.

Daar komen de wrekers! De mannen, de strijders!

Een aantal van mijn Papoea's en de mannen bij de boten zijn om hun speren gevlogen. Minstens twintig man komen nu in vliegende vaart aanrennen. Ze stormen over alles wat hun in de weg ligt. De speren dansen in hun geheven handen boven hun wilde koppen. Roofdierachtig opgetrokken lippen grijnzen boven scherpe tanden. De ogen vlammen als bij demonen in een vreselijke, koortsachtige razernij.

Met een gebrul als uit een afgrond storten ze zich in het water. Ze zwemmen en duiken en brullen als krankzinnigen. Ze verspreiden zich en trachten de krokodil te omsingelen. Ze stoten met hun speren of gooien ze woedend in de richting van elke verdachte werveling in het water.

Maar alles vruchteloos. Geen spoor van de krokodil of het meisje. Ze zijn verdwenen. De mannen kwamen te laat. Nu komen ze, vermoeid en mismoedig, de een na de ander weer op het strand. Het laatst komt de man met de bijl, de vader van het meisje. Hij schreit zodat zijn hele lichaam schokt. Hij werpt zich op het zand. Zijn wild gezicht, vertrokken door krampachtig snikken, ziet er verschrikkelijk uit.

De vrouw die zo juist zo ontzettend brulde, is blijkbaar de moeder. Ook zij werpt zich als een waanzinnige op het strand. Graaft met haar handen en gezicht in het zand. Krabt zichzelf met haar nagels de borst open. Slaat en bonst op de grond onder gierend huilen. Dan springt ze op, pakt een boomtak, werpt zich op de man en slaat hem wild om zijn oren totdat de tak breekt op zijn hoofd. Hij laat haar uitrazen. Hij merkt het waarschijnlijk niet eens.....

Totdat plotseling iets in hem schijnt te varen. Hij schiet overeind en zwaait met de bijl woest om zich heen. Gaat hij amok maken? Hij ziet er meer dan gevaarlijk uit in zijn waanzinnige smart.

Dan komt er een steunend gekerm uit zijn grote, trillende mond. Hij slingert de bijl met een reuzenzwaai in het water.

De bijl! Misschien zijn kostbaarste bezit.....

De andere vrouwen uit het dorp zijn nu allemaal op het strand gekomen. Hun gekakel is ontzettend, maar ze proberen blijkbaar de doorleed gebroken ouders te troosten. Ze hadden alleen maar dat kleine meisje. En Papoea's zijn werkelijk gehecht aan hun kinderen. Het is niet zo moeilijk ze te krijgen, maar ze in leven te houden in dit land is niet gemakkelijk. Het zijn niet alleen krokodillen, die op hen loeren. Hun ergste vijanden zijn malaria, dysenterie en bloedvergiftiging.

Ik was van plan de volgende dag naar Aindoea te gaan. Maar mijn Papoea's hebben gesmeekt nog een dag te mogen blijven om de krokodil te zoeken en te doden. Onze reis is dus uitgesteld.

In de avondschemering keren de krokodiljagers terug en ze hebben werkelijk een gedode krokodil bij zich. Het lijk van het kleine meisje hebben ze niet kunnen vinden. Een krokodil verslindt niet dadelijk zijn buit. Gewoonlijk verbergt hij de vangst eerst enkele dagen onder de wortels van een mangrove of in een holte onder de rivieroever, opdat ze tot verrotting zal overgaan.

Hoe de Papoea's konden weten dat dit de juiste krokodil was, die ze hebben gedood, is voor mij volkomen onbegrijpelijk. Ze kunnen ook niet uitleggen hoe dat komt. Ze wéten alleen maar dat het de goede krokodil is. Misschien voelen ze zulke dingen zuiver intuïtief, zoals een aantal Maleise medicijnmannen, die zich in het bijzonder bezighouden met de kennis van krokodillen.

Na een halve dag zoeken hebben ze de krokodil gevonden in een ondiepe, smalle geul in het mangrove-moeras langs de rivier. Hij lag om zo te zeggen klaar voor de slacht en de Papoea's hebben hem niet lang laten wachten.

Wanneer we de volgende morgen uit Oemar willen vertrekken, maak ik mee, dat een oude kannibaal zich werkelijk als een gentleman kan gedragen.

Een van onze boten is hopeloos lek gestoten en wat we ook gedaan hebben, we konden haar niet meer repareren. In het dorp bleek het onmogelijk een boot ter leen te krijgen. We konden toch zelf zien, dat ze de enkele boten, die er nog waren, werkelijk nodig hadden.

We zijn nu juist bezig onze dingen uit de kapotte boot te halen en te verdelen over onze drie andere, reeds zwaar geladen boten. Ik sta te

kijken hoe ze dieper en dieper komen te liggen en ik vraag me af hoe het eigenlijk zal gaan als we ook zelf nog boven op al onze spullen klimmen.

Op dit ogenblik komt een oude, fiere krijger op mij af. Hij is lang en fors, bijzonder krachtig gebouwd met grove trekken, die duidelijk verraden dat hij de tijd heeft meegemaakt, waarin mensenvlees bovenop het menu-lijstje van Oemar stond.

„Heeft toean een boot nodig?”

„Wie ben je?” antwoord ik hem, meer geprikkeld dan beleefd.

„Ik ben Pati's vader. Ik ben kepala-perang – het hoofd van de krijgers.” Het is hem aan te zien, dat hij niet liegt.

„Als toean een boot nodig heeft, neem de mijne,” biedt hij aan in gebrekkig Maleis.

„Waar is je boot? Heb je haar niet zelf nodig?”

„Hij ligt dáár, achter toean's grote boot. Als toean hem nodig heeft, kan hij hem nemen.”

„Hoeveel huur wil je hebben, als ik hem twee maanden leen, kepala-perang?”

„Niets! Neem de boot!”

Je wilt natuurlijk dat ik zelf de prijs noem, oude slimmerd, opdat je zoveel mogelijk in de wacht kunt slepen, denk ik, terwijl ik in mijn kisten en blikken begin te rommelen om geschikte geschenken te vinden. Ik haal een parang te voorschijn, een mes, enkele vishaken en een oude broek.

„Dit krijg je, kepala-perang, als ik je boot mag lenen. Ik beloof je, dat je zoon Pati binnen twee maanden met de boot terugkomt.”

Hij hurkt voor mij neer en wuift afwerend met zijn handen. Met een half weerbarstige, half beledigde blik zegt hij:

„Ik zei, dat ik niets wilde hebben. Neem de boot!”

Ik sta daar met mijn geweigerde geschenken en weet werkelijk niet wat ik moet doen. Ik heb hem dingen aangeboden die gewoonlijk ieder Papoea-hart vermurwen, maar Barah, die ons gesprek heeft aangehoord, geeft al bevel de boot van de kepala-perang te laden.

Ik geef hem een bus tabak en druk zijn krachtige hand. Hij loopt terug naar het dorp zonder iets te zeggen.

Als de boot is volgeladen, komt een lelijke oude vrouw buiten adem aanrennen. Zonder enige inleiding begint ze mijn Papoea's uit te schelden. De stakkers, die onze pas geleende boot op bevel hebben moeten

volladen, krijgen al het lelijks te horen waarover haar grote mond beschikt. Wanneer ze na een poos half stikkend naar adem hapt, vraag ik Taha wat er eigenlijk aan de hand is.

Ja, zij is de vrouw van de kepala-perang. Ze weigert absoluut de boot te geven. Zonder boot kan zij geen voedsel in het mangrove-moeras gaan zoeken voor haar man. En wat moet hij dan eten! En ze gelooft niet dat haar man zo verstandig is zich zo goed te laten betalen dat de vergoeding ook maar bij benadering opweegt tegen de last van het gemis van de boot. En zij is degeen die te beslissen heeft over de boot en wij moeten dadelijk onze dingen er weer uithalen, want ze wil de boot nu meteen hebben!

Wij weten niet wat we moeten doen. De vrouw is juist weer zover op haar verhaal gekomen, dat ze haar stortvloed van scheldwoorden weer kan gaan uitspuwen. Maar gelukkig komt op dat ogenblik de hoofdman terug. Bedaard en fier hoort hij toe, terwijl Taha de situatie uitlegt. Blijkbaar durft hij zich niet onmiddellijk tot zijn vrouw te wenden. Ik weet al bij ondervinding, dat de vrouwen bijzonder veel te zeggen hebben, vooral wat hun boten betreft. Hij zegt kalm tegen mijn Papoea's en mij:

„Luister niet naar dat wijf. Ik heb jullie de boot beloofd, neem de boot en vaar weg. Laat de vrouw amok maken als ze wil!”

Hij loopt weer terug naar het dorp en beschouwt de zaak als afgedaan. Wij stoten onze boten af, maar als de oude vrouw weer wil beginnen, gooi ik haar de geschenken toe, die de hoofdman heeft afgewezen, en dan zwijgt ze krampachtig.

IV
IN HET DAL VAN DE AINDOEA

MOORDPLANNEN

We hebben ons een heel eind stroomopwaarts gewerkt langs de Aindoea.

Eerst ging de tocht door de donkere mangrove-moerassen, waar de bomen op luchtwortels staan in de glibberige modder. Daar zitten krabben en mosselen in gaten onder de wortels; daar hangen goudgeringde slangen in de bomen en er liggen geweldige varanen op de loer. Dit alles is gemakkelijk te vangen buit voor hongerige rimboelopers. Het stinkt er naar alles wat ligt te rotten in het slijk en in de hete middaguren heerst er een zware, angstige stilte, die wordt versterkt door het scherpe knerpen van de mosselschelpen.

Na de mangrove-bossen trekken we door uitgestrekte zoetwatermoerassen, de stomende regenwouden. Het paradijs van de kroonduif. Haar lokroep wordt de melodie van de dag en haar vlees wordt 's avonds ons voedsel. Ik slaap in met het beeld van haar doorzichtige, als paarlmoer glanzende kroon voor ogen en in de droom siert ze blanke meisjes.

Vijf nachten slapen we in de regenwouden. Op de zesde dag zien we de bergen oprijzen uit het dampende moeras. En wat voor bergen! Bijna loodrechte, witte rotsen, die als watervallen uit het groen opstijgen, scherp en ontoegankelijk als een maanlandschap. Nieuw-Guinea's beruchte, scherp gekartelde karstbergen, „the broken-bottle country”. Ze rijzen tot misschien vijf- of zesduizend meter hoogte, maar verderop zien we nog onbeschrijflijker, ongelooflijk hoge toppen tussen de wolken. Wie de eerste keer een dergelijk land ziet, snakt naar adem. Een nieuw land, het witte land van de kaart, dat er zo geweldig, fantasie-prikkelend en avontuurlijk uitziet, dat men alleen maar kan gaan zitten om na te denken, voordat men het verder durft te benaderen. Wat zal ik daar vinden? Onbekende mensen? Onbekende dieren? Goud? Blanke Papoea's?

Het is nu de zesde avond sinds we de kust hebben verlaten. Tegen de

Een vleermuis gevangen.

Boven: Onze „Spray” voor Aindoea. Onder: Hun boot haalt ons in...

schemering slaan we ons bivak op aan de oever van de rivier en een koele bergwind komt spelen met de vlammen van ons kampvuur. Samen met Barah en vijf Papoea's ben ik vandaag voor de rest van de troep uitgevaren. Ik gebruik de kleinste en lichtste boot. De andere ploegen komen ver achter ons met hun grote, zwaardere boten, die moeilijk over alle hindernissen van banken en gevallen bomen heen te trekken zijn. Ik heb bevel gegeven aan de nakomers, dat ze hun bivak moeten opslaan voordat het helemaal donker wordt, ook als ze me niet hebben ingehaald.

Ik lig nu bij het kampvuur, op de hoge oeverrand, voel me gelukkig en luister naar het stil-vergenoegde zingen van mijn Papoea's. Dan hoor ik in de verte het maatvaste gezang van roeiers. De echo tussen de hoge rivieroeveren draagt het gezang verder en doet het in kracht toenemen. Het is al negen uur en het is al verscheidene uren donker geweest, maar toch moeten dit mijn mensen zijn die daar aankomen.

Nu hoor ik ook de pagaaien tegen de boorden slaan. De stemmen van de Papoea's zijn hard en helder. Ik hoor de luide, krachtige stem van de voorzanger. Als uit diepe keldergewelven stijgen de zuivere, klankrijke tonen naar ons op. De rotswanden doen het gezang weerklinken en in de nachtstille wildernis galmen de diepe stemmen van het koor, wanneer het invalt bij het refrein. De pagaaien slaan harder en sneller in koortsachtigrythme. Luider en luider, wilder en wilder groeit het gezang uit nacht en duisternis. Het wil heersen en dwingen, hoger stijgen dan de drukkende duisternis.

Ik word zo geheel gegrepen door de stemmen, die uit het diepe rivierdal opstijgen, dat ik niet eens merk dat mijn Papoea's plotseling stil zijn geworden aan hun vuur, zich hebben samengepakt en met bange, verbijsterde gezichten luisteren naar het lied van hun kameraden.

In een razende eindspurt stoten de boten tegelijk tegen de oever onder ons bivak. Even plotseling is het gezang verstild. Het is alsof de echo niet eens meer de laatste schallende klanken heeft kunnen opvangen, er heerst een wonderlijk-zwijgende stilte. Geen van de gewone welkomstkreten. Stille, zwarte schimmen komen tegen de oever opgeklauterd en werpen zwijgend hun lasten bij het vuur. Dan komt Mairissa naar me toe. Hij is grauwbleek onder zijn zwarte huid en beeft van angst. Snikkend zegt hij nauwelijks verstaanbaar:

„Ze maken oproer! Ze hebben gezworen ons allemaal te vermoorden. Het was het koppennellerslied, dat ze zongen. Wat moeten we doen?”

„Wat heb *jij* gedaan? Ze zullen ons niet zonder aanleiding vermoorden! Waarom hebben jullie de halve nacht doorgeroeid?”

„Ik dacht dat we toean moesten inhalen voordat het te laat was. Toen het donker werd, dacht ik dat het nog maar een half uur roeien was. Ik liet ze hun sago in de boten eten. Ze waren moe en wilden hun bivak opslaan waar we waren. Ze hadden al de hele dag geroeid... Maar ik dacht de hele tijd, dat we dadelijk bij toean's kamp zouden zijn... toen het lang duurde, begonnen Johannes en Pati mij uit te schelden dat ik het bivak niet had laten opslaan. Toen ik zei, dat ze hun mond moesten houden, sloeg Johannes zijn pagaai op de boot stuk. Hij weigerde verder te paddelen. En hij zei tegen zijn kameraden alleen maar verder te roeien om de rest van de troep in te halen en dan alle orang-soerabaja te doden. Ze kunnen ons ieder ogenblik aanvallen.”

Mairissa snikt.

Het was dus het koppensnellerslied, dat ik zo juist heb gehoord. Misschien ons eigen doodslied. Ik kan niet helpen, dat ik er om moet lachen dat het toekomstige slachtoffer zo intens genoten heeft van het gezang dat blijk gaf van zulke boze plannen. Maar de vrees begint zich nu van mij meester te maken. Hoe meer ik de toestand overdenk, des te angstiger word ik. Wat kan ik doen, als ze werkelijk van plan zijn ons te vermoorden? Ze begrijpen natuurlijk, dat het nooit mogelijk zal zijn alleen de gehate Mairissa te doden. Als ze ook maar de geringste kans willen hebben er zelf levend af te komen, moeten ze alle vreemdelingen tegelijk van kant maken.

Nu zijn Petrus en Johannes bezig een fluistergesprek te voeren met Paulus en de vier andere Papoea's, die vandaag mijn gezellen zijn geweest. Zullen ze werkelijk mijn bijzondere vriend Paulus kunnen overhalen deel te nemen aan hun duistere plannen? Maar Paulus is ook niet onschuldig geweest aan de moord op Coster. Ik begin mij alle verhalen voor de geest te halen, die ik heb gehoord over vermiste en vermoorde vreemdelingen. Ik bedenk, dat het nog maar een paar jaar geleden heel gewoon was elke vreemdeling, die zich in hun land vertoonde, te doden. En dat een moord hier niet veel zwaarder weegt dan bij ons een oorvijg. Voor hen is het een natuurlijk en alledaags geval om een vijand te doden. Maar waarom hebben ze zich niet direct op ons geworpen, voordat we gewaarschuwd werden? Waarom hebben ze eerst aan Mairissa hun plannen verteld? Hebben ze hem misschien alleen

maar bang willen maken? Zou het verstandig van me zijn Johannes, die duidelijk de aanvoerder is, een afstraffing toe te dienen? Ik geloof dat ik beter kan wachten. Ik weet – tenminste wat Chinezen en Maleiers aangaat – dat, als ze opgewonden en werkelijk geprikkeld zijn, het veel beter is hen eerst tot bedaren te laten komen en zo mogelijk een nacht over de zaak te laten slapen, dan dadelijk de koe bij de horens te pakken. Aan slapen valt niet te denken. Ik schuif behoedzaam mijn geweer naar Barah toe, die naast me ligt, en houd zelf mijn pistool gereed. Barah heeft de Babo-Papoea's bij zich geroepen en hun bevel gegeven bij elkaar te gaan slapen tussen de Zuidkust-Papoea's en de orang-soerabaja in. Ze rillen van angst en staan geheel aan onze kant als er iets mocht gebeuren. Lucas fluistert iets over soangi tegen de medicijnman Ruben, maar deze sist alleen iets terug en ziet er kwaad en bevreesd uit. Ruben is de enige Papoea die Mairissa tot vriend heeft kunnen krijgen, maar deze wreeduitziende medicijnman is Mairissa dan ook werkelijk trouw. Paulus en de vier anderen, die vandaag zijn meegegaan, leggen zich niet te slapen. Ze blijven aan het vuur zitten, dat ze hoger dan anders opstoken. Ik vraag me af of ze van plan zijn zich aan onze kant te scharen en of ze misschien daarom de wacht houden.

De nacht verloopt en vroeger dan gewoonlijk is er leven in het bivak. De oude Taha, die bijna de hele nacht met de Zuidkust-Papoea's heeft zitten fluisteren, kruipt naar Barah toe voordat we van onze slaapplaatsen zijn opgestaan en fluistert hem iets in het oor.

„Taha zegt dat ze vast besloten zijn ons allemaal te doden. Hij denkt dat wij het best stroomafwaarts kunnen vluchten, samen met hem en de Babo-Papoea's. Ze willen ons niet dadelijk vermoorden, maar pas na een of twee nachten, als we hoger stroomopwaarts zijn gekomen.”

„Ben je bang, Barah?”

„Ik ben bang, toean. Ik kan niet eten. Had ik toch maar geleerd toean's geweer te gebruiken!”

„Zeg niets tegen de anderen. We zullen het wel klaar spelen. Je zult het zien.”

Ik heb mijn plan al klaar. Als ze weigeren in de boten te gaan, wanneer ik het bevel daartoe geef, zal ik dadelijk de eerste de beste op zijn gezicht slaan en daarna schieten. Gehoorzamen ze het bevel zoals gewoonlijk en gaan ze in de boten, dan roep ik Johannes hier bij me nadat ze allemaal in de boten zitten. Als hij weigert, schiet ik een kogel in de boot zo dicht mogelijk bij hem. Ontstaat er dan een volledig oproer,

dan staan ik en mijn mantri's in een voordelige positie, hoog op de steile oeverrand, met alle Papoea's onder ons in de boten. Voordat ze eventueel tegen de oever zijn opgeklommen kan ik een heleboel uitrusten met mijn pistool.

Als Johannes mijn bevel gehoorzaamt en alleen naar boven komt, zal ik hem voor mij laten staan met zijn rug naar de bijna loodrechte rand. Dan zal ik hem geducht uitschelden. Lijkt het alsof het niet helpt, dan staat hij zo, dat ik hem met één slag hals over kop naar beneden kan slaan. Helpt dat ook niet en willen zijn vrienden hem te hulp snellen, dan is de strijd op leven en dood verklaard.

Ik ken deze Papoea's voldoende om te weten, dat de geringste zwakte van mijn kant zou worden beschouwd als vrees en ons lot dadelijk zou bezegelen. Taha's raad op te volgen en stroomafwaarts te vluchten, zou niet in mijn hoofd opkomen. Ze mogen niet vermoeden, dat ik mij niet volkomen hun meester voel. Om hun dus geen verkeerde opvatting te geven over mijn gemoedsgesteldheid, brul ik hun toe barser dan ooit:

„Klaar voor vertrek! Boten laden!”

Alleen enkelen blijven zitten en beginnen niet direct met het werk. Maar een paar scherpe woorden van Barah krijgen ook hen aan de gang. Mairissa houdt zich angstig op de achtergrond, terwijl Ruben als een hondje om hem heen draait. Hij ziet er miserabel uit. De Soendaneesjes weten niet precies waarom het gaat. Ze zijn stil en kennelijk slecht gehumeurd. Als ik zie dat ze van plan zijn in de boten te gaan, zeg ik hun hier nog even te wachten.

Zodra alles is geladen en de Papoea's aan de pagaaien zitten, schreeuw ik:

„Johannes!”

Hij zit aan het roer van een van de boten en kijkt alsof hij niet weet wat hij doen moet. Zal hij doen alsof hij me niet gehoord heeft?

„Kom hier! Gauw!”

Snel als een eekhoorn loopt Johannes tegen de oever op. Ik zie dat hij geen parang in de hand heeft. Tot nog toe heb ik hem dus onder controle.

Met een stem, die ik zo kwaad mogelijk maak en zo luid, dat iedereen me kan horen, brul ik Johannes toe:

„Wat heb je in je hoofd gehaald! Heb je het gewaagd een grote mond op te zetten tegen een van mijn mannen?”

Boven: Een Papoea-vader die goed is voor zijn kroost. *Onder:* Mannen werken aan de boten; kinderen scharrelen om hen heen.

Vervang de casuarina's door kleine sparren en ge hebt een stroom in Lapland.

„Toean, toean.....” begint Johannes.

Ik zie zijn kin van vrees bibberen en ik weet dat ik de slag al heb gewonnen.

„Zwijg! Je hoeft je mond niet open te doen. Ik zal praten!”

Gedurende de lange uren van de nacht heb ik mijn toespraak goed voorbereid. Nu vuur ik haar af in het Maleis, hier en daar doorspekt met termen in Johannes' eigen taal. Ik scheld hem erger uit dan ik nog ooit iemand heb gedaan. Tot mijn grenzeloze geruststelling zie ik hoe de trotse Johannes in zijn schulp kruipt, hoe zijn knieën beginnen te trillen, hoe zijn kin bibbert. Ik eindig met:

„Denk eraan dat hij die het waagt een onbeschaamd woord te spreken tegen een van mijn mannen, wie dan ook, een kind des doods is! Wees op je hoede! Als je iets doet wat mij niet bevalt, zul je nooit weer de kust zien! Je mag niet langer in Mairissa's ploeg werken. Stap over in de boot van Barah. Nu wordt Barah je baas. Ga naar beneden!”

Ik doe een stap naar voren alsof ik hem wil slaan als hij niet gauw genoeg weg komt. Johannes maakt rechtsomkeert en vliegt naar beneden. Als een hond met de staart tussen de benen gaat hij in de boot zitten en stil buigt hij zich over zijn pagaal.

Niet een van de Papoea's heeft een vinger uitgestoken om Johannes te hulp te komen. Zij werken deze dag harder dan anders, maar de stemming blijft gedrukt.

We zien troepen wilde eenden over komen en ik zorg ervoor hen in de vlucht te schieten. Dat maakt een geweldige indruk op mijn Papoea's. Ze kunnen hun juichende jachtkreten niet onderdrukken als ze zien hoe de eenden uit de lucht tuimelen, zodra mijn geweer knalt. Ze hadden niet gedacht, dat iets dergelijks mogelijk was. Om hen voor alle zekerheid volkomen vertrouwd te maken met de gevaarlijkheid van mijn wapens, laat ik deze avond, nadat we ons bivak hebben opgeslagen, een dikke boomstam opzoeken van het meest vezelachtige hout dat ik kan vinden. Ik hak er een teken in, ga op twintig meter afstand staan en en schiet mijn pistool leeg op het teken. De samengedromde Papoea's, die bij elke knal hoog opspringen, kunnen zich nu overtuigen dat de zeven kogels recht door de boomstam heen zijn gegaan – zij vinden ze terug aan de andere kant, diep in het rivierzand geboord.

„Tien Papoea's op een rij vinden door één kogel de dood,” verzeker ik. De Papoea's kunnen vanavond over niets anders spreken dan over de

angstaanjagende hoedanigheden van mijn pistool. Taha bericht dat de stemming aanzienlijk kalmer is en dat er met geen woord meer gerept is over enig moordplan.

De volgende morgen vertelt Barah dat Paulus tegen hem heeft gezegd: „We worden bang als de rode toean boos wordt. We moeten maken dat hij nooit meer boos wordt.”

En Barah, die toch nog voor zijn leven vreest, heeft geantwoord:

„Jullie hebt geluk gehad, dat hij jullie niet allemaal heeft neergeschoten! Ik heb ook zo'n kleine zwarte boemboem, net als de toean merah, alleen is de mijne nog gevaarlijker!” Barah wees op zijn broekzak, waar de omtrekken te zien waren van een klein houten pistool, dat hij in de duisternis van de nacht had gesneden. Paulus zag de gevaarlijke lijnen en Barah vond dat hij voldoende ernstig keek.

Ik heb het nu zo geregeld, dat Mairissa uitsluitend met Babo-Papoea's werkt. Amat heeft de gemakkelijkste van onze Zuidkust-Papoea's gekregen en hij en Mairissa mogen voor zichzelf een bivak opslaan aan de overzijde van de rivier.

Barah heeft de wildste van onze Papoea's gekregen, waaronder de oproerlingen Johannes en Petrus. Maar hij heeft ook Paulus in zijn ploeg en op hem kan hij zeker vertrouwen. Aan de Soendanezen heb ik de oudste Zuidkust-Papoea's toegewezen. Die passen het best bij hen. Ze maken geen drukte en doen toch precies zoveel als ze willen of er iets tegen hun gezegd wordt of niet.

Toch blijft de onaangename gebeurtenis nog verscheidene dagen een schaduw werpen op ons kampleven en heel veilig voelen we ons nog niet. Het zou zo verbazend gemakkelijk voor de Papoea's zijn ons met hun parangs te overvallen, hetzij overdag in de rug, hetzij tijdens de slaap 's nachts, als ze zich werkelijk hadden voorgenomen ons te doden. Gelukkig hebben ze het vermogen van mijn wapens om ons te beschermen belangrijk overschat.

Hoewel dus gedurende enkele avonden niet de rechte stemming aan ons kampvuur heerst, heeft het leven toch zijn aardige kanten. Daar zorgen Lasson en Manis wel voor.

Vanavond bijvoorbeeld, toen Lasson de middagthee aan het zetten was en Manis als gewoonlijk bezig was met het inpakken van de vangst van deze dag, kreeg Lasson's afwezige, dromerige gezichtsuitdrukking opeens iets gespannens. Er kwamen zware rimpels in zijn voorhoofd en

zijn grote mond kwam nog verder open te staan. De hand met de pijp bleef halverwege de mond steken. De ogen begonnen strak te turen. Hij mompelde iets in de richting van Manis. Ik ving alleen enkele Latijnse namen op. Ik trachtte te ontdekken wat hij zag. Zover ik kon beoordelen gold zijn fel turen onze vriend Johannes, die met zijn rug naar ons toe bij het vuur zat. Lasson's gezicht werd steeds ernstiger en meer gespannen. Het was alsof zijn ogen zich in Johannes boorden.

Voorzichtig legde Lasson zijn pijp neer zonder een oog van Johannes af te wenden. Behoedzaam stond hij op en sloop een paar passen naar voren. Toen keek hij haastig zoekend om zich heen. Zocht hij iets om mee te slaan? Was hij van plan zich op Johannes te werpen?

Barah, die zat te eten, had Lasson's wonderlijk gedrag ook opgemerkt. Hij hield op met het kauwen van zijn rijst en keek verwonderd naar de nu langzaam voortsluipende Lasson. Hij vond ook dat het leek alsof Lasson, vervuld van haat, zich op de niets kwaads vermoedende Johannes wilde storten. Lasson, die anders toch zo'n vrees en afschuw voelde voor zijn kroesharige, zwarte broeders!

Toen Lasson plotseling met een paar laatste sprongen naar voren schoot, gaf Barah een schreeuw. Hij dacht dat Lasson volkomen gek was geworden en werkelijk een ongeluk zou teweeg brengen.

Johannes draaide zich bliksemsnel om bij Barah's kreet. Hij kreeg Lasson, die met beide handen naar zijn hoofd greep, boven op zich. Barah sprong op om hem te ontzetten, maar Lasson sloeg met een geroutineerde zwaai van zijn rechterhand toe en had een wesp gevangen die verward zat in Johannes' krullen. Zonder te letten op het verontwaardigd gesnuif van Johannes of op Barah's daverend gelach, toog hij regelrecht naar Manis:

„'nis! 'nis! Een Specius, 'nis!’”

SLUIPJACHT

Midden tussen de kalkbergen aan de bovenloop van de Aindoea hebben we een paar tamelijk grote vlakten gevonden, waar de wildernis dicht en houtrijk is. Daar hebben we nu al langer dan een week taxatie-banen uitgezet. We hebben niet voortdurend ons bivak behoeven te verplaatsen, maar konden bijna de gehele tijd op dezelfde plek blijven legeren. De dagen hebben gestaan in het teken van het routine-werk en ik

geloof, dat wij, orang-soerabaja, zowel als de Papoea's, onze kleine onenigheid zo goed als vergeten hebben.

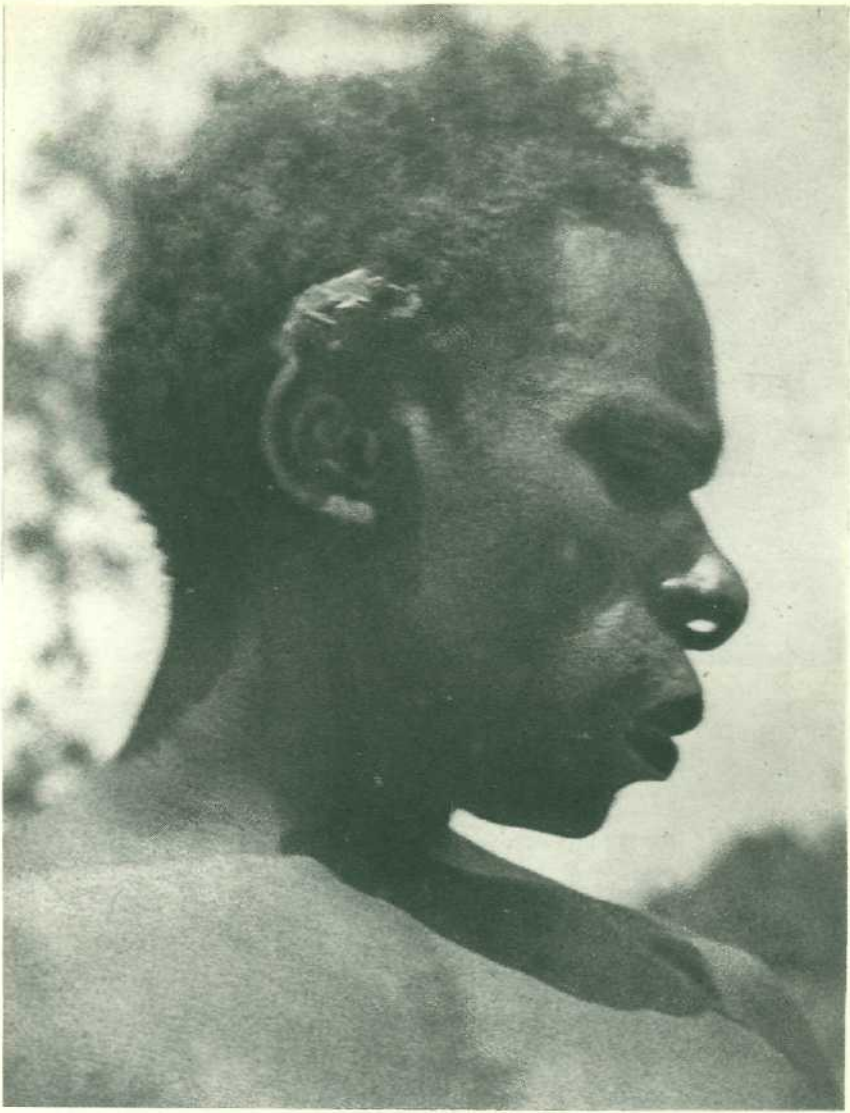
Ik heb ruimschoots de tijd gehad de Papoea's te observeren en ik heb vooral kunnen vaststellen hoezeer hun stemming afhangt van de volheid van hun magen. Een gespannen buik schijnt een Papoea al zijn zorgen te doen vergeten en wanneer hij zonder zorgen is, schalt zijn lied door de wildernis.

's Morgens wordt hij natuurlijk wakker met een totaal lege maag. Het eerste wat de Papoea's doen is de rijstketel op het vuur zetten. Daarin wordt voor ieder een pond rijst gedaan. Een aantal Papoea's, die een bijzonder sterke verbeeldingskracht hebben, beginnen reeds nu te neuriën bij de gedachte dat het niet lang zal duren voordat hun magen gespannen staan van de rijst.

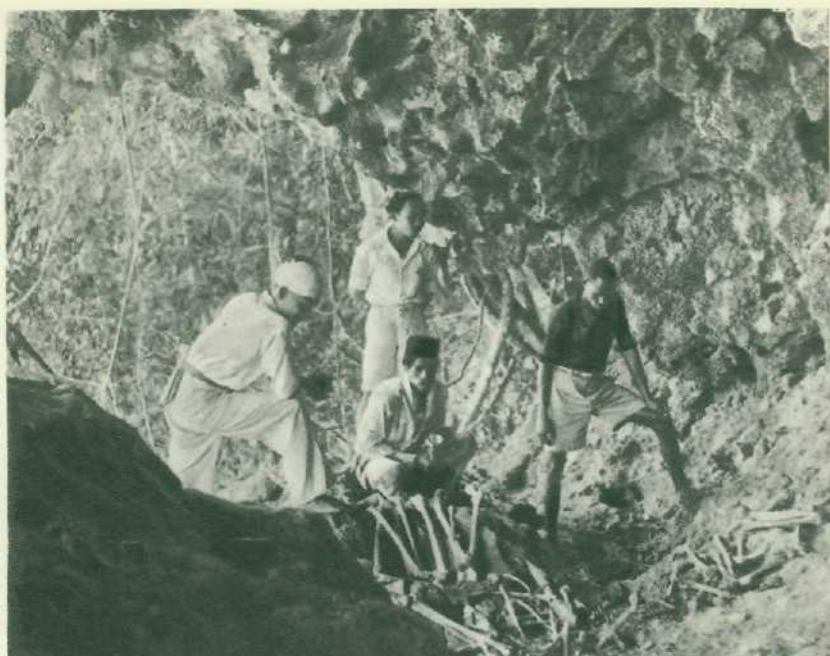
Wanneer ze allen hun portie hebben verslonden met een groot stuk gedroogde vis er bij, is de stemming opperbest en ze trekken het bos in met de levensblijheid van jubelende vogels. Het oerwoud schalt van de vrolijke kreten van uitgeruste Papoea's, die naar hartelust inhakken op het stekelige onderhout. Ze springen met kromme sprongen over alle hindernissen van takken en gevallen bomen, en ze hebben tijd en lust alle roepende vogels te antwoorden en alle vluchtende hagedisjes en slangen achterna te zitten.

Maar naarmate de rijst wegzakt en de spanning de in magen verslapt, loopt de troep steeds stiller door het bos. Het werk gaat nog wel redelijk goed, maar tegen twaalf uur zijn ze zo stil en bedrukt als bange muizen. Hun magen moeten nodig weer gevuld worden. Ze hebben sagokoeken bij zich als proviand. De koeken zijn ongeveer een halve duim in het vierkant en een halve centimeter dik, gebakken zonder gist. In water zwellen ze geweldig op. Een zo'n kleine koek kan een normale maag tot barstens toe vullen. De Papoea's werken drie of vier stuks naar binnen en naar mate de sago in hun magen begint uit te zetten, wordt hun kijk op het leven weer lichter en het duurt niet lang of het is weer op een kilometer afstand te horen, dat ze hier door de rimboe trekken.

Maar het werkelijk grote gebeuren van de dag is de avondmaaltijd, wanneer ze moe in het kamp zijn thuisgekomen. Dan scharrelen de Papoea's ijverig en druk rond om zo gauw mogelijk de rijst gekookt te krijgen. En ze zwijgen allemaal gespannen, in afwachting van hun buikvulling.

Pius, de slangenvrezer (zie het gat in zijn neustussenschot).

Boven: De resten van een kannibalen-maaltijd in een heilige grot. *Onder:* Druk redenerend koken onze Papoea's hun rijst.

Voor hun avondmaal krijgen ze weer een pond rijst de man en een stuk gedroogde vis. Maar gewoonlijk hebben ze ook zelf wat gevonden in de rimboe, zoals kleine varanen, slangen en vis. Dikwijls heeft ook mijn geweer een extra stuk vlees verschaft.

Wat benijd ik de Papoea's de echte, hartgrondige vreugde die van hen uitstraalt, zodra hun buiken bol staan. Als 's avonds tenslotte alles wat eetbaar is in hun onverzadigbare muilen is verdwenen, is het geluk volmaakt. Meer kunnen de wildernis en het leven hun niet geven. Dan stijgt het gemeenschappelijk gezang van de om het vuur liggende of zittende „vreters" vergenoegd omhoog en de melodie vertolkt een volslagen tevredenheid.

Zo langzamerhand komt er zelfs orde in het gezang. De trommels gaan een woordje meespreken en bij hun rythmisch geprevel begint een voorzanger de gebeurtenissen van de dag te verhalen zoals ze worden gezien uit het oogpunt van Papoea-humor. Ook kan hij zingen over oude liefdesavonturen. Bij het refrein vallen allen in en wanneer de voorzanger bijzonder geestig of schuin is, wordt hij beloond met geestdriftige kreten en schaterend gelach.

Weldra kunnen ze niet meer stil zitten. Enkelen springen op en beginnen om het vuur te dansen met wippende achterwerken en krabbende voeten. Hoe idioter de dans is, des te wilder worden de toejuichingen. Het is alsof deze van vreugde springende zwarten de hele dag hebben liggen luieren in plaats van zich in het zweet te hebben gewerkt in de moordend-warme rimboe.

Pas tegen tien, elf uur, als ze weten dat ik wil gaan slapen, beginnen ze rustiger te worden. Maar altijd zijn er enkelen die met half fluisterende stemmen het neuriën voortzetten en ik val elke avond in slaap met hun eeuwige, vergenoegde wijsjes in de oren.

Vandaag zetten Barah en Amat taxatie-banen uit Oostelijk van de rivier. Beiden recht naar het Oosten toe, op vijf kilometer afstand van elkaar. Eerst ga ik Barah's baan controleren. Daarna wil ik recht door de rimboe lopen totdat ik Amat's baan bereik.

Het werk loopt goed van stapel bij Barah. Om twaalf uur heeft hij al twee en een halve kilometer klaar. Hoewel zijn ploeg voor het grootste deel bestaat uit Papoea's, waarmee de andere ploegleiders niet willen of kunnen omgaan, loopt het werk voortreffelijk. Hij gebruikt nu Johannes, onze „moordenaar", voor het bomen meten zowel als

benoemen in de Papoea-taal. Barah heeft niets dan lof voor Johannes. Hij is ijverig en attent en kent de bomen beter dan de meeste Papoea's. Wel is hij nors en koppig, maar hij is ook buitengewoon nauwkeurig. Soms loopt Barah met opzet een boom voorbij zonder bevel te geven haar te meten. Johannes merkt dat dadelijk en vertelt aan Barah dat ook deze boom moet worden gemeten en gemerkt, anders wordt „de rode” kwaad.

„Een man, die ons wil vermoorden, doet zoiets toch niet,” zegt Barah. „Petrus is gevaarlijker dan Johannes,” vervolgt hij. „Hij werkt snel en wild, maar hij duldt niet dat iemand iets tegen hem zegt. Kulas, die Amat naar de hel wenste, is goed en gehoorzaam, al is hij ook niet zo sterk.”

„En hoe werkt Mokamo met het kompas?” Mokamo behoorde namelijk ook tot de opstandigen, zodat Amat evenmin als Mairissa met hem kon werken.

„Hij weigert het kompas te gebruiken, maar hij heeft het niet nodig. Hij heeft het kompas in zijn hoofd en hij loopt precies recht, nadat ik hem 's morgens de richting heb aangegeven.”

Pius, de slangenvrezer, behoort ook tot Barah's ploeg. Niemand anders wil hem hebben, omdat hij zo lui is en als niet goed wijs wordt beschouwd.

„Hij is niet veel waard, maar Paulus zorgt er wel voor, dat hij niet achter komt.”

„Het is een geluk, dat je Paulus hebt, Barah!”

Paulus, die natuurlijk naar ons gesprek heeft zitten luisteren, komt naar mij toe:

„Toean, ik geloof niet dat toean Barah mij vandaag nog nodig heeft. Ik ga met toean mee. We zullen varkens zoeken. Veel varkens hier in het sago-moeras.”

„We gaan geen varkens vangen! Ik moet recht naar het Noorden naar Amat's ploeg. Natuurlijk zijn er onderweg wilde zwijnen in het moeras, maar ze zijn allang gevluht voordat we hen in de gaten hebben.”

„Als toean alleen gaat, krijgt toean alleen maar kroonduiven en misschien een domme kangoeroe. Als Paulus mee gaat, krijgen we varkens. Paulus loopt vooraan. Toean achter hem, even zacht als Paulus.”

Ik heb al een paar kroonduiven geschoten, toen ik langs Barah's baan liep. Ze zijn niet moeilijk onder schot te krijgen. Een enkele kangoeroe laat zich ook wel eens overrompelen, al loop ik niet geruisloos.

Met wilde zwijnen is het iets anders. Ik heb al zoveel wilde zwijnen op een grote afstand door de rimboe horen vluchten dat ik precies weet hoe schuw ze zijn. Ik acht mijzelf niet in staat zwijnen of casuarissen te besluipen, al heb ik Papoea's horen beweren dat het mogelijk is. De zwijnen, die ik tot nog toe heb geschoten, zijn toevallig langs me gekomen nadat ik lang op dezelfde plek in het bos had gezeten.

Paulus staat zijn bezwete rug te krabben tegen een boomstam en kijkt mij smekend aan. De vleeshonger glanst al uit zijn bruine schitterogen. „Laat Paulus meegaan, toean,” probeert hij weer. „We moeten hier varkens vangen. Het is ook niet goed als toean alleen gaat. Misschien valt hij en dan breekt hij een been. Misschien wordt hij aangevallen door zwijnen.”

Ik moet lachen. Paulus is slim.

Johannes komt Paulus te hulp. Hij is nog bang tegen mij te spreken na het standje, dat hij een paar weken geleden heeft gekregen, maar de honger naar vlees doet hem zijn vrees overwinnen:

„Toean, laat Paulus meegaan. Ik zal voor twee werken. Toean Barah hoeft niet op ons te wachten.” De aspirant-moordenaar en oproerkraaier houdt zijn hoofd scheef en grijnst mij toe als een verlegen schoolmeisje.

„Ga dan maar mee, Paulus, maar o wee als we geen varkens te pakken krijgen!”

Paulus maakt een zotte lichtsprong van plezier. De broek, waarmee hij zich getooid heeft, stroopt hij af zonder zich tijd te gunnen hem open te knopen. Het is een geschenk van Barah en op het ogenblik zijn dierbaarste bezit. Maar op een sluipjacht kun je geen kleren aan je lichaam hebben. Ze blijven overal aan haken en schuren veel hoorbaarder tegen alle scherpe blaren dan de menselijke huid. Ik trek ook mijn broek uit en knoop daarvoor in de plaats een tjawat om mijn lendenen. Toen ik langs de taxatiebaan liep, had ik ook schoenen aan als bescherming tegen alle scherpe, kleine stronken. Die moeten nu ook uit. Je moet met je voeten kunnen voelen of je niet op krakende takken trapt.

De eerste driehonderd meter behoeven we ons geen moeite te geven geruisloos te lopen: op dat terrein is toch alle wild opgeschrikt door de taxatieploeg. Dan komen we aan een moeras, waar het water een halve meter boven het slijk staat. Er groeien daar maar drie soorten bomen: *Comptosperma*, *Terminalia* en een groot slag *Palaquium*. Ze

hebben allemaal steun- of plankwortels en bovendien ademhalingswortels, die overal uit het water opsteken.

We moeten ons voort balanceren over al deze verschillende soorten van wortels. Als je je evenwicht kunt houden, is het niet moeilijk geruisloos te lopen. Er is hier niets dat kan kraken. Maar het onderhoud is te schaars: het wild kan ons van verre zien aankomen. Paulus schijnt echter toch te hopen dat we zelfs hier een slijk- en waterminnend varken zullen kunnen verrassen, want als hij geluidloos een aantal meters heeft geklauterd, staat hij enkele ogenblikken doodstil om ingespannen te spieden en te luisteren. Dan gaat het weer enkele meters vooruit en dan weer halt. Ik volg hem. Maar het is niet zo gemakkelijk voor zoutpilaar te spelen op een smalle plankwortel of op een glibberige, zwaaiende luchtwortel. Ik moet mijn beide handen en voeten gebruiken om mijn evenwicht te bewaren. Paulus daarentegen kan midden in een schrede roerloos blijven staan, zonder zelfs een beweging met het been dat hij al heeft opgeheven voor de volgende stap, precies als een vissende reiger.

Ik heb het gevoel op betoverd, verboden gebied te zijn, waar wij ons sluipend voortbewegen over het zwarte, loerende water van het moeras. Dit is geen gewone rimboe meer. De bomen zijn hier allemaal eender, met hun ronde hoge stammen die een volkomen dicht bladerdak dragen, dat slechts een geheimzinnig schemerlicht doorlaat. Alles is hier bruin en grijs met een doods zwart van het zwijgende water. Boven het dak van de boomkruinen zingt zeker de moesson haar zang van de vrije ruimte, maar hier beneden is alles stil als ware het versteend en de lucht staat benauwend dicht boven de wirwar van wortels, die wemelen door het rottende slijk.

Waarom zoekt Paulus hier naar varkens en casuarissen? Dit is een woonplaats voor slangen en hagedissen, maar niet voor snelvoetig, warmbloedig wild. Het hele moeras ademt een stemming van loerende dreiging – een stil, van angst verzadigd wachten op het ongeluk. De schoon gekleurde python, die opgerold ligt als een levenloze bult hoog op een wortelgewelf, hoort hier thuis. Hij belichaamt het wrede en zwijgende wachten. Alleen zijn gele, koude ogen verraden met welk een heftigheid zijn geaccumuleerde wildheid zich kan ontladen. De varaan, die dicht tegen een gevallen boomstam zit aangedrukt, loert op buit en de dikke waterslang, die een zo ruime huid heeft dat ze als een zak om hem heen hangt, is ook een jager die thuis hoort in dit

moeras. Het verraderlijke water zal nog wel meer valse en gevaarlijke jagers herbergen. Terwijl ik voortbalanceer over de dunne, zwiepende wortels verwacht ik niet anders dan dat een krokodil mij plotseling naar beneden zal trekken tussen zijn grote, scherp getande kaken.

Paulus kan een verstikte kreet niet weerhouden, wanneer hij een voet wil zetten op een dicht onder het wateroppervlak liggende wortel, die plotseling wegschuift. Bijna tegelijkertijd maak ik een sprong naar een stevige dikke worteltak, die eruit ziet alsof hij het gewicht van een paard kan dragen, maar die als een wolk van bruin stof onder mijn voeten uiteen valt en me tot mijn oksels in het water en de stinkende modder laat verdwijnen. Er gaat iets als een verontwaardigd suizen door het moeras bij het ritselen van vluchtende hagedissen en het plassen van duikende varanen en kikkers bij al het spektakel dat we opeens maken. Enkele neushoornvogels, die hebben zitten smullen van de vruchten in een Palaquiumboom, beginnen te tieren en te krijsen, maar wij maken dat we wegkomen over de wortels en weldra bevinden we ons op droger terrein.

Hier hebben we de gewone rimboe, met sagopalmen op de vochtigste plaatsen. Hier zal ik nu de echte proef moeten doorstaan. Stil door het moeras voort te komen ging nog. Als je niet in het water viel, kon je niet zo veel rumoer maken, met naakte voeten over wortels balancerend. Maar hier, waar we ons de hele tijd een weg moeten banen door een struikgewas vol verraderlijke lianen en scherpe rottan, begrijp ik eerst niet hoe we één beweging zullen kunnen maken zonder al het wild binnen een kring van vijftig meter te waarschuwen. De hele jungle staat als ademloos te luisteren naar het geringste kraken van een jagersvoet. Als je het eerst je hiel neerzet, heb je zelf de gewaarwording dat de grond werkelijk dreunt en dat het een schallend alarm-sigitaal is voor alle dieren. Heel voorzichtig moet je eerst je tenen plaatsen, die als verend het lichaamsgewicht moeten opvangen. Elk twijgje, dat breekt onder de meest behoedzame voetzool, verkondigt luid aan het bos wie zich hier voortbeweegt.

Hier beneden in de dromerige stilte tussen de schaduwen op de grond is het alsof elk geluid wordt opgevangen en versterkt door een geweldige luidspreker. Natuurlijk ritselt het van dorre blaren en vruchten die vallen uit de door de wind gewiege boomkruinen, maar het is een ander geluid dan wanneer ik een dor blad onder mijn voet plat trap of wanneer er stugge blaren tegen mijn huid schuren. Vooral wanneer ik

een pandan-heester aanraak, waar de stekelige bladeren zo dicht op elkaar hangen, ontstaat er een klinkend gekletter. Als we dan niet dadelijk de dreunende galop van een wild zwijn horen of het daverend stampen van een vluchtende casuaris, dan weten we dat binnen honderd meter afstand geen varkens of casuarissen zijn.

Maar naarmate de tocht voortgaat, lukt het mij steeds geruislozer te lopen. Ik leer van Paulus met de hand behoedzaam bladeren en takken, die in de weg hangen, te grijpen en heel zacht opzij te houden, zodat ik er langs kan, en ze daarna weer heel voorzichtig los te laten. Er kraken niet meer zo heel veel twijgen onder mijn voeten en nu krijgen we ook enig wild te zien. We komen op slechts enkele meters afstand van boshouders en kroonduiven, iets wat ik vroeger nooit heb meegemaakt. Het wonderlijke is dat deze vogels, wanneer we er volkomen geruisloos aankomen, niet goed schijnen te begrijpen wat er aan de hand is. Ze lopen weg wanneer we heel dichtbij zijn, maar ze vluchten niet met lawaai en alarmkreten. Wanneer echter een tak breekt of een liaan zwaait, dan kakelt het boshoen wild en de wieken van de duif trommelen een klinkende waarschuwing. De papegaaien brengen de waarschuwing verder, geholpen door neushoornvogels en kakatoes, en dan sta je daar tamelijk kwaad te vloeken over al het spektakel dat je in de wildernis hebt veroorzaakt. Maar heel lang duurt het niet of alles is weer tot kalmte gekomen en dan kan de sluiptocht voortgang vinden. Paulus schijnt zijn gezichtsvermogen meer te gebruiken dan zijn gehoororganen, terwijl hij voortsluipt. Ik daarentegen maak uitsluitend gebruik van mijn oren om het wild op te sporen. Mijn ogen hebben al meer dan genoeg werk met het vinden van een geluidloze weg. Ik verbeeld mij zelfs, dat het voldoende is het gehoor te gebruiken als speurorgaan. Want niet alleen het gekraak dat wij zelf veroorzaken weerklinkt door de jungle: voor de dieren is het minstens even moeilijk als voor ons zich geluidloos te bewegen. Het is heel eigenaardig zo duidelijk als het lichte trippen van het boshoen te horen is, lang voordat men het ziet. En het bijzonder zachte, doffe kirren van de kroonduif waarschuwt – ook al kan men niet bepalen vanwaar het komt – dat de duif niet ver weg is. Je blijft staan wachten en al heel gauw hoor je het ritse-len van de bladeren op de grond, waar ze loopt te pikken uit de overvloed van gevallen vruchten. Dan kan het gebeuren dat je haar heel dichtbij ziet of dat haar lokkende roep vlak achter je weerklinkt. Daar heb ik juist een kroonduif vlak voor me. De hoge, doorzichtige

kroon met haar glans van paarlmoer schemert in het duister van de rimboe. Ik kan de robijnrode randen om haar zwarte ogen zien, die onzeker naar me kijken zonder me te zien.

Nu ritselt er ook iets achter me. Het is zeker de echtgenoot van de duif, want ik kan niet aannemen dat Paulus zoveel rumoer zou maken. Ik durf mijn hoofd niet omdraaien om te kijken. De beweging zou haar ogenblikkelijk verschrikken en meteen zou de hele jungle weerklinken van klappende wieken en schelle waarschuwingskreten. Ik geniet van het schone schouwspel en ben blij dat ik niet behoef te schieten op de mooiste vogel van het bos. Zeker is de pauw in de teakwouden van Java schoner, om niet te spreken van de prachtige Argusfazant in de wildernissen van Borneo, maar geen vogel is zo de belichaming van de typisch duistere, zeldzame schoonheid van het oerwoud als de kroonduif met haar paarlmoeren glans.

Plotseling laat de duif achter mij zijn klankvolle lokroep horen. De duif voor me, die juist in het struikgewas wilde verdwijnen, blijft staan en luistert als verwonderd naar de liefdesverklaring. Zij staat een minuut doodstil en weer klinkt de diepe loktoon door het bos. Nu loopt ze regelrecht op mij af. Op slechts twee meter afstand blijft ze weer staan om mij met stille verbazing te bekijken. Een kleine zonnestraal sijpelt door het bladerdak en valt op haar kroon, die dadelijk vlamt als een aureool. Zij doet nog een stap naar voren en heel haar vedertooi krijgt een bewegelijke, schitterende glans: een parel op de schaduwrijke, duistere bodem van de jungle-ocean.

Mijn door modder bevuild lichaam schijnt ze niet op te merken, maar mijn gezicht met de glanzende ogen onderscheidt ze wel. Misschien vermoedt ze gevaar, want plotseling draait zij zich geheel om en loopt licht weg totdat ze verdwenen is tussen de struiken. Maar geen alarm van klappende wieken. Nu draai ik behoedzaam mijn hoofd om, ik wil zien of ik een glimp kan opvangen van de duif, die achter mijn rug zijn lokroep heeft doen horen. Maar daar zit alleen Paulus met een grijns van oor tot oor. Hij heeft zijn liefde verklaard aan de bosprinses in haar eigen taal.

Met voortdurende ontbrekingen wordt de sluiptocht voortgezet. Ik maak nu allang geen rumoer meer. Wanneer een boshaan kraait in onze nabijheid, kan Paulus niet nalaten te antwoorden. De haan schreeuwt kwaad en dapper terug en komt naar ons toe. Paulus kakelt als een kip en tikt tegelijkertijd met de toppen van zijn vingers op zijn borstbeen.

Ik weet niet wat het tikken moet betekenen, maar de haan komt als op bestelling, en wij blijven rustig zitten wachten totdat hij teleurgesteld weer weggaat.

Ik loop nu vooraan, voor het geval dat we groot wild zullen tegenkomen. Plotseling voel ik hoe Paulus achter mij verstijft. Ik draai mijn hoofd om en zie hoe zijn zwarte ogen volkomen concrete blikken werpen eerst naar mij en dan naar het struikgewas aan onze rechterhand. Zijn voorhoofd is gerimpeld met ronde wenkbrouwen, die hij zo hoog mogelijk heeft opgetrokken. Zijn neusvleugels staan wijd gesperd en bewegen gespannen op en neer.

De lippen zijn vertrokken tot een wilskrachtige grijns. Het lijkt alsof zijn oren en haren rechttop willen gaan staan van spanning. Een jachthond, die onverwacht een vogel vlak onder zijn neus krijgt, kan niet meer geladen zijn van spanning dan nu mijn Paulus.

Er klinkt een zacht ritselen in de struiken, die door Paulus' blik worden geraakt. Ik heb het geluid al eerder gehoord, maar ik heb er niet op gelet. Naar Paulus' ogen te oordelen is het een heel bijzonder geluid. Dus casuarissen of varkens? Welke van de twee? En wat moeten we nu doen? Het is volkomen onmogelijk geruisloos door die struiken te komen. Het is een dicht sago-struikgewas, doornig en drassig. Plotseling hoor ik een zacht gegrom en dan weet ik dat het wilde zwijnen zijn. Ze zijn blijkbaar bezig sago te eten uit een gevallen sagostam.

Paulus begint al naar voren te kruipen zonder één geluid.

Hij zoekt een weg met een wijde boog om de varkens heen. Plotseling breekt er onder mijn voet een heel dun twijgje. Maar meteen komt er een kwaadaardig geschreeuw van een varken en ik hoor hoe ze zich in de struiken bewegen. Maar ze weten blijkbaar nog niet wie de jager is, want ze vluchten niet. Na een ogenblik sluipen we verder. Wij kunnen nu niet ver van de varkens verwijderd zijn, maar we zien niets van hen. Dan zie ik hoe een sagoblade zachtjes in beweging komt en ik hoor het ritselen als wanneer een zwaar dier zich door het gewas voortbeweegt. Maar het dier zelf blijft onzichtbaar, hoewel het op hoogstens twintig meter afstand kan zijn.

We moeten trachten hen van een andere kant in het vizier te krijgen. Hier kunnen we hen niet dicht naderen. Behoedzaam bewegen we ons naar opzij. Weldra wordt ons de weg versperd door een modderpoel. Paulus komt er volkomen geruisloos overheen. Maar wanneer ik probeer mijn voet uit de zuigende greep van de modder te trekken,

Geheel alleen draagt Paulus ons zwijn!

Boven: De vrouwen waden hen tegemoet. *Onder:* Door sterke handen worden de boten aan wal getrokken.

ontstaat er een smakkend geluid en op hetzelfde oogenblik al dreunt de galop van de wilde zwijnen door het oerwoud. We staan teleurgesteld te luisteren waarheen ze vluchten. Wanneer het geluid is verstild, beduidt Paulus mij met handen en voeten dat de zwijnen met een grote bocht naar het Noorden zijn gegaan en dat wij moeten trachten hen daar weer op te zoeken door met een andere bocht dezelfde kant uit te gaan.

De moeizame, zenuwslopende sluiptoet begint weer. Stap voor stap, struikgewas na struikgewas. Ik begin vermoeid te raken. Het wordt moeilijker stil te lopen. Onze strategische bocht levert ook geen ander resultaat op dan een tweede dreunende galop door de wildernis. Ik begin nu het hopeloze van onze onderneming in te zien. Nooit zal ik wilde zwijnen kunnen besluipen! Ze schijnen zoveel lawaai te maken als ze willen en heel zorgeloos hun buiken vol te eten, maar niettemin zo op hun hoede te zijn dat het bijna ongelooflijk is. Ik maak Paulus met een teken duidelijk, dat het beter is de jacht nu op te geven en regelrecht naar het Noorden te gaan om Amat's baan op te zoeken. Maar Paulus vindt het vreemd genoeg helemaal niet hopeloos. Hij wijst vurig in de richting waarin de zwijnen zijn verdwenen en dan gaan we maar weer. Duiven, boshoenders en hagedissen zien we genoeg, maar geen varkens. Ik bedenk hoe gemakkelijk het mij zal vallen een volgende keer boshoenders te jagen, nu ik heb geleerd hen geluidloos te naderen.

Paulus loopt nu voor. Ik ben te moe om vol spanning vooraan te lopen met mijn geweer. Ik doe helemaal mijn best niet meer wild op te sporen, want ik heb al mijn aandacht nodig om zo stil mogelijk voort te gaan. Paulus moet maar zowel de weg als het wild opzoeken.

Opeens zie ik hoe er weer een schok door hem heengaat. Hij blijft stokstijf staan. Ik ben dadelijk naast hem. Zijn ogen turen recht voor ons uit. Het moeten weer zwijnen of casuarissen zijn nu Paulus op die manier „staat”.

Plotseling kraakt het rechts van ons in de struiken. Nerveus maak ik direct front met aangelegd geweer in die richting. Een snelle, ongeduldige blik van Paulus dwingt mij echter weer recht vooruit te turen. Ik kijk en kijk, maar ik kan niet ontdekken wat Paulus bedoelt. Rechts van ons kraakt het weer en ik zie een sagopalm zacht heen en weer zwaaien alsof een machtig dier er tegenop is gelopen. Het moet een wild zwijn zijn. Paulus merkt niets! Ik wil mij juist weer naar rechts wenden, als ik eindelijk een licht ritselen en een zwaar trappen hoor

in de richting waarin Paulus zijn blik heeft geconcentreerd. Niemand hoeft mij te vertellen dat het een wild zwijn is dat daar aankomt. Nu zie ik zijn donkere schim al door de struiken schemeren. Het lijkt dat hij recht op ons af komt. We hebben ons niet verborgen, maar blijven roerloos staan, erop vertrouwend, dat het varken aan onbeweeglijke dingen geen aandacht zal schenken. Mijn geweer heb ik al aangelegd en ik richt het op een punt op het zwijnenpad voor ons. Daar komt hij. Op hoge poten en donker, met vaste, onbevreesde stappen. Zijn geweldige, driehoekige kop baant zich een weg door de takken. De lange witte slagstanden glimmen. Ik kijk hem nu recht in zijn glanzende oogjes, maar hij loopt rustig voort zonder mij te zien. Hij loopt regelrecht in mijn schotlijn en zakt zonder een geluid in elkaar met een kogel in zijn voorhoofd. Op hetzelfde ogenblik dat het schot dreunt, kraakt het heftig in de struiken aan onze rechterhand en in een woeste galop vluchten zijn kameraden door het oerwoud. Maar Paulus blijft onbewegelijk zitten luisteren.

„Is er nog een?”

„Nee. Klein varkentje al weg. Maar de grote kan nog niet dood zijn,” zegt Paulus, terwijl hij zich gereed maakt een aanval van het gevallen zwijn met zijn parang op te vangen.

„Hij is dood, Paulus, morsdood!”

Weifelend, de parang klaar om toe te slaan, nadert Paulus voorzichtig het roerloze varken. Hij ziet het bloed uit het kogelgat stromen. Hij hurkt neer en geeft de machtige kop een lichte oorvijs. Geen beweging. Een schop tegen de buik heeft al even weinig effect.

„Dood!”

De gespannen uitdrukking van Paulus' gezicht verslapt en maakt plaats voor zijn meest zonnige grijns. Vlees! Zijn jachtkreet verkondigt juichend dat het zwijn, de koning van de Papoea-jungle en na de mens de voornaamste Papoea-buit, is geveld.

Het is de eerste keer dat Paulus heeft meegemaakt dat een varken met een geweer is neergeschoten. Hij heeft zich nooit kunnen voorstellen dat een zo groot dier zo gauw dood kan zijn. Hij kijkt en kijkt naar mijn geweer met ogen vol ontzag. Dan kijkt hij weer naar het kleine gaatje in het voorhoofd van het dier en steekt er voorzichtig een vinger naar binnen om te voelen hoe het bot verbrijzeld is. Hij praat en mompelt in zichzelf van verbazing.

„Wat had jij gedaan, Paulus, als je alleen pijl en boog had gehad?”

„Mij verborgen achter die boom daar. Het varken dichterbij, steeds dichterbij. Helemaal dicht bij me. En dan psssst, mijn pijl dáár.” Hij wijst achter het schouderblad van het gevallen zwijn. „Varken misschien aanvallen, misschien vluchten. Paulus met speer steken! Gauw dood.”

„Kun je een varken niet met een pijl doden als hij bij die boom staat en jij hier?” Ik wijs een afstand van ongeveer twintig meter.

Paulus schudt zijn hoofd.

„Alleen hem wonden. Dan loopt hij weg.”

Hun twee meter lange bogen met hun meer dan een meter lange pijlen zijn dus geen bijzonder gevaarlijke wapens.

Als ik mij klaar maak om het varken open te snijden om het in twee geschikte lasten te verdelen, houdt Paulus mij tegen. Het is jammer van die lekkere ingewanden vindt hij. Als ik hem maar laat begaan, zal hij het wel klaar spelen de buit te vervoeren.

Hij zoekt enkele dunne lianen en verbindt daarmee de rechter voorpoot van het dier met de rechterachterpoot en de linker voorpoot met de linker achterpoot. Dan klopt hij het varken vriendschappelijk op de buik, voordat hij zijn armen door de samen gebonden poten steekt en het beest op zijn rug tilt. Een stok wordt in de muil gestoken en zo maakt het varken met hooggedragen kop en een wild opengesperde bek op de rug van zijn overwinnaar zijn laatste tocht door het oerwoud.

Paulus heeft zeker meer dan honderd kilo op zijn rug en de grond trilt dan ook onder zijn zware schreden. Maar stevig en snel loopt hij door en stil zijn is niet langer nodig. Ik loop vooruit en hak met mijn kapmes een pad open, zodat Paulus met zijn zware ruiter er doorheen zal kunnen dringen. Ik loop op het kompas recht naar het Noorden. Maar ik kies niet altijd de beste weg, zodat ik soms in een dicht struikgewas kom vast te zitten. Tot mijn schande is Paulus mij dan al vooruit langs een gemakkelijker pad. Dat is niet zo'n prettig gevoel voor iemand die graag wil geloven dat hij wel thuis is in de wildernis.

Hoe sterk Paulus ook is, dit zwijn wordt hem te zwaar met het tempo waarin we marcheren. En na een poos zakt hij in elkaar op een omgevallen boomstam, hijgend en bezweet. Ik geniet ervan deze onvermoeide wilde tenslotte aan de grens van zijn kracht te zien. Ik laat hem rustig zitten en begin vast zo'n beetje een extra breed pad voor hem te hakken. Maar plotseling hoor ik hem lachen, luid en hartelijk.

„Wat is er, Paulus?”

„Word niet boos, toean, maar ik ben maar een orang-Papoea en hier zit ik nu kalm op mijn achterste, terwijl een toean-merah een pad voor me hakt. Laat mij daar vanavond bij het vuur over zingen, toean. Er is nog nooit iemand geweest die daarover een lied heeft kunnen zingen.”

„Zing jij maar!”

„En over jou zal er ook gezongen worden,” zegt Paulus, terwijl hij zijn berijder op de bloedige wang slaat. Dan staat hij met een reusachtige inspanning op en we gaan weer verder.

Ik hak en zweet en Paulus hijgt en steunt en prevelt de hele tijd in zichzelf. Misschien is hij nu al bezig het lied voor vanavond te dichten.

Ik weet niet precies waar we ons nu bevinden, maar ik vind dat we niet ver van Amat's baan kunnen zijn. We gaan een ogenblik zitten en luisteren ingespannen, maar we horen geen andere geluiden dan die van opgejaagde dieren.

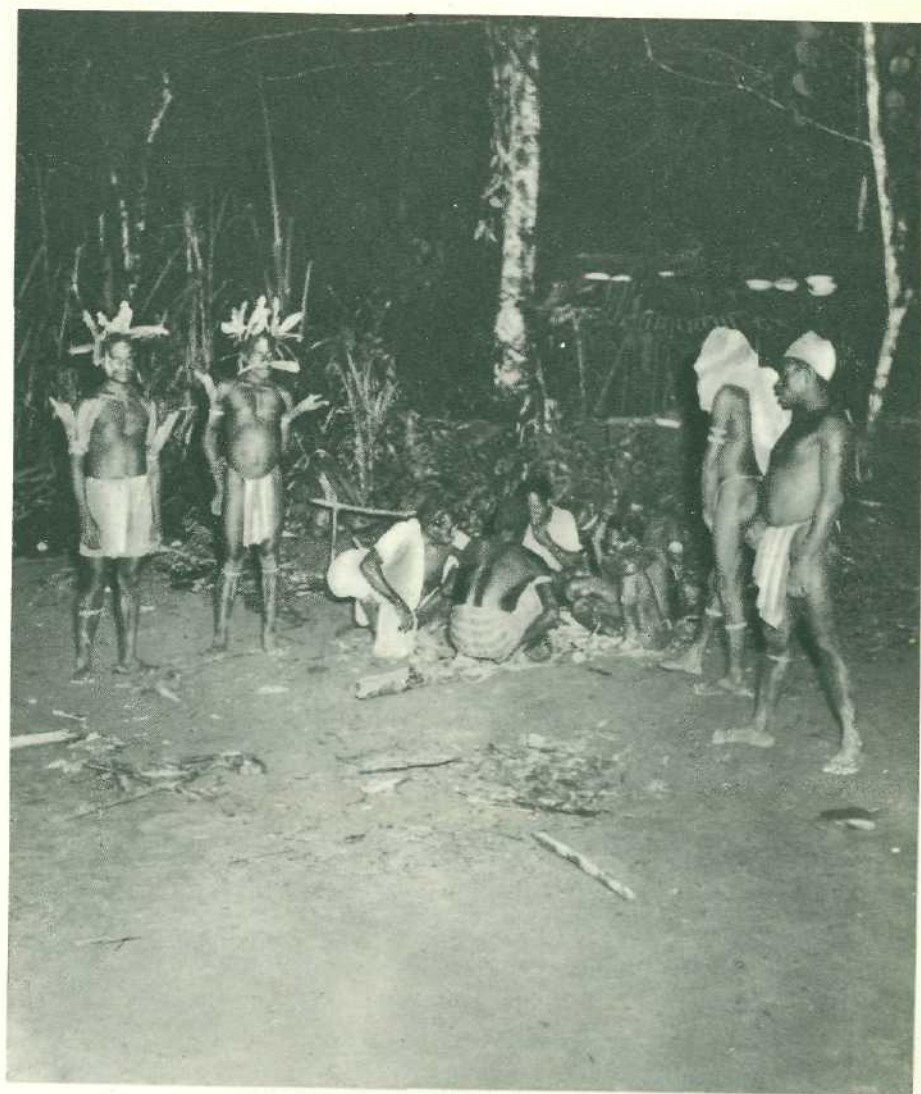
„Roep, Paulus!”

Helder als een jachthoorn schalt Paulus' roep door de wildernis. Nog eens en nog eens. Zijn geweldige stem moet op een kilometer afstand te horen zijn, maar we krijgen geen antwoord.

Vooruit maar weer. Dan wekt Paulus' stem opnieuw alle slapende echo's en nu krijgen we antwoord. Van heel ver weg, vinden we. En uit het Zuid-Oosten! Dan moeten we Amat's baan hebben overschreden zonder het gemerkt te hebben.

Wilder schreeuwt Paulus. Nu is het zijn jachtkreet, die schalt. De roep, die vertelt dat er een wild zwijn is gedood. Woest en jubelend komt het antwoord van Amat's mannen. Nader en nader komen ze. Weldra zien we hun zwarte lijven door de krakende struiken verschijnen als ze komen aanlopen als opgejaagde elanden. De vreugde om het vlees straalt duidelijk uit zeven paar glinsterende ogen, en zeven monden lachen hun vrolijkste grijns met volle lippen boven de scherpe tanden. Het varken krijgt klopjes en liefkozingen. Iemand wil de vracht van Paulus overnemen, maar dat weigert hij. Hij en niemand anders zal het zwijn naar het kamp dragen.

We hebben werkelijk Amat's baan overschreden zonder het te merken. En daarheen moeten we nu eerst teruglopen, voordat we de drie kilometer lange baan kunnen volgen naar het kamp aan de rivieroever.

De Papoea's hebben zich getooid met veren van de kroonduif en met kleren.

Boven : Onze kapitein met een prachtvangst. *Onder* : De vis wordt geroosterd.

Die avond beschijnt het vuur Nieuw-Guinea's gelukkigste Papoea's. Eerst is er een geschreeuw en een geroezemoes, een rukken en graaien voordat ze allemaal hebben wat ze willen. Maar al gauw staan dan hun magen gespannen door de rijst en het wild. De meesten roosteren het vlees alleen maar in de vlammen van het vuur, maar de fijnproevers bakken uitgezochte stukken gewenteld in sago-meel en winden er dan bladeren om heen. Het pakje wordt vervolgens in gloeiend zand of tussen gloeiende stenen verder gestoofd.

Het varken is verdeeld tussen twintig Papoea's. Gelukkig heeft Mairissa zijn bivak verder stroomafwaarts samen met de plantenverzamelaars, zodat er niet al te veel monden zijn. Barah, Amat en onze insectenmannetjes mogen ook geen varkensvlees eten, omdat ze Mohamedanen zijn, maar ik meen nogal wat jalouzie in hun ogen te lezen, terwijl ze zitten te kijken naar de luidruchtige smulpartij van de Papoea's. Wanneer die zich allemaal hebben volgepropt, begint pas de echte opera. De onvermoeide Paulus is vanavond prima-ballerina. Hij springt en danst met veren in zijn haar en met een slagrand van het opgegeten zwijn door zijn neus. Wild en dronken door jagersgeluk en volop vlees, bezingt hij de dood van het zwijn en de moed en de kracht van de jagers. En hij zingt een lied over zichzelf, Paulus, die een toean-merah als koelie had om de weg voor hem te banen, terwijl hij met het varken door het bos ging. Zijn kameraden vallen om van het lachen en werpen half verschrikte blikken in mijn richting, bang dat ik zal begrijpen dat Paulus de spot drijft met zijn hoge meester. Maar ik lach Paulus toe en geniet van de extra lekkere stukken varkensvlees, die hij voor mij heeft achtergehouden. Hier is geen sprake meer van meesterschap en koelie-zijn. We zijn alleen maar gelukkige mannen rond een vuur in het duistere oerwoud. In het schijnsel van de vlammen hebben wij spoken, geesten en krokodillen vergeten, ja, we hebben zelfs vergeten dat er een geheel andere wereld bestaat dan onze kring om het vuur. We leven slechts voor dit ogenblik, voor volle buiken, gezang en vreugde.

Weldra dansen er twintig dwaze fauns om het vuur. Kulas trommelt op zijn oude kannibalentrommel en Petrus en Johannes helpen hem een handje met behulp van lege blikken. Allemaal hebben ze veren in het haar en botten of tanden door hun neuzen. De buiken, gespannen en bol, glanzen van het zweet. Het vuur vlamt hoger en hoger en de draperieën van het omringende oerwoud worden helder verlicht. Het glinsterende water van de rivier weerspiegelt vlammen en dansende

PAPOEA'S WAREN MIJN MAKKERS

zwarte schimmen en heel ver in de diepte de zich langzaam voortbewegende sterren. De uren van de nacht verstrijken, maar niemand denkt aan slapen. Nog steeds zijn er stukken varkensvlees te roosteren en nog steeds zijn er liederen om te zingen. Kakatoe's en neushoornvogels worden wakker en stemmen in met het rumoer.

ONTMOETING MET KAPAUKO'S

Lang voordat ik op Nieuw Guinea kwam, had ik al horen spreken over een stam van geheimzinnige, blanke Papoea's. In Babo hoorde ik hetzelfde gerucht en daar beweerde de oude Taha, dat hij zelfs witte Papoea's met een staart had gezien. Het was precies in het gebied waar we nu zijn, in het gebergte, waar de Aindoea ontspringt.

Maar nú beweert Taha niet langer dat hij ze *gezien* heeft. Nu heeft hij alleen maar over hen horen *spreken* door de kustpapoea's. Als ik dezen vraag wat voor mensen daarginds in het gebergte huizen, antwoorden ze allemaal zonder aarzelen, dat in de naastbij gelegen bergen gewone Kapauko's wonen, maar dat in de bergen daarachter kleine witte Papoea's leven. Dat ze bovendien een staart hebben durven ze niet met zekerheid zeggen, maar het kan best, want die witte dwergen daar zijn verschrikkelijk wild en verschrikkelijk gevaarlijk.

Dus ik heb nog niemand kunnen ontdekken die ze gezien heeft. Niemand heeft zich ook op hun gebied gewaagd. Alle verhalen over de witte dwergen komen van de „ouden”.

De ouden hebben hen gezien, ze hebben met hen gestreden en velen zijn gevallen. Ze hebben daarna hun kinderen streng verboden zich ooit meer naar het land van de dwergen te begeven.

Paulus beweert, dat deze dwergen een heel andere huidskleur hebben dan ik. Ik ben immers rood, zij daarentegen zijn zuiver wit. Hij heeft hen echter, zoals gezegd, niet zelf gezien – hij heeft alles van zijn vader gehoord. Pati heeft nog maar een paar jaar geleden van enkele Kapauko's vernomen, dat deze heel zeker witte dwergen in het hooggebergte hebben ontmoet en dat ze hen heel goed kennen. Ook de Kapauko's beschouwen de dwergen als hun vijanden.

Het gebied, waar deze wonderlijke mensen heten te wonen, is het op de kaart nog niet ingevulde berglandschap dat de naam van St. Louisgebergte draagt; en ons bivakvuur brandt juist op de grens van dit

gebied. Het is afgelopen met het vlakke land en de wildernis hier is bijzonder arm aan hout. Mijn enig voorwendsel om nog dieper naar binnen te dringen kan zijn dat ik naar copal wil zoeken. Mijn Papoea's beweren namelijk dat de bergen op twee dagreizen afstand bijzonder rijk aan copalbomen zijn. Na de zaak een nacht te hebben overdacht, besluit ik dieper door te dringen om te onderzoeken of er werkelijk copalbomen zijn en hoe het blanco gedeelte van de kaart er in werkelijkheid uitziet.

Volgens mijn Papoea's is nog nooit een rode man dieper het land in geweest dan waar wij nu zijn. Hier is het keerpunt geweest zowel voor de orang-maskapij als voor de orang-kompenie, die vroeger deze rivier zijn opgevaren, en veel zijn dat er niet geweest.

De ochtendrijst is naar binnen gewerkt en het is tijd te vertrekken. Barah kijkt nadenkend als ik mijn bevelen geef:

„Mairissa, Amat, Lasson, Aet en Idjan! Jullie zakken allen de rivier af, totdat het moerasland begint. Daar beginnen jullie te taxeren en te verzamelen. Hier beginnen jullie,” en ik wijs op de kaart de plek aan, „en daarna gaan jullie door met telkens vijf kilometer afstand tussen de banen. Barah gaat met mij mee. Wij nemen de kleinste boot. Johannes, Petrus, Pati, Kulas en Paulus vergezellen ons. We nemen geen dekzeil mee. Rijst voor vijf dagen. Geen vis of vlees – alleen wat zout. Sagokoecken voor de Papoea's. Kompas en meetlint. Kamp opbreken en de boten laden!”

Barah geeft de bevelen door, maar daarna zucht hij diep:

„Toean, heeft het veel zin hun werkelijk de gelegenheid te geven ons te doden? Hadden we niet een paar vriendelijker mannen mee kunnen nemen en tenminste Petrus en Johannes hier kunnen achterlaten?”

„Je bent toch niet bang, Barah? We moeten juist diegenen meenemen, die last zouden kunnen veroorzaken als ze bij de anderen werden gelaten. Op Paulus kunnen we immers vertrouwen. Ze zijn overigens al lang vergeten dat ze ons wilden doden.”

„Dat is zo. Ik geloof dat we ook wel op hen kunnen vertrouwen, zolang ze alleen met toean en mij zijn. Ik heb bijna nog nooit zo'n goede ploeg gehad als deze. Maar.....”

„Maar?”

„Het is hun gewoonte te doden. Paulus heeft mij zelf gisterenavond verteld hoe hij als jongen met zijn vader meeging om op Kapauko's te jagen. Ik kon ternauwernood slapen na zijn verhalen. Soms deden ze of

ze vrienden waren met de Kapauko's en wanneer ze dan samen sliepen, doodden ze hun slapende vrienden..."

„Zulke verhaaltjes kun je aan Mairissa vertellen, maar denk er zelf niet aan. Als deze jongens ons willen vermoorden, dan doen ze het, hoe wij ons ook gedragen. Maar ze willen het zeker niet. Ze durven niet.”

We gaan stroomopwaarts. De rivier wordt smaller en woester. De versnellingen komen dicht opeen en we moeten hard werken om de boot er over te krijgen. En het regent. Hier in de bergen regent het bijna elke dag. Maar ik heb een troep die zich van het weer of de moeilijkheden van de weg niets aantrekt. Ze zijn de wildsten van al mijn Zuidkust-Papoea's en tegelijkertijd de sterksten, vermetelsten en gehardsten. Niemand van hen aarzelt midden in een wilde waterval te springen als het nodig is. Niemand van hen heeft het over krokodillen. Niemand van hen tracht zijn eigen krachten te sparen en de anderen te laten werken. Ieder doet wat hij kan.

En we gaan voorwaarts! Kilometer na kilometer, versnelling na versnelling en hindernis na hindernis worden genomen. Weldra zijn alle handen en voeten kapot. Onze huid is geschrompeld door de regen en door het koude bergwater van de rivier. Wij houden geen middagrust. Het is beter door te zetten, totdat we meteen ons bivak voor de nacht kunnen opslaan en iets warm kunnen maken. Zwijgend, met lege magen, maar met een wilde energie ploeteren mijn Papoea's voort. Ik schiet een kroonduif aan de oever. Ik tover een paar eenden uit de lucht. De Papoea's kijken, maar zwijgen. Ze kunnen niet eens een geluid over hun lippen krijgen, met zulke lege magen. Ja! Een varaan maakt eindelijk hun tongriem los.

Ze paddelen juist door een tamelijk diepe, rustige geul, als we hem zien liggen, hoog op de oeverrand. Hij is minstens twee meter lang. Paulus ziet hem het eerst. Hij draait meteen zijn hoofd om en kijkt zijn metgezellen aan. Dat is voldoende! Stil glijden ze allen in het diepe, gevaarlijke water, met speren in de handen. Ze zwemmen langzaam en geluidloos naar de oever. Twee van hen klimmen aan wal honderd meter stroomopwaarts en twee anderen honderd meter stroomafwaarts van de varaan. Zij laten me een van de boeiendste schouwspelen van de wildernis zien: wilden, die met opgeheven speren op hun buit toelopen. Ze zetten af met lange, soepele sprongen. Het oerbeeld van veerkracht.

De donkere huid glanst vochtig op hun sterke, goedgebouwde lichamen. De speren worden hoog gedragen, tanden en ogen glinsteren. Ze lopen niet recht op de varaan af, maar zo dat ze hem kunnen doorboren op zijn vlucht naar het water. Maar deze varaan blijft onbeweeglijk liggen totdat ze op slechts tien meter afstand zijn gekomen. Dan vliegt hij land inwaarts. Maar de eindspurt van de Papoea's is onweerstaanbaar en de twee-puntige speren doden hem op zijn vlucht. En nu schallen hun triomphantelijke jachtkreten. De stilte is verbroken! Het vleesfeest van de avond is verzekerd.

Tegen het vallen van de schemering bereiken we de grens waar het niet meer mogelijk is verder met de boot door te dringen. De rivier is ondiep en weerbarstig geworden. Wit schuimend stroomt ze hier door haar brede, stenen bedding.

Nu vlamt ons bivakvuur in een landschap dat allesbehalve tropisch lijkt. De voortbruisende rivier met haar witte stenige oevers lijkt precies op een Laplandse „jokk". Even noordelijk lijkt het bos. Hier groeien niets anders dan casuarina's op de oevers en op de kleine eilanden van de rivier. Ze staan in de nachtwind dezelfde melodie te zingen als een Zweeds sparrenwoud. Ik geloof dat ik voor het eerst in al deze elf jaren in Indië heimwee krijg. Ik word wakker terwijl de nacht op zijn eind loopt, ik hoor het suizen van de bomen en zie de sterren in de staart van de Grote Beer schemeren achter de door de wind uiteengerukte wolkenflarden. Het kost veel tijd voordat ik beseft dat ik hier niet aan een rivier in Norrland lig en dat de Grote Beer werkelijk op zijn kop staat.

Wanneer de koele nacht heeft plaats gemaakt voor de ochtend, zijn alle zware regenwolken van de hemel weggevaagd en verrijst de zon boven de in nevel gehulde bergtoppen. Het casuarina-bos glinstert van de dauw en de lucht is blauw en glashelder.

Zelden ben ik een tocht begonnen met een zo licht hart als deze morgen. We volgen het tamelijk diepe rivierdal. Op enkele honderden meters afstand van de oevers verrijzen de bergwanden bijna loodrecht. Tussen de lichte wolken, die door de dalen beginnen te jagen, schijnt de zon op de schuimende rivier met haar brede, stenige oevers en haar doorzichtige van dauw glinsterende casuarinabossen. De koele ochtendbries zingt in de wiegende takken en strijkt langs onze wangen, terwijl wij springen over de stenen van de oever. Ik voel me als op een

vroege lentemorgen hoog in Lapland. Een reusachtige, vluchtende casuaris herinnert mij eraan, dat ik toch op Nieuw-Guinea ben. Een wonderbaarlijk land! Een Zweedse lentemorgen en de merkwaardigste wildernis ter wereld kan men hier tegelijkertijd meemaken.

Ons tempo is snel vanaf het eerste ogenblik in deze hoge lucht, die mij mijn malaria doet vergeten. Ik voel me veerkrachtiger dan ooit. Vandaag zal ik werkelijk eens proberen hoever mijn Papoea's het brengen in terreinlopen. Ik doe gewoonlijk niet onder voor Dajaks of Maleiers in de jungle. Het Zweedse tempo laat zeker meer kilometers achter zich dan de tred van het wildernisvolk. Maar te oordelen naar wat ik tot nog toe van deze Papoea's heb gezien, vrees ik dat ze mij zullen slaan.

Waar het stenig is, bewegen we ons voort met lange sprongen van steen op steen. Op de zandige stukken lopen we op een sukkeldrafje. Niemand heeft meer dan hoogstens tien kilo bepakking. Johannes en Petrus meten de weg die we afleggen met een stuk rottan van vijftig meter. De eerste vijftien kilometer lopen we in twee uur. Dan verlaten we de rivieroever en duiken het bos in. Het donkerste bos dat ik ooit heb gezien. De bomen zijn bijna allemaal klein, maar ze staan zo dicht opeen, dat hun kronen een ononderbroken bladerdak vormen. Op de grond groeit haast niets. Een dik dek van rottende blaren dempt het geluid van onze haastige stappen. Het terrein is nog vlak.

Na vijf kilometer over dit vlakke terrein komen we aan de kalksteenrotsen en daar begint de ergste klimpartij, die ik ooit heb meegemaakt. We moeten tegen een bijna loodrechte bergwand op. De hele tijd hebben we onze beide handen en voeten hard nodig. Al na enkele honderden meters heeft het tempo, dat Kulas aangeeft, mij volkomen buiten adem gemaakt. Ik kan niet meer. Ik moet enkele ogenblikken gaan zitten om uit te blazen. Kulas lijkt volkomen onvermoeid, maar Barah komt ver achteraan en de andere Papoea's volgen hem.

Dan gaan we weer een stuk omhoog. Speels en licht als een eekhoorn, springt de kleine Kulas op zijn spillebenen tegen glibberige steilten op of balanceert over een hellende boomstam boven diepe kloven. Ik volg hem hijgend, zo goed als ik kan. Dan gaat het naar beneden, even steil als het zojuist naar boven ging. Scherpe kalkrotsen halen het vel van mijn handen en voeten. Het begint te schemeren voor mijn ogen en ik heb het gevoel dat mijn hart niet meer mee kan.

Weer naar boven. De vochtige, in mos geklede jungle staat hier ijl op

de steile rotsen. Het is onbegrijpelijk dat er zelfs maar één boom wortel kan schieten. Het zijn dan ook vooral dwergboompjes en lianen, die hier de jungle vormen.

Dit is nu de beruchte „broken-bottle country”, een waarachtig maanlandschap, hoewel gehuld in vochtig groen. Geen meter vlakke grond. Geen enkele normale helling. Het is een wirwar van messcherpe kammen en spijkerscherpe toppen met bijna loodrechte wanden. Nergens een beek of een bron. Al het regenwater verdwijnt zo goed als onmiddellijk in de poreuse kalksteen. Slechts hier en daar vinden we enkele druppels water in een holte. Het klauteren door dit terrein geeft een gevoel van volkomen onmacht. Een mens bereikt hier niets, hij rijt slechts zijn handen en voeten open en vraagt van zijn hart het alleruiterste om enkele honderden meters naar boven en weer naar beneden te komen. En dan is men nog maar heel weinig verder. Ik laat de weg niet meer meten. Het dient nergens toe.

Barah heeft het nog moeilijker dan ik, maar voor de Papoea's is het een spel. Ze raken nauwelijks buiten adem. Ik begin een machteloze woede te voelen over hun vervloekte, volstreckte meerderheid. Ik voel me zwaar, stijf en onhandig als nooit tevoren in hun gezelschap. Ik haat die magere beentjes van Kulas, die voor mij uitdansen en hun baas spelend over de onwaarschijnlijkste steilten dragen. Soms, wanneer Kulas vergeet zijn vaart wat in te houden, verdwijnt hij als een schim in het groen boven mij. Nee, zo volkomen te worden overtroefd door een stomme Papoea! Ik kan het ook niet op mijn malaria schuiven. Hoe fit ik ook ben, ik zal nooit meer kunnen presteren dan ik nu doe. En Barah, die toch werkelijk een goede en krachtige rimboeloper is, kan mijn tempo niet bijhouden. Hij raakt hopeloos achter.

Zo langzamerhand gaat het wel wat beter, maar ik ben zowat bewusteloos wanneer wij eindelijk een van de hoogste toppen bereiken.

We trokken de bergen in omdat ik de copalbossen wilde zien, die hier volgens de Papoea's zouden zijn, en misschien wel in de eerste plaats om de kleine blanke Pygmeëen op te zoeken. Nu hebben we het copalbos gevonden. Wij staan hier midden tussen de meest vorstelijke reuzen. Alle andere bomen maken een zielige en gedrochtelijke indruk naast deze geweldige copalzuilen, die als wachtposten langs de bergkammen staan en hun machtige kronen laten suizen in de koele wind. Ze bereiken zeker een hoogte van zeventig meter en de stammen zijn kaarsrecht en langzaam taps toelopend. Eigenaardig genoeg zijn ze niet

met mos begroeid. Ze staan daar glad en schoon met hun lichte, grijs-groene schors in deze wildernis waar al het andere is overdekt met een dikke laag donkergroen, van vocht druipend mos, waarin orchideeën en parasiterende cryptogamen overvloedig schijnen te tieren. In het mosdek op de grond staan volop begonia's en enkele andere, mij onbekende planten.

Maar de copalbomen zijn ten dode opgeschreven. De Papoea's hebben rondom ongeveer elke boom de bast weggesneden voor hun systeemloos en vandalistisch copal-tappen. Er is niets meer aan te doen. Voor exploitatie is dit bos waardeloos.

We klauteren weer naar beneden in de richting van de rivier. Wat mij betreft gaat de tocht volkomen door een nevel. Het afdalen gebeurt met zo'n vaart dat ik niets kan zien door alle takken en blaren die voor mijn van zweet brandende ogen zwiepen. Bij het stijgen schemert het voor mijn ogen van inspanning.

Maar geheel vruchteloos is onze tocht gelukkig niet. Wanneer we eindelijk de oever van de rivier hebben bereikt en plotseling uit de duistere rimboe op een breed strand komen dat zich uitstrekt in het laatste licht van de dag, staan we recht tegenover drie Kapauko's. Ze hebben zich laten verrassen; ze kunnen niet meer weggelopen en weten niets anders te doen dan hun bogen te spannen met de pijlen op ons gericht en af te wachten wat er gebeuren gaat.

Ze staan op ongeveer veertig meter van ons af en op die afstand behoeven we niet bang te zijn voor hun pijlen. Ik neem niet eens de moeite mijn geweer aan te leggen, dat ik gelukkig heb weten heel te houden tijdens onze halsbrekende tocht. Mijn Papoea's beginnen de kleine boogschutters allerlei verklaringen toe te schreeuwen en het duurt niet lang of ze laten hun bogen zakken, hoewel ze de pijlen nog op de pezen houden.

Nog wat opgewonden heen en weer geschreeuw en dan beginnen we elkaar langzaam te naderen. De Kapauko's hebben nu de pijlen van de bogen genomen en dragen hun wapens in de hand.

Ondanks het krijgshaftig optreden van de kereltjes voel ik me geen ogenblik onbehaaglijk. Ook Barah en onze Papoea's schijnen de bedreiging niet ernstig op te vatten. Op de een of andere manier is het duidelijk, dat het spannen van de bogen een zuivere voorzorgsmaatregel was. De Kapauko's hebben weinig goeds ervaren van hun ontmoetingen met de kust-Papoea's en moeten wel op het ergste voorbereid zijn.

Wat mij het meest verbaast, nu wij vlak voor hen staan en we elkaar begroeten, is dat ze niet in het minst verwonderd zijn Barah en mij te zien. Ze moeten toch wel begrijpen, dat we van een heel ander ras zijn dan hun ervijanden, de kustpapoea's. Maar eerst begroeten ze Paulus en vervolgens Johannes. Daarna is het mijn beurt en dan Pius en Petrus en tenslotte Barah. Ze nemen onze gekromde middelvinger tussen hun kromme vingers en trekken. Dat is hun manier van handen geven.

Wat Barah het meest verwondert zijn de geweldige peniskokers van onze vrienden. Hij staat daar met een aarzelende glimlach om zijn lippen en kijkt alleen maar naar die lange, smalle kalabassen die de aandacht vestigen op dat lichaamsdeel, dat door geciviliseerde mensen en vooral door Mohamedanen met de grootste zorg wordt verborgen. „Terlaloe sombong!” is tenslotte Barah's commentaar en dat betekent zo ongeveer: Wat een lef!

Ik heb al eerder horen spreken over deze merkwaardige „klederdracht”, maar Barah is volkomen onvoorbereid.

Behalve deze peniskokers hebben de Kapauko's niets anders dan enkele zakken van schors, die aan een snoer om hun hals hangen en waarin zij de meest noodzakelijke artikelen bewaren. Uit deze zakjes toveren ze groene eigengemaakte sigaartjes te voorschijn, die door mijn Papoea's met grote dankbaarheid worden aangenomen. Ook Barah tracht er een te roken en hij vindt hem tenvolle genietbaar, ofschoon bijzonder zwaar.

Ze spreken met ons in de taal van de kustpapoea's, die ze een beetje kennen. De kustpapoea's daarentegen kennen niets van de Kapaukotal. Ze zijn zeer beslist in hun optreden en er is geen sprake van dat ze een zekere onderdanigheid aan de dag leggen voor de zoveel grotere en sterkere kustpapoea's. Integendeel, ze maken de indruk zichzelf hoger aan te slaan.

Ik verzoek Paulus hen te vragen of ze ooit eerder een „rode man” hebben gezien.

Wanneer ze dit ontkennen, vertelt Paulus hun dat ik er een ben. Nu pas beginnen ze mij met duidelijke belangstelling te bekijken. Waarschijnlijk hebben ze wel over rode mannen horen spreken door de kustpapoea's of door hun Oostelijke rasgenoten, die al met de blanken in aanraking zijn gekomen gedurende de allerlaatste jaren, maar ze hadden nooit gedacht dat ze er zouden uitzien zoals ik.

Ze knippen me voorzichtig in mijn armen en strijken over mijn haar en

baard. Ze kloppen me op de rug en strelen me onder de kin. Ze grijnzen geïnteresseerd, strijken door hun eigen kroeshaar en trommelen met hun vingertoppen op hun peniskokers als teken van vriendschappelijke belangstelling!

Nu laat ik Paulus vragen of er witte dwergen zijn in hun land. Na een ogenblik aarzelen beantwoorden ze de vraag bevestigend. Ze verklaren verder dat deze witte Papoea's veel witter zijn dan ik. Evenmin als de kustpapoea's wensen zij mij wit te noemen.

Dan wordt hun verteld dat ook Barah een orang-soerabaja is en voor hem tonen ze groter belangstelling dan voor mij, dank zij zijn kleren. Barah heeft een broek en een hemd aan en bovendien schoenen aan zijn voeten. Ik zelf heb niets anders dan een tjawat omgeknoopt.

Maar de Kapauko's hebben geen tijd om langer met ons te praten. Het zal al gauw donker zijn en ze moeten verder naar hun bivak dat hoger stroomopwaarts ligt, zeggen ze.

Ik laat hun vragen of ze mij willen meenemen naar het gebied van de witte Papoea's, maar ze weigeren angstig en beslist. Ook willen ze niet dat we met hen meegaan naar hun eigen dorp. Ze kijken al vijandig zodra we het noemen. Wanneer ik hen vraag of ik niet alleen met hen mee mag, overleggen ze eerst met elkaar en zeggen vervolgens dat het niet geheel onmogelijk is.

Maar ik kan natuurlijk niet alleen met hen meegaan, want hun dorp ligt op meer dan twee dagmarsen afstand. We nemen afscheid van de kleine Kapauko's, die zich nu in snel tempo langs de oever op weg begeven, en we beginnen ons eigen kampvuur in orde te maken.

Ik ben zo moe na de ongelooflijke inspanning van deze dag, dat ik nauwelijks langer op mijn benen kan staan. Ik ga op een steen zitten kijken naar het werk van de Papoea's. Zodra ze klaar zijn met het brandhout voor het vuur en met het verzamelen van rijshout, en blaren voor de slaappleatsen, beginnen Paulus en Petrus water te koken in bamboekokers en de buit van deze dag, een varaan en een kroonduif, te roosteren. Johannes en Pati nemen een speer, heffen een soort jachtkreet aan en begeven zich met kromme sprongen op weg over de stenen langs de oever om verder stroomafwaarts vis te zoeken in enkele kreken met rustig water. Het lijkt alsof ze de hele dag hebben geluierd en nu een avondurtje willen doorbrengen met wat lichaamsbeweging. Barah kijkt hen razend na. Hij is nog vermoediger dan ik.

„Dat zijn geen mensen meer!” barst hij uit.

Paulus hoort hem en antwoordt als had hij een binnenpretje :
 „Orang-soerabaja zijn niet gewend aan bergen beklimmen.”

Het gesprek van de avond gaat natuurlijk over de Kapauko's. Pati schijnt het meest van deze kleine bureu van de kustpapoea's af te weten. Volgens Pati waren de drie, die wij hebben ontmoet, van normale afmetingen. In dat geval kan men hen onmogelijk dwergen noemen. Ik zou hen schatten op 1 meter 55 cm. De kustpapoea's zijn gewoonlijk omstreeks 1 meter 65 cm. tot 1 meter 75 cm. De Papoea's van de werkelijke dwergstammen in het Tapirogebied hebben een lengte van slechts 1 meter 40 cm.

Wat Pati het meest kenmerkend vindt van deze Kapauko's is, dat ze ratten eten en larven, die ze uit oude boomstammen te voorschijn peutereren. Verder dat ze nooit mensen eten, maar alleen varkens. Als een afschuwelijke stommititeit beschouwt hij verder hun groot verlangen naar een soort mosselschelpen, die aan zee worden gevonden. Deze schelpen worden door de Kapauko's „kiki” genoemd en zijn hun wisselmunt geworden. Dat ze derhalve zelf een muntsoort bezitten bewijst natuurlijk dat ze werkelijk op een hoger peil staan dan de kustpapoea's. Pati merkt op, dat een varken bij de Kapauko's zestig kiki's kost en een vrouw slechts veertig kiki's.

„Dan zou je dus een paar honderd kiki's op het strand kunnen gaan zoeken om daarmee een heleboel Kapauko-vrouwen te kopen,” plaag ik Pati.

„Ik eet geen mensen en geen ratten!” komt het kalme en stereotiepe antwoord van Pati.

Maar wanneer de Kapauko's iets van de kustpapoea's willen kopen, kunnen ze niet meer met kiki's betalen. Tabak en copal zijn het enige wat kustpapoea's willen hebben in ruil voor de messen en parangs, die ze aan de Kapauko's leveren.

Volgens Pati verbouwen de Kapauko's tabak, mais en tapioca, terwijl ze bovendien varkens als huisdieren houden. Ze wonen in huizen, die ze bouwen van gladgeschuurde boomstammen en leem. Pati, die hun land heeft gezien, zegt dat er grote vlakten zijn waar bijna alle bomen zijn gerooid. Er moeten uitgestrekte hoogvlakten zijn waar ze verblijf houden, achter de zogenaamde „broken-bottle country”. Wie dáárheen een expeditie mag leiden en misschien de geheimzinnige witte dwergen mag aantreffen, is wel te benijden! Pati weet niet veel meer te

vertellen van de Kapauko's en begint dus maar Petrus' korte kroeshaar in kleine vlechtjes te vlechten, die in rechte rijtjes van zijn hoofd afstaan.

Ik slaap in met mijn hoofd vol dromen en plannen over witte Papoea's en hoe ik hen zal kunnen ontdekken. Maar dat moet een andere keer gebeuren. Morgen gaan we weer stroomafwaarts.

EEN WILD ZWIJN, EEN VROUW EN EEN DRANKFESTIJN

„Als toean wil, kunnen we een varken meenemen voor de anderen vanavond,” zegt Paulus.

We zakken de Aindoea af om ons, na onze bergtocht, weer te voegen bij de anderen die beneden in het moeras aan de taxatie hebben gewerkt.

„Hoe moeten we dat varken te pakken krijgen?”

„We zijn er gauw. Ik zal toean de plek wijzen waar we er vast een kunnen vinden en misschien ook wel een kangoeroe.”

We varen snel stroomafwaarts in de vroege morgen. De stroom is krachtig en de Papoea's behoeven zich niet in te spannen met hun pagaaien. De lucht is betrokken en zwanger van regen, maar nog regent het niet vandaag. Gisteren hebben we de grens van het bergland bereikt en vandaag gaat de tocht langs de slingerende rivier door afwisselend laag- en moerasland. De diepe loktonen van de kroonduiven heten ons weer welkom in de vruchtenrijke regenwouden. Maar de kakatoes schijnen onze komst te vervloeken. Zenuwachtig als oude tantes fladderen zij heen en weer over de rivier, niet in staat tot iets anders dan een afschuwelijk gekrijs. Kraaghagedissen op hoge poten staren ons vijandig aan van dode omgevallen bomen, die langs de oever liggen, en hier en daar vliegt een troep wilde eenden op uit een rustig zijwater. Maar ze zijn veilig voor mijn geweer. Paulus heeft een wild zwijn in het vooruitzicht gesteld, de eenden hebben dus niets te vrezen.

Paulus beduidt ons, dat we nu stil moeten zijn. Hij stuurt onze boot naar het modderig strand van een langgerekte inham. Daar ligt een kleine krokodil, die op ons schijnt te wachten. De Papoea's kijken kwaad naar hem en vinden het kennelijk moeilijk te beslissen of ze jacht op hem zullen maken of niet. Paulus besluit dat ze zullen wachten op betere buit - de krokodil mag blijven leven, al heeft hij het eigenlijk

niet verdiend. Paulus zegt tegen me dat ik heel stil tegen de oever op moet klimmen en dat ik mij daarboven moet opstellen, dan zal de rest wel vanzelf gaan.

„Ik ben toean's hond,“ zegt Paulus met een brede grijns waardoor al zijn spitse tanden bloot komen. De boot vaart langzaam verder en ik bereik de tamelijk hoge oeverrand. Het blijkt dat de rivier hier een haarspeldbocht maakt en dat ik op een smalle strook land ben gekomen die het door de rivier gevormde, minstens een kilometer lange, schiereiland verbindt met het vaste land. Het stukje waar ik sta is hoogstens honderd meter breed en van een kleine heuvel in het midden bestrijk ik volkomen het gehele schiereiland met mijn geweer. Dit is het terrein waar Paulus zijn drijfjacht wil houden.

De rimboe ligt heel ijl voor me en ik kan gemakkelijk honderd meter ver zien. Het is blijkbaar de gewoonte van de Papoea's hier te jagen, want op de kleine landengte waar ik sta, is een werkelijke baan opengehakt, zodat ze een vrij schootsveld hebben voor hun pijlen. Als er hier wilde zwijnen zijn, moeten ze wel kunnen toveren om niet onder schot te komen, denk ik, terwijl ik mijn dubbelloopsgeweer met Brennecke-kogels laad.

Het duurt tamelijk lang voordat ik een zwak hondengeblaf in de verte meen te horen. Ik kan het niet laten mijn geweer stijf te omklemmen en mijn voeten vast op de grond te planten om geheel voorbereid te zijn. Ik voel mijn polsslag sneller gaan en ik haal diep adem. Het is alsof ik op hazenjacht ben in Zweden.

Mijn hond Paulus is kennelijk druk bezig. Ik hoor hem zo nu en dan blaffen, de ene keer vuriger, de andere keer zwakker en verder weg. Maar dan opeens keft hij jubelend en luid alsof hij een spoor heeft gevonden. Paulus is knap in het vak. Ik moet lachen om zijn hondjesspel, maar ik hoor nog geen wild. De hond heeft blijkbaar het spoor weer verloren, want nu hoor ik hem alleen nog maar zachte kefjes geven. Maar dan blaft hij weer wild en het is duidelijk dat hij de hulp van een tweede hond heeft gekregen, met een zwaarder geluid. Pati of Petrus, denk ik.

Een paar kroonduiven komen aanvliegen en strijken neer in een boom vlak voor me. Ik begin zenuwachtig te worden. Nu moeten de varkens komen, als ze hier zijn. Ik luister en tuur totdat ik een beetje trillerig begin te worden. Waar huizen die beesten? Nu zijn de honden op nog geen drie honderd meter afstand en toch is er nog niets te zien of te

horen. Het ijverig geblaf is verminderd tot wat nerveuze kefjes. Ik kan een lichte ergernis over het verliezen van het spoor niet onderdrukken. Het is onmogelijk voortdurend te beseffen dat het spel niet echt is en dat Paulus alleen maar speelt om zijn zwijnen voor de gek te houden.

Maar daar, dáár komt hij! Op honderd meter afstand zie ik een geweldig zwijn door de struiken lopen. Het blijft staan en ik zie zijn witte slag tanden glanzen, terwijl het zijn kop omdraait om achterom te kijken naar de keffende honden. Maar nu klinkt het geblaf opeens als razend en het zwijn galoppeert in een wilde schrik vijftig meter verder om dan weer te blijven staan. Het draait zich half om en luistert naar de honden. Ik verbeeld me te kunnen zien hoe de woede glinstert in zijn rode bloeddorlopen oogjes nu hij het aanstormende, brullende geblaf hoort. Maar dan is het opeens weer stil en het beest blijft besluiteloos staan. Ik vind eigenlijk dat het nog een beetje dichterbij moet komen voordat ik het een kogel in zijn schedel tracht te schieten. Maar dan lijkt het alsof het zich wil omdraaien om de aarzelende honden tegemoet te gaan en ik hef mijn geweer op om het een zijschot te geven.

Het varken moet mijn beweging hebben gezien of intuïtief het acute doodsgevaar hebben gevoeld, want het keert zich plotseling recht naar mij en tuurt me strak aan. Waarschijnlijk ziet hij me en overweegt dat het beter is de onzekere honden tegemoet te gaan dan die man, want op hetzelfde ogenblik maakt het dier weer rechtsomkeert en doet twee stappen in de richting van de honden. Het is alles het werk van één seconde. Ik overleg juist of ik zal trachten van achteren een schot door zijn ruggegraat te geven of te wachten op een betere gelegenheid, als de honden weer driftig en fel beginnen te keffen. Het varken draait zich weer om, het wordt duidelijk helemaal van zijn stuk gebracht en tot razernij geprikkeld. Nu denkt het niet langer na. In een vliegende vaart komt het als een locomotief op mij af, grommend van woede. Het dier is misschien gewend aan Papoea's die met pijl en boog schieten, houdt mij voor zo een en meent dat hij de strijd gemakkelijker tegen die menselijke vijand kan opnemen dan tegen de aanstormende honden. Het scheelt niet veel of hij krijgt gelijk.

Het eerste schot is door de haast en nervositeit lukraak. Het is de eerste keer in mijn leven dat ik ernstig word aangevallen door een razend wild zwijn. Pas als we het wit van elkaars ogen al op enkele meters afstand zien, lukt het mij een tweede kogel in zijn zware nek te schieten. Het varken zakt ineen, maar glijdt in de vaart nog een flink eind over

de grond. Nooit zal ik de waanzinnige woede in zijn brekende ogen vergeten.

Ik heb het geweer nog niet laten zakken en nog geen zucht van verlichting geslaakt of ik hoor de welbekende draf van een vluchtende kangeroe. Daar komt hij regelrecht naar mij toe. Grauw en geweldig vliegt hij voort met opgetrokken voorpoten op ongeveer een meter boven de grond. De krachtige achterpoten-schoppen hem vooruit met een vaart die werkelijk levensgevaarlijk lijkt tussen de struiken en stammen van het bos. Hij komt recht op mij af, ik voel me hulpeloos met mijn leeg geweer. Dan ziet hij mij, maakt een enorme sprong naar opzij en verhaast zijn vaart nog meer. Ik zie hem voorbij vliegen naar de rivieroever. Hij is allang verdwenen voordat ik weer heb kunnen laden.

De kroonduiven in de boom voor me zijn blijven zitten alsof ze wisten dat het schieten niet voor hen was bedoeld. Ze wippen met hun staarten en wandelen heen en weer op een dikke tak. Ik laat hen met rust. We hebben genoeg vlees aan het varken.

Nu komen Paulus en Pati uit het struikgewas. Ze spelen nu niet meer voor hond, maar zodra Paulus het varken ziet, laat hij nog één laatst, woest geblaf horen en dadelijk daarna een doordringende jachtkreet. Hij danst en lacht en joelt en de gewoonlijk nogal sombere Pati kan ook niet ernstig blijven bij het zien van zoveel vlees. Maar ze krijgen plotseling een eerbiedige, ernstige uitdrukking op hun zwarte gezichten, wanneer ze de slagstanden van het wilde zwijn bekijken en zien hoe diep de sporen zijn, die ze in de grond hebben opengereten bij zijn val. En wanneer Paulus oude littekens van pijlen op zijn rug ontdekt, schudt hij zich huiverig als een natte hond.

„Gelukkig maar dat hij niet wist dat ik de hond was! Tjee! Ik had niet eens een parang bij me.”

Plotseling ontdekken de scherpe ogen van Pati de arme kroonduiven. Hij wijst ijverig:

„Toean! Toean!”

Paulus kijkt mij vragend en eisend aan, als ik blijf staan zonder aanstalten te maken om te schieten.

„Laat de duiven met rust, Paulus, we hebben nu vlees genoeg.”

„Wij hebben genoeg! De Papoea's en toean. Maar de mantri's eten geen varkensvlees, schiet de duiven voor hen, toean.”

Ik schiet, hoewel het mij spijjt, en we laden het varken en de duiven

in de boot en vervolgen de tocht totdat we komen bij het bivak van Mairissa en Amat, waar de vreugde – althans wat de Papoea's betreft – groter is over het vlees dan over het weerzien.

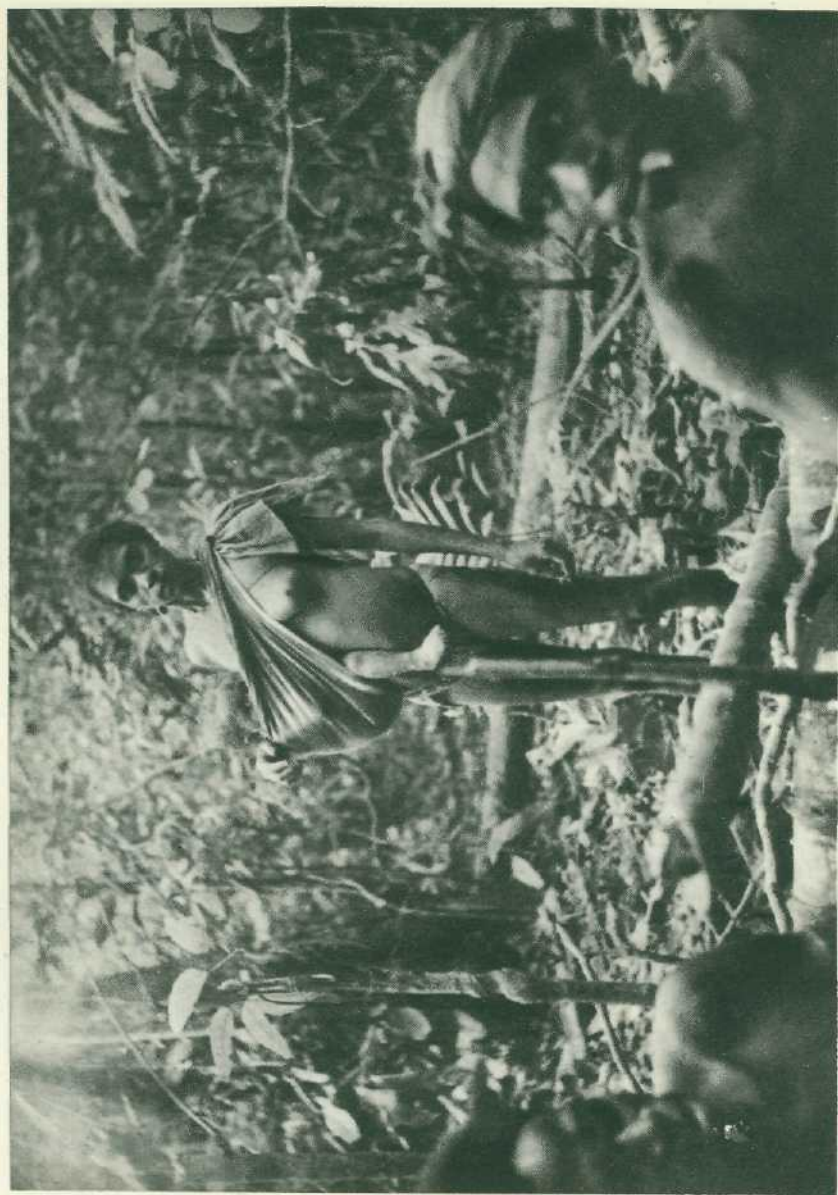
Oostelijk van de Aindoea stroomt een kleinere rivier, die de Papoea's Namaripi noemen. Volgens de luchtfoto's, die ik heb bestudeerd, is er niet veel bos langs haar oevers te verwachten; het terrein lijkt voor het grootste deel uit sagomoeras te bestaan. Maar nu wil ik er toch in elk geval heen om te zien hoe het er uitziet en samen met Paulus, Pati en Johannes begeef ik mij vroeg op een morgen op pad om met Paulus als gids te proberen de Namaripi te bereiken voordat de dag ver is gevorderd.

Mijn metgezellen zijn om een mij onbekende reden bijzonder feestelijk gestemd. Ze schijnen de hele tocht meer als een uitje dan als werk te beschouwen. Ze vinden tenminste dat we tijd genoeg hebben om alle mogelijke hagedissen en ander gedierte achterna te zitten en elke geweldige bladerhoop, die het kleine grootvoethoen met zoveel moeite bij elkaar heeft gesleept, zorgvuldig te onderzoeken in de hoop enkele grote, blauwig-witte eieren te vinden. Hun moeite is niet tevergeefs. Ik heb mijn geweer bij me, maar we zijn veel te rumoerig om ook maar de kans te krijgen iets te kunnen schieten.

We komen zo langzamerhand in een sagomoeras waar de grond bijzonder modderig is. Overal zijn grote poelen en daar staan de sagopalmen dicht opeen en zijn erg stekelig. Hier kunnen we niet meer zo snel voortkomen. Ik schiet een varaan die voor ons weglucht en even later hoor ik een ander groot dier zich voor ons uit bewegen. Enkele palmbaren wiegen. De stank van een wild zwijn is sterk en duidelijk. Paulus staat stil als een zoutpilaar middenin een schrede. Ik loop langzaam naar voren totdat ik op gelijke hoogte kom met Pati, die vooraan heeft gelopen. Daar bewegen de bladeren weer en ik hoor het smakkende geluid van slijk waaruit een poot wordt opgeheven. Ik leg aan, klaar om te schieten. Ik zie een donker, groot dier twintig meter voor me, maar ik kan niet ontdekken wat voor of achter is. Ik wil duidelijk de kop zien voordat ik schiet en plotseling zie ik de kop. Hij komt boven de struiken uitkijken en een paar donkere ogen spieden angstig in onze richting. Een paar grote Papoea-ogen onder Papoea-kroeshaar. Pati geeft een gedempte, verwonderde schreeuw. Ik voel hoe ik begin te trillen. Wat een geluk dat ik niet op een mens heb geschoten. Maar

Johannes, Paulus en Maria, met Wai en haar man, beschilderd met grauwe klei. De hut op de achtergrond is gebouwd op palen, omdat het land hier gewoonlijk onder water staat.

„Maria met het kind” in het zwarte bos van Nieuw-Guinea.

wie kon ook denken hier iemand te ontmoeten midden in dit donkere sagomoeras! Ik dacht dat wij de enige mensen in deze rimboe waren op vele dagreizen afstand.

We lopen naar de zwijgende, zwarte gestalte die stil blijft staan. Paulus en Johannes uiten een stortvloed van woorden, driftige vragen en verwonderde uitroepen.

Mijn verbazing wordt nog groter wanneer blijkt dat de zwarte gestalte, die ik zo juist op de korrel van mijn geweer heb genomen, een vrouw is. Het hoofd ziet er weliswaar uit als het hoofd van de eerste de beste Papoea met het korte kroeshaar en de grove trekken, maar zij heeft borsten en een kind in haar armen.

Het is een wonderlijk gezicht! Ze staat daar als een maagd Maria van de zwarte Papoea-wildernis. Zo grenzeloos verlaten en eenzaam in dit meest doornige en ongestuvrijde moeras aller moerassen. Zo naakt en onbeschermd met het kleine kind in haar armen in deze vreemde jungle. En dan die kalme ernst in haar grote ogen, alsof haar geen kwaad zou kunnen overkomen, niettegenstaande de dood die haar zo juist bedreigde.

Maar wanneer ze haar mond opent en mijn Papoea's antwoordt in hun eigen gutturaal staccato-dialect, verdwijnt dadelijk de bovennatuurlijke glans van deze vrouw, hoe eenzaam ze ook mag zijn in deze verlaten wildernis.

„Het zijn mensen van mijn dorp, van Aindoea,” antwoordt Paulus op mijn vraag wat er eigenlijk aan de hand is. „Ze kloppen hier sago en ze bivakkeren aan de Namaripi. We kunnen hun paden daarheen volgen.”

„Wie is deze vrouw?”

„Maria! Mijn Maria!” antwoordt Paulus.

„Hoe heet ze, zeg je?!” vraag ik twijfelend of ik het wel goed heb verstaan.

„Maria,” antwoordt hij duidelijk en verwonderd. „De pastoor heeft haar zo genoemd, toen ze met mij trouwde,” voegt hij eraan toe.

We hebben dus Maria met het kind ontmoet! Hoewel haar man toevallig Paulus in plaats van Jozef heet. Ze is een vrouw in haar eerste bloei. De borsten hangen nog niet tot op haar buik zoals bij alle Papoea-vrouwen, zodra ze kinderen hebben gehad. Zij is zeker de knapste Papoea-vrouw, die ik tot nog toe heb gezien. En zij mist ook de wrede uitdrukking in het gezicht, die gewoonlijk zo kenmerkend voor hen is.

Maar mooi volgens onze gewone begrippen kan ik Maria zeker niet vinden.

Haar enige kleedij bestaat uit een smal lapje stof dat op haar buik hangt met een vezelsnoer om haar middel. Wanneer ze staat, trekt zij het lapje tussen haar benen naar achteren en klemt het daar vast; wanneer ze loopt laat ze het los bungelen.

Maria is de eerste Papoea-vrouw die niet schuw voor mij is. Zelfs voor mijn camera schijnt ze niet bang te zijn. Het is mogelijk dat Paulus haar al van mijn ongevaarlijkheid heeft overtuigd.

Samen zetten we onze tocht door het moeras voort. Maria loopt achteraan. Al gauw treffen we vijf vrouwen aan, die bezig zijn sagomeel te wassen uit het stukgehakte binnenste van een sagopalmsam.

Het sagomeel wordt gewonnen min of meer volgens hetzelfde principe als bijvoorbeeld aardappelmeel en heeft ongeveer hetzelfde bindvermogen. De sagopalm heeft gelijksoortige bladeren als de cocospalm en wanneer hij acht tot vijftien jaar oud is, bereikt hij een hoogte van vijf tot vijftien meter. Hij bloeit maar één keer, en wanneer de vruchten zijn gerijpt, sterft hij. Tijdens het vruchtzetten wordt de voorraad sago in de stam verbruikt en de sagoklopper moet dus altijd een boom kiezen die op het punt staat te bloeien om zoveel mogelijk te winnen. De geveldde stam wordt door de Papoea's door midden gekloofd, waarna de inhoud er uit wordt gehakt en fijn gestampt. De massa wordt daarna gewassen in slim bedachte en eenvoudig ingerichte goten van palmbladeren, totdat het meel zich op de bodem van deze goten heeft afgezet, waarna het kan worden vergaard.

De vrouwen, die we aantreffen, waren juist bezig het uitgewassen meel te verpakken in manden van gevlochten palmbladeren. Daarin wordt het bewaard totdat het gebruikt zal worden om pap te koken, te bakken tot kleine koeken, enzovoort.

De sagokloppers wonen niet op de plaats van hun werk, waar het te nat is, maar aan de oever van de Namaripi waar ze enkele kleine hutten van hun gewone model hebben gebouwd, nauwelijks een halve meter hoog, waarin kinderen en honden door elkaar krioelen op de zachte, drassige grond.

Bij de hutten treffen we ook enkele oudere mannen aan. Hun enige werk is het dorp en de vrouwen te bewaken en de nodige sagopalmen om te hakken. De rest van het werk wordt geheel aan de vrouwen overgelaten.

We rusten een poos bij hun woonplaats en Maria vergast Paulus en zijn beide metgezellen op sagopap gekookt in een „koeali”, een gietijzeren Indische rijstpan. Paulus is kennelijk zeer welvarend dat hij zulk huisraad bezit.

Hoewel Paulus zijn Maria in meer dan twee maanden niet gezien heeft en zij niet eens weet waar hij is geweest, kan ik geen spoor van vreugde of van enige liefde voor elkaar, zelfs niet van verbazing over de ontmoeting ontdekken. Naar zijn kind kijkt Paulus niet eens. Ik verbeeld mij, dat ze niet eens zoveel gevoel voor elkaar hebben als een paar dieren.

Maar wanneer we weer thuis in ons eigen kamp zijn gekomen en Paulus mij zit te helpen met het verpakken van bodemproeven, die ik genomen heb, stel ik hem vragen over zijn Maria en dan krijg ik een andere kijk op de zaak.

„Vindt toean Maria niet mooi?” vraagt Paulus met een half verlegen, half trotse uitdrukking op zijn zwart Jan-Klaassengezicht. „Ze is bijna blank,” voegt hij er aan toe, hoewel ik onmogelijk iets anders heb kunnen zien dan dat Maria glimmend donker-bruin is. Misschien een tikje lichter dan Paulus zelf.

„Houd je van Maria, Paulus?” vraag ik.

Paulus denkt na. Hij vindt ons „houden van” maar een twijfelachtig begrip. Zijn Maleise woordenvoorraad strekt zich niet uit op het terrein van tederheden.

„Ik wilde Maria hebben,” zegt hij eenvoudig. „Ik heb haar altijd willen hebben. Ik ben al een boot gaan maken toen ik nog een kleine jongen was, alleen maar om gauw Maria te kunnen krijgen. Er is niemand anders hier die zo blank en mooi is als Maria!”

Dat is een prachtige liefdesverklaring.

„Paulus heeft tegenover mij bijna elke avond over zijn Maria opgeschept,” valt Barah in. „Ik had verwacht een witte engel te zien, maar in dit land zijn de mensen en dieren anders dan wij gewend zijn.”

„Toen ik klaar was met mijn boot, was ik nog geen man,” vervolgt Paulus, „maar ik vroeg mijn vader net zo lang tot hij mij een bijl gaf, een braadpan, oorhangers en een lapje stof. En dat gaf ik aan Maria's ouders en zij gaven mij Maria. En de pastoor zei, dat we niet mochten scheiden voordat we dood gingen.”

„Hoeveel kinderen heb je, Paulus?”

„Alleen maar één, U hebt het gezien.”

„Maar als je getrouwd bent, toen je nog maar een jongen was, dan zijn jullie al veel jaren getrouwd.” Ik schat Paulus eerder dertig dan twintig jaar.

„Dat zijn we ook. De pastoor was hier nog niet lang, toen ik Maria kreeg, maar zij heeft geen kind gekregen voor nu. En toean, het is niet prettig, maar Maria zegt dat ik niet meer met toean mee mag naar Kaimana, zoals ik heb beloofd. Zij zegt dat onze jongen ziek is en dat ik mee terug moet naar de kust.”

Paulus kijkt werkelijk bedroefd. Hij had zich zo geweldig verheugd mee naar Kaimana te mogen en misschien zelfs naar het veel besproken Fak-Fak. Maar Maria's wil is blijkbaar wet voor hem in alle ernstiger zaken. Er is zeker heel veel in de verhouding tussen Maria en Paulus wat men op het eerste gezicht niet vermoedt.

Tegen het vallen van de avond komt Maria samen met een andere vrouw naar ons bivak. Even later komt Koelas naar me toe om met mij te spreken.

„Toean, Maria en Wai zijn hier gekomen. Ze hebben sagowijn gebracht. Mogen ik en Johannes en Pati en Petrus vanavond drinken?”

„Waarom jullie alleen? Krijgen de anderen niets?”

„Het is alleen genoeg voor ons. Paulus wil niet; hij zal oppassen dat wij niet dronken worden. We zullen alleen maar een beetje trommelen en een beetje zingen.”

„Drinken jullie maar! Maar denk er aan, dat je niet te dronken wordt en dat jullie morgen behoorlijk moet kunnen werken. En dat Paulus de verantwoording op zich neemt, dat jullie je fatsoenlijk gedraagt.”

Koelas verdwijnt met een tevreden gezicht.

Hun sagowijn is een afschuwelijke drank. Hij stinkt als de gemeenste eigen gestookte brandewijn en smaakt nog erger. Bijzonder sterk is hij niet, er zit hoogstens een paar procent alcohol in. Maar de Papoea's bestaan het zulke enorme hoeveelheden naar binnen te gieten, dat ze toch flink dronken kunnen worden.

De vrouwen hebben de sagowijn hier gebracht in een dikke bamboekoker van ongeveer een halve meter lengte. Nu gieten Koelas en zijn vrienden het brouwsel uit de koker in de blikken bekers die ze van mij hebben gekregen. Aan elkaar toedrinken denken de Papoea's niet, ze hijsen maar. Overigens is het, wat de invloed van de alcohol betreft, ongeveer hetzelfde als bij ons. In tegenstelling tot de inwerking van

alcoholische dranken op de Maleiers, die er alleen maar sloom en slaperig van worden, maar nooit opgewekt en vrolijk zoals wij en de Papoea's.

Nu haalt Koelas zijn oude trommel te voorschijn en met een vergenoegde de grijns op zijn glimmend bezweet gezicht begint hij het trommelvel te bewerken. Het trommelvel bestaat uit de huid van een varaan, vastgelijmd met mensenbloed. Petrus en de anderen beginnen te zingen. Een gemeenschappelijk en ordentelijk lied, de alcohol is nog niet gaan werken. Maar dat duurt niet lang. De bekers worden gevuld en geleegd, gevuld en geleegd en weldra staan Koelas' ogen verglaasd onder zijn tot een tulband ineem gedraaide broek en zijn mond staat open in een beminlijke grijns, terwijl het rythme van zijn trommelen onzeker begint te worden. Petrus en Pati kleuren elkaars gezichten met roet en grauwege klei, lachen elkaar schaterend toe en springen een paar maal om het vuur op hun nog vrij vaste benen. Johannes begint te zingen met een luide, krachtige stem in een andere maat dan Koelas' trommel aangeeft. Het is duidelijk een hoogst scabreus lied, want de bijval is stormachtig en allen stemmen in met het refrein.

De bekers worden maar gevuld en geleegd. Koelas blijft trommelen, maar zijn vrienden zingen niet meer en zitten in een kring met gekruiste benen voorover leunend te vertellen, te praten en te discussiëren met benevelde ogen en lodder-stemmen, nu eens fluisterend, dan weer schreeuwend. Herhaaldelijk barsten ze uit in een daverend gelach.

Paulus zit een eind van hen verwijderd met zijn rug tegen een boomstam geleund. Hij kijkt naar zijn drinkende kameraden met een half geamuseerde, half geringschattende glimlach om zijn dikke lippen.

Nu beginnen Pati en Petrus een zeer vertrouwelijk gesprek te voeren. Ze hebben de armen om elkaars schouders geslagen, steunen de hoofden tegen elkaar en blazen hun naar sagowijn stinkende adem in elkaars gezichten. Met diepe stemmen zitten ze te redeneren en te redeneren, als een paar dronken boeren op weg van de markt naar huis. Ernstig en dringend alsof het wel en wee van het vaderland van hen afhangt of alsof ze een vrouwenhart tot in de diepste gronden hebben weten te peilen. Ze hikken en spuwen en soms barsten ze plotseling uit in een dreunende lach. Ze werpen zich achterover, slaan zich op de knieën en bonken op elkaars ruggen en hoofden. Maar dan worden ze plotseling weer ernstig. Ze fluisteren geheimzinnig in elkaars oren totdat ze opeens weer uitbarsten in bulderende vrolijkheid.

Koelas heeft de trommel nu weggezet en tracht duidelijk Johannes te overtuigen dat hij een held is. Hij hikt en praat luidkeels, met een lallende stem. Soms springt hij omhoog om te demonstrenen hoe hij met een wild zwijn of met een ander verschrikkelijk beest heeft gevochten. Hij doet alsof hij een boog spant en zo nu en dan werpt hij een speer. Johannes zit hem aan te kijken met strakke ogen, volkomen ernstig en zonder een vin te verroeren. De fiere, koppige Johannes is blijkbaar de enige die door de wijn niet opgewonden raakt. Nu wijst hij naar de zwaaiende Koelas, die bij deze allergeeringste beweging bijna in het vuur valt. De vrienden brullen van plezier, maar Johannes blijft ernstig.

Nu is eindelijk hun afschuwelijke drank op. Gelukkig voordat ze ernstiger dronken zijn geworden. De roes blijft niet lang hangen, want wanneer ik tegen middernacht op het punt sta in slaap te vallen, hoor ik de vier kameraden het gebruikelijke, genoeglijke etenswijsje zingen met half gedempte stemmen. Paulus komt mij berichten dat alles rustig is en dat de wijn op is. Het is stil in het bivak, iedereen slaapt behalve Paulus en Mokamo, die de wacht hebben. Maria en Wai slapen in een apart klein hutje, dat voor hen is gebouwd. Het is geen gebruik dat de vrouwen alleen met hun mannen slapen. De vrouwen slapen afgezonderd of heel veel mensen slapen bij elkaar in een hut. Enige intimiteit tussen echtgenoten vindt dus nooit „binnenshuis” plaats. Maar tegen de ochtend gaan Paulus en Maria de rimboe in.

Wanneer de zon boven de boomkruinen is gekomen, vertrekken we weer stroomafwaarts met al onze boten. Voorop in mijn boot staat Paulus, fier als een god met een oud kapot blauw hemd, fladderend om zijn gespierd lichaam. Hij werpt verstolen blikken naar Maria die op de oever staat en vraagt zich kennelijk af of zij hem wel voldoende bewondert, zoals hij hier staat als leider en gids vóór in de boot van de rode toean. Maria kijkt heel ernstig. Ze heeft nu een rood lapje voor haar buik hangen. Dat heeft Paulus gisterenavond van mij gekregen omdat zijn eigen lendedoekje volkomen op was.

„Waarom heb je me gisteren niet gezegd dat je een tjawat voor Maria wilde hebben? Je had er een kunnen krijgen die tot haar knieën reikte!” Paulus kijkt mij aan met verbazing en dankbaarheid. Dan begint hij Maria iets toe te schreeuwen.

„Wat schreeuw je zo, Paulus?”

„Ik zei tegen Maria, dat ze zo gauw mogelijk achter ons aan naar

Aindoea moet komen, dan krijgt ze een lange rode tjawat van mij.”

„Weet je wat zo'n tjawat waard is, Paulus?”

„Ja zeker. Ik moet de Chinees een pikol copal geven voor vier tjawats.”

Dus ongeveer vier meter stof van de slechtste Japanse kwaliteit, ter waarde van hoogstens tien cent per meter, tegen een pikol (61 kilo) copal ter waarde van ongeveer acht gulden.

„De Chinees bedriegt je, Paulus! Van mij kun je twee tjawats krijgen voor elke dag, die je bij me bent geweest.”

Paulus tracht te bedenken hoeveel tjawats dat dan wel zijn, maar het duizelt hem blijkbaar, want hij ziet er alleen maar dom vragend uit. Deze kustpapoea's kunnen niet verder rekenen dan tot drie. Eigenlijk maar tot twee, want in hun taal is drie: twee en één. Ze weten niet eens hoeveel vingers en tenen ze hebben. Alles wat meer dan drie is, is veel. Alleen de jongeren, die iets van de zendelingen hebben geleerd, hebben ook leren tellen in het Maleis. Een ras, dat lager staat wat betreft de rekenkunst, moet nog gevonden worden.

Maar dat dit geen maatstaf is voor het geestelijk niveau bewijzen deze Papoea's. Ze zijn werkelijk allesbehalve dom en ze hebben, voor zo ver ik zie, een zeer bewegelijk en vlug intellect en een vermogen om gemakkelijk te leren. De kwestie is, dat het voor hen volkomen overbodig is te kunnen rekenen. Ze behoeven nooit iets uit te rekenen. Ze leven immers om te eten en voedsel is er altijd voldoende in het bos. Oneindig veel meer dan ze ooit kunnen gebruiken. Alles wat ze hoeven doen, is een sagopalm vellen en het meel er uit wassen. Hongersnood is voor hen een volkomen onbekend begrip en zou een absolute onmogelijkheid zijn hier in dit land. De overvloed aan voedsel heeft gemaakt dat deze mensen zijn blijven staan op het laagste beschavingspeil van het stenen tijdperk. De bergpapoea's, die niet zo'n overvloed van voedsel hebben, aangezien ze niet van sago leven maar zelf zoete aardappelen enz. verbouwen, staan dadelijk wat hoger, hoewel ook zij nog leven in het stenen tijdperk.

DAG VAN VANGST EN SPEL

Nu hebben wij een hele week onder hoge druk gewerkt. We hebben zonder een ogenblik rusten van 's ochtends tot 's avonds hout getaxeerd en banen gekapt.

Mijn drie ploegen hebben elk zelfstandig gewerkt en ik heb als een schietspoel tussen hen heen en weer gevlogen om te controleren. We hebben niet geluisterd naar het zingen van de vogels en niet gekeken naar het schijnsel van de sterren. Overdag was er het harde werk, 's avonds was er de vermoeidheid. De bivakvuren van de verschillende ploegen hebben ver van elkaar gebrand en ik zelf ben gedwongen geweest enkele nachten zonder vuur te slapen; om tijd te winnen heb ik me opgevouwen op de bodem van de boot, waarmee ik en mijn drie metgezellen, Paulus, Pati en Pius tussen de verschillende taxatiebanen die allen loodrecht op de rivier staan, zijn heen en weer gegaan. Met het voedsel is het langzamerhand slecht gesteld. De gedroogde vis is op en we hebben geen tijd gehad iets te jagen als bijgerecht bij de rijst en de droge sagokoeken.

Het resultaat van het snelle arbeidstempo is dat het dal van de Aindoea nu geheel is getaxeerd en dat ik en de Papoea's op het ogenblik meer dan genoeg hebben gekregen van rimboelopen, bomen meten en droge rijst kauwen. Ik vind dat we met een goed geweten eindelijk een dag kunnen besteden aan vangst en spel.

Alle ploegen zijn nu weer bij elkaar in een groot kamp aan de Aindoea, dicht bij de monding, waar het mangrove-moeras van de kust grenst aan de eindeloze zoetwatermoerassen. De stemming is niet zo bijster goed onder mijn voedselminnende Papoea's, terwijl ze de droge rijst en de nog drogere sagokoeken naar binnen werken. Maar als ik het bevel voor de volgende dag uitschreeuw: „Eten zoeken in moeras en jungle!“ beginnen alle zwarte gezichten te stralen en schijnt het leven rooskleuriger te worden voor al mijn naar vlees hongerende Papoea's.

Lang voordat de zon uit het nevelige moeras is opgestegen heerst er leven in het kamp en voordat het eerste licht door de duisternis van de jungle begint te schemeren en de eerste witte kakatoe krijsend over de rivier fladdert, is het bivak bijna leeg. In groepjes van twee of drie hebben we ons op weg begeven. Ten dele langs de paden van de wilde zwijnen in het zoetwatermoeras en ten dele door het mangrovenbos. Johannes en Mokamo zijn van plan samen met twee andere jonge waaghalzen te trachten een varken te doden met hun voor deze gelegenheid gefabriceerde bamboe-speren. Ik zelf trek met Barah, Amat en enkele Papoea's onder wie natuurlijk Paulus, het modderige mangrovenbos in. Als een troep grote apen klauteren we langs de wonderlijke mangroven,

ons vastklemmend aan de wirwar van hoge steltwortels. Het slijk blubbert zwart en tracht ons vast te zuigen, wanneer we van de zwaaiende bogen der wortels afglijden. Onder het dichte, glanzend donkergroene bladerwerk van de mangroven hangen nog de schaduwen van de nacht. Vleermuizen vliegen nog rond in de bedompte lucht. Dampen en stanken hangen boven de modder, die ruikt naar natte moerasnacht, en de hagedissen wachten nog op de verwarmende zon in de hoogste boomkruinen langs de oever van de rivier.

Ik glibber dikwijls uit met mijn naakte voeten op de moddergladde wortels, ik ben kwaad dat ik geen grijpvoeten heb zoals een aap. En wanneer voeten noch handen voldoende blijken te zijn om mij boven het slijk te houden, ben ik kwaad dat ik niet ook een grijpstaart heb. Maar overigens voel ik mij even vrij van zorgen als van kleren. Ik heb alleen een tjawat om mijn lendenen en ik heb slechts één gedachte in het hoofd: dat ik de hele dag alleen maar wildemannetje mag spelen en me vuil mag maken.

Het duurt niet lang of we komen op een plaats waar mossels dicht opeen in de modder tussen de wortels der mangroven zitten. En al gauw scharrelen en rollen we in de modder als evenzo vele varkens. De begeerte en de vreugde van de vangst krijgen ons geheel in hun macht. Grote, kilozware mosselen wegen als goud in onze handen, wanneer we ze optrekken uit het taaie slijk. Ze zijn gegroeid in kleine kolonies en we trachten om het hardst naar de beste plaatsen te komen. Alleen een werkelijk geoeft oog ziet waar de mosselen zitten in de brijge blubber; wie het niet kan zien moet genoeg nemen met de afzonderlijke exemplaren, die zichtbaar boven de modder zitten. Maar we zijn allen knap in het vak, behalve Barah. Hij is niet gewend aan dit soort jacht en vindt het maar matig aardig, dat ik dozijnen vette mosselen vind waaraan hij juist voorbij is gelopen. Waar niets te zien is in de donkere hoeken onder de wortelgewelven kruip ik naar binnen, boorme in het slijk en zoek met mijn hele lichaam. Mijn huid wordt geschraamd en opengereten, maar elke schram betekent op zijn minst een grote mossel, die dadelijk op een mosselhoop wordt gegooid die van mij is en die, naar ik hoop, het grootst zal worden.

Nu staat de zon al twee handbreedten boven de horizon en het is zo licht als het kan worden in deze verwarrende sliktwildernis. Hier en daar schieten wat zonnestralen door het bladerdak heen, ze glinsteren in kleine poelen, verdrinken in de zwarte modder, doen de kleine

blauwe en rode krabben uitzien als levende edelstenen en treffen soms onze zwart bemodderde lichamen.

Ik moet hard lachen als ik naar mezelf en mijn jongens kijk zoals we hier door de zwarte brij modderen. We zijn nu een deel van het moeras! Het lijkt alsof we zo juist zijn geboren uit een donkere modderpoel als kinderen van het moeras der moerassen! De modder bedekt in klonters en dikke lagen onze naakte lijven. Er is geen verschil meer te zien tussen zwart, blank of bruin. Ik heb modder in mijn haren en baard, in mijn wenkbrauwen en zelfs in mijn mond van de rauwe mosselen, die ik al heb gegeten. We stinken naar slijk en rottend brak water en naar de glibberige bast van de mangrove-bomen. We staan tot onze knieën in de modder. We lijken op levende moeraszwammen. We zijn zonen van het moeras en hebben weinig menselijks meer. Alleen onze tanden en ogen glinsteren van heidense jachtvreugde.

Paulus, die altijd overal het beste van wil maken, heeft handen vol vet slijk in zijn kroeshaar gesmeerd tot het lijkt alsof hij een suikerbrood van modder in plaats van een hoofd op zijn schouders draagt. Maar het wit van zijn ogen glanst en zijn Jan Klaassen-neus steekt naar voren met een bengelende worm door het gat in zijn neustussenschot.

We hebben de mosselplaats nu geplunderd en verspreiden ons zo langzamerhand door het moeras op zoek naar krabben, hagedissen, slangen en ander eetbaar gedierte. Het is eigenlijk een tamelijk riskante onderneming, want in een mangrove-moeras kan men zich niet anders oriënteren dan met behulp van de zon of met een kompas. Maar wanneer de zon midden aan de hemel staat, helpt ze niet veel. Het is overal dezelfde wirwar van luchtwortels en steltwortels, die de rechte, grove stammen van de mangroven boven het water houden. Er is overal dezelfde glibberige, vette modder met hier en daar kleine waterpoelen en kleine getijdestroompjes. Er is hier niets dat kan dienen ter oriëntatie. Wij laten geen andere sporen na dan wat geheimzinnige plekken hier en daar in de modder, waar we van de wortels, waarlangs we ons voortbewogen, zijn afgeglibberd. Als iemand buiten het gehoor van zijn kameraden raakt, is er weinig kans dat hij ze terug vindt. Maar Papoea's schijnen onder alle omstandigheden de windrichting tamelijk goed in het hoofd te hebben en ze weten altijd naar welke kant we moeten om de rivier te bereiken.

Het moeras staat dampend en zwijgend in de toenemende hitte. De bladeren van de mangroven zijn dik en leerachtig om de brandende zon

te kunnen weerstaan, en ze beschermen ons met hun dicht dak tegen de ergste hitte, maar de lucht is vochtig en hangt zwaar en geluiddempend boven de modder. Alleen het scherpe knerpen van mossels en van krabben is te horen en zo nu en dan krijst tierend een verschrikte kakatoe of papegaai. Verder is het doodstil. Alle vogelgeluiden van het aangrenzende regenwoud bereiken ons niet.

De vrolijke stemming verdwijnt tamelijk gauw als je alleen blijft in deze wonderlijke wortelwarboel. Het is alsof de kameraden zijn opgeslokt door het stinkende moeras. Je luistert en luistert, nerveus en angstig, verlangend een geluid van hen op te vangen. Maar alleen het wonderlijke knerpen dringt door de dikke lucht. Het lijkt plotseling alsof vijandige ogen spieden van alle kanten en bang en verward speur je naar krokodillen, slangen en monsters die niet bestaan. Je bent tegelijkertijd beschaamd en bang om je kameraden te roepen. Als je nu zou roepen en je kreet, onbeantwoord, dadelijk opgeslokt zou weten door het hete, loerende moeras, dan ben je je angst niet meer meester.

Maar daar schreeuwt Barah dat hij iets bijzonders heeft gevonden en ik begeef me op weg langs zwaaiende wortelbogen om naar zijn vondst te kijken. Hij grijnst mij toe, zittend op zijn buit. Het is een grote, oude boomstam, half verrot en geheel doorboord met grote gaten. Vermoedelijk heeft het getij de boom hierheen gespoeld en is hij hier tussen de wortels van de mangroven blijven vastzitten. Wat deze verrotte, oude stam zo bijzonder en begerenswaard maakt, is dat hij vol „temilok” zit, een soort paalwurm. Barah heeft er een beetje met zijn parang in gehakt en ik zie de grote witte wormen krioelen. Barah zelf is niet geïnteresseerd in dit voedsel. Maar hij weet dat ik even gek ben op deze verrukkelijke dieren als de Papoea's.

Eigenlijk is de „temilok” een soort schaaldier, hoewel hij er uit ziet als een twee tot vier decimeter lange witte worm. De kop is voorzien van een prima paarlmoerboor, die zich in het hardste hout boort. Wanneer een „temilok” zich naar binnen vreet in een stuk hout dat in het zoute water is terecht gekomen, is hij zo klein dat hij nauwelijks zichtbaar is, maar hoe verder hij zich naar binnen vreet, des te groter wordt hij. De gang die hij in het hout maakt, bekleedt hij met paarlmoer en hij leeft als een mossel van wat het water naar hem toespoelt. Zijn vlees lijkt op dat van een oester, maar is nog lekkerder. Rauw smaakt

hij het best. Het is alsof je de zilte, frisse wind boven de blauwe oceaan proeft. Als men hem uit zijn paarlmoeren schuilplaats naar voren heeft getrokken, maakt echter zijn wurmachtig uiterlijk dat hij in het algemeen niet door Europeanen wordt geapprecieerd. Ook de meeste Maleiers weigeren deze lange wormen naar binnen te slobberen. De Chinezen daarentegen, die weten wat lekker is, zijn er even gek op als ik en de Papoea's.

Op Barah's roepen komen van alle kanten de Papoea's aanzetten als veelarmige modderklompen en het duurt niet lang of de stam is gekloofd en van haar heerlijke inhoud bevrijd. De meeste langgerekte oesters verdwijnen onmiddellijk in deze onverzadigbare monden, maar een deel wordt ook verzameld in bladerzakjes om te worden meegenomen naar het kamp, zodat ook zij, die een ander jachtterrein dan het mangrovenwoud hebben gekozen, van deze bijzondere lekkernij zullen kunnen genieten.

Verder gaat de jacht op varanen, krabben, slangen en vis. Het moeras is gul en onze geestdrift vermindert niet naarmate de buit groeit. Amat is expert in het krabben vangen. Met blote handen haalt hij de geweldige dieren met hun valse klauwen uit hun schuilplaatsen. Dat kunnen zelfs de Papoea's hem niet nadoen. Die prikken ze aan hun speren. Barah vindt een kleine rode paling in een poel, die hij voor de voeten van Pius, de slangenvrezer slingert, waardoor deze held begint te springen en te gillen met een bibberende kin – precies een hysterische aap. Maar er zijn ook echte slangen in het moeras. Ik heb juist een glimp gezien van een grote „oelar-karong”, de zakslang, in een kleine plas met zout water, die is blijven staan toen het getij wegstroomde. Ik klauter boven op een grote worteltak boven het water en ga de slang zitten bestuderen. De Papoea's trekken verder en ik ben weldra alleen.

De dierenwereld in het moeras schijnt te denken dat ik er ook niet meer ben, want overal beginnen ze zich te bewegen. Krabben schieten op en neer in het water, vissen zwemmen rond zodat er overal kleine golven van hun kielzog ontstaan en de kleine garnalen, op wie ze jagen, springen van schrik hoog uit het water op. Een „Jumping Johnny” – een slikkruiper – die bij vergissing hier is achtergebleven toen het getij afnam, slaat met zijn vinnen boven het modderige water, wanneer hij niet boven op een tak gevlucht met zijn grote, schommelende ogen zit te knipperen. – Als jij een vis bent, ben ik een vogel,

denk ik juist, maar op dat ogenblik hoor ik rumoer in het moeras. Papoea's achtervolgen kennelijk vluchtend wild. Ik hoor het aan hun opgewonden schreeuwen en aan het lawaai waarmee ze in de modder vallen wanneer ze van de luchtige wortelpaden afglijden. Ik vraag me af of ze een zwijn of een varaan in het oog hebben.

Dan zie ik Paulus al aan komen vliegen als een wezen uit de onderwereld. Met zijn drietandige speer hoog in de lucht stormt hij met wilde vaart door water en modder. Hij ziet er zo duivels uit, dat het alle beschrijving tart. Een moddergeest in de aanval, met ogen die vlammen van jachtvuur. Nu zie ik zijn buit, een grote varaan, recht op mij aankomen. Half lopend, half springend met slingerende bewegingen door spattend slik en water. Voordat ik het weet is hij al bij de waterpoel, waar ik de slang zit te bespieden. Hals over kop stort ik mij met een sprong op de varaan, juist als hij wil verdwijnen in het water en ik volg hem in het borrelende slik. Ik heb hem stevig te pakken met een hand om zijn ene voorpoot en de andere om zijn nek. Wanneer ik neus en baard weer boven de oppervlakte krijg, en een beetje met modder gemengde lucht hap, is Paulus er al om mij te helpen de twee meter lange varaan, die wanhopig vruchteloze weerstand biedt, uit de taaie brij te trekken.

De slang, die ik had zitten bekijken, heeft blijkbaar de schrik van zijn leven gekregen, want hij kronkelt nu als een dwaas door het ondiepe water. Wanneer zijn staart langs de voeten van Paulus zwaait, grijpt deze hem; hij slingert de slang uit het water. Zodra het beest zonder water is, is hij hulpeloos en we behoeven hem maar op te rapen om hem in de zak bij alle andere buit te stoppen. Het is een wonderlijke snaak, die „oelar-karong". Nauwelijks twee meter lang, maar dikker dan mijn arm. De huid hangt los als een zak om hem heen – vandaar de naam – en hij heeft geen schubben als een gewone slang, maar kleine driehoekige plaatjes als een haaienhuid. Hij is vet als een paling en bijna even lekker en hij heeft geen giftanden.

Terwijl de nacht valt boven het moeras en de glanzende rivier, en het afscheidsconcert, dat krekels, cicaden en vogels aan het licht toezingen, door de rimboe ruist, lopen we moe naar huis. Maar we zijn alle koningen te rijk met onze vorstelijke vangst.

Ik heb een echte jagersziel. Nooit ben ik gelukkiger dan wanneer ik na een goede jacht mijn buit bij het bivakvuur kan neergooien. Ook de

Papoea's zijn vrolijke jagers, maar hun vreugde vindt zijn toppunt wanneer de vangst in hun geweldige buiken verdwijnt.

Niet alleen wij, die tussen de mangroven hebben gejaagd, komen thuis met rijke buit. Ook de jagers van het regenwoud komen met zware vrachten vogels en vis thuis en zelfs met een kangoeroe. Alleen de varkensjagers hebben pech gehad en komen met lege handen terug. Maar hun ongeluk zinkt in het niet bij de algemene vreugde en de nacht wordt een wildernisnacht zoals er hier wel meer zijn: een nacht waarin het oerwoud haar zonen een volkomen geluk schenkt.

LANGS DE KUST

PASTOOR TILLEMAN, APOSTEL DER ZUIDKUST

In stromende regen komen wij bij het dorp Aindoea aan de zee. Het dorp is leeg, maar er zijn juist een paar boodschappers uit Oemar gekomen om te vertellen dat daar morgen neusdoorboringsfeest is en dat hier in Aindoea overmorgen het Avondmaal zal worden uitgereikt door pastoor Tilleman, die op bezoek komt. Het is een opwekkende boodschap voor de Papoea's. Nu kunnen ze twee vliegen in een klap slaan. 's Nachts een heidens kannibalenfestijn bijwonen en de volgende dag deelnemen aan het christelijk feest van Jezus' bloed en lichaam. Het zal een waardige kroon zetten op de goede tijd die ze samen met mij in de jungle hebben doorgebracht, want verder naar het Westen willen ze niet mee; ik moet nieuwe metgezellen zien te krijgen in het dorp Jakopa, een dagmars ten Westen van Aindoea.

Misschien verlang ik er nog meer naar de pastoor te ontmoeten dan zijn trouwe Papoea's. Het moet werkelijk interessant zijn een man te spreken, die zo de achting en de liefde van deze wilden heeft weten op te wekken. Ik had mij hem voorgesteld als een eerbiedwaardige patriarch met een lange baard. Toen ik dus een gladgeschoren, blozende man zag, fors gebouwd en van normale lengte, in tamelijk versleten khaki-kleren en met het doodgewone uiterlijk van de eerste de beste Hollandse zakenman of planter, kon ik moeilijk geloven dat het pastoor Tilleman was, die voor mij stond.

Hij toonde zich – zoals de meeste Nederlandse katholieke priesters en zendelingen – een werkelijk hoog beschaafd, ruimdenkend, verstandig en zeer plezierig man.

Deze eigenschappen zijn, althans naar mijn ondervinding, niet zo kenmerkend voor de protestantse zendelingen.

Pastoor Tilleman is twaalf jaar op Nieuw Guinea geweest. De hele tijd heeft hij verblijf gehouden aan de Zuidkust met Oeta als standplaats. De vlakke kust van dit deel van het land, met zijn eeuwige casuarinabomen, het mangrove-moeras en overal dezelfde grauwwitte strand-

gordel, die zijn eigenlijke woonplaats is geworden, heeft hem het land niet doen liefhebben om zijn schoonheid. Mijn geestdrift voor de wonderbaarlijke, natuurlijke pracht van Nieuw-Guinea kan hij in het geheel niet delen. Wie zoals ik de afwisselende, bijzondere natuur van de Vogelkop heeft gezien en daarna de sprookjesachtig schone Zuidzeekust tussen Kaimana en Lakahia en vervolgens de geweldige bergmassieven ten hemel heeft zien torenen, met de toppen in de wolken waaruit ze regen en donder naar beneden sleuren, of gesluierd door nevels heeft zien liggen dromen in het zachte maanlicht, die beschouwt de doodse eentonigheid van de Mimika-kust als een onderdeel van het geheel, opdat de symphonie van schoonheidsindrukken volledig worde. Die vindt het niet moeilijk het grootse te zien in de ongebroken kleuren en vormen van de strandlijn en in het kalme verloop van de brede rivieren door de eindeloze moerassen. Maar wanneer men in twaalf jaren niets anders ziet dan dit doodse landschap, begrijp ik dat men er genoeg van krijgt.

Ook mijn enthousiasme voor de wilde bewoners van de Zuidkust wordt niet geheel door de pastoor gedeeld. Ze zijn niet zo werkwillig als ik geloof en ze zijn evenmin zo betrouwbaar en zo eerlijk. Het is waar dat ze hard en goed werken, zolang het voor hen zelf nieuw en plezierig is, maar als ik langer met hen zou moeten werken dan ze zelf aardig vinden, zou volgens de mening van de pastoor hun werklust ijlings afnemen. Eerlijk zijn ze wel, maar als we lang genoeg samen waren opgetrokken en ze me voldoende hadden leren kennen, had ik voorzichtig moeten zijn met mijn bezittingen, als ik ze niet had willen verliezen. Wat hun betrouwbaarheid betreft: de pastoor heeft al van de Papoea's zelf vernomen dat ze het plan hebben gehad mij en mijn metgezellen te laten verdwijnen. Het is geen loos dreigement geweest, meent hij. We behoeven slechts te denken aan hoe het Coster is vergaan, nog niet zo lang geleden... De pastoor vertelt mij daarna het verhaal in dezelfde versie als die van Paulus.

„Hoe komt het, denkt U,” vroeg ik hem, „dat deze Zuidkust-Papoea's zoveel opgewekter, zoveel positiever en, als U mij de uitdrukking wilt vergeven, zoveel minder aangestoken zijn door het Christendom dan de Papoea's die ik op de Vogelkop en in Kaimana heb gezien?”

„Lang niet alle Zuidkust-Papoea's zijn even opgewekt als degenen, die U hier hebt aangetroffen. Wacht met oordelen totdat U verder naar het

Een vader met twee zoons bij de Namaripi-rivier.

Boven: Onze „toverman“ Ruben in tevreden stemming. *Onder:* Kulas geniet van zijn trommel.

Westen komt, bij Omba. Daar wonen mensen van dezelfde stam als het volk hier, maar U zult zien dat ze het leven daar anders beschouwen. Want daar begint het arbeidsterrein van de Protestantse zendeling. Ik wil absoluut geen kwaad zeggen van de Protestanten, zij moeten zelf weten welke wegen zij bewandelen, en ze werken natuurlijk met overtuiging en naar hun beste weten. Maar het is een feit, dat ze de vreugde aan het leven van een Papoea ontnemen op het ogenblik dat ze hem dopen, een broek aantrekken en tegelijkertijd alle oude gewoonten als heidens en zondig verbieden. Ze willen meteen volledige Christenen van hen maken. Ik geloof niet dat dit mogelijk is. Ik heb niet de hoop dat ik uit volwassen wilden goede Christenen zal kunnen maken. Misschien zelfs niet uit de kinderen van deze generatie. Ik ben hier nu twaalf jaar geweest en ik heb kinderen zien opgroeien tot mannen en vrouwen, die ik heb gedoopt en in het noodzakelijkste heb onderwezen. Maar, zoals U hebt gezien, bepaald goede mensen worden ze niet. Ze krijgen iets van vrijpostigheid – iets lummelachtigs. Ze verbeelden zich te veel. – De bekering moet langzaam geschieden, heel langzaam. Ik geloof dat het verscheidene generaties zal duren voordat deze mensen goede Christenen worden.”

„Bent U het met mij eens, pastoor, dat deze wilden gelukkiger zijn in hun heidense oerstaat? Gelooft U dat het Christendom hen gelukkiger kan maken?”

„Gelukkiger? Neee-ee-e, niet gelukkiger, maar.....”

Ik begrijp wat hij bedoelt met zijn maar. Hiertoe dwingt hem het Christelijk geloof. Volgens Christelijke opvatting is het de plicht van Christenen alle heidenen tot Christenen te maken, hoe ongelukkig ze zich op de koop toe voelen. Pastoor Tilleman is tenminste eerlijk en ruim genoeg om te erkennen dat een heiden gelukkiger kan zijn dan een Christen en dat is oneindig veel waard. Juist daarom kan hij, geloof ik, heel veel meer voor deze Papoea's doen dan een Protestantse zendeling die niets anders dan zonde en ellende kan zien in alles wat met heidendom te maken heeft.

„Hoe komt het, dat U de mannen hier zonder broeken laat rondlopen, naakt of alleen maar in een lendedoekje, want gewoonlijk zijn de zwarte broeken toch juist een teken van Christelijkheid, hier op Nieuw-Guinea?”

„Ik ben van mening, dat die broeken en kleren onzinnig zijn. Mijn Papoea's hier nemen mij het eigenlijk kwalijk, dat ik hun bemoeiingen

om zich kleren aan te schaffen op alle mogelijke manieren tegenwerk. Maar het is immers dwaasheid zich met kleren te behangen in een klimaat als dit, wanneer men een huid heeft als deze mensen? Ik zou er heel wat voor willen geven zelf naakt te kunnen rondlopen, maar mijn eigen blanke, ellendige huid verdraagt niets. Hij wordt stuk gebrand door de zon en open gereten door de stekels van de rimboe, als ik me niet zorgvuldig met dikke kleren bedek. Dat ik zelf zo'n slechte huid heb zal er wel toe bijdragen, dat ik die sterke, prachtige huid van de Papoea's zo bewonder, en dat ik het zonde en jammer vind die met kleding te bedekken. — Ik laat hen zelfs naakt aan het Avondmaal komen als ze dat willen. Ik zou graag de gezichten van alle oude juffers in Holland willen zien als ze dit wisten. In Holland zou het een verschrikkelijke zonde zijn in iets anders te komen dan een hoog gesloten jurk. Hebt U de Protestantse Ambonezen wel eens naar de kerk zien gaan op Zondag? Allemaal in zwarte, warme kleren. Lange rokken en hoge boorden. Het is een tragi-comedie.

De pastoor vertelt verder hoe hij gereisd heeft in het land van de Kapauko's, in de bergen en hoe hij zelfs de wilde Manoewee's in het Oosten heeft bezocht. Altijd ongewapend en met slechts een handjevol Papoea's als metgezellen. Wel was hij dikwijls door kleine Kapauko's met pijlen op de streng van hun boog aangehouden, maar nog nooit was een pijl op hem afgeschoten. Hij heeft hun taal geleerd en wanneer hij in een vreemd dorp komt, kan hij hun als groet toeschreeuwen, dat hij hun zwijnen noch hun vrouwen wil hebben, maar dat hij alleen met hen wil praten. Gewoonlijk vluchten weliswaar alle inwoners, gewaarschuwd door hun wachtposten, wanneer hij voor de eerste keer een bergdorp nadert, maar nadat hij eenmaal kennis met hen heeft gemaakt, is een kleine vooruitgang toch merkbaar. Wanneer hij voor de tweede of derde keer terug komt, kan het zijn dat de wachtposten de inwoners hebben laten weglopen, maar dan is het ook niet onmogelijk dat de pastoor een van de wachtposten zelf te pakken krijgt en hem een klinkende oorvijg verkoopt als straf voor zijn gebrek aan vertrouwen. Hoe men eigenlijk moet optreden wanneer men vijandig of wantrouwend gezinde boogschutters tegenkomt, kan de pastoor niet precies zeggen. Zelf heeft hij bij dergelijke gelegenheden altijd weer anders en bij ingeving gehandeld. Soms behoedzaam, met vriendelijke gebaren en woorden, andere keren kalm doorlopend alsof hij de dreigende

pijlen niet zag. Soms ook door de ongestuvrijde boogschutters bars en zelf-verzekerd toe te spreken. Maar nooit draagt hij wapens. Altijd komt hij met lege handen en met het hart vol vertrouwen op Hem.

Pastoor Tilleman gelooft niet dat er blanke Papoea's in dit deel van het land leven. Hij is tot ver op de hoogvlakten geweest en heeft altijd verhalen horen vertellen over de witte dwergen, maar gevonden heeft hij ze nooit. Hij wil me echter niet alle hoop ontnemen. Er zijn altijd nog grote, onverkende gebieden en het is niet uitgesloten dat daar een tot nog toe onbekende stam met een lichtere huidskleur te vinden is.

Hij is van oordeel, dat de Kapauko's op een aanzienlijk hoger peil staan en aangenamer mensen zijn dan de kustpapoea's. Intellectueel zijn ze in elk geval de meerderen van de kustpapoea's. Zij hebben bijvoorbeeld een eigen rekensysteem en kunnen tellen tot zestig. Ze houden varkens als huisdieren en ze bedrijven een niet al te laag staande landbouw. Ze bouwen behoorlijke woningen, hebben een eigen rechtspleging en een maatschappelijke orde die voor Nieuw-Guinea vrij hoogstaat.

De Manoewee's zijn verreweg de wildste en moeilijkste mensen die hij tot nog toe heeft aangetroffen. Een waarachtig verschil tussen de Manoewee's en de Papoea's, die hier wonen, bestaat er niet. Ze houden er dezelfde taal en dezelfde zeden op na. Het enige is, dat hoe Oostelijker men komt, des te ongestoorder hebben de wilden kunnen leven en des te meer zijn ze gesteld op mensenvlees. Hier, waar ze mensenvlees aten meer uit godsdienstige overweging dan om de goede smaak, is het niet zo moeilijk geweest het hun af te wennen. Verder naar het Oosten, waar ze de religieuze betekenis bijna zijn vergeten en het in hoofdzaak om de lekkernij doen, is het veel moeilijker dit wan-gebruik uit de wereld te helpen.

We praten natuurlijk ook over de neusdoorboringsceremonie. De pastoor heeft nu twaalf jaar lang de gelegenheid gehad deze gewoonte te bestuderen en hij erkent dat het tijd begint te worden dit walgelijke feest af te schaffen. Dat hij niet, zoals zijn Protestantse collega's, dadelijk en met alle gestrengheid dit gebruik heeft verboden, komt omdat hij heeft begrepen hoeveel het betekent voor de Papoea's. Deze plechtigheid kan hun niet zonder meer ontnomen worden zonder dat men er iets anders voor in de plaats geeft. Hij is van mening dat de vrouwen nog meer dan de mannen hechten aan deze bloedige ritus en evenals mij

is ook hem de vreselijke bloeddorst van de vrouwen opgevallen, wanneer ze de bloedende slachtoffers likken. Het feest zelf echter vindt de pastoor niet zo erg. Het kannibalisme, dat er aan kleefde, heeft zich gemakkelijk laten onderdrukken. Als het niet was omdat de operatie op zichzelf dikwijls levensgevaarlijk is, zou de pastoor er niet veel op tegen hebben hen hun meest geliefde feest te laten behouden. Papoea's kunnen niet alleen leven van sago! Ze moeten ook spelen hebben. Maar het gebeurt dikwijls dat de jongeling, wiens neus doorboord is als teken van manbaarheid, gevaarlijk ziek wordt en soms kan hij slechts enkele dagen van zijn man-zijn genieten voordat hij sterft aan bloedvergiftiging.

De pastoor wil trachten hen het feest als zodanig te laten behouden, maar de ritus te verzachten. Het moet niet nodig zijn een gat door de neus te krijgen om man te worden. Hij wil trachten hen een ander, minder gevaarlijk teken als bewijs van manbaarheid te laten aanvaarden. Het dragen van een gordel of iets dergelijks. In een aantal dorpen heeft hij het al zo ver gekregen, dat ze tenminste niet al te lange stokken gebruiken voor het doorboren. Volgens het oude gebruik moet de stok zo lang zijn, dat alle familieleden van het slachtoffer er tegelijk hun handen op kunnen leggen. Maar de meer „geciviliseerde" Papoea's gebruiken nu slechts een klein dun stokje. En na verloop van tijd is het te hopen dat ook dit zal verdwijnen.

Alle inwoners van Aindoea, die sago hebben geklopt in het moeras, zijn nu bijeen gekomen in hun dorp om op verzoek van de pastoor een godsdienstoefening en de Avondmaalsviering bij te wonen.

Ik kan niet ontkennen, dat het een diepe indruk op mij maakt deze eenzame apostel daar tussen zijn wilden te zien rondgaan. Na twaalf jaar in hun midden is hij nog in staat de mis te lezen en het Avondmaal uit te reiken in dezelfde brandende geloofsijver en met dezelfde toewijding als ware zijn werk hier juist begonnen. De kerk is niets anders dan een hutje van palmladeren en de gemeente is naakt en wild, voor het grootste deel slechts Christenen in naam. Het Avondmaal trekt hen aan, omdat het een beroep doet op hun kannibalen-instincten, en van de godsdienstoefening zelf kunnen ze bitter weinig begrijpen. Maar dankzij de persoonlijkheid van pastoor Tilleman heerst er een zeer bijzondere en aangrijpende stemming. Een stemming van blij vertrouwen, die mij doet voelen dat hier toch een

kerk is, die op de een of andere manier samenhoort met de wildernis en haar kinderen.

Ik heb hier nu al drie dagen in Aindoea gezeten en op mensen uit Jakopa gewacht. Het dorpshoofd van Jakopa is de eerste dag zelf bij me geweest en heeft mij beloofd dadelijk met dertig man terug te zullen komen. Maar mijn wachten is tot nog toe vruchteloos geweest en de pastoor biedt mij nu zijn hulp aan. Uit ervaring weet hij, dat de belofte van het dorpshoofd niet veel waard is. Hoofdlieden hebben niet veel te zeggen, hun „onderdanen” zijn geen gehoorzame slaven en het zou heel goed kunnen zijn dat ik tot in eeuwigheid op de Jakopa-Papoea’s kan wachten. Maar als hij, de pastoor, een boodschap stuurt, komen ze zeker onmiddellijk. Ik aanvaard het aanbod met graagte en diezelfde avond nog stuurt de pastoor een looper naar Jakopa. Reeds die nacht komen veertig man zich ter mijner beschikking stellen. Deze tuchtloze, luie wilden gehoorzamen hem zo prompt als soldaten.

Ook Barah heeft met de pastoor gepraat, terwijl ik met enkele Papoea’s er op uit was om wild te schieten. Op hem heeft deze rimboe-priester een nog diepere indruk gemaakt dan op mij. Barah heeft geen woorden genoeg voor zijn bewondering voor deze blanke toean, die heel zijn leven opoffert om te trachten deze zwarte wilden te helpen en te onderwijzen, in een land dat volgens Barah alles mist dat aan het leven waarde kan verlenen. En zonder enige andere tijdelijke vergoeding dan juist zoveel geld, dat hij ternauwernood een eenvoudig leven kan leiden, zonder welke luxe dan ook. Barah staat erop, dat ik hem vertel welk een merkwaardige godsdienst zulke mensen eigenlijk belijden. Nooit, zegt hij, zou het een Mohammedaan invallen zielen te gaan werven onder zulke omstandigheden.

Hij wenst niet te geloven, dat pastoor Tilleman hetzelfde geloof heeft als de Ambonezen en als Mairissa, die dikwijls getracht hebben hem te bekeren, altijd met even weinig resultaat. Mijn uitleg dat zulke daden als die van pastoor Tilleman meer zijn toe te schrijven aan de karaktereigenschappen van een man dan aan de religie, die hij belijdt, kan Barah nauwelijks aannemen. Een Oosterling in het bijzonder wil min of meer „bovennatuurlijke” beweeggronden voor dergelijke daden zien, als er tenminste niet op een beloning in dit leven te rekenen valt.

EEN GRAF EN EEN SPOOK

Na vijf dagen van werkeloosheid in Aindoea trekken we verder naar het Westen. Het spijt mij afscheid te moeten nemen van mijn zwarte kameraden met wie ik enkele maanden lang het leven in de wildernis heb gedeeld. De enigen, die nog een paar dagen met ons mee zullen gaan, totdat wij het gebied van de Boeroe-Papoea's hebben bereikt, zijn Paulus en Kulas.

De Papoea's hebben zeker met vreugde in hun harten van mij afscheid genomen, want ze zijn overladen met „geschenken”. Ik heb hun loon nauwkeurig in geld berekend op de basis van een dagloon van twintig cent. De Papoea-lonen zijn vastgesteld door de Nederlandse overheid. Daarna heb ik al mijn waren uitgesteld: stoffen, bijlen, kapmessen, vishaken, messen, oorhangers, enz. en ik heb mijn mantri's aan de Papoea's laten uitleggen hoeveel dagen werk elk ding waard was en welke dingen ze allemaal zouden kunnen krijgen als vergoeding voor de tijd die ze met mij hadden doorgebracht. De meesten hadden in het geheel geen loon verwacht en vonden mij buitengewoon vrijgevig. Geen van hen had enig begrip hoeveel dagen ze met ons samen waren geweest. Ze trachtten hun blijdschap niet te verbergen, toen het bleek dat ze zich nu bijlen, messen en lappen stof in ongekende hoeveelheden konden aanschaffen. Hun waardering van de verschillende dingen was wel erg verschillend van de mijne. Ik zag bijvoorbeeld hoe ze onder elkaar weer lappen stof ruilden, die ik had geschat op slechts één gulden, tegen een bijl die twee gulden vijftig waard was. Een paar grote vishaken, van slechts enkele centen, werden door hen hoger aangeslagen dan een mes ter waarde van een gulden.

Mijn levendigste herinnering aan Aindoea zal blijven het beeld van de terugkomst der vrouwen zoals ze avond aan avond met de vangst van de dag aankwamen bij de plaats waar de boten meren. Pastoor Tilleman's bezoek en het neusdoorboringsfeest in Oemar hadden alle inwoners van het dorp uit het sagomoeras naar huis gelokt, zodat er de laatste dagen van mijn verblijf heel wat drukte was. Vroeg in de morgen begaven de vrouwen zich in haar boten op weg naar het mangrove-moeras. Vijf tot tien vrouwen in elke boot, terwijl de mannen rustig thuis bleven slapen, roken, zingen en kletsen in het roemah-pemali.

Wanneer tegen de avond de zon vlak boven de boomkruinen stond, was het slaan van de pagaaien tegen de boorden te horen en weldra

kwam de eerste boot terug. Zij stootte tegen de oever en de vrouwen sprongen eruit, zwijsend, weerzinwekkend lelijk met hun hangende borsten en kwabbelende buiken, bevuild met modder en stinkend naar zweet en moeras. Vermoeid pakten ze de boot en trokken hem hoger op het land. Daarna werd de vangst uitgeladen en in manden van palmbaren op gebogen ruggen naar het dorp gedragen. Het waren mosselen, krabben, paalwormen, kleine vissoorten en wat vruchten.

Een oude, geheel verschrompelde man zat steevast aan de oever op de thuiskomst van de vrouwen te wachten. Hij zag er zo oud uit, dat ik niet kon begrijpen hoe hij nog leefde in dit wilde land, dat alleen voor sterken en strijdbaren schijnt te zijn. Zijn huid hing grauwwaart en verdroogd in rimpels en plooiën om zijn bottig, uitgemergeld lijf. Zijn kroeshaar was geheel wit en zijn mond tandeloos. Roerloos, zonder een woord te zeggen, zat hij daar te wachten. Maar wanneer de vrouwen kwamen, kreeg hij het ene pakje paalwormen na het andere. Zijn bevede oude handen vouwden begerig de blaren van het pakje open, zijn gerimpelde, klauwachtige vingers graaiden in de kringelende witte wormen en stuk voor stuk verdwenen ze in zijn wijde tandeloze mond. Wanneer de laatste boot binnen was, strompelde de oude man naar het dorp terug, voldaan en tevreden dat hij zich weer had volgestopt met de grootste lekkernij die het moeras biedt.

Zodra de vrouwen thuis waren, moesten ze hout bijeen slepen, vuur aanmaken en sago branden voor hun heren en meesters. Een gedeelte van de vangst uit het moeras werd geroosterd boven de vlammen, een ander deel werd rauw verslonden. De vuren werden gestookt in kuilen in het fijne zand. Wanneer de magen gevuld waren, werd er wat gezongen en daarna strekte men zich tevreden uit om te slapen op dezelfde plek waar men had zitten eten.

Het leek wel alsof de vrouwen de slavinnen van de mannen waren en zich half dood moesten werken voor hun meesters. Ik hoorde zelfs eens een van mijn Papoea's zeggen dat een man ook wel gek zou zijn als hij zijn vrouw, voor wie hij zoveel had moeten betalen, niet flink aan het werk zou zetten. Maar volgens pastoor Tilleman heeft tenslotte toch de vrouw het meest te zeggen in het gezin. De man is totaal afhankelijk van zijn wederhelft. Een Papoea leeft in de eerste plaats om te eten en zonder vrouw is het met het eten niets gedaan. Zij immers moet de sago bereiden, zij moet de dagelijkse bijgerechten uit moeras en rimboe halen. Het enige wat een man kan bijdragen is wat vlees. Van zijn af-

hankelijkheid van de vrouw is hij zich ten volle bewust. Eigenlijk schaamt hij zich er over en daarom doet hij graag alsof zijn vrouw zijn slavin is en misschien heeft hij ook daarom zijn roemah-pemali gebouwd, om toch maar een plekje op aarde te hebben waar hij zich superieur kan voelen door zijn vrouw de toegang te verbieden.

Ik heb ook gezien hoe sommigen van mijn mannen, nadat ik met hen had afgerekend en zij de dingen hadden gekozen die zij wilden hebben, even later terugkwamen met een bijl of een parang om die te ruilen tegen een lap stof. Het was op bevel van hun diverse regeringen dat ze meer lappen goed moest halen. Ze hadden te veel aan zichzelf gedacht en te weinig aan haar, die voor hen werkten en baarden.

Men mag echter de mannen niet te hard vallen voor hun uitgesproken luiheid en hun merkwaardig vermogen de dag te laten verlopen zonder een vinger uit te steken. Ook de mannen hebben hun plicht te vervullen, die deze laatste jaren echter niet meer zo sterk naar voren komt. Hij is n.l. de verdediger van het gezin en van de gemeenschap. Hij mag geen ander werk doen, om altijd klaar te kunnen staan om roofzuchtige naburen te bestrijden en om zelf op roof en moord te kunnen uittrekken tegen de bergstammen. Enkele jaren geleden nog was deze strijdersplicht van de man van grote betekenis voor het zijn of niet-zijn van de gemeenschap en pas in de allerlaatste tijd heeft de kompanie hem zonder zijn goedvinden beroofd van de plicht en het genoeg zijn vrouw en kinderen te beschermen.

Jakopa ligt aan het zeestrand, ongeveer dertig kilometer van Aindoea. Aangezien de woeste branding het gebruik van geladen boten uitsluit, zijn we gedwongen langs het strand te lopen. Mijn Papoea's dragen zware lasten, want ik heb veel bodemproeven verzameld, veel soorten hout en bovendien alle verzamelde planten en dieren in blikken trommels.

Onderweg moeten we ook enkele, tamelijk diepe riviermonden oversteken en dat kan niet zonder boot. Ik heb dus een boot moeten meenemen.

Ik heb een kleine, hoge boot gekozen, die ik samen met een paar Papoea's door de branding naar de eerste riviermond heb gebracht. Het heeft niet veel gescheeld of het is mijn laatste tocht geworden. De boot kreeg een brekende golf over zich heen en voordat ik het wist zaten we midden in een kokende, dreunende heksenketel. Ik werd overboord

geslagen en was half bewusteloos toen ik weer wat lucht kon happen. Het bleek dat de hele boot was omgeslagen, maar de Papoea's waren zo verstandig geweest hem niet los te laten en na een poos nerveus werken hadden we hem weer gekeerd en konden we gaan hozen. Voordat we daarmee klaar waren, kregen we een nieuwe golf over ons heen. Deze keer was ik verstandig genoeg de boot stevig vast te houden, maar nu werd een Papoea weggesleurd en het duurde minstens vijf minuten voordat we hem weer te pakken hadden. Zwemmen was haast ondoenlijk in deze stortzeeën.

Het lukte niet de boot lens te krijgen, maar tenslotte kregen we hem zover leeg, dat hij vanaf de kam van een geweldige, brekende golf ons in één run meesleurde naar het strand. Daar leegden wij de boot en probeerden het opnieuw. We waren nu voorzichtiger en tenslotte lukte het ons door de branding heen te komen in dieper vaarwater, waar de golven niet braken, maar de deining hoog en machtig wiegde. Dansend vloog de lichte boot voort met de wind achter; bovenop de rug van een reusachtige stortzee reden we de riviermond in.

Jakopa is de Westelijke grens van pastoor Tilleman's gebied. De volgende kampong is Omba en daar werken de Protestantse zendelingen. Hier in Jakopa heeft de kompanie duidelijk vergeten de Papoea's echte huizen te laten bouwen, want het roemah-pemali staat hier vorstelijk als een kerk omgeven door slechts kleine Papoea-hutjes van het bekende hondehok-model. Een enorm houten beeld voor het roemah-pemali bewijst dat hier onlangs een neusdoorboringsfeest is gevierd. Bij Jakopa komt de rimboe tot aan de zee zonder de gordel van mangroven, die er gewoonlijk tussen ligt. Misschien is het daarom een paradijs voor vlinders. Mijn Soendaneesjes en ik hebben de grootste moeite ons los te rukken als we de volgende dag verder moeten. We hebben al een halve dag verloren met een opwindende jacht en moeten nu in ijltempo verder marcheren om Patawai te bereiken, waar we ons bivak moeten opslaan voordat het donker wordt. Maar onze buit is rijk, o.a. hebben we een nog onbekende vlinder gevangen van bijzonder groot formaat en met wonderlijke kleuren.

Patawai is een van de mooiste plekken waar we tot nog toe hebben gebivakkeerd. Het ligt op een schiereiland met zuiver wit zand, in de monding van een brede getijdestroom met schaduwrijke cocospalmen en casuarina's. Er heeft hier vroeger een Papoea-dorp gestaan, maar het is blijkbaar reeds lang verlaten. Nu groeit er hoog, weelderig gras op

de plek waar eens de hutten hebben gestaan. Ik loop er een beetje rond en vraag me af waarom er eigenlijk altijd eenzelfde soort stemming heerst in een verlaten dorp, of het nu thuis in Zweden staat of dat het de resten van een Papoea-dorp betreft. Maar dan vind ik opeens een oud graf ergens aan de buitenkant, dat onmogelijk voor een Papoea bedoeld kan zijn. Het lijkt wel een huis, ongeveer vier meter in het vierkant en ruim een meter hoog. Het is opgebouwd van zand, dat door ruw gehakte ijzerhoutplanken bijeen wordt gehouden. Het is te zien dat er vroeger een dak op is geweest dat werd gedragen door vier, nu verrotte palen. Midden op het graf staat een Mohamedaanse grafsteen in phallosvorm, zoals die gebruikelijk is voor mannen. Samen met mijn mantri's onderzoek ik het graf nader en dan vinden we een oud bronzen blad met bijbehorende doosjes en schaaltes — een siri-stel. Alles is half verweerd, maar het is nog te zien, dat het mooie stukken handenarbeid zijn geweest — voor zover ik kan beoordelen van Javaanse oorsprong.

Het is heel wonderlijk dat de Papoea's deze dingen hier rustig hebben laten liggen. We vragen onze Jakopa-Papoea's of ze iets van het graf afweten. Maar ze weigeren iets te zeggen en beweren er niets van te weten, hoewel ze vroeger in Patawai hebben gewoond. Ze zijn pas vijf of hoogstens tien jaar geleden verhuisd en het graf is ongetwijfeld veel ouder, te oordelen naar het reeds rottende ijzerhout. Nu Aet een beetje begint te wroeten in het zand dat het graf bedekt, stuit hij dadelijk op enkele oude koperen munten, reeds zo vergaan dat we onmogelijk kunnen zeggen vanwaar ze komen.

We gissen dat het misschien een Maleise of Arabische zeekapitein en handelaar is geweest, die hier schipbreuk heeft geleden en begraven ligt. Zijn gezellen hebben allicht het graf gebouwd, voordat ze verder zijn getrokken. Misschien ook is het een oude paradijsvogeljager, die in de rimboe is omgekomen en door zijn kameraden is begraven. Het is zeker dat hier nooit Mohamedanen hebben gewoond en even zeker dat Papoea's niet een dergelijk graf hebben kunnen bouwen. Het vreemde is dat de Papoea's koppig weigeren inlichtingen te geven. Ook als ze misschien de begravenen hebben vermoord, zou dit hun niet beletten er over te spreken, want over het algemeen schamen zij zich allerminst voor hun moorden en kannibalisme.

Ik probeer de oude Taha uit te horen, maar hij beweert nooit geweten te hebben dat hier een Mohamedaans graf was. Wel weet hij dat hier in

de loop van de tijden aan deze kust verscheidene Arabieren en Maleiers zijn omgekomen. Hij belooft me de Jakopa-Papoea's hun geheim te ontfutselen.

We hebben ons bivak op slechts honderd meter van het graf opgeslagen en Amat, die altijd bang is voor spoken, voelt zich niet plezierig. Hij weet het zo te schikken dat zijn slaappleats vlak naast de mijne komt te liggen. Brave Amat, hij meent dat ik in staat ben boze geesten op een afstand te houden!

De zon gaat onder en de gehele dampende omgeving wordt rood gekleurd. Het is geen vriendelijk lachend avondrood, maar een donkere bloedkleur. Zee en rivier weerspiegelen rood. Zelfs het witte zand schemert rossig en de toppen van de bergreuzen diep het land in gloeien vurig paars.

„Alles wordt in bloed gedrenkt! Dat komt omdat hier bloed is vergoten! Hij daar in het graf zendt ons een teken dat hij is vermoord,” zegt Amat.

„Dwaas,” antwoordt Barah, „begrijp je niet dat de hemel gekleurd wordt door al het bloed, dat wordt vergoten in de grote oorlog in Europa?!”

Weldra verduistert en verdwijnt het rood, terwijl de schaduw van de aarde donker en grauw de hemel gaat bestrijken. Enkele sterren fonkelen zwak tussen zeilende wolken, het is afnemende maan en het wordt pikdonkere nacht. De Papoea's ontsteken toortsen en gaan vissen aan de oever van de rivier.

Wanneer ze na enkele uren terugkomen, hebben ze een ongelooflijk rijke vangst aan prachtige vis bij zich, die dadelijk in de vlammen wordt geroosterd. We vergeten graf en oorlog, genietend van de heerlijke belanak-vis. Maar als Taha naar mij toe komt kruipen en zijn oud gezicht vertrekt tot de gebruikelijke grijns, schiet het mij weer te binnen: het geheimzinnige graf. Hij fluistert mij het nieuws toe dat hij aan de Jakopa-Papoea's heeft ontfutseld.

„Ze zeggen dat hier een oude Arabier begraven ligt,” fluistert Taha, terwijl hij zenuwachtig achterom kijkt of een van de Jakopa-Papoea's misschien merkt, dat hij hier zit te klikken. „Ze zeggen dat hij hier is dood gegaan en daarna begraven door de bemanning van zijn boot. Het waren Boeginezen en toen ze hem begraven hadden, zijn ze weer weggevaaren. Maar hij is niet gestorven zoals het moest, toean. De Papoea's zeggen dat zij hem niet gedood hebben. En dat zal ook wel niet. Maar

iets moet er wel zijn. Ze zeggen dat ze veel mooie dingen van de Boeginezen hebben gekregen. Dat liegen ze. Misschien hebben ze de Boeginezen gedwongen hun de bezittingen van de Arabier te geven. — Alles is al lang geleden, heel lang geleden. Toen zij, die nu mannen zijn, nog kinderen waren.”

„Maar wat is er dan voor merkwaardigs, Taha? Waarom zijn ze zo bang er over te spreken?”

„Ze zeggen dat de geest van de dode hier nog rondzweeft. Dat hij hen bijna iedere dag komt verschrikken. Het is een lang zwart spook, zeggen ze. Even hoog als de bomen. Hij liep altijd door het dorp en dan werden de Papoea's bang. Maar omdat de geest hun nooit enig kwaad deed, hebben ze het jaren lang met hem uitgehouden. Het is nog niet zo heel lang geleden, dat ze hier vandaan zijn verhuisd. Ze hadden er genoeg van de geest altijd te moeten afschrikken.”

„De geest afschrikken? Ik dacht dat de geest hen aan het schrikken maakte.”

„Ze zeggen dat ze de geest kunnen afschrikken, toean.”

Ik verzoek Taha te proberen nog meer te weten te komen over de dood van de Arabier en zelf ga ik in het donker een kijkje nemen bij het geheimzinnige graf. Ik verwacht niet iets bijzonders te zien, maar je kunt nooit weten!

Ik ben nog geen vijftig meter ver of ik houd mijn adem in — ik zie een groenachtig, flakkerend licht vlak boven de grafheuvel verschijnen. Maar het duurt niet lang of ik begrijp de oorzaak: vuurvliegen!

Middenop de heuvel staat een kleine struik achter de grafsteen en die is bezaaid met de kleine flikkerende lichtdragers. Het spookachtig schijnsel is zo sterk, dat het hele graf zwak wordt verlicht. Die struik moet wel een bijzondere aantrekkingskracht hebben voor vuurvliegen, want in de omgeving zie ik slechts enkele rondvliegende exemplaren.

Ik ga terug naar het vuur waar mijn mantri's zitten.

„Er is iets bijzonders met het graf. Nu brandt er een spooklicht,” zeg ik. Amat begint met zijn tanden te klapperen en hij kijkt me aan met ogen vol angst en verwijt. Mairissa lacht weifelend en schijnt te begrijpen dat ik scherts. De Soendanezen nemen mijn woorden natuurlijk ernstig op, maar ze vinden het eigenlijk niet zo bijzonder, dat een oud graf licht uitstraalt.

„Is het werkelijk waar, toean?” vraagt Barah.

„Ga zelf kijken!”

„Barah, jij bent toch niet bang?” vraagt Mairissa en dat is voor Barah voldoende om zonder meer op weg te gaan.

Maar na vijf minuten komt hij terug. Nu is hij niet langer de dappere uitdager van het spook. Hij is grauwbleek en hij beeft over zijn hele lichaam. Mairissa's grijns verstart, als hij de uitdrukking op Barah's gezicht ziet. Maar Lasson lacht alleen maar:

„Wat had Barah daar te doen? Het is geen plezier 's nachts naar graven te gaan kijken!”

„Nu, Barah, wat heb je gezien?” vraag ik hem.

Fluisterend antwoordt Barah:

„Laillahlah! Waarom heeft toean niet gezegd waarom hij op het graf zat! Dan was ik er nooit heen gegaan! Brrrr! Ik heb er ook niet aan gedacht, dat het Donderdagnacht is.”

„Waar heb je het over?!?!?! Wie heb je op het graf gezien? Heb je het licht niet gezien?”

„Zeker heb ik het licht gezien. En hij zat er vlak onder.”

„Wie dan toch?”

„De geest van het graf natuurlijk. Hij zag eruit als een oude Arabier. Hij was heel lang en hij had een fez op zoals Arabieren die dragen.”

Barah had nog geen idee van de verhalen die Taha mij had verteld. Daarom kon ik het niet helpen dat er opeens een huivering over mijn rug liep, toen hij het over een Arabier had.

„Dat moet toch een Papoea zijn geweest,” zei ik om hem en mezelf gerust te stellen. „Waarom heb je niet goed gekeken, voordat je wegholde?”

„Ik ben niet weggehouden. Ik kon niet lopen!” antwoordt Barah verontwaardigd. „Het was geen Papoea. Mijn haren gaan niet rechtop staan als ik een Papoea zie. Dat doet mijn haar alleen als ik een geest zie of de duivel. Ik bleef lang staan, heel lang, en keek hem maar aan, voordat ik terug kon gaan. Laillahlah! Het was de geest van de gestorvene, toean!”

„Kom, dan gaan we samen kijken, Barah! Ik wil hem ook zien. Toen ik er zojuist was, was hij er niet.”

„Nooit toean, nooit!”

„Dan ga ik alleen.”

Verbaasde blikken volgen me als ik me op weg begeef. Ik ben juist zover gekomen, dat ik weer het flikkerende schijnsel boven het graf zie, wanneer ik plotseling een Papoea hoor schreeuwen. Ik keer mij om

en dan zie ik hoe alle Papoea's, die om het vuur hebben gelegen, opspringen en beginnen te gillen en te schreeuwen. Ze pakken brandende stukken hout uit het vuur en rennen daarmee recht op mij af. Ik blijf zo verbijsterd staan, dat ik vergeet verder naar het graf te kijken.

Woest brullend, de toortsen boven hun hoofden zwaaiend zodat de vonken eraf spatten, komen ze aanvliegen. Hun zwarte lijven glimmen in het vlamme schijnsel. Tand en oogwitten schitteren. De fakkels knetteren en de stampende voeten dreunen.

Maar ze stormen me voorbij. Ze stormen ook het graf voorbij en rennen het bos in, waar onder de cocospalmen de duisternis nog dichter is dan op het strand. Ik volg hen om te zien wat deze jacht betekent. Als ik hen bijna heb ingehaald, blijven ze staan. Hun wild geschreeuw wordt nu een duivels krijzen. De brandende stukken hout worden in wijde bogen geslingerd naar iets wat daar voor hen schijnt te staan. De stammen van de cocospalmen werpen in het vlamme licht, bewegelijke slagschaduw op de grond. Ook de eigen schaduw van de Papoea's dansen op de grond en tegen de palmstammen.

Maar daar! Recht voor ons uit, in de richting waarheen de fakkels worden geworpen, zie ik toch nog iets anders. Iets wat groot en zwart is. Het beweegt zich langzaam, het trekt als waaierende rook van ons weg. De toortsvlammen schijnen het niet te kunnen verlichten. Het is zo zwart dat het elk licht schijnt te verslinden en te doden. Het is zo hoog, dat het reikt tot de kronen van de palmbomen. Ik sta te turen, versteld en wantrouwend. Ik kan niet bang worden omdat de Papoea's allesbehalve bevreesd schijnen te zijn. Ze zijn wild en opgewonden. Stoutmoedig en vrolijk. Nu stormen ze weer een stuk voorwaarts, rapen hun geworpen stukken hout weer op, zwaaien ze rond, totdat ze weer gaan gloeien en vlammen, en werpen ze voor de tweede maal achter dat geheimzinnige zwarte aan.

We komen bij de oever van de rivier en dan is niets meer te zien van hetgeen we achtervolgden. Schaterend en stoeiend lopen de Papoea's naar het bivak terug. Ze zwaaien nog eens met hun nu zwak brandende stukken hout en maken bokkesprongen van verrukking. Ik begrijp er niets van. Ik voel mij totaal verward wanneer ik weer bij het vuur zit. Heb ik werkelijk iets gezien of was het allemaal verbeelding? Hebben de Papoea's mij iets gesuggereerd? Was het alles een wonderlijk schouwspel en slechts een spel?

Het is plezierig Paulus daar zo bedaard aan het vuur te zien zitten alsof

er niets is gebeurd. Hij heeft blijkbaar niet meegedaan met de dwaze vertoning. Mijn mantri's daarentegen zien er allesbehalve kalm uit.

Ze bestormen nu Paulus met vragen over wat er eigenlijk is gebeurd.

„Tjee, ze hebben alleen maar een geest weggejaagd,” antwoordt Paulus minachtend en alsof het de gewoonste zaak van de wereld is.

„Een geest weggagen? Wat voor geest?” vraag ik.

„Er is hier een geest. De Papoea die op het vuur paste, zag hem en toen moesten ze hem wel weggagen.”

„Heb je zelf wel eens geesten gejaagd, Paulus?”

Paulus kijkt op, verbaasd over een zo domme vraag.

„Vele, vele keren, toean,” antwoordt hij. „Ik vind het niet leuk meer.”

„Hoe zien geesten er uit?”

„Sommige zijn wit, andere zwart. Er zijn grote en er zijn kleine.”

„Vinden de meeste Papoea's het aardig hen te verjagen?”

„Het is aardig als de geesten vluchten. Als zij niet vluchten, moeten wij vluchten.”

Ze zijn toch wel moedig op hun manier, deze Papoea's. Als ik werkelijk aan geesten geloofde, dan weet ik nog niet of ik de moed zou hebben hen achterna te zetten.

„Heeft toean de geest gezien?” vraagt Amat met een trillende stem.

„Heb je hem zelf gezien?”

„Ik heb mijn ogen dicht geknepen, maar Barah en Aet zeggen, dat ze iets groots en zwarts over de rivier hebben zien gaan.”

EEN BLANKE PAPOEA

Barah heeft in angst gezeten over het spook van Patawai, maar de volgende middag krijgt hij, volgens zijn eigen woorden, een nog wilder schrik dan bij het zien van de zwarte geest.

Hij is vroeger dan de anderen thuisgekomen. Zijn Papoea's zijn in het moeras gebleven om vis te vangen en hij is alleen in het kamp met Hasan uit Babo, die dienst doet als bivakwacht.

Juist als Barah op het strand is gaan zitten en bezig is zijn schoenen uit te trekken, ziet hij iemand aankomen op een afstand van honderd meter. Hij kijkt nauwkeuriger en ontdekt dan dat het een blanke man is. Een grote, forse kerel, maar naakt. Er gaat Barah plotseling een

licht op: dit moet een witte Papoea zijn, die op een of andere onbegrijpelijke manier hierheen is verdwaald.

Er is in het kamp immers maandenlang gesproken en gefantaseerd over witte Papoea's. Barah heeft de kustpapoea's verhalen horen vertellen over hun onwaarschijnlijke wildheid en gevaarlijkheid. Hij weet, dat al onze expedities naar de bergen in het binnenland als geheim doel hebben gehad in aanraking te komen met deze witte Papoea's. In zijn hart is hij altijd bevreesd geweest bij de gedachte aan een werkelijke ontmoeting en elke keer dat we de bergen de rug hebben toegekeerd, heeft hij Allah gedankt voor Zijn grote genade.

En nu hier aan de kust, waar hij zich volkomen veilig waande voor deze geheimzinnige bewoners van de hoge bergen, ziet hij er plotseling een recht op zich af komen.

Barah springt overeind, vliegt naar het kamp en verdwijnt daar tussen de palmen. Hij trekt Hasan in de vaart met zich mee en samen verbergen ze zich tussen de struiken. Met een onvaste stem vertelt Barah aan Hasan dat daar langs het strand een der gevreesde witte Papoea's aankomt. Misschien komt hij hen doden. Zij hebben geen andere wapens dan hun kapmessen. Hasan begint ogenblikkelijk te klappertanden.

De vreemdeling dringt het kamp binnen en loopt langzaam rond. Hij bekijkt al onze spullen. Hij ziet er zo wreed en zo onbeschrijflijk duivels uit, dat Barah zich onpasselijk voelt worden; Hasan's tanden klapperen zo dat de struiken, waartussen ze verscholen zitten, gaan ritselen. Dat geritsel hoort de witte Papoea, langzaam nadert hij het struikgewas. Hij blijft verbaasd staan, wanneer hij twee paar ogen tussen het groen ziet schitteren.

Barah staat haastig op om te proberen het beste ervan te maken nu hij begrijpt dat ze ontdekt zijn. Hij ziet nu dat ook de blanke Papoea volkomen ongewapend is, maar hij is twee maal zo groot als Barah. En die dekselse Paulus, die heeft gezegd dat witte Papoea's dwergen zijn!

Stamelend vraagt Barah in het Maleis:

„Wat ben je er voor een? Wat wil je hier.”

„Waar is de rode toean?” antwoordt de blanke in goed Maleis.

„Wat wil je van hem? Hij komt gauw thuis en hij heeft een grote bom-bom bij zich,” antwoordt Barah, die gelooft dat de witte Papoea bijzondere trek heeft in het vlees van de rode toean.

„Ik wil met de rode mee. Ik wil werken,” komt het bedaard van de blanke. Nu dringt het pas goed tot Barah door, dat deze verschrikke-

lijke wilde behoorlijk Maleis praat en veel tammer lijkt dan zijn weerzinwekkend uiterlijk doet vermoeden.

„Waar kom je vandaan?”

„Van Jakopa. Mijn kameraden werken hier voor de rode toean.”

„Tjee, een orang-boelai,” zegt Hasan. Een albino dus. Ze komen uit hun schuilplaats te voorschijn.

De man is een albino van de kuststam. Groot en fors met een witte huid, die in vellen om hem heen hangt, kapot gebrand door de zon. Zijn rode ogen houdt hij steeds dichtgeknepen tegen het licht en in zijn wit kroeshaar is duidelijk alle vuiligheid te zien, die in het haar van de zwarten onzichtbaar blijft.

Pas veel later durft Barah mij bekennen hoe schandelijk bang hij is geweest voor deze brave albino, die ons een week lang heeft vergezeld en een prima werkkraft bleek te zijn.

LANTAARNJACHT

We hebben een dag of wat in Patawai gewerkt. We zijn het land binnengedrongen langs een getijdestroom totdat het rivierloze moerasland begon en daarin hebben we taxatiebanen uitgezet naar het Noorden, recht het land in. Ik heb kunnen vaststellen, dat het precies hetzelfde moerasland is als langs de Aindoea, met dezelfde, houtarme rimboe. Er is voor ons geen aanleiding langer te blijven op deze mooie, visrijke en spookachtige plek. Dus morgen trekken we verder naar Boeroe, waar ik de Spray met haar bemanning hoop te vinden. Toen ik indertijd de Spray in Oemar heb achter gelaten, heb ik de kapitein orders gegeven bij de eerste de beste gelegenheid te trachten de riviermond, waar hij heeft geankerd, uit te komen en te proberen Boeroe te bereiken. We hadden namelijk van Papoea's gehoord, dat daar een kleine riviermond zou zijn, die voldoende diep was om te ankeren.

Morgen zullen dus Paulus en Koelas ons verlaten om weer naar huis te gaan, naar hun sagomoeras en naar hun vrouwen. Ik had gehoopt vandaag een zwijn te kunnen schieten om er de laatste avond mee te vieren, maar ik heb geen tijd gehad voor een echte jacht. Maar nog is alle hoop niet verloren, want Barah stelt voor dat ik het eens zal proberen met een lantaarn. Ik heb hier op Nieuw-Guinea nog niet geprobeerd met de lantaarn te jagen. Barah vindt dat ik Paulus moet laten zien hoe dat toe-

gaat. Op Borneo hebben we ons altijd op deze manier vlees verschaft, maar het is hier op Nieuw-Guinea nooit nodig geweest. Ik heb altijd voldoende wild overdag geschoten. Wel ben ik moe na twaalf uur werken in het moeras, maar ik wil toch mijn uiterste best doen een varken te bemachtigen, om ons laatste nachtelijk samenzijn op waardige wijze te vieren. Paulus krijgt bevel zich gereed te maken om met mij mee te gaan op de zwijnenjacht.

Nooit heb ik Paulus zo verbaasd en niet-begrijpend zien kijken.

„Een zwijn schieten? Midden in de nacht?”

„Ja zeker!”

„Met een lantaarn? Ze lopen toch juist weg, als ze licht zien?”

„Ga maar mee, Paulus, dan zul je het zien.” Ik bind mijn elektrische lantaarn op mijn hoofd vast, pak mijn geweer en ga op weg.

Paulus krijgt strenge orders zich stil te houden en vlak achter me te lopen. En vooral goed op te letten hoe we gaan, zodat we de weg terug kunnen vinden. Ik had gedacht uitsluitend te jagen op de bijna een kilometer brede, met rimboe beklede strandgordel tussen de zee en het mangrove-moeras.

Het is de eerste keer, dat ik in de nacht door de wildernis van Nieuw-Guinea loop en ik ben erg benieuwd wat voor dieren we zullen aantreffen. Er valt een druilerige regen, die niet aangenaam is. Alles is nat en glibberig. Het wilde-zwijnenpad, dat we volgen, is zo vet en modderig dat we onze tenen er met kracht in moeten drukken om vooruit te kunnen komen. De lianen hangen als slapende slangen van het rimboedak naar beneden. Hier en daar worden fantastische reuzenbloemen op de tamelijk kale grond scherp beschenen door de lichtbundel van mijn lantaarn. Schaduwen van bomen en lianen zweven in snelle vaart over de grond en ontvluchten het beweeglijke licht om achter ons in de dodelijk zwarte junglenacht te verdwijnen. Vleermuizen in alle vormen en grootten duiken in en uit de lichtkring en wanneer we een open plek bij het strand passeren vang ik een glimp op van een paar geweldige geitenmelkers zoals die alleen op Nieuw-Guinea zijn te vinden.

Een van de grote vogels blijft in het lichtschijnsel op de grond zitten totdat we vlak bij hem zijn. Hij is zo fascinerend mooi, dat ik stil blijf staan kijken. Zachter en nachtelijker kleuren kan men zich niet voorstellen. Het is alsof al het toverachtige, al het wonderlijk zachte en schone van een wildernisnacht vleugels en een vedertooi heeft ge-

kregen. Als twee groene dwaallichtjes glinsteren de ogen in het schijnsel van mijn lantaarn. Langzaam wordt de merkwaardig breed gesnauwde kop terzijde gewend. Dan dragen de grote vleugels met enkele volkomen geluidloze wiekslagen de vogel weg door de klamme, zware duisternis.

De regen neemt toe en wij vinden geen varkens. We zien trouwens ook geen andere dieren dan glanzende kikkerogen en een enkele keer de als diamanten schitterende ogen van een reuzenspin. Paulus begint genoeg te krijgen van het avontuur. Hij wil naar huis, naar het vuur en naar de vette slang, die hij in het moeras heeft gevangen. Hij begint mij fluisterend te vragen waarom we eigenlijk nog verder lopen. Ik moet me niet verbeelden dat een varken op ons zal staan wachten als we hier zo rond sjouwen met een lantaarn, die van verre waarschuwt dat we er aankomen. Onze struikelende stappen zijn ook niet je ware voor een jacht. Nee, Paulus begrijpt hier niets van.

Ik probeer hem duidelijk te maken, dat een zwijn, als het ons licht ziet, niet vlucht, maar juist blijft staan uit nieuwsgierigheid. Maar dat wil Paulus niet geloven.

We lopen nog een eind door, maar geen varkens. Ze zijn zeker niet op pad in deze regenachtige nacht. Paulus achter mij klappertandt van vrees. Hij heeft zojuist tussen de bomen een grote, zwarte geest gezien, die langs een liaan omhoog klom, zegt hij. Maar men hoeft niet zo erg bijgelovig te zijn om wonderlijke dingen te zien in deze druipende, door een lantaarn beschenen wildernis. Ik word zelf haast bang wanneer ik naar Paulus kijk, zoals hij daar zwart, naakt en ellendig in elkaar gekropen zit te beven. Ik ben blijven staan en heb mijn lantaarn afgebonden. Ik houd haar nu in de hand om mijn hoofd een ogenblik rust te geven. Nu ik met de lantaarn om mij heen schijn ontdek ik plotseling dat iets vlak voor mij begint te bewegen. Toen ik zo juist stilstond dacht ik, dat het een verrotte boomstam was. Het is bij alle geesten van de jungle een wild zwijn! Het heeft blijkbaar schuin van mij afgewend gestaan, zodat zijn ogen niet zijn geraakt door de lichtbundel en hem niet hebben verraden. Wanneer men nl. met een lantaarn jaagt, kijkt men alleen naar lichtende puntjes en niets anders. Wie alle vormen en gestalten zou gaan onderzoeken, die op alle mogelijke soorten van dieren lijken, zou voor de feitelijke jacht geen tijd hebben. Het is ook zeer zeldzaam wat hier gebeurt: dat een dier maar staat te wachten zonder in het lichtschijnsel te kijken. We hebben geen tijd te verliezen.

Het varken is duidelijk van plan weg te gaan. Ik steek met mijn ene hand mijn geweer uit en los een schot vlak achter zijn oor. Zonder een geluid te geven zakt hij in elkaar.

Paulus heeft van het geheel natuurlijk niets begrepen. Hij denkt dat het geweer per ongeluk afging. Ik laat hem daar met open mond en vrees in zijn ogen zitten staren. Hij kan geen woord uitbrengen.

„Ziezo! Nu gaan wij naar huis en laten een stel anderen het varken halen,” zeg ik.

Maar Paulus blijft op zijn hurken zitten. Hij gelooft dat ik niet wijs ben geworden. Ik trap tegen het varken, dat voor mijn voeten is ineengezakt en Paulus staat langzaam op. Hij tuurt strak naar het grote dier, dat onbeweeglijk ligt, terwijl het bloed uit het kogelgat in zijn nek stroomt. Hij schijnt niet te kunnen begrijpen, dat dit werkelijk een varken is. Hij kan niet eens zijn jachtkreet laten schallen. Hij ziet er zelfs niet blij uit. Het lijkt alsof Paulus een tik van de molen heeft gekregen.

Zwijgend lopen we terug. Langzamerhand schijnt Paulus iets te bekommen.

„We hebben in elk geval een varken,” zegt hij als we weer dicht bij het kamp zijn. „Maar echt dood kan hij niet zijn, toean.”

„Waarachtig wel! Maar nu ga je niet schreeuwen, Paulus. Ik wil het zelf in het kamp vertellen.”

Ik heb er altijd het grootste plezier in om de Papoea's te kunnen meedelen, dat er een dood varken in de buurt ligt. Nooit zie ik hun gezichten zo stralend blij worden als wanneer ze een dergelijke boodschap krijgen. Een vreugde, zo innig, zo waarachtig en menselijk dat ze veel opoffering waard is.

Ze zitten en liggen om het vuur als ik terugkom. Enkelen slapen reeds en de anderen zitten zachtjes te zingen en met het vuur te spelen waarin ze enkele bijzondere lekkernijen roosteren, die ze tot het laatst hebben bewaard. De mantri's slapen allemaal, behalve Barah, die blijkbaar wakker is gebleven om zich te laten vertellen hoe de jacht is verlopen.

„Ik heb het geweer horen knallen. De Papoea's krijgen dus varkensvlees,” is het eerste wat hij zegt.

Ik schreeuw zo luid dat ze mij allen kunnen horen:

„We hebben een varken gedood! Een groot, vet varken!”

Ze stormen overeind met een ongeloovige glimlach op hun gezichten.

Koelas staat in zijn kroeshaar te krabben en probeert te kijken alsof het hem niet kan schelen. Hij schijnt het te willen opvatten als een flauwe grap, waar hij niet op in wil gaan. Anderen lachen erom. Maar één vraagt twijfelend:

„Is het varken echt dood? Is het omver gevallen? Heeft Paulus het gezien?”

Dan antwoordt Paulus met een schallende jachtkreet. De kreet die geen Papoea zou durven aanheffen, als er geen dood varken in de buurt lag. En nu! Nu zie ik die stralende, duivels-tevreden lach op elk Papoeagezicht komen. Koelas werpt zijn hoofd achterover en lacht en joelt. En nu stijgt de jachtroep wild en schallend als een koor ten hemel.

Hoe wonderlijk het ook klinkt, het is een vreugde die mij echt ontroert, al heb ik haar nu reeds dikwijls meegemaakt. Maar niet alleen ik, ook Barah wordt altijd getroffen door dit zo volslagen geluk van zijn medemens.

In enkele ogenblikken hebben de Papoea's toortsen gemaakt, waarna ik ze als zwarte duivels zie wegdansen in het flakkerend schijnsel om opgeslokt te worden door de klamme nacht. Het duurt niet lang of ze zijn weer terug. En dan wordt het circus in het kamp! Niemand denkt meer aan slapen. Ik lig voorover op mijn bed van twijgen en kijk naar het vuur met de dansende zwarte figuren. Ik geloof dat ik bijna even gelukkig ben als de Papoea's zelf. Mijn lichaam is half weggedommeld in een heerlijke vermoedheid, mijn maag is gevuld en mijn gemoed vol van de wildernisnacht, het bivakvuur en de heidense jachtvreugde. Weliswaar loeren malaria en koorts en de duizenden muskieten, die vanavond bloedorgiën vieren, op deze open plek in het oerwoud. Weliswaar loeren levensgevaarlijke krokodillen in de rivier op de benen van onvoorzichtige nachtwandelaars en bij het oude graf loert het grote schrikbeeld. Weliswaar kan de wildernis hard en wreed zijn, maar vanavond schenkt ze ons niets dan geluk. Simpel, zuiver wildernisgeluk aan dertig mannen om een vuur en een varken.

VAARWEL PAULUS

Nu gaat de tocht naar Boeroe, te voet langs het strand en per boot over de brede riviermonden. Onze Jakopa-Papoea's hebben me beloofd tot

Boeroe mee te gaan maar niet verder. Daar begint het gebied van de Protestantse Omba-Papoea's en daar moeten we zien hulp van dezen te krijgen.

Paulus en Koelas zijn weer naar hun geboortestreek teruggegaan. Het is geen hartroerend afscheid geworden. Een hand – en ieder nam zijn spulletjes en liep heen. Paulus had er spijt van, dat hij niet mee naar Fak-Fak en Babo kon, maar hij moest zijn Maria gehoorzamen.

Ik vroeg me af, of ik me misschien toch in Paulus vergist had? Ik had hem altijd gehouden voor een werkelijk betrouwbaar en oprecht man. Maar in Jakopa heb ik heel veel dingen over hem gehoord van een inboorling van de Kei-eilanden, die daar door pastoor Tilleman aangesteld was als godsdienstonderwijzer voor de Papoea's, een zogenaamde goeroe. Deze vroeg mij met verbazing in stem en ogen hoe ik een man als Paulus in mijn gezelschap kon hebben. Paulus, beweerde hij, werd beschouwd als de meest onbetrouwbare windvaan aan de hele kust. Wild, lui en gevaarlijk. Hij had Coster helpen vermoorden. Zijn Christendom was geen duit waard. Geen fatsoenlijk man wilde iets met Paulus te maken hebben.

De goeroe was een lange, tengere man. Hij maakte een beschroomde indruk, futloos en slap. Onder de Papoea's had hij niets te vertellen en hij werd waarschijnlijk alleen geduld omdat pastoor Tilleman dit wenste.

Toen ik antwoordde, dat ik Paulus de beste en betrouwbaarste Papoea vond, die ik ooit had ontmoet, keek de goeroe nog meer verbaasd. Ik mocht blij zijn, vond hij, dat ik in leven en welzijn van Paulus gescheiden was.

Het is natuurlijk waar, dat Paulus koppig en trots was. Maar hij was me toch ook een kerel! Iets wat ik niet van de goeroe zou kunnen zeggen. Het spreekt van zelf, dat Paulus geen ordentelijk Christen was. Hij zou geen man uit één stuk zijn geweest als hij zich een, twee, drie had kunnen bekeren en het geloof van zijn vaders had kunnen verloochenen. Geen enkele Papoea van middelbare leeftijd die ik had ontmoet en die ik waardeerde als een achtenswaardig man, had ook maar een Christelijke náám aangenomen. Paulus behoorde tot de jongeren, die zich in doorsnee wel hadden laten dopen en Christelijke namen droegen, maar van wie de zwakkeren begonnen uit te glijden op het glibberige pad waar ze geen steun hadden van hun oude geloof en geen waar begrip van het nieuwe.

Nu is hun oude geloof – als men tenminste het geheel van hun overgeërfde gewoonten en zeden met religieuze betekenis een geloof mag noemen – niet zo veel bijzonders. De wereld van hun verbeelding wordt beheerst door allerlei verboden, door het geloof in alle mogelijke geesten, vooral van die van de afgestorvenen, door het geloof aan de zin van wilde feesten verbonden met kannibalisme enz; een rauw en wild geloof, maar dat goed past bij deze zwarte kinderen van de wildernis.

Christelijke missionarissen doen het graag voorkomen alsof dit bijgeloof en hun angst voor de macht van geesten hen een leven in vrees en verschrikking zouden doen leiden. In werkelijkheid is dit echter niet zo. De Papoea's vrezen hun geesten veel minder dan gewone Christenen hun duivel of God. De geesten – en alles wat daarbij behoort – geven kleur en afwisseling aan hun leven, vreugde en spel. De vrees in het algemeen is een onbekend begrip voor deze Zuidkust-papoea's. Ik heb hen dikwijls gevraagd of het niet prettig was bevrijd te zijn van de vrees voor moordende nabuurstammen. Maar dit werd nooit bevestigd. Ze hadden niets tegen op strijd en oorlog zo nu en dan. En allerminst vrezen ze voor hun eigen leven. De dood schijnen ze over het algemeen nogal licht op te vatten. Ik ben nooit precies te weten gekomen wat ze zich voorstellen van het leven hiernamaals, maar waarschijnlijk hopen ze in een nogal genoeglijke hemel terecht te komen of een soort zalige geesten te worden.

Dikwijls, wanneer ik mijn zwarte metgezellen volkomen zorgeloos levensgevaarlijke rivieren zag doorwaden of andere gevaren van de wildernis zag trotseren, en ook wanneer ze mij hun verhalen over strijd en dood, over leven en lachen vertelden, heb ik het gevoel gekregen dat ze te vergelijken waren met een troep hazen, die spelen op een maanlichte akker met groene winterrogge. Ze springen luchthartig rond en eten in de maneschijn van de gedekte tafel. Dan opeens valt een geluidloze, zwarte schaduw op het veld. Zachte, snelle wiekslagen, de hazen vliegen in wilde vaart naar de donkere struiken. Eén haalt het niet. Een zwakke jammerkreet, het geluid van felle klauwen en een verscheurende snavel. Het gras wordt rood gekleurd en de zwarte schim verdwijnt even geluidloos als ze kwam, maar met moeizamer wiekslag. Er verloopt een minuut, misschien vijf. Daarna spelen de hazen weer even vrolijk op het maanlichte roggeveld als waren de gebeurtenissen van zoëven een slecht opgevoerde scherts geweest.

Zo immers is de wildernis, overal ter wereld. Ze is goed voor haar kinderen en laat hen leven in zorgeloosheid en vreugde. Het is niet tragisch. De dood is natuurlijk en wordt niet gevreesd. Alleen de cultuurmensen hebben er iets vreselijks van gemaakt. En willen graag geloven dat elk ander levend schepsel in dezelfde domme angst leeft.

Maar laten wij ons niet verdiepen in geestelijke vraagstukken. De wereld heeft toch haar loop en de Papoea's zullen wel geciviliseerd moeten worden – zo langzamerhand.

Ik ben echter blij dat ik de Zuidkustpapoea's nog heb leren kennen in hun wilde staat, en als het maar aan pastoor Tilleman wordt overgelaten hen te bekeren, ben ik er van overtuigd dat de vreugde niet uit hun leven behoeft te verdwijnen.

En zelfs indien Paulus – van zendingstandpunt bekeken – een windvaan is, blijft hij voor mij het oertype van een blijde en onbedorven wilde. Een pracht van een kameraad in het oerwoud, en met een hart dat even groot is als zijn maag.

OMBA EN TOBIAS, DE SPOTTER

In Boeroe vonden wij de Spray. Ze lag trouw op ons te wachten in een mooie, kleine riviermond. Het weerzien was hartelijk van weerskanten. Wij waren blij dat de Spray niet was verongelukt in de wilde branding en haar bemanning was blij dat wij heelhuids uit de wildernis terug kwamen. We hadden elkaar in enkele maanden niet gezien. Nu konden wij petroleum krijgen voor onze stallantaarns, die de laatste maand niet hadden kunnen branden. We konden weer behoorlijk suiker krijgen en ieder was verheugd over zijn busje gecondenseerde melk, waarmee het weerzien werd gevierd.

Daarna heb ik een week lang in de rimboe achter Boeroe gewerkt, met Papoea's van Omba als helpers. We hebben hout getaxeerd tot aan de voet van de Boeroeberg. Het was een geluk, dat ik de Papoea's, die hier bezig waren te vissen, bereid vond mij te helpen, want de Jakopa-Papoea's waren prompt omgekeerd en naar huis teruggegaan. Na die week hard werken kregen we een rustiger dag, waarop de branding niet zo hoog stond. We konden van de gelegenheid gebruik maken met de Spray de open zee op te varen en met achterwind vlot naar de

Lakahia-baai te zeilen, waar we voor anker gingen. Ik behoefde nu alleen nog maar het dal van de Omba te exploreren, wat me hoogstens een week zou kosten, want ik wist al van de luchtfoto's dat de jungle daar grotendeels volslagen ongeschikt voor exploitatie is; ik wilde dus alleen enkele eigenaardige typen bos onderzoeken en wat bodemproeven nemen.

Ik had aan boord een kleine buitenboordmotor liggen, maar tot nog toe had ik hem niet kunnen gebruiken, omdat de rivieren in doorsnee vol hindernissen waren. Nu wilde ik hem echter gebruiken om langs kleine rivieren en een aantal zijstroompjes van de Lakahia-baai naar de grote Omba-rivier te komen.

We kregen een boot van een Ambonees, die als godsdienstonderwijzer op het dorp Tarera zat. Een klein Papoea-dorp van een twintigtal gezinnen op het strand van de Lakahia-baai. Op die boot werd de buitenboordmotor gemonteerd en toen duurde het niet lang of zijn kordaat getuf klonk door het mangrove-moeras en na een halve dagreis waren we aan de Omba.

Ik had Barah en vier Papoea's meegenomen en de rest van de troep in Tarera achtergelaten. We zouden hoogstens een paar dagen werk aan de Omba hebben. Ik wilde de bovengenoemde typen bos onderzoeken op een kilometer afstand van de Westelijke oever der rivier.

We ontmoetten een stel Omba-Papoea's die bezig waren sagomeel te wassen in het moeras aan de rivier. Eigenlijk behoorden ze thuis in het dorp aan de monding, maar – naar wat Taha mij toevertrouwde – vermeden ze het dorp zoveel mogelijk, omdat er een Ambonese goeroe – godsdienstonderwijzer – zat, die hun het leven verzuurde. Verder beweerden ze dat het volkomen onmogelijk zou zijn het gebied te bereiken dat ik wilde onderzoeken. Bodemloze moerassen versperden de weg, zodra men honderd meter van de oever verwijderd was.

We zwoegden een dag om te trachten dit moeras te forceren, maar zonder resultaat. Grenzend aan de rivier vonden we een honderd meter breed sagomoeras van het gewone soort met hoge sagopalmen, gemengd met andere rimboebomen. Daarachter begon een gebied van drijfzand, dat was begroeid met waterlelies en een soort scherp gras van vijf meter hoog. De gewassen stonden in een laag dunne slik, die op het water of op de met water gemengde modder dreef. Met een zes meter lange stok konden we nergens vaste grond vinden. Toen we door het dunne slik met zijn weefsel van plantenwortels waadden, zakten we

er onmiddellijk tot onze oksels in. Als we geen staken in onze handen hadden gehad, waren we direct in de diepte verdwenen.

Met eindeloze moeite kwamen we vierhonderd meter in dit moeras vooruit. Daarna begon een andere plantengroei in hetzelfde soort drijfzand. Hier groeide niets anders dan kleine, lage sagopalmen zonder stam. Vermoedelijk verdwenen alle palmen in het dunne slijk, zodra ze stam begonnen te krijgen. Aangezien vooral de jonge sago vol decimeterlange stekels zit, die veel scherper zijn dan de fijnste naald, konden we er niet tussendoor komen zonder werkelijk levensgevaar. De stekels schoten in ons vlees alsof het boter was, en wie viel of niet goed oplette, kon er een in zijn oog krijgen.

Tussen deze stekelige palmstruiken lag niets dan dunne, zwarte kled-der die ons niet kon dragen. Na enkele vruchteloze pogingen, die bijna slecht waren afgelopen, konden we niet anders doen dan teruggaan. De Papoea's hadden gelijk! Hier kon een mens zich werkelijk niet voortbe- wegen. Ook alle dieren schenen dit vreemde moeras te schuwen. We zagen geen sporen van varkens of struisvogels en we hoorden de hele tijd geen enkele vogel. Alleen grote, rode gifmieren kropen rond op de blaren van de waterlelies en beten venijnig in onze door het scherpe gras opengeschremde huid. En wespen waren er ook. We prikten met een stok in een van hun grote nesten in het hoge gras en als wraak staken de wespen ons met hun angels. We waren voor hen gemakke- lijke slachtoffers, want we konden niet weggomen in de modder. Ik was de enige, die eraan dacht mij direct in het slik te laten wegzakken met niets dan mijn handen en mijn neus prijsgegeven aan de wespen. En die vonden ze blijkbaar niet de moeite waard, zodat ik er nogal goed afkwam. Maar Barah en de Papoea's werden des te lelijker gestoken.

De volgende dag deden we een nieuwe poging vanaf een plaats verder stroomopwaarts om het boscomplex, dat ik wilde onderzoeken, te bereiken. Daar gelukte het ons tenslotte door het drijfzand heen te komen, dat toevallig niet begroeid was met sago, maar geheel met gras en waterlelies. Het merkwaardige type bos bleek uitsluitend te be- staan uit *Campospermabomen*, heel laag en onwaarschijnlijk dicht opeen in het diepe moeras.

Nadat ik ook even had rondgekeken in het houtarme drasland ten Oosten van de rivier, voeren wij weer stroomafwaarts voor een kort bezoek aan het dorp aan de monding, voordat we weer naar Lakahia terugkeerden.

De Omba is groot en breed. Het water is er diep en het stroomt vanaf de plek waar wij waren – zestig kilometer van de kust – met een constante vaart van vier kilometer per uur. De rivier heeft een zeer bijzondere schoonheid met de boomloze moerassen, die dikwijls tot aan de oever reiken. Aan de boorden staan langs de hele weg, als coulissen opgesteld, rijen Ketapangs. Eigenaardig gestyleerde bomen, met de takken loodrecht op de stam in een klein aantal kransen. Het water van de rivier schijnt te wemelen van krokodillen. Enkele Boeginese krokodillenjagers waren hier onlangs geweest en hadden volgens de verhalen, die we in Tarera kregen, meer dan drie duizend van die vraatzuchtige dieren gevangen. Misschien waren het de cadavers van deze krokodillen, die wolken van vliegen veroorzaakten, welke ons bestaan op de rivier verduisterden. Ik had nog nooit zoiets beleefd. Het was zo goed als onmogelijk te beletten dat ze bij het eten met het voedsel mee in de mond kwamen. Ze maakten dat ik het dal van de Omba met genoegen verliet.

Tijdens de vaart stroomafwaarts heb ik Tobias ontmoet. Een krachtige, forse Papoea, hoogstens twintig jaar oud, onversaagd en koppig. Hij voer samen met een kameraad in een heel klein kanoetje, peddelde in volle vaart recht op ons af, terwijl wij met ons buitenboordmotortje de rivier kwamen afzaken. Het was blijkbaar de eerste keer, dat Tobias een dergelijk ondiep zag en hoorde, maar dat belette niet dat hij – toen wij zijn onoooglijk kanoetje voorbij schoten – met een geweldige sprong in onze boot belandde, zodat zijn eigen boot omsloeg en zijn kameraad kopje onder ging in ons koude kielzog. Door de vaart viel ook Tobias om, waardoor hij boven op Hasan terecht kwam.

Door het rumoer van ons motortje konden we niet spreken voordat we laat in de middag, op een uur afstand van het dorp, stopten om ons bivak voor de nacht op te slaan. Ik vond het prettiger in de rimboe te slapen dan bij het dorp.

Aan het kampvuur vertelde Tobias in heel goed Maleis, dat hij in onze boot was gesprongen omdat hij met ons mee wilde. Hij had genoeg van het Omba-dal en hij had gehoord dat ik op weg was naar Fak-Fak en Babo; nu wilde hij met ons mee. Ik vond hem een beetje te vrijmoedig en te achteloos in zijn optreden om hem dadelijk te beloven dat hij mee mocht. Hij kon eerst mee naar Lakahia gaan en dan zouden we daarna wel zien. De volgende dag moesten we even naar het dorp Omba aan de riviermond, voordat we verder gingen. Tobias wilde alleen mee

naar het dorp gaan, als ik beloofde aan de goeroe te zeggen, dat hij niet op Tobias mocht schieten.

„Denk je dat de goeroe op je zal schieten? Wat heb je dan misdaan?”

„Hij heeft een keer op me geschoten, maar hij heeft me niet geraakt.”

„Maar waarom schoot hij?”

„Ik was weggelopen met de dochter van de hoofdman.”

„Deksels! Vertel eens precies wat er gebeurd is.”

„De goeroe is hier lang geweest, heel lang. Hij is een nare man. Toen ik klein was, sloeg hij mij dikwijls. Hij leerde mij Maleis en ik moest van hem schrijven en rekenen en gebeden opzeggen en psalmen zingen. Hij zei dat al onze oude geesten ongevaarlijk waren. We moesten niet langer bang voor hen zijn, zei hij. En het roemah-pemali heeft hij afgebroken. En niemand mocht meer zingen of trommelen of dansen. En de ouden voeren stroomopwaarts en hielden verderop in het bos samenkomsten met hun geesten. De goeroe kon hen daar niet zien... Ik was er wel eens bij, maar ik was nooit bang, want het was wáár wat de goeroe had gezegd, dat de geesten niet langer gevaarlijk waren. Maar Allah, (in het Maleis heet ook de christelijke God Allah) was ook niet gevaarlijk. De goeroe had gezegd dat Allah ons zou straffen als we niet alles deden wat de goeroe ons beval te doen. Maar toen de regen eens niet wilde ophouden en de ouden tot de geesten baden om de regen te stuiten, toen deden de geesten dat. Ik heb hen geholpen met het slaan op de trommels en Allah heeft mij niet gestraft. De goeroe zei dat Allah het zou laten regenen totdat we allemaal verdronken. Maar dat gebeurde ook niet. Geloofst toean aan Allah?”

„Dat is hier niet ter zake. Vertel jij maar.”

„Allah bestaat en hij straft jou en anderen of ze in hem geloven of niet,” zei Barah.

„Maar hij helpt de goeroe niet! En ik ben niet bang voor de goeroe en ook niet voor de hoofdman! Ik wilde trouwen met de dochter van de hoofdman, maar de hoofdman wilde het niet, omdat ik geen gat in mijn neus heb en omdat ik niet bang ben voor de geesten. En de goeroe zei, dat Allah niet wilde dat ik met haar zou trouwen voor over twee jaar. Toen nam ik haar op een avond en bond haar en droeg haar naar mijn boot. Daarna ging ik naar het dorp om mijn boog en sago te halen. De hoofdman was wakker geworden en hoorde het meisje in de boot schreeuwen. Hij ging de goeroe wekken. En de goeroe zei tegen mij, dat ik het meisje terug moest brengen, maar ik lachte alleen maar en

liep hard naar de rivier. Toen nam de goeroe zijn geweer en schoot op me. Maar zijn Allah hielp hem niet. Hij raakte mij niet en ik voer de rivier op met het meisje. De goeroe schreeuwde dat Allah het mij zou vergelden, maar Allah deed niets. En toen ik de ouden hogerop in de bergen aantrof, zeiden ze dat de hoofdman mij zou laten doden met soangi. Maar dat kon hij niet. Ik ben niet bang. — Toen ik het meisje niet langer wilde hebben, liet ik haar teruggaan naar het dorp. Maar als ik daar nu kom, gaat de goeroe misschien weer op mij schieten, als toean niet tegen hem zegt, dat ik nu bij toean behoor en dat hij niet mag schieten.”

„Ik zal tegen hem zeggen, dat hij niet schieten moet, als jij je maar kalm houdt. Maar de hoofdman? Ben je voor hem niet bang?”

„Tjee, de hoofdman is bang voor alles en iedereen, voor Allah en voor de geesten en voor de goeroe en voor de kompanie. Hij durft mij niets te doen!”

De goeroe heeft duidelijk aan Tobias al het geloof in het oude en alle eerbied voor de Papoea-zeden ontnomen, maar ondanks tien jaren werk heeft hij hem geen andere vergoeding kunnen schenken dan een Hollandse naam en een zwarte broek. En daar wordt geen mens gelukkiger van, ook niet als je bang bent voor niemand.

TWEE VERKONDIGERS VAN HET CHRISTENDOM

Alle dagen, die wij hebben doorgebracht aan de Omba, heeft het geregend. En toen we vroeg in de ochtend van de laatste dag in het dorp kwamen, regende het nog. Geen stortbuien, maar een hardnekkige, lichte, door de wind voortgezwiepte regen. Zoiets draagt er niet toe bij de stemming te verhogen en misschien kwam het hierdoor dat ik het in Omba onaangenaam drukkend en vervelend vond. Het was een plaats waar de vreugde voorgoed scheen te zijn verbannen. De bewoners zaten nors in hun huizen of liepen schuw rond in de enige straat die het dorp rijk was. Er was natuurlijk geen roemah-pemali, maar wel een bouwvallige school en een betrekkelijk behoorlijk huis waarin de goeroe woonde.

Ik sprak met de goeroe. Een Ambonees van een jaar of vijftig, brandend van geloof en haat. Hij geloofde dat hij door zijn handelingen in dit leven God zou dwingen hem een goede plaats in de hemel met gouden

straten te bezorgen, en hij haatte deze Papoea's die hem het winnen van deze hemel zo moeilijk maakten.

Het was natuurlijk Godes wil, dat hij streed en leed op deze plaats en zijn loon zou wel groter worden naarmate hij het hardnekkiger volhield. Hij had nu tien jaar zijn eenzaam, door niemand aanschouwde strijd gestreden in dit godvergeten oord. En hij kon geen vruchten van zijn werk zien! De jonge Papoea's had hij weliswaar gedoopt en ze waagden het niet langer een roemah-pemali te bouwen of te dansen of te trommelen, maar ze vreesden hem, de goeroe, meer om zijn geweer dan om zijn God. En zo gauw ze konden ontliepen ze het dorp, hun kinderen meenemend, opdat hij hun geen behoorlijk onderwijs zou kunnen geven. God weet wat ze uithaalden daarginds in de wildernis, aan de bovenloop van de rivier! De goeroe was er eenmaal geweest en had het terrein in zich opgenomen. Het was zo mooi als het beloofde land, maar verwaarloosd en in handen van heidenen. Nooit had de goeroe zulke vruchtbare gronden gezien als daar. Daar groeide alles zonder dat het werd verzorgd of gezaaid. Deze Papoea's bezaten immers niet de kennis noch de wil om de grond te bewerken! O, dat God hem niet daar had geplaatst! Het zou hem volkomen gelukkig maken.

Het bleek tijdens het voortgezette gesprek, dat de Ambonees een geestdriftig landbouwer was, die het bewerken van de grond boven alles liefhad en die zich niets beters kon denken dan het zien van een oogst, die onder zijn handen rijpte. En daar lag nu een land, dat hem alles zou kunnen geven wat hij van het leven verlangde, maar hij was gedwongen hier beneden aan de kust te zitten op deze onvruchtbare, kleine plek zand aan de monding van de rivier, waar niets wilde groeien.

Mijn voorstel heel eenvoudig naar de bovenloop van de Omba te verhuizen en alleen de Papoea's te onderrichten, die uit eigen wil bij hem kwamen, vond hij het aanhoren niet waard. Dat wilde immers noch God noch de dominee in Ambon, die hem om het jaar kwam bezoeken!

Eigenlijk waren er zestig kinderen in het dorp, die moesten worden onderwezen, maar hij kon er nooit meer dan vijf tegelijk te pakken krijgen, omdat de ouders zich verzetten. Het was ongelooflijk zoals de duivel de zielen van deze mensen had weten te verduisteren. Ze hadden geen wetten in het hart en geen schaamte in het lichaam. Ze schaamden zich niet eens naakt te lopen! En zoals hij had gepreekt en bedreigd en gebeden en gestraft! Maar niets had geholpen. De duivel was sterk.

Maar God, Die zijn strijd aanschouwde en wist hoe eerlijk hij worstelde, zou hem zeker belonen.

En Tobias! Ik moest hem schuwen als een melaatse. Nooit was een man zó bezeten van de satan als hij. Zelfs kogels en kruit hadden geen vat op hem. En die jongen had hij opgevoed en alles geleerd wat goed en mooi was gedurende tien lange jaren, van de tijd dat Tobias een klein kind van zes, zeven jaar was. Maar het gevolg van al dat trouwe werk was slechts dat de duivel Tobias geheel in zijn macht had gekregen. Nee, deze Papoea's waren vervloekt! Ze waren slechter en dommer dan menselijk was. Hij haatte hen erger dan de zonde en bad God elke avond, dat zijn dagen in dit land geteld mochten zijn.

De enige manier om deze verkondiger van het Christendom te kalmeren, wanneer hij eenmaal aan het praten was over zijn gehate discipelen, was het gesprek op de landbouw te brengen. Dan doofde het vuur van de haat in zijn zwarte ogen en dan kwam er een verdroomde uitdrukking op zijn mager, doorploegd gezicht.

Hij was op een verkeerd spoor gereden in dit leven en dat gaf botsingen, die zowel hem als anderen schaadden. De dominee op de zendings-school, waar deze goeroe zijn opleiding had gekregen, had moeten inzien dat hij meer geschikt was in de aarde te zaaien dan in de harten van zwarte mensenkinderen.

Ik ging terug naar Lakahia en Tarera; daar liet ik Tobias achter om verder zijn leven te leiden in zijn geboortestreek. Ik vond dat hij zijn portie civilisatie al had gekregen en achtte het niet geschikt hem nog meer bij te brengen.

De goeroe in Tarera was een jonge Ambonees, die niet op de zendings-school was geweest, maar privé was opgevoed door een Protestantse zendeling. Hij had een veel lichter kijk op het leven en op de Papoea's dan zijn collega in Omba. Ik kreeg de indruk dat de bewoners van Tarera hem werkelijk toegedaan waren en ontzag voor hem hadden.

Weliswaar had ook deze goeroe hun verboden te dansen en te trommelen en een roemah-pemali te bouwen en hij had ze ook Hollandse namen gegeven en vóór alles een zwarte broek om hun zondige naaktheid te bedekken, maar hij had ze ook nog iets méér gegeven. Hij was een even geestdriftig landbouwer als de goeroe in Omba en omdat Tarera op een veel vruchtbaarder grond lag, was er niets dat hem belette zich hieraan te wijden.

Hij had de Papoea's er toe gekregen de grond om te spitten en bananen, zoete aardappelen, tapioca, mais, aardnoten en groenten te planten. Zelfs de gewone aardappel, die in de tropen alleen maar in de bergen wil groeien, deed het hier goed en gaf een rijke oogst.

De goeroe zaaide en oogstte niet alleen en liet de Papoea's de vruchten proeven, maar hij verkocht ook een gedeelte. Wanneer een Chinese schoener voorbij kwam, kreeg deze altijd een vracht aardappelen, aardnoten en mais mee naar Kaimana, waar de Chinezen dankbare afnemers waren. Voor het geld, dat hij op die manier binnen kreeg, kocht hij gereedschappen en kleren voor de Papoea's en dat begrepen en apprécieerden ze veel meer dan gebeden en geestelijke liederen.

Hij leerde hun niet alleen de grond te bewerken. Hij was zelf een knap timmerman en had de Papoea's bijgebracht timmermansgereedschap te gebruiken om werkelijk goede huizen en prima boten te kunnen bouwen. Bovendien zaagden ze planken met de hand en maakten balken van ijzerhout, die ze daarna aan de Chinezen in Kaimana verkochten. De Papoea's in Tarera behoefden niet langer de bergen in te trekken en copal te zoeken om hun belasting te kunnen betalen, nu de goeroe hun had geleerd op een gemakkelijke wijze geld te verdienen. Ik vraag mij af of de goeroe er eigenlijk niet meer op bedacht was de Papoea's het bebouwen van de grond te leren en hen geld te laten verdienen dan hun ontzag in te prenten voor God en duivel.

De kinderen had hij vrolijke Ambonese wijsjes leren zingen behalve de noodzakelijke liederen en hij had ze ook leren spelen op eigengemaakte houten fluitjes. Het was duidelijk dat hij hun harten geheel had gewonnen.

GEVECHT MET DE ZEE

Met een puffende motor varen wij langzaam de Lakahia-baai uit. Goed en wel op open zee hijsen we de zeilen en varen vlot voor de wind in de harde Oost-moesson. De deining staat zo hoog, dat we in de golf-dalen de horizon totaal uit het oog verliezen. Van de Papoea-boot, die we op sleeptouw hebben, zien we niet veel, alleen wanneer ze pardoes wordt neergesmeten in een kolkende afgrond vanaf de kop van een golf die het volgende ogenblik de Spray ten hemel zal heffen.

De oude Taha zit in de Papoea-boot en houdt er het roer, zodat ze niet

dwars op de golfslag zal komen te liggen. Hij is de enige die het durft. Ik kan niet nalaten hem te bewonderen, nu ik hem zijn oude armen zie inspannen aan de pagaai, daar boven op een golfkam, en heel zijn rimpelgezicht dat nu wit is van het zoute schuim, zie vertrekken in moeizame spanning.

Hij is taai en trouw als weinigen, mijn oude Taha. Zes maanden is hij bij me geweest en nooit is hem een moeite teveel, nooit zijn de lasten hem te zwaar geweest. Nimmer heeft hij aan zichzelf gedacht als het er om spande. Ik word razend op mezelf, als het tot mij doordringt hoe ik hem eigenlijk behandel. Het is bepaald levensgevaarlijk daar in die boot. Als een brekende golf haar van opzij treft, wordt ze zeker aan splinters geslagen en nooit zullen we de oude Taha in deze ziedende zee kunnen vinden. Maar we hebben de boot nodig om ons aan land te kunnen begeven, wanneer we voor anker gaan liggen. En Taha bood zelf aan haar te besturen, toen de jongeren het niet durfden. Hij weet wel welke kansen hij loopt. Maar Taha *verdient!*

Als loon voor alles wat Taha voor mij doet, geef ik hem zes gulden per maand. Voor vier maanden hard en dikwijls levensgevaarlijk werk krijgt Taha evenveel als ik zelf krijg voor een dag. Het enige waarmee ik me kan troosten is de wetenschap dat Taha en ik, alle onrechtvaardigheden ten spijt, zullen scheiden als vrienden. We hebben beiden geleerd dat we op elkaar kunnen vertrouwen als het er op aan komt. En wat speelt geld dan voor rol, tenminste niet op Nieuw-Guinea.

Duivels! Daar breekt het touw, waaraan Taha's boot vast zit.

„Klaar om te keren!”

De Spray draait langzaam tegen de wind op. Nu voelen we pas met recht de kracht van wind en golfslag. We verliezen onze stuursnelheid op de kop van een golf en moeten weer afzakken om grotere vaart te krijgen. De motor hadden we afgezet, maar nu krijgt Fredrek bevel hem weer te starten. Hij duikt naar beneden en begint eraan te werken, terwijl de Spray in de hoge golven stampet en slingert als een waanzinnige. Er moet iets mankeren aan de motor dat hij niet op gang wil komen.

De kapitein stuurt scherper tegen de wind om te trachten Taha's boot te bereiken zonder nog een slag te hoeven kruisen. Maar de Spray is geen boot om scherp mee bij de wind te zeilen. Nu verliest ze haar vaart weer op de kam van een golf en wordt overdwars gewrongen. Ze kunnen de schoot niet reven voordat het te laat is.

Pang! Daar gaat de stag van de voormast.

„Arja teroes!” De zeilen vieren, de stem van de kapitein klinkt als een noodkreet.

Hij drukt de boot schuin tegen de wind en voordat de volgende golf ons weer dwars heeft gezet, zijn de zeilen geborgen.

Nu krijgt Fredrek eindelijk de motor op gang en langzaam, oneindig langzaam stevenen we op Taha af. We kunnen de zeilen niet meer hijsen in deze wind voordat we de stag hebben gerepareerd. Alleen op kracht van de motor op open zee varen is eveneens onmogelijk. Zelfs als we er nog een paar kleine zeilen bijzetten, is de motor nog niet in staat iets te doen wanneer de Spray haar neus in de wind zet en achteruit van een passerende golf afglijdt met zo'n vaart dat ze zal verdwijnen in het golfdal. We moeten in lij zien te komen van een der eilanden voor de kust en daarachter onze toevlucht zoeken totdat we het tuig hebben gerepareerd. Langzaam naderen we de kust. Nu hebben we het eiland Drachman recht voor de boeg en daarachter ligt een nog groter eiland. De engte tussen de beide eilanden is meer dan veertig meter diep en de geweldige golven, die daar naar binnen rollen, worden niet gebroken voordat ze tegen de loodrechte rotswanden slaan.

Maar het binnenvaren in de engte is gevaarlijk. De geweldige stortzeeën die schuin op de doorgang staan, worden door wind en stroom zo samengeperst, dat ze tot een nog aanzienlijker hoogte optorenen dan hier buiten. De kapitein kijkt bedenkelijk. Fredrek komt naar boven uit zijn stinkend motorhok en wanneer hij ziet hoe de zee voor ons ten hemel rijst, betreft zijn gezicht. Als die golven daar breken, is het zeker en gewis, dat onze kleine Spray wordt vermorzeld als een doosje lucifers. Maar we zien slechts onaanzienlijke krulkuifjes op de koppen, die door de wind uiteen worden gezwiept. De engte is even diep als de zee hier buiten. Maar waar de geweldige golfbergen tegen de loodrechte rotswanden slaan, is het alsof aarde en hemel dreunen van het geweld. De Spray boort zich onrustbarend diep in de golfdalen. We krijgen een goede vaart wanneer een passerende golf ons uit een dal opheft, maar wanneer de kam voorbij is gerold en we achter tegen de berg van water aanhangen, verliezen we totaal de stuursnelheid.

Een paar knallen van de motor doen Fredrek halsoverkop in zijn hok duiken. Nog enkele keren een zwak tuf-tuf en dan:

Stop!

Een ijzige grijns op het gezicht van de kapitein. Hij weet dadelijk wat dit weigeren van de motor kan betekenen: de dood.

Een zekere dood tegen de loodrechte wanden van de kalkklippen. In minder dan een seconde zullen we tot gruijzels worden geslagen, zodra we daarginds in die heksenketel zijn beland. De zeilen hijsen is onmogelijk. Ook als de masten het zouden houden, zouden we niet voldoende stuursnelheid bereiken voordat de wind ons al vlak voor de klippen had gedrukt. Het anker uit te werpen is ook zinloos. Zelfs als onze ketting voldoende lang zou zijn om de bodem te bereiken, zou ze dadelijk door de harde zeeën worden gebroken.

De wind drijft ons regelrecht naar de rotsen, waartegen we te pletter zullen slaan. Taha met zijn boot is vlak bij ons. De wind heeft beter vat op het lichte Papoeabootje, maar met zijn pagaai kan hij wel iets uitrichten. Een wilde gedachte ons in dat bootje te redden, kan niet eens ten einde worden gedacht, voordat de onmogelijkheid ervan wordt ingezien. We hebben slechts vier pagaaien en met de boot overbelast door vijfendertig man zullen ze haar niet uit de branding kunnen houden, als tenminste de last haar niet al dadelijk doet zinken.

Fredrek roept de Madonna aan en vloekt beurtelings. De motor blijft zwijgen. We zijn nu op vijf en zeventig meter afstand van de zekere ondergang.

De Soendanezen zijn te zeeziek om het gevaar te zien en de Papoea's schijnen het niet goed te begrijpen. Misschien denken ze dat de Spray zo'n smak tegen de klippen wel verdragen kan. Maar Mairissa huilt al en Barah en Amat zitten lijkleek te klappertanden. De kapitein omklemt krampachtig de spaken van het stuurrad, waarmee hij toch niets kan uitrichten. De lichtmatroos heeft een pagaai gepakt en wanneer het water naast de Spray hoog genoeg komt, tracht hij te paddelen. Lawahaio kan niet nalaten hem uit te lachen, maar zijn lach ziet er afgrijselijk uit.

Nu zijn het nog maar vijftig meter...

Ik spring naast Fredrek in de motorruimte. Ik kan niet lijdzaam toezien hoe we een onontkoombare dood naderen. Fredrek werkt als een razende met Engelse sleutels en schroevendraaiers.

„Wat is er met de motor, Fredrek?”

„Ik weet het niet. Misschien vuil in de olieleiding. Ik zal het nu weer proberen.”

Er hangt een afschuwelijke stank beneden in de motorruimte. Een mengsel van olie en water klotst golvend heen en weer en spat hoog tegen de wanden bij de geweldige slingeren van de Spray. Een

dozijn grote kakkerlakken vliegt kriskras rond, uit hun schuilplaatsen verjaagd door het klotsende water. Zij kunnen straks tenminste wegvliegen als het moet. Maar ze zullen wel in de motorruimte worden ingesloten en verdrinken voordat ze hun vleugels kunnen gebruiken. Foei, samen met kakkerlakken te verdrinken!

Aan de zoldering van het motorhok hangt aan een touwtje Fredrek's oude wekker te bungelen. Ze staat nu op half een, maar ze loopt elke dag een uur voor. Ik vraag me af of Fredrek haar vandaag al achteruit heeft gezet... Nu ontsteekt Fredrek de lont en stopt die in het zundgat van de motor. Als hij de motor niet binnen een paar minuten aan de gang krijgt, zal hij zijn klokje nooit meer achteruit kunnen zetten en ik zal nooit meer te weten komen of het nu half een of half twaalf was.

Nu pompt hij olie door de sproeier, en nu pakt hij het handvat van het grote vliegwiel en begint het heen en weer te slingeren.

Een explosie van de motor en een verschrikkelijke vloek van Fredrek. Het gezicht van de kapitein kijkt door het luik. Grauw-wit van angst met een kleine sprank van hoop in de ogen naar aanleiding van die ene plof van de motor. Ik durf hem niet te vragen hoe dicht we nu al bij de rotsen zijn.

„Help! Help! Gauw! Gauw!” schreeuwt Fredrek.

Ik ben al naar hem toegevlogen. Hij is op zijn knieën gevallen voor het vliegwiel. De kapitein komt ook bij ons. Fredrek's middelvinger zit vastgeklemd tussen het handvat van het vliegwiel en de ijzeren kap waarmee het wiel is afgedekt wanneer de motor loopt. Hij heeft de kap er zo slordig afgenomen, dat ze voorover is gevallen en tussen het handvat en de vloerbalken is terecht gekomen.

Het bloed stroomt uit Fredrek's vinger in de oliebroodje die onder het wiel klotst en zo nu en dan over zijn hand spoelt. De vinger is volkomen kapot gedrukt, maar houdt het wiel nog tegen. Het bot is blijkbaar nog niet verbrijzeld.

„Sla hem aan. Bij de hel, sla hem aan! We zijn nog maar vijf en twintig meter van de rotsen,” schreeuwt de kapitein.

„Kom hier helpen,” schreeuw ik hem toe, terwijl ik probeer het vliegwiel vrij te krijgen. Fredrek trekt met de moed der wanhoop aan zijn kapotte vinger. Wij krijgen geen beweging in het wiel. Het staat blijkbaar tegen de compressie in en zit misschien ook direct klem tegen de ijzeren kap.

Fredrek's gezicht is afschuwelijk om te zien. Tranen, vuil en zweet

stromen door elkaar en het meeste verzamelt zich in het gat waar zijn neus had moeten zitten. Zijn grote mond staat vertrokken in een grimas van pijn en zijn kin beeft van angst. Zijn naakt bovenlichaam is smerig door roet en olie. Zijn geweldige spieren spelen en knopen zich onder de huid door zijn woeste pogingen om los te komen. Hij werpt zijn hoofd achterover met gesloten ogen en brult van angst en razernij. Hij lijkt op een vreemd onderaards wezen.

We werken koortsachtig en wild, maar het wiel zit muurvast. We spannen onze rug- en armspieren zodat het ons zwart voor de ogen wordt, maar het wiel verroert zich niet.

Barah, die door het luikt kijkt, schreeuw ik toe:

„Zie vijf man in de Papoeaboot aan de pagaaien te krijgen en laat ze proberen uit de branding te blijven!”

Fredrek's vinger moet worden opgeofferd. Hij moet worden afgehakt of volslagen verbrijzeld. Hij heeft er zelf niets tegen in te brengen. Hij weet dat elke seconde ons dichter bij de dood brengt.

Ik grijp een bijl en geef de vervloekte ijzeren kap een paar woeste slagen. Het lukt! De kap komt los en het wiel, dat tegen de compressie in heeft gestaan, schiet een eind door. Misschien heb ik Fredrek's vinger geheel verbrijzeld, maar dat betekent nu niets.

Niemand spreekt meer een woord. Fredrek tuimelt achterover. Ik krijg het handvat van het vlieg wiel te pakken en draai het rond. De kapitein staat met zijn hand op de oliereguleator op te letten of de motor aanslaat.

Maar hij slaat niet aan. De lont is natuurlijk opgebrand.

Fredrek wist het en hij werkt als een waanzinnige, terwijl het bloed aan alle kanten om hem heen spat, om een nieuwe lont te ontsteken.

Nu brandt ze. In het gat er mee! Het sluitstuk erop!

Ik verwacht ieder ogenblik de ontzettende slag te horen waarmee wij tegen de klippen zullen worden gesmakt.

Weer rond met het wiel! De motor doet het! De verkeerde kant op. Het handvat wordt uit mijn handen geslagen, mijn linkerhand krijgt een mep die haar verlamt. Maar de motor raast op volle toeren.

Fredrek staat met zijn onbeschadigde hand op de reguleator en laat hem razen om goed warm te lopen. De kapitein is weer het dek opgestormd.

„Gooi hem in zijn achteruit. Bij hel en duivel, gooi hem in zijn achteruit!”

„Daar staat hij al in!” schreeuwt Fredrek terug.

„Gooi hem erin! Volle vaart, achteruit!”

Ik vlieg naar de koppeling en gooi hem in. Fredrek laat de motor razen en we voelen hoe de schroef begint te trillen. Een trilling, die onze harten doet beven door een kiem van hoop.

Soms wordt ons lot beslist door kleinigheden.

Als de motor zojuist gestart was in de vooruit in plaats van in de achteruit, waren deze regels vermoedelijk nooit geschreven.

Als ik mijn hoofd uit het luik van het motorhok steek om de situatie op te nemen, ligt de Spray met de boegspriet in een scherpe hoek op de bergwand gericht op slechts een paar meter afstand. Het absoluut enige dat ons zal kunnen redden is juist volle vaart achteruit. Vooruit zou ons ogenblikkelijk in de dood hebben gejaagd.

Het kleine Japanse motortje, waarmede de Spray is uitgerust, kan niet zonder meer voor- of achteruit worden gekoppeld. Het moet worden afgezet en opnieuw gestart tussen de manoeuvres in. Als de motor nu op gang was gekomen in de vooruit in plaats van in de achteruit, hadden we nooit genoeg tijd gehad om hem de andere kant op te laten draaien voor we waren te pletter geslagen.

Nu varen we achteruit in de zuiging van een golf, die ons juist niet tegen de rotswand heeft gesmeten, met de motor op volle toeren. Bij het naderen van de volgende golf zijn we al op dertig meter afstand van het gevaar, maar de kleine schroef is niet in staat de Spray tegen te houden wanneer de golf ons opneemt. Op een onrustbarende manier worden we weer naar de rotsen toegeslingerd. Maar juist voordat het te laat is, komen we over de kam heen en glijden we weer achteruit naar de open zee.

Nu komen we verder weg. De Spray heeft zich gekeerd op de kop van een golf en we krijgen gelegenheid de motor op volle vaart vooruit te schakelen. Het kost tijd, maar zo langzamerhand werken we ons weg uit de gevaarlijke zone. Tenslotte bereiken we het kalme deel van de engte.

Barah had vier Papoea's in de Papoeaboot gezet en een bijna bewuste-loze Soendanees, de plantenverzamelaar Aet. Hij had ook niet vergeten hun een blik met water toe te werpen en een trommel met rijst. Daarna had hij hun bevel gegeven dicht bij ons te blijven om meer mannen te kunnen overnemen, als dat nodig mocht zijn. Het was hun gelukt met hun vier pagaaien de boot uit de branding te halen en ze zijn rustig

blijven wachten op een tiental meters van de Spray af. Toen ze zagen dat wij vrij begonnen te komen, hebben ze ons niet gevolgd, maar hebben ze zich langs de kust zelf naar kalmer water begeven. Nu nemen we hen weer op sleeptouw en ik denk er maar liever niet aan of het ons werkelijk mogelijk zou zijn geweest over te springen in de kleine boot en of ik dan zelf met enkele anderen aan boord van de Spray had moeten blijven of misschien op het laatste ogenblik zou hebben kunnen proberen mezelf te redden en.....

God zij dank heb ik nooit voor de keuze gestaan.

Nu moest ik Fredrek verzorgen. Het bleek dat het bot van de vinger nog heel was. Aan de binnenkant was al het vlees weggeknelde van de top tot het tweede kootje, maar het hing aan de ene kant nog vast. Het been lag bloot en de pezen waren ten dele gescheurd. Aan de bovenkant waren de huid en het vlees kapot, maar er hing niets los bij. De nagel was afgerukt.

Ik had het liefst de hele vinger zonder meer willen afhakken, bevreesd voor een infectie bij een zo gecompliceerde wond. Maar Fredrek smeekte me toch alsjeblieft te proberen hem aan elkaar te lappen, en er bestond tenslotte toch een kans dat de wond niet erg geïnfecteerd was, omdat hij slechts in aanraking was gekomen met olie en machineroet. Eerst werd de hand in benzine en daarna in zuivere alcohol gewassen. Het bloed stroomde er nog steeds uit, maar Fredrek gaf geen kik. Daarna had ik wel een uur lang werk het afgeknelde stuk weer vast te naaien. Fredrek uitte nog steeds geen klacht. Toen alles klaar en verbonden was en hij de arm in een bandage had, was het eerste wat Fredrek deed: een geweldig bord rijst naar binnen werken. Ik begon me af te vragen of de vent wel zenuwen had.

VISVANGST

We gaan voor anker op dezelfde onwezenlijk schone plek waar we op de heenreis hebben geankerd en overnacht.

Nu hebben de schildpadden nieuwe eieren voor ons gelegd onder de palmen, waarvan de takken zwaar van de vruchten hangen, en de Lola-slakken schuilen weer bij honderden in de lichte zandbodem van de zee. We besluiten hier, waar alles is wat oog en maag kunnen begeren, een dag en een nacht te blijven liggen om weer op ons verhaal te komen

na de ellende, die we zo juist hebben doorgemaakt, en ook om het beschadigde tuig van de Spray te repareren. Ik ga in de Papoeaboot op verkenning uit langs het rotsige strand. Weldra vind ik een water, dat het eiland in twee delen deelt. Het is ruim een kilometer lang en bereikt hier en daar de breedte van vijfhonderd meter. Het water is kristalhelder en twee tot vijf meter diep. De bodem bestaat uit wit zand, ijl begroeid met algen en hier en daar met korallen. Kleine visjes ter grootte van blieken en ook een bijzonder lekker soort makreel, die lijkt op de Noordzeemakreel, zwemmen er rond. Een enkele eenzame, geweldige haai beweegt zich donker als een onweerswolk door al dit heldere en lichte. Kleine haaien jagen met drie of vier tegelijk door het zeldzaam visrijke water. Aan boord van de Spray heb ik de hele tijd een lading dynamiet gehad. Ik heb deze medegenomen, officieel om hindernissen in rivieren te kunnen opruimen, maar met achter in mijn hoofd de gedachte het te kunnen gebruiken voor het vangen van vis. Hier doet zich nu werkelijk de gelegenheid voor enkele patronen te gebruiken. Ik vaar terug, haal de dynamiet en neem alleen Taha en Ruben mee als roeiers. De eerste patroon mislukt. Ik werp het ding met zijn snel ontbrandende lont midden in een kleine school vissen, maar ze schrikken van de plons, misschien ook door de sissende lont, en zijn allang weg voor de explosie komt.

Ik experimenteer een beetje met verschillende lengten van lont om uit te vinden hoe kort ik het stuk kan nemen zonder zelf in de lucht te vliegen. Tenslotte meen ik uitgevonden te hebben dat ik het best een lont van vijf centimeter kan gebruiken.

Nu komt er weer een grote school vissen. Het zijn makrelen en belanak-vissen. Ik ontsteek de lont zodra de school onder de boot doorzwemt, dan tel ik: één, twee, drie en werp de patroon achter de vluchtende troep aan.

Het wordt een voltreffer! Als een bom komt de dynamietpatroon in het water en explodeert voordat hij de bodem heeft bereikt. Het is nog sneller gegaan dan ik had berekend. Het scheelde nog geen halve seconde of hij was in mijn hand uiteen gesprongen.

Maar het resultaat is dan ook geweldig. Eerst zien we vis rondom ons aan de oppervlakte drijven. Ruben en Taha zijn zo verbaasd, dat zij alleen maar kunnen stamelen en knorren van verwonderde verrukking; met handen vol beginnen ze de vis naar binnen te scheppen. Maar wanneer het water tot rust is gekomen en het opgewoelde zand weer is

bezonken, zien we iets dat mij en mijn metgezellen volkomen sprake-loos maakt: de hele bodem over een radius van zeker vijftig meter is volkomen bedekt met glinsterende vis. Alle gedode vis schijnt te zijn gezonken en alleen de verdoofde dieren zijn naar boven komen drijven. We moeten de hele school in één schot hebben gekregen.

Zodra we weer een geluid kunnen uitbrengen, kan Ruben niets anders doen dan in de boot op en neer springen en schreeuwen. Taha blijft bedaard zitten. Hij grijnst alleen maar. Ik pieker hoe we in hemelsnaam al die vis in de boot kunnen krijgen. Dan slingert Ruben zich in het water en zwemt als een rivierpaard naar de oever. Hij klautert tegen de hoge, scherpe klippen van het strand op. Recht tegen de steile rotsen op rent hij om de kortste weg naar het kamp te lopen. De hele tijd schreeuwt hij als een krankzinnige. Het zien van zoveel vis heeft hem volkomen van de wijs gebracht.

Ik weet niet wat hij zei of deed, toen hij bij mijn mensen kwam, die onder de palmen zaten te genieten van de schildpadeieren, maar Barah zei later dat hij nooit iets zotters had gezien. Ze dachten allemaal dat Ruben bezeten was, maar ze gingen met hem mee, al begrepen ze niet waarom.

De hele troep komt over de bergen en naar beneden naar de inham, waar Taha en ik bezig zijn vis te rapen. Ruben kan nog steeds geen verstandig woord zeggen. Maar stuk voor stuk komen ze naar de boot zwemmen en naarmate ze overzien wat onder ons op de witte zandbodem ligt, worden ze bijna even gek als Ruben.

Het was een zwemmen en duiken dat ik van mijn leven niet zal vergeten. We hadden geen andere mogelijkheid om de vis binnen te halen dan te duiken en haar met de handen naar boven te brengen. Het water is twee tot vier meter diep. Wij zijn met ons vijftienen en we gaan maar in en uit het blauw sprankelende water. In het begin gebruiken we alleen onze handen; we zwemmen met een vis in elke hand, meer kan niemand vasthouden. Maar al gauw komt iemand op het heldere idee er ook nog een in de mond te nemen. Ik verbeter de methode nog door te ontdekken dat als je de staarten tussen je tanden bijt, ieder er drie tegelijk in zijn mond kan nemen, al is het vaak moeilijk er meer dan twee in te steken voordat je half gestikt bent. Ze zijn afschuwelijk glibberig en hoewel dood, ontglippen ze toch maar al te gemakkelijk. Ondertussen moeten we uitkijken naar haaien. Er staat wel een man op wacht in de boot, die ons moet waarschuwen als er een van die snelle,

valse moordenaars komt, maar wie kan hem horen als je onder water bent? Zelfs als je je hoofd opsteekt om de vangst in de boot af te leveren, kun je nog niets anders horen dan het gejoel en geproest van de als robben vissende Papoea's. Het is een prachtig gezicht hun zwarte, kroesharige koppen te zien opduiken met de glinsterende vis tussen hun witte tanden en met de vreugde om de vangst fonkelend in hun ogen, die rood zien door het zoute water. En de zon die uit een wolkenloze hemel haar goud stort op al dit wit en blauw en op de als zilver glinsterende vis.

Weldra is de boot vol; de eerste vracht wordt naar huis geroeid. Heel gauw hebben we nog een boot vol. Maar nu begint het water snel te stijgen, de vloed komt op en het duiken wordt steeds vermoeiender. We geven het niet op, voordat de schemering begint te vallen en wij naar de laatste vissen moeten zoeken tussen wier en koraal.

Nooit tevoren heb ik me zo doordrenkt gevoeld van zon, zout water en vis.

De Papoea's, de Ambonezen en ik zijn de belichaming geweest van een blinde vangstrazernij. Barah, Taha en de Soendanezen hebben het denkende verstand vertegenwoordigd. Toen Barah zag welke hoeveelheden we zouden vangen, is hij dadelijk met hulp van de Soendanezen begonnen de vis te kaken en in te zouten in onze lege trommels en blikken. Taha stookt geweldige, rokende vuren van cocosnootbast om er de vis boven te roken en steekt kleine visjes aan stokjes om ze te drogen bij de vlammen.

Als wij, volslagen uitgeput, met de laatste vis in het kamp aankomen, hebben zij al grote hoeveelheden bereid en bovendien in cocosolie reusachtige porties gebakken, die wij nu in onze lege magen laten verdwijnen.

We zijn allemaal brooddronken van de zon en het duiken en ons vissersgeluk. Niemand kan over iets anders dan vis praten en hoe we het alles kunnen klaarmaken en meenemen. Als we puur goud hadden gevonden, geloof ik niet dat de stemming beter zou zijn geweest.

Ik lig voorover op het zand, heerlijk moe, mijn geest vol zon en zee, mijn maag vol vis. Ik kijk toe hoe druk en ijverig er gewerkt wordt om de vuren en ik luister naar al het dwaze gepraat. De deining klotst tegen het strand met lange, bruisende slagen en met een brede lichtende rand. Het schijnsel van de vuren werpt fantastische schaduw- en lichtpartijen op palmstammen en zwarte lijven. Krekels en cicaden tsjirpen

en vuurvliegen gloeien. Aan boord van de Spray slaat Djahar acht glazen voor de vijfde maal binnen vijf minuten, maar er is niemand die luistert en hem komt aflossen.

„Anders slaapt hij altijd, maar nu is hij wakker!” zegt Lawahajo wiens plicht het is hem af te lossen; hij neemt bedaard nog een vis en begint die open te snijden.

We werken de hele nacht door met het kaken en zouten van de vis en de volgende dag wordt alle gezoute vis in de zon gedroogd, voordat we haar verpakken in trommels en aan boord laden.

Had ik nu maar Paulus en zijn vrienden hier gehad! Dan had ik misschien voor de eerste keer hun buiken zo vol gezien dat er met geen mogelijkheid meer iets bij kon.

VI

TERUG NAAR BABO

WE MOETEN OVER LAND TERUG NAAR BABO

Zo langzamerhand bereiken we Kaimana, ondanks ons beschadigd tuig. De Oost-moesson waait hard en het is niet plezierig te midden van de hoge golven op de open zee, nadat wij het kalmere water tussen de eilanden hebben moeten verlaten. We hebben alleen een fok gehesen en de motor werkt de hele tijd. In Kaimana blijven we drie dagen liggen voor reparatiewerkzaamheden en dan lichten we weer het anker. En nu krijgen we het werkelijk hard te verduren.

Ik wil eerst naar de Argoni-baai om de rimboe langs de Westelijke oever te onderzoeken. De zee is hier niet meer zo diep, slechts een tien tot twintig meter, met het gevolg dat de geweldige golven breken en levensgevaarlijk worden voor onze kleine Spray. Maar het gelukt ons de baai binnen te varen, omdat wij wind en stroom mee hebben.

Gedurende de week waarin ik hier het bos taxeer, neemt de moesson nog toe. Er staat nu een flinke storm; bovendien is de wind naar het Zuiden omgegaan, zodat hij recht de baai inwaait. Gedurende twee dagen en een verschrikkelijke nacht vechten we tegen de storm en de brekende golven om uit de baai te komen. Maar het lukt niet. We zijn hopeloos ingesloten zolang er zo'n wind staat. Maar aan de storm alleen hebben we blijkbaar niet genoeg: de hele tijd wordt er een koude regen aangevoerd, die ons geselt en doet kou lijden zoals ik nog nooit in mijn leven heb gedaan. Het ruim van de Spray is boordevol met onze bagage en we moeten aan dek blijven, waar we ons op geen enkele manier kunnen beschermen tegen regen en wind, omdat alles wordt weggeslagen. Soms ben ik jaloers op de zeeziekte van de Soendaneesjes, die voor het grootste deel van de tijd bewusteloos liggen te doezelen en niets van de ellende beseffen. Ik begin te begrijpen waarom deze zee de Noordzee van de tropen wordt genoemd.

Het was de bedoeling via Fak-Fak terug te varen naar Babo, omdat mijn werk aan deze kust is afgelopen. Als ik nu niet over zee naar Babo terug kan, moet ik wel over land gaan. Het is mogelijk dat ik hier anders ver-

scheidene weken moet wachten totdat de kracht van de wind zover is afgenomen, dat ik met de Spray uit de Argoni-baai kan komen. Ik heb geen zin zo lang te wachten.

In Batavia heb ik met behulp van luchtfoto's goede kaarten van deze streek getekend. Het kan geen bijzonder grote moeilijkheden opleveren met deze kaarten recht door de rimboe te trekken van de Noordpunt van de Argoni-baai naar Babo.

De Spray brengt ons nu de baai binnen zover als zij kan. Ik neem mijn mantri's mee en bovendien de zeven Babo-Papoea's die de hele tijd mee zijn geweest; met rijst voor een week begeven we ons op weg. De Spray krijgt het bevel bij de eerste de beste gelegenheid de baai uit te zeilen en dan via Fak-Fak naar Babo te varen.

Wij varen eerst de rivier stroomopwaarts zover als we kunnen in een boot, die we hebben geleend van Papoea's die een dorp bewonen juist daar waar de Spray het anker heeft laten vallen. Waar de rivier te ondiep wordt, laten we de boot achter en we gaan te voet verder, de rand van een lang uitgestrekt moeras volgend door dit overigens sterk heuvelachtige terrein. Reeds na een dag lopen vinden we een kleine Papoea-hut aan een onaanzienlijk stroompje, dat naar het Noorden loopt. De bewoners zijn gevluht en hebben zich verborgen, maar mijn Papoea's vinden hen gelukkig en halen hen over mee terug naar huis te komen. Van hen krijg ik nu een klein bootje te leen, waarmee ik alleen de kleine stroom afvaar, die blijkt een zijrivier te zijn van een grotere stroom. Hier langs varend vind ik weldra een groter Papoeadorp, waar ik een forse boot met vier roeiers te leen krijg, die mij in een nacht en een dag naar Babo brengt. Het is een eenvoudige zaak daar een motorboot te lenen, waarmee ik mijn achtergelaten troep ga ophalen.

In Babo is het alsof we in een ander land zijn gekomen. Het klimaat is er geheel verschillend van wat we tot nog toe hebben meegemaakt. Het is er warm en droog; er is in geen maanden een druppel regen gevallen. We hebben op onze tocht door de rimboe duidelijk gemerkt waar we de grens passeerden tussen het koude, regenachtige gebied van de Zuidkust en de droge warmte van Babo aan de Noordkust.

In Babo krijgen we nu ook het oorlogsnieuws te horen. Hier zijn we weer in de wereld die door luidsprekers wordt geregeerd. We moeten weer meedoen! Wat lijken de kannibalen van de Zuidkust tam en ongevaarlijk, vergeleken bij hun blanke broeders! Wat voelt men zich veilig in hun land, vergeleken met de rest van de wereld!

VAARWEL WILDERNIS, GELIJKHEID EN BROEDERSCHAP!

Nu zit ik dan weer op een boot naar Batavia. Het is een van de grote, weelderige stoomboten van de K.P.M. Wat mij het meest opvalt, nu ik weer in de schoot van de beschaving ben, is haar grote onrechtvaardigheid. Hier zit ik zelf omgeven door alle denkbare luxe. Omdat het oorlog is, reizen de mensen niet meer; ik ben de enige eersteklas passagier. En onder mij op het dek van de vierde klas huizen mijn mantri's, samengepakt met koelies, vee en een Oosterse stank.

We hebben dezelfde gevaren gedeeld, hetzelfde voedsel en hetzelfde kamp. We hebben ons gevoeld als eenzelfde soort mensen en hebben gedurende langer dan een half jaar dezelfde genoegens en dezelfde narigheden gehad. En nu worden ze plotseling gedegradeerd tot veel lager staande schepsels, aan wie het streng verboden is deze hemel van de eerste klas te betreden waarin ik, plotseling verheven tot blanke god, verblijf houd. Ik durf hen nauwelijks in de ogen zien, wanneer ik naar hen toe ga op hun donker, stinkend dek om te horen hoe ze het maken. Op dit ogenblik worden ze gevoederd als dieren, samen met hun honderden medepassagiers, terwijl ik, die nog maar enkele dagen geleden samen met hen rijst en zoute vis at, wordt verzorgd door een tiental bedienden in een schitterende salon.

Men went wel gauw aan deze plotselinge verandering van menselijke waarden – ik ben niet beter dan de meesten. De wetten van de zogenoemde beschaving doet men niet zo gemakkelijk wankelen. Ik scheer mijn rimboe-baard af en trek witte kleren aan als blijk van tijdelijke aanvaarding, maar in mijn hart groeit het heimwee naar de wildernis met haar menselijker wetten, en hoe verder ik weg kom, des te sterker voel ik mij aan haar gebonden.

HET EINDE VAN DE REIS

In Batavia is men tevreden over mijn werk. Ik krijg zonder meer de vrije hand een nieuwe expeditie naar de Noordkust van Nieuw-Guinea naar eigen goedvinden uit te rusten. Het is de beste beloning die ik voor mijn moeite had kunnen krijgen en het duurt dan ook niet lang of een nieuw plan staat op stapel.

De belangrijkste taak voor deze nieuwe expeditie zal zijn copalbossen

te zoeken aan de Noordkust en enkele van de witte vlekken op de kaart diep in het binnenland te verkennen. Omdat er niet op te rekenen valt daar werkwillige Papoea's te vinden en omdat de volksstammen in het te exploreren land een bijzonder slechte naam hebben, stel ik voor eerst naar Borneo te gaan om daar vijf of zes betrouwbare Dajaks uit te zoeken.

Het is niet mijn bedoeling een expeditie in de gewone stijl te organiseren met een honderdtal dragers, militair escorte enz. Ik wil alleen met mijn Dajaks rondtrekken en leven van wat we zelf in de rimboe kunnen buit maken. Bewegelijkheid en snelheid moeten de meest kenmerkende eigenschappen van mijn kleine troep zijn en de moed van mijn Dajaks garandeert een betere bescherming dan welk militair escorte ook. Ook Barah zal meegaan en misschien onze jonge ontdekkingsreiziger Rolf Blomberg, die juist bezig is op Komodo met zijn filmcamera op reuzen-varanen te jagen.

Zodra alle plannen zijn goedgekeurd en ik me klaar maak voor het vertrek, breekt plotseling de oorlog met Japan uit. De reis moet worden uitgesteld, naar ik hoop voor niet al te lang.

Ondertussen moeten we luisteren naar vallende bommen en kanongebulder, naar het geknetter van machinegeweren en andere belangrijke blijken van onze beschaving.

Batavia is aanzienlijk gevaarlijker geworden dan het land van de wilde Manoewee's.